

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

**2006 YILI
KATILIM ÖNCESİ
EKONOMİK PROGRAMI**

**ANKARA
KASIM 2006**

**(Yüksek Planlama Kurulu'nun 30 Kasım 2006 tarih ve 2006/91 sayılı
Kararıyla kabul edilmiştir.)**

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1. SON EKONOMİK GELİŞMELER	3
1.1. Büyüme ve İstihdam.....	3
1.2. Ödemeler Dengesi.....	5
1.3. Para ve Kur Politikaları.....	9
1.4. Mali Sektör.....	13
1.5. Enflasyon.....	15
1.6. Kamu Maliyesi.....	17
2. MAKROEKONOMİK ÇERÇEVE	28
2.1. Büyüme ve İstihdam.....	31
2.2. Enflasyon.....	38
2.3. Para ve Kur Politikaları.....	40
2.4. Ödemeler Dengesi.....	41
3. KAMU MALİYESİ	45
3.1. Maliye Politikasının Amaçları.....	45
3.2. Kamu Borç Yönetimi.....	52
3.3. Kamu Maliyesi Riskleri.....	56
3.4. Duyarlılık Analizi.....	57
4. YAPISAL REFORMLAR	61
4.1. Piyasa Ekonomisinin ve Girişimciliğin Güçlendirilmesi.....	61
4.1.1. Özelleştirme.....	61
4.1.2. Rekabet Hukuku ve Politikaları.....	63
4.1.3. Yatırım Ortamının İyileştirilmesi.....	64
4.2. Mali Sektör.....	66
4.2.1. Bankacılık Sektörü.....	66
4.2.2. Sermaye Piyasası.....	68
4.2.3. Sigortacılık.....	71
4.3. İşgücü Piyasası.....	71
4.4. İdari Reform.....	76
4.5. Tarım ve Kırsal Kalkınma.....	80
4.5.1. Tarım.....	80
4.5.2. Kırsal Kalkınma.....	85
4.6. Diğer Reform Alanları.....	88
4.6.1. Bölgesel Gelişme.....	88
4.6.2. Sağlık-Sosyal Güvenlik Reformu ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesi.....	92
4.6.3. Bilgi ve İletişim Teknolojileri.....	96
4.6.4. Ulaştırma.....	100
4.6.5. Enerji.....	102
EK TABLOLAR	109

TABLolar

Tablo. 1. 1: Büyüme Hızları ve Talep Unsurları	3
Tablo. 1. 2: İşgücü Piyasasında Gelişmeler	4
Tablo. 1. 3: Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret	6
Tablo. 1. 4: Ödemeler Dengesi	7
Tablo. 1. 5: 2006 Yılı Para Politikası Performans Kriterleri	10
Tablo. 1. 6: Merkez Bankası Döviz Alımları	13
Tablo. 1. 7: Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü	14
Tablo. 1. 8: Konsolide/Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi	19
Tablo. 1. 9: Genel Devlet Gelir ve Harcamaları	22
Tablo. 1. 10: Genel Devlet Brüt Borç Stoku	24
Tablo. 1. 11: Merkezi Yönetim İç Borç Stokunun Yapısı	24
Tablo. 1. 12: Merkezi Yönetim İç Borç Stokunun Faiz Yapısı	24
Tablo. 1. 13: Merkezi Yönetim İç Borç Stokunun Vade Yapısı	25
Tablo. 1. 14: Alacaklılara Göre İç Borç Stoku	25
Tablo. 1. 15: Genel Devlet Dış Borç Stokunun Yapısı	27
Tablo. 2. 1: Büyümenin Talep Bileşenleri	32
Tablo. 2. 2: Toplam Yatırım-Tasarruf Dengesi	34
Tablo. 2. 3: Üretim Faktörleri Artışları	35
Tablo. 2. 4: Üretim Faktörlerinin Büyümeye Katkıları	35
Tablo. 2. 5: Sektörler İtibarıyla Katma Değer Gelişmeleri	37
Tablo. 2. 6: İşgücü Piyasasında Gelişmeler	38
Tablo. 2. 7: Fiyat Hedef ve Öngörülleri	39
Tablo. 2. 8: Ödemeler Dengesi Tahminleri	43
Tablo. 3. 1: Genel Devlet Gelir ve Harcamaları	49
Tablo. 3. 2: Hazine Garantili Dış Borç Servisi Projeksiyonu	55
Tablo. 3. 3: Genel Devlet Brüt Borç Stoku Tahmini	56
Tablo. 4. 1: 1985-2006 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları	61
Tablo. 4. 2: 1985-2006 Dönemi Özelleştirme Gelirleri ve Kullanımları	61
Tablo. 4. 3: 2005-2006 Yıllarında Gerçekleştirilen Özelleştirme İşlemleri	62
Tablo. 4. 4: Yaş Gruplarının Toplam Nüfusa Oranları	72
Tablo. 4. 5: 2005 Yılı İtibarıyla İşgücünün Eğitim Düzeyi	73
Tablo. 4. 6: 1998-2006 Dönemi Brüt Okullaşma Oranlarındaki Eğilimler	74
Tablo. 4. 7: İşgücü Piyasası Politika Taahhütleri Matrisi	76
Tablo. 4. 8: 5018 Sayılı Kanunun İkincil ve Üçüncül Mevzuat Listesi	77
Tablo. 4. 9: Tarım Politika Taahhütleri Matrisi	87
Tablo. 4. 10: Bölgesel Gelişme Politika Taahhütleri Matrisi	91
Tablo. 4. 11: Sağlık-Sosyal Güvenlik Politika Taahhütleri Matrisi	95
Tablo. 4. 12: AB Mevzuatına Uyum Çerçevesindeki Yasal Düzenlemeler	99
Tablo. 4. 13: Bilgi ve İletişim Teknolojileri Politika Taahhütleri Matrisi	99
Tablo. 4. 14: Ulaştırma Politika Taahhütleri Matrisi	102
Tablo. 4. 15: 2006 Yılında Enerji Piyasasında Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler ..	104
Tablo. 4. 16: Enerji Politika Taahhütleri Matrisi	107

ŞEKİLLER

Şekil. 1. 1: Para Politikası ve Bekleyişler - 1	11
Şekil. 1. 2: Para Politikası ve Bekleyişler - 2	11
Şekil. 1. 3: Dolar ve Euronun Gelişimi	12
Şekil. 1. 4: Yıllık Enflasyon Hedefleri ve Gerçekleşmeleri (TÜFE)	16
Şekil. 1. 5: TÜFE ve ÖKTG-H Göstergeleri	17
Şekil. 1. 6: Hazine Borçlanmasının Ortalama Vadesi ve Maliyeti	26
Şekil. 2. 1: GSYİH Büyümesi	33
Şekil. 2. 2: GSYİH Büyümesine Katkıları	34
Şekil. 2. 3: Üretim Faktörlerinin Büyümeye Katkıları	36
Şekil. 2. 4: Hasıla Açığı	36
Şekil. 2. 5: Üretim Sektörel Kompozisyonu	37
Şekil. 2. 6: Türkiye Enflasyonunun AB-25 Enflasyonuna Oranı	39
Şekil. 3. 1: Gerçekleşen ve Yapısal Faiz Dışı Bütçe Dengesi	50
Şekil. 3. 2: Gerçekleşen ve Yapısal Bütçe Dengesi	51
Şekil. 3. 3: Devresel Bütçe Dengesi	52
Şekil. 3. 4: Hazine Garantili Borçların Üstlenim Oranları	54
Şekil. 3. 5: Büyüme Oranına Duyarlılık Analizi	58
Şekil. 3. 6: Türk Lirası Cinsinden Borç Reel Faiz Oranına Duyarlılık Analizi	58
Şekil. 3. 7: Büyüme ve Reel Faiz Oranlarına Duyarlılık Analizi	59
Şekil. 3. 8: Faiz Dışı Fazlaya Duyarlılık Analizi	59
Şekil. 3. 9: Reel Kura Duyarlılık Analizi	60

KUTULAR

Kutu. 1. 1: Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarındaki Gelişmeler.....	8
Kutu. 1. 2: IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla	18
Kutu. 1. 3: Merkezi Yönetim Bütçesi.....	21
Kutu. 1. 4: Mali Bildirim Kapsamında Genel Devlet Dengesinde Yapılan Ayarlamalar .	23
Kutu. 2. 1: Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013).....	29
Kutu. 4. 1: Dokuzuncu Kalkınma Planında Yoksulluk ve Sosyal İçerme.....	94

KISALTMALAR

AB-15	1 Mayıs 2004 Tarihli Genişleme Öncesinde AB'ye Üye Ülkeler
AB-25	1 Mayıs 2004 Tarihli Genişleme Sonrasında AB'ye Üye Ülkeler
ADSL	Asimetrik Sayısal Abone Hattı
APL	Uygulanabilir Program Kredisi
Ar-Ge	Araştırma ve Geliştirme
BAĞ-KUR	Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BASEL II	Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BOTAŞ	Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirme
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DGD	Doğrudan Gelir Desteği
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EİEİ	Elektrik İşleri Etüt İdaresi
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
ESA 95	Avrupa Birliği Milli Hesaplar Sistemi
EUR	Euro
EUROSTAT	Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GFS	Devlet Mali İstatistikleri
GFSM	Devlet Mali İstatistikleri El Kitabı
GSM	Küresel Mobil Haberleşme Sistemi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IACS	Entegre İdari Kontrol Sistemi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu
IPA	Katılım Öncesi Mali Araç
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
JPY	Japon Yeni
KDV	Katma Değer Vergisi
KEP	Katılım Öncesi Ekonomik Program
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme

KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KPS	Kimlik Paylaşım Sistemi
LPG	Sıvılaştırılmış Petrol Gazları
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEDA	Avrupa Birliği Akdeniz Programı
MERNİS	Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
NAIRU	Enflasyonu Artırmayan İşsizlik Oranı
OECD	Uluslararası Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
ÖİB	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
ÖİK	Özel İhtisas Komisyonu
ÖSDP	Özelleştirme Sosyal Destek Projesi
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
PETKİM	Petrokimya Holding Anonim Şirketi
PHARE	Merkezi ve Doğu Avrupa'da Yer Alan Aday Ülkelere Yönelik Katılım Öncesi Yardım Fonu
PPK	Para Politikası Kurulu
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SGK	Sosyal Güvenlik Kuruluşları
SHGM	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEDAŞ	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TEKEL	Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TFV	Toplam Faktör Verimliliği
THY	Türk Hava Yolları
TINA	Ulaştırma Altyapısı İhtiyaç Analizi
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TR31	İzmir İli
TR52	Karaman ve Konya İlleri
TR62	Adana ve Mersin İlleri
TR72	Kayseri, Sivas ve Yozgat İlleri
TR82	Çankırı, Kastamonu ve Sinop İlleri
TR83	Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat İlleri
TR90	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon İlleri
TRA1	Bayburt, Erzincan ve Erzurum İlleri
TRA2	Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars İlleri
TRB1	Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli İlleri

TRUP	Tarım Reformu Uygulama Projesi
TÜFE	Tüketici Fiyatları Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKAK	Türk Akreditasyon Kurumu
UCTE	Elektrik Dağıtım Koordinasyonu Birliği
UETM	Ulusal Enerji Tasarruf Merkezi
USD	ABD Doları
ÜFE	Üretici Fiyatları Endeksi
VEDOP	Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi
Yİ	Yap-İşlet
YİD	Yap-İşlet-Devret
YOİKK	Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu
YTL	Yeni Türk Lirası

GİRİŞ

Aralık 1999'da Helsinki zirvesinin ardından adaylık statüsünü kazanan Türkiye, 2001 yılından bu yana Katılım Öncesi Mali İzleme süreci çerçevesinde, Avrupa Birliği (AB) usullerine uygun olarak Katılım Öncesi Ekonomik Programı (KEP) hazırlamakta ve Avrupa Komisyonuna sunmaktadır. Bu yıl, 2007-2009 dönemini kapsayacak şekilde altıncısı hazırlanan KEP, Türkiye'nin AB üyelik sürecini başarıyla tamamlayabilmesi için gerekli ekonomi politikalarını ve temel yapısal reform çalışmalarını ortaya koymaktadır.¹

3 Ekim 2005 tarihinde AB ile resmi müzakerelerin başlaması ile Türkiye, üyelik sürecinde önemli bir aşamaya geçmiş bulunmaktadır. Bu çerçevede, AB müktesabatıyla Türkiye'nin mevzuatının uyumlaştırılması hedefine yönelik, tarama süreci 35 ayı fasılda başlatılmış ve Ekim 2006 itibarıyla bu sürece ilişkin tanıtıcı ve ayrıntılı toplantılar tamamlanmıştır.

AB'ye üyelik sürecinde, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal dönüşümleri gerçekleştirmesi önem taşımaktadır. Bu durum AB mali programlama dönemi ile örtüşen Dokuzuncu Kalkınma Planında dikkate alınmıştır. Nitekim 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı, *istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye* vizyonu çerçevesinde hazırlanmıştır. Türkiye'nin temel sorun alanlarını beş gelişme ekseninde ele alan bu Plan, 2006 KEP'inde vurgulanan temel ekonomik politikalar ve yapısal reformlar için stratejik bir çerçeve sunmaktadır.

Plan öncelikleriyle uyumlu olarak, 2006 KEP döneminde uygulanacak makroekonomik politikaların temel önceliği ekonomik büyümeyi sürdürülebilir kılmak ve böylece kişi başına gelirin AB ortalamasına yakınsama sürecini devam ettirmektir. Bu çerçevede, fiyat istikrarının tam olarak sağlanması, kamu açıklarının ve kamu borç stokunun GSYİH'ya oranının azaltılarak bu alanda Maastricht kriterlerinin sağlanması ve yapısal reformlara devam edilmesi uygulanacak politikaların temel amaçları arasındadır. 2006 KEP döneminde uygulanacak ekonomi politikaları, son yıllarda belirgin şekilde ilerleme kaydedilen Maastricht kriterlerine yakınsama sürecine katkıda bulunacak şekilde tasarlanmıştır.

Ekonomi politikaları, makroekonomik istikrarı kalıcı hale getirmeye yönelik olarak bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu çerçevede; maliye, para ve gelirler politikalarının öncelikli amacı fiyat istikrarını sağlayarak, ekonomide sürdürülebilir büyüme ortamını devam ettirmektedir. 2006 KEP döneminde, maliye politikasının temel amaçları; kamu borç stokunun milli gelire oranını ve kamu açıklarını kalıcı bir biçimde azaltmak ve bütçe yapısındaki iyileşmeyi sürdürmektir. 2006 yılında açık enflasyon hedeflemesi rejimine geçişle birlikte, para politikasının çerçevesi fiyat istikrarı temel hedefine yönelik olarak orta vadeli bir perspektifle oluşturulmuştur. Tek haneli rakamlarla ifade edilen orta vadeli enflasyon hedefleri, fiyat istikrarının ve dolayısıyla ilgili Maastricht kriterinin sağlanması konusundaki kararlılığı teyit

¹ 2006 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının (DPT) koordinasyonunda, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, TC Merkez Bankası Başkanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu Başkanlığı, Rekabet Kurumu Başkanlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkanlığı, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Telekomünikasyon Kurumu Başkanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Başkanlığı ve YÖK Başkanlığının katkılarıyla hazırlanmıştır.

etmektedir. Gelirler politikasına ilişkin kararların ise kısa vadede enflasyon hedefleri, orta vadede ise fiyat istikrarı, verimlilik ve karlılık göz önüne alınarak belirlenmesi öngörülmüştür.

2006 KEP döneminde ekonomik ve sosyal dönüşümleri gerçekleştirmek açısından yapısal reformlara büyük önem verilmektedir. Bu reformlarla; piyasa mekanizmasının güçlendirilmesi, ekonomide devletin payının azaltılarak özel sektörün rolünün daha da artırılması, mali sektörün aracılık kapasitesinin reel sektörün kaynak ihtiyacını karşılayacak şekilde geliştirilmesi ve işgücünün niteliklerinin çağımız koşullarının gerektirdiği şekilde yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Bunların yanı sıra, kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılması amacıyla, idari reformlara devam edilmesi ve tarım sektöründe verimliliği ve rekabet gücünü artırmaya ve etkin kaynak kullanımını sağlamaya yönelik reform çalışmalarının sürdürülmesi öngörülmektedir.

2006 yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Türkiye ekonomisinin son yıllarda göstermiş olduğu gelişmeler özetlenmektedir. İkinci bölümde, 2006-2009 dönemi için öngörülen makroekonomik hedefler belirtilmekte ve bu hedeflere ulaşılabilmesi için uygulanması gereken ekonomi politikaları aktarılmaktadır. Üçüncü bölümde, KEP dönemine ilişkin maliye politikaları ile birlikte bütçe ve borç yönetimiyle ilgili öngörülere ve çeşitli risk analizlerine yer verilmektedir. Dördüncü bölümde ise KEP dönemi için çeşitli alanlarda uygulamaya konulan yapısal reformlarla ilgili gelişmelerle birlikte reform takvimi ve tahmini maliyetler sunulmaktadır.

1. SON EKONOMİK GELİŞMELER

1.1. Büyüme ve İstihdam

2005 yılında Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) büyümesi yüzde 7,4 olarak gerçekleşmiş ve son yıllardaki performansını sürdürmüştür. Sektörler itibarıyla, 2005 yılında tarım sektörü katma değeri yüzde 5,6 oranında artarken, sanayi ve hizmetler sektörlerinde katma değer artışı sırasıyla yüzde 6,5 ve yüzde 8,2 olarak gerçekleşmiştir. Yakalanan istikrar ortamı sayesinde, faizlerin düşmesi ve reel kredi hacminin genişlemesiyle beraber inşaat sektörü katma değerinde, 2005 yılında yüzde 21,5 oranında artış kaydedilmiştir.

2005 yılında toplam nihai yurtiçi talep yüzde 12,1 oranında artış göstermiştir. Bu gelişmede özel tüketim ve özel kesim sabit sermaye yatırımlarının sırasıyla yüzde 8,8 ve yüzde 23,6 oranlarında artması önemli rol oynamıştır. Özel kesim makina-teçhizat yatırımlarındaki yüzde 21,4 oranındaki ve özel kesim toplam bina yatırımlarındaki yüzde 29,9 oranındaki artışlar özel kesim sabit sermaye yatırımlarındaki artışta belirleyici olmuştur.

Tablo. 1. 1: Büyüme Hızları ve Talep Unsurları

(1987 Fiyatlarıyla Yıllık Yüzde Değişme)

	Yıllık		Dönemler İtibarıyla					
	2004	2005	2005				2006	
			I	II	III	IV	I	II
Tarım	2,0	5,6	4,3	8,2	7,5	-0,1	6,2	-1,1
Sanayi	9,4	6,5	6,6	3,9	5,7	10,1	4,5	10,5
Hizmetler	10,2	8,2	6,8	6,0	8,7	10,9	7,5	6,9
GSYİH	8,9	7,4	6,6	5,5	7,7	9,5	6,5	7,5
GSMH	9,9	7,6	7,5	4,7	8,0	10,2	6,4	8,5
Toplam Tüketim	9,0	8,1	4,1	3,9	9,8	14,1	8,6	10,8
Kamu	0,5	2,4	4,4	4,0	3,2	0,0	8,1	18,0
Özel	10,1	8,8	4,1	3,9	10,4	16,7	8,6	10,1
Sabit Sermaye Yatırımları	32,4	24,0	10,3	20,0	30,6	33,0	30,7	10,9
Kamu	-4,7	25,9	30,7	30,2	38,2	17,1	34,5	-11,3
Özel	45,5	23,6	8,8	18,4	29,0	41,6	30,4	14,8
Toplam Nihai Yurtiçi Talep	14,1	12,1	5,5	8,4	14,5	19,1	14,0	10,8
Toplam Yurtiçi Talep	14,1	8,8	5,6	6,8	10,9	11,6	8,6	10,0
Mal ve Hizmet İhracatı	12,5	8,5	14,0	6,7	3,9	10,9	3,5	4,3
Mal ve Hizmet İthalatı	24,7	11,5	10,6	9,1	11,2	15,3	8,2	10,0

Kaynak: TÜİK

2006 yılının ilk yarısında da yüksek büyüme hızları devam etmiş ve GSYİH'da geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 7 oranında artış kaydedilmiştir. Söz konusu dönemdeki yüksek büyümede, önceki yıllarda olduğu gibi, özel tüketim ve özel sabit sermaye yatırım artışları etkili olmuştur. 2006 yılının ilk yarısında, tarım sektörü katma değerindeki artış oranı yıllık yüzde 1,3 olurken, sanayi ve hizmetler sektörlerindeki katma değer artış oranları sırasıyla yıllık yüzde 7,7 ve yüzde 7,2 olarak kaydedilmiştir. İnşaat sektörü katma değeri ise aynı dönemde yüzde 19,3 oranında artış göstererek GSYİH büyümesine önemli katkı sağlamayı sürdürmüştür.

2006 yılının ilk altı aylık döneminde özel tüketimdeki artış yüzde 9,4 olurken, özel kesim sabit sermaye yatırımlarındaki artış yüzde 21,5 olmuştur. Söz konusu dönemde, kamu kesimi sabit sermaye yatırımları yüzde 1 oranında artış göstermiştir. Toplam yurtiçi talep ise aynı dönemde yüzde 9,4 oranında artmıştır. Mal ve hizmet ihracatında yüzde 3,9 oranında artış kaydedilirken, mal ve hizmet ithalatındaki artış yüzde 9,2 olmuştur. Böylece, net mal ve hizmet ihracatı yüzde 3,2 oranında gerilemiştir.

Sanayi üretimi verileri incelendiğinde, 2002 yılından itibaren sanayi üretiminde gözlenen artış eğiliminin 2006 yılının üçüncü çeyreğinde de devam ettiği görülmektedir. İmalat sanayii kapasite kullanım oranı 2006 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 81,3'e ulaşmıştır. 2006 yılının üçüncü çeyreğinde sanayi üretimi ise 2005 yılının aynı dönemine göre yüzde 5,8 oranında artmıştır. Söz konusu gelişmeler ışığında, 2006 yılının tamamında yüzde 6 oranında GSYİH büyümesi gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

İşgücü piyasasındaki gelişmeler değerlendirildiğinde, son yıllarda istihdamın sektörel yapısında meydana gelen dönüşümün 2005 yılında da devam ettiği dikkati çekmektedir. 2005 yılında tarım sektörü istihdamında bir önceki yıla göre yüzde 12,3 oranında azalış, sanayi ve hizmetler sektörü istihdamında ise sırasıyla yüzde 7,3 ve yüzde 8,4 oranlarında artış kaydedilmiştir. Dolayısıyla, tarım sektöründen diğer sektörlere geçiş devam etmiştir. Hizmetler sektöründeki istihdam artışında, inşaat sektöründe kaydedilen yüzde 13,7 oranındaki istihdam artışı etkili olmuştur. Bunun sonucunda, 2005 yılında toplam istihdam yüzde 1,2 oranında artmış ve 255 bin kişilik yeni istihdam yaratılmıştır.

2005 yılında işsizlik oranı bir önceki yıl seviyesinde gerçekleşerek yüzde 10,3 olmuştur. 2005 yılında tarım dışı sektörlerde işsizlik oranı bir önceki yıla göre 0,7 puan düşerek yüzde 13,6'ya, genç nüfusta işsizlik oranı ise bir önceki yıla göre 0,4 puan düşerek yüzde 19,3'e gerilemiştir.

Tablo. 1. 2: İşgücü Piyasasında Gelişmeler

(15+Yaş, Bin kişi)

	Yıllık		2005			2006		
	2004	2005	Şubat	Mayıs	Ağustos	Şubat	Mayıs	Ağustos
Çalışma Çağındaki Nüfus	49.906	50.826	50.452	50.695	50.938	51.371	51.561	51.770
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	48,7	48,3	46,8	49,3	49,5	45,5	48,6	49,5
Kadın	25,4	24,8	23,3	26,2	25,6	22,2	25,8	26,5
Erkek	72,3	72,2	70,6	72,8	73,8	69,3	71,9	72,9
İşgücü	24.289	24.565	23.588	25.015	25.219	23.400	25.075	25.622
İstihdam	21.791	22.046	20.838	22.721	22.838	20.604	22.860	23.279
İşsiz	2.498	2.520	2.750	2.294	2.381	2.796	2.215	2.343
İşsizlik Oranı (Yüzde)	10,3	10,3	11,7	9,2	9,4	11,9	8,8	9,1
Tarım Dışı İşsizlik Oranı	14,3	13,6	15,4	12,5	12,8	14,8	11,5	12,0
Genç Nüfusta İşsizlik Oranı	19,7	19,3	21,8	17,6	18,2	21,9	16,4	17,5
İstihdamın Sektörel Dağılımı								
Tarım	7.400	6.493	6.230	7.266	6.990	5.167	6.488	6.809
Sanayi	3.987	4.280	4.054	4.165	4.405	4.209	4.277	4.531
Hizmetler	10.404	11.273	10.553	11.290	11.442	11.229	12.095	11.939
İnşaat	1.030	1.171	924	1.252	1.294	971	1.336	1.382

Kaynak: TÜİK

İşgücüne katılma oranı ise 2005 yılında yüzde 48,3'e düşmüştür. Bu oran erkeklerde yüzde 72,2, kadınlarda ise yüzde 24,8 seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde istihdam oranı 2005 yılında bir önceki yıla göre 0,3 puan azalarak yüzde 43,4'e, kadınlarda ise bir önceki yıla göre 0,4 puan azalarak yüzde 22,3'e gerilemiştir.

Türkiye genelinde işsizlik oranı 2006 yılının Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarını içeren 3 aylık dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,3 puan azalarak yüzde 9,1'e gerilemiştir. Tarım dışı işsizlik oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,8 puan azalarak yüzde 12, genç nüfusta işsizlik oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,7 puan azalarak yüzde 17,5 olmuştur. İstihdam edilen kişi sayısı Temmuz, Ağustos ve Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre 441 bin kişi artarak 23,3 milyon kişiye yükselmiştir.

2006 yılının Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarını içeren 3 aylık dönemde işgücüne katılma oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre değişmeyerek yüzde 49,5 düzeyinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde istihdam oranı da 0,2 puan artarak yüzde 45 oranında gerçekleşmiştir.

2006 yılının Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarını içeren 3 aylık dönemde tarım sektöründe istihdam bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında 181 bin kişi azalmıştır. Aynı dönemde istihdam artışı sanayi sektöründe 126 bin, hizmetler sektöründe ise 497 bin kişi olmuştur. İnşaat sektöründe 88 bin kişilik istihdam artışı gerçekleşmiş ve sektörün toplam istihdam içindeki payı yüzde 5,9 olarak gerçekleşmiştir.

1.2. Ödemeler Dengesi

Cari İşlemler Hesabı

Son dönemde, kaydedilen yüksek ekonomik büyüme oranları ve petrol fiyatlarında yaşanan artışlar nedeniyle cari açık artış eğilimine girmiştir. 2005 yılında cari işlemler açığı 23,2 milyar dolara yükselmiş, GSYİH'ya oran olarak da yüzde 6,4 olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılının Ocak-Eylül döneminde ise cari işlemler açığı 25,3 milyar dolar olmuştur.

2005 yılında dünya büyüme hızının ve dünya ticaret hacmindeki artışın yüksek oranlarda seyretmesi ve ihracat fiyatlarının bir önceki yıla göre yüzde 5,7 oranında artması, Türkiye'nin ihracat performansına katkı sağlayan dışsal faktörler olmuştur. Öte yandan, ihracatın sektörel çeşitliliği artmış ve yeni pazarlara giriş sağlanmıştır. Bunların yanı sıra, bir yandan düşen faiz oranları finansman maliyetlerini azaltırken diğer yandan değerli YTL ithal girdi maliyetlerini düşürmüştür. Ayrıca, imalat sanayindeki verimlilik artışları reel ücret artış oranının üstünde olduğundan birim işgücü maliyeti düşmüştür. Bütün bu faktörlerin etkisiyle, reel kur değerlenmesine rağmen ihracatta yüksek artış hızı yakalanmış ve 2005 yılında yüzde 16,3 oranında artan ihracat, 73,5 milyar dolara ulaşmıştır.

2006 yılının Ocak-Eylül döneminde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 13,4 oranında artarak 61 milyar dolara yükselmiştir. Bu artışta, kara taşıtları-bunların aksam ve parçaları, demir-çelik ve mineral yakıt ve yağlar fasıllarındaki ihracat artışının payı büyüktür.

2005 yılında ithalat bir önceki yıla göre yüzde 19,7 oranında artarak 116,8 milyar dolara yükselmiştir. Sanayideki büyümeye paralel olarak sanayinin işlem görmüş mallara olan talebi ve yüksek kapasite kullanım oranlarına bağlı olarak özel sektörün makine ve teçhizat yatırımlarındaki yüksek oranlı artış, ithalatın artmasında etkili

olmuştur. YTL'nin reel olarak değerlendirilmesi ve ham petrol fiyatlarındaki yüksek oranlı artış ithalatın artmasının diğer nedenleri olarak sıralanabilir.

2006 yılı Ocak-Eylül döneminde ithalat, 2005 yılındaki artış eğilimini sürdürmüş ve bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 17,8 oranında artarak 100,5 milyar dolara ulaşmıştır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ticaretine bakıldığında, 2005 yılında AB ülkelerine yapılan ihracatın bir önceki yıla göre yüzde 11,5, AB ülkelerinden yapılan ithalatın ise yüzde 8,3 oranında arttığı görülmektedir.

2005 yılında ihracat ve ithalattaki yüksek artışlar sonucu Türkiye'nin dünya ticaretinden aldığı pay artmıştır. Uluslararası Para Fonu (IMF) verilerine göre, 2004 yılında binde 7,1 olan Türkiye'nin dünya ihracatı içindeki payı 2005 yılında binde 7,2 olarak gerçekleşirken, Türkiye'nin dünya ithalatı içindeki payı binde 10,9'dan binde 11,5'e yükselmiştir.

Tablo. 1. 3: Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret

(Milyon Dolar)

	Yıllık			Ocak-Eylül		
	2004	2005	Yüzde Değişme	2005	2006	Yüzde Değişme
Mal İhracatı	63.167	73.476	16,3	53.515	60.697	13,4
AB Ülkeleri	34.451	38.400	11,5	27.832	31.625	13,6
AB-15	32.589	35.872	10,1	26.070	29.502	13,2
Yeni Üye Ülkeler	1.862	2.528	35,8	1.761	2.123	20,5
Diğer Ülkeler	26.152	32.103	22,8	23.483	26.935	14,7
Türkiye Serbest Bölgeleri	2.564	2.973	16,0	2.201	2.137	-2,9
Mal İthalatı*	97.540	116.774	19,7	85.329	100.540	17,8
AB Ülkeleri	45.444	49.220	8,3	35.973	39.694	10,3
AB-15	42.359	45.468	7,3	33.272	36.668	10,2
Yeni Üye Ülkeler	3.084	3.752	21,6	2.701	3.026	12,0
Diğer Ülkeler	51.285	66.794	30,2	48.803	60.192	23,3
Türkiye Serbest Bölgeleri	811	760	-6,3	553	654	18,4

Kaynak: TÜİK

* Parasal altın hariç, parasal olmayan altın dahil.

Geleneksel olarak fazla veren hizmetler dengesi 2005 yılında da 14 milyar dolar fazla vermiştir. 2005 yılında bir önceki yıla göre yüzde 14,2 oranında artan turizm gelirleri 18,2 milyar dolara ulaşmıştır. 2006 yılının Ocak-Eylül döneminde ise turizm gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,8 oranında azalarak 13,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Turizm gelirlerindeki bu azalmada kuş gribi, Türkiye'nin komşu ülkelerinde yaşanan siyasi gerginlikler ve 2006 yılı Dünya Kupasının en büyük turizm pazarımız olan Almanya'da yapılması önemli rol oynamıştır.

2005 yılında, yatırım geliri dengesi bir önceki yıl seviyesine yakın bir düzeyde gerçekleşerek 5,7 milyar dolar açık vermiştir. Yatırım geliri dengesinin en büyük kalemi olan faiz giderleri 2005 yılında 5 milyar dolar olmuş, 2006 yılı Ocak-Eylül döneminde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 19,5 artarak 4,4 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tablo. 1. 4: Ödemeler Dengesi

(Milyar Dolar)

	Yıllık		Ocak-Eylül	
	2004	2005	2005	2006
Cari İşlemler Hesabı	-15,6	-23,2	-15,9	-25,3
Dış Ticaret Dengesi	-23,9	-32,9	-24,3	-32,0
Toplam Mal İhracatı	67,0	76,9	56,0	63,9
Toplam Mal İthalatı	-90,9	-109,9	-80,2	-95,9
Hizmetler Dengesi	12,8	14,0	11,6	10,1
Gelir	22,9	25,8	20,1	18,5
Turizm Geliri	15,9	18,2	14,6	13,7
Gider	-10,1	-11,9	-8,5	-8,4
Yatırım Geliri Dengesi	-5,6	-5,7	-4,3	-4,6
Gelir	2,7	3,7	2,9	3,5
Gider	-8,3	-9,3	-7,2	-8,1
Cari Transferler	1,1	1,5	1,1	1,2
Sermaye ve Finans Hesabı	13,4	20,9	13,2	26,0
Finans Hesabı	13,4	20,9	13,2	26,0
Doğrudan Yatırımlar	2,0	8,7	3,1	12,4
Portföy Yatırımları	8,0	13,4	8,9	3,6
Diğer Yatırımlar	4,2	16,6	9,7	14,9
Varlıklar	-7,0	0,2	-1,9	-5,6
Yükümlülükler	11,1	16,4	11,7	20,5
Ticari Krediler	4,2	3,6	2,7	2,7
Krediler	6,1	12,0	7,0	16,6
Merkez Bankası	-4,4	-2,9	-2,6	0,0
Genel Hükümet	-0,3	-4,6	-3,6	-3,6
Bankalar	5,7	9,2	6,8	5,7
Diğer Sektörler	5,1	10,3	6,3	14,6
Mevduatlar	0,6	0,5	1,6	0,9
Merkez Bankası	-0,2	-0,8	-0,6	-0,9
Bankalar	0,9	1,3	2,2	1,8
Diğer Yükümlülükler	0,2	0,3	0,3	0,3
Rezerv Varlıklar	-0,8	-17,8	-8,6	-4,9
Net Hata Noksan	2,2	2,2	2,7	-0,7

Kaynak: TCMB

2005 yılında işçi gelirleri 0,9 milyar dolar, resmi transferler 0,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve cari transferler toplamı 1,5 milyar dolar olmuştur. 2006 yılının ilk üç çeyreğinde ise cari transferler 1,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Sermaye ve Finans Hesabı

Ekonomide sağlanan istikrar ve geleceğe yönelik olumlu beklentiler sonucunda son yıllarda gerçekleşen sermaye girişleri, 2005 yılında da devam etmiştir. 2005 yılında 20,9 milyar dolar sermaye girişi yaşanırken, 2006 yılının ilk dokuz ayında bu rakam 26 milyar dolara ulaşmış ve böylece aynı dönemde rezerv artışı 5 milyar dolar olmuştur. Böylelikle, 2002 yılından itibaren resmi rezervlerde gerçekleşen toplam artış 33,8 milyar dolara ulaşmıştır.

Sermaye hareketleri incelendiğinde, 2004 yılında görülen eğilimlerin 2005 yılında devam ettiği gözlenmektedir. Kısa vadeli sermaye hareketlerinin toplam finansman içindeki payı 2005 yılında da azalmaya devam etmiştir. Bu oran 2004 yılındaki yüzde 88,8 seviyesinden 2005 yılında yüzde 47,6'ya düşmüştür. Aynı dönemde, yurtdışı

bankaların yurtdışı kredi kullanımında, kısa vadeli kredilerin miktarı azalırken, uzun vadeli kredilerin miktarı artmıştır.

Kutu. 1. 1: Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarındaki Gelişmeler

1980'lerin sonlarından itibaren, sınır ötesi şirket birleşme ve devralmalarındaki (cross border M&A) gelişmelere bağlı olarak, küresel doğrudan yabancı sermaye akımlarında yaşanan artış, 2000 yılında 1.400 milyar dolar gibi tarihi bir düzeye ulaşmıştır.

2001-2003 döneminde nisbi bir daralma gösteren söz konusu sermaye akımları, dünya ekonomisindeki canlanmanın da etkisiyle 2004 ve 2005 yıllarında sırasıyla yüzde 27 ve yüzde 29 oranında kayda değer bir artış göstererek, 2005 yılı sonunda 916 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Son dönemde, küresel doğrudan yabancı sermaye akımlarındaki canlılığı belirleyen temel faktör, yine sınır ötesi şirket birleşme ve devralmaları olmuştur. Nitekim, küresel sınır ötesi şirket birleşme ve devralmalarının, toplam küresel doğrudan yabancı sermaye hareketleri içindeki payı 2003 yılında yüzde 53 düzeyinde iken, bu pay 2005 yıl sonunda yüzde 78 seviyesine çıkmıştır. Birleşme ve devralmaların yoğunlaştığı sektör ise, hizmetler sektörü olarak dikkati çekmektedir. Bu çerçevede, 2005 yılı itibarıyla toplam sınır ötesi şirket birleşme ve devralmalarının yüzde 63'ünün finans sektöründe gerçekleştiği, söz konusu sektörü yüzde 14'lük pay ile ulaşım, depolama ve haberleşme sektörünün izlediği gözlenmektedir.

Küresel doğrudan yabancı sermaye hareketlerinin ekonomiler arasındaki dağılımına bakıldığında ise, söz konusu hareketlerin daha ziyade gelişmiş ülke ekonomileri arasında gerçekleştiği gözlenmektedir. Bu çerçevede, küresel doğrudan yabancı sermaye akımlarından gelişmekte olan ülkelerin aldığı pay, 2003 yılında yüzde 31, 2004 yılında yüzde 39 ve 2005 yılında yüzde 36 seviyesinde gerçekleşirken, bu akımların en çok Güneydoğu Asya ekonomilerine yöneldiği gözlenmektedir.

2001 yılından bu yana Türkiye ekonomisinde kesintisiz olarak uygulanan, istikrarı tesis etmeye yönelik politikalar ve yapısal reform çabaları olumlu etkilerini göstermeye başlamıştır. Bu çabaların bir sonucu olarak ekonomide sağlanan güven ortamı, yabancı yatırımcıların Türkiye ekonomisine yönelik algılamalarını pozitif yönde etkilemiştir. Bu gelişmeler neticesinde, 1995-2000 döneminde Türkiye ekonomisinde 5,1 milyar dolar düzeyinde olan toplam doğrudan yabancı sermaye girişi, 2001-2005 döneminde 18,9 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. 2006 yılının ilk sekiz aylık döneminde, ülkeye gelen toplam doğrudan yabancı sermaye yatırımları ise tarihi bir değere ulaşarak, 12,4 milyar dolar olmuştur.

Doğrudan yabancı sermaye girişlerinin sektörel kompozisyonu incelendiğinde ise küresel akımlarla benzerlik içinde olduğu gözlenmektedir. Hizmetler sektörü, doğrudan yabancı sermaye girişlerinin en yoğun yaşandığı sektör olmuştur. Alt sektör detayında bakıldığında ise, finans ve haberleşme sektörleri doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yöneldiği ilk iki sektör konumuna gelmiştir. Nitekim, 2005 yılı sonunda finans sektörüne yönelen doğrudan yabancı sermaye girişlerinin, toplam doğrudan yabancı sermaye girişleri içindeki payı yüzde 47 iken, haberleşme sektörünün payı yüzde 38 olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılı Ocak-Eylül döneminde ise bu iki sektörün aldıkları paylar sırasıyla; yüzde 31 ve yüzde 43 olmuştur.

Doğrudan yabancı sermaye girişlerindeki bu kayda değer gelişmeye karşın, Türkiye halen potansiyelinin altında bir doğrudan yabancı sermayeyi ülkeye çekmektedir. Bu çerçevede, sahip olunan potansiyelin kullanılabilmesi amacıyla, özellikle yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik reform çalışmaları önümüzdeki dönemde de kesintisiz sürdürülecektir. Böylece, sürdürülebilir bir büyüme performansının kalıcı hale getirilerek, AB ekonomilerine yakınsama yönünde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının destekleyici rolünden azami ölçüde faydalanılacaktır.

Tablo: Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Milyar Dolar)

	1995-2000	2001-2005	2004	2005	2005 Ocak-Eylül	2006 Ocak-Eylül ⁽¹⁾
Doğrudan Yabancı Yatırımlar Toplam (Net)	5,1	18,9	2,9	9,8	3,9	12,8
- Doğrudan Yabancı Sermaye	5,1	14,7	1,5	8,0	2,8	10,5
- Sermaye (Net)	5,1	14,1	1,2	8,2	3,0	10,5
- Giriş	6,2	14,6	1,3	8,6	3,4	11,0
- Çıkış	1,1	0,5	0,1	0,3	0,3	0,6
- Diğer Sermaye	--	0,6	0,3	0,2	0,2	0,0
- Gayrimenkul (Net)	--	4,2	1,3	1,8	1,0	2,3

Kaynak: TCMB

(1) Geçici Veriler

Kaynak: Dünya Yatırım Raporu 2006, UNCTAD

2005 yılında sermaye ve finans hesabında (rezerv hariç) gerçekleşen net 38,8 milyar dolar girişin yüzde 34,7'sini portföy yatırımları oluştururken, bu oran 2006 yılı Ocak-Eylül döneminde yüzde 11,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum bankacılık dışı özel kesimin yurt dışından kullandığı kredilerde yaşanan artışlar ve doğrudan yabancı yatırımların rekor düzeye ulaşması neticesinde oluşmuştur.

Rezerv varlıklar hariç tutulduğunda, 2006 yılı Ocak-Eylül döneminde net 30,9 milyar dolar sermaye girişi kaydedilmiştir. Hazine, yılın ilk dokuz ayında tahvil (Eurobond) ihracı yoluyla toplam 2,5 milyar dolar tutarında borçlanırken, yabancıların yurt içinden devlet iç borçlanma senedi alımı 0,7 milyar dolar ve menkul alımı ise 1,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Önceki yıllarla kıyaslandığında, cari açığın finansmanında özel sektör kaynaklı kalemlerin ağırlığının arttığı, 2006 yılının ilk dokuz ayında ise kamu kesiminin net borç ödeyicisi konumuna geçtiği gözlenmektedir. Özel sektörün borçlanması daha çok uzun vadeli ticari ve yatırım kredilerinden oluşmaktadır. Özel sektörün dış borcunun ağırlıklı olarak üretime yönelik makina, teçhizat ve ara malı ithalatından kaynaklanması, borç geri ödeme kapasitesini artırması bakımından önemlidir.

2005 yılında gerçekleşen doğrudan yabancı yatırımlar, 2000-2004 yılları arasında gelen toplam doğrudan yabancı yatırımlardan daha fazladır. Doğrudan yatırımlar 2005 yılında net 8,7 milyar dolara ulaşarak önemli bir finansman kaynağı olmuştur. Doğrudan yatırımlarda meydana gelen artış 2006 yılı Ocak-Eylül döneminde de devam etmiş ve net doğrudan yatırımlar 12,4 milyar dolara ulaşmıştır.

Sermaye ve finans hesabının diğer yatırımlar kalemi ise, 2005 yılında 16,6 milyar dolar fazla vermiştir. 2005 yılında bankacılık sektörü tarafından kullanılan net 9,2 milyar dolar tutarındaki toplam kredinin 6,5 milyar doları uzun vadeli, 2,7 milyar doları ise kısa vadeli. Bankacılık sektöründe kullanılan kredilerin vade yapısındaki olumlu değişim, 2006 yılının ilk dokuz aylık döneminde de devam etmiştir. Nitekim, söz konusu dönemde kullanılan toplam 5,7 milyar dolar tutarındaki kredilerin 5,3 milyar doları uzun vadeli, 0,4 milyar doları ise kısa vadeli olarak gerçekleşmiştir.

Son yıllarda ekonomide azalan belirsizlikler ve risk primi yatırımlar için uygun ortam sağlamış ve yurt içi yatırım harcamaları artmıştır. Bunun sonucunda, 2005 yılı genelinde bankacılık dışı özel sektörün yurt dışı piyasalardan uzun vadeli net kredi kullanımı 9,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılı Ocak-Eylül döneminde ise bu kalem 2005 yılının tamamındaki seviyesini aşarak 14,1 milyar dolar olmuştur.

2006 yılı Ocak-Eylül döneminde IMF'ye 5,4 milyar dolar borç geri ödemesi gerçekleştirilirken, 1,9 milyar dolar kredi kullanılmıştır. Böylece IMF'ye net 3,5 milyar dolar geri ödeme yapılmıştır.

1.3. Para ve Kur Politikaları

Para Politikası

Ön koşulların sağlanması ve gerekli teknik altyapının tamamlanmasıyla birlikte, Merkez Bankası 2006 yılı başından itibaren açık enflasyon hedeflemesi rejimi uygulamasına geçmiştir. Söz konusu rejimle birlikte, para politikasında kurumsallaşma, şeffaflaşma ve hesap verebilirlik açısından önemli yenilikler getirilmiştir. Para Politikası Kurulunda (PPK) alınan faiz kararları, önceki dönemde tavsiye niteliği taşıyarak yapılan değişikliklerle bağlayıcı hale getirilmiştir. Aynı çerçevede, kurulun toplantı özetlerinin kamuoyuyla paylaşılması ile politika uygulamasının daha kurumsal

ve şeffaf bir yapıya kavuşması sağlanmıştır. Diğer yandan, takip edilen para tabanı ve net iç varlıklar gibi parasal büyüklükler yerine enflasyonun kendisi nihai hedef olarak belirlenmiştir. Ayrıca, gelecek dönem enflasyon tahminlerini içeren Enflasyon Raporunun üç ayda bir ve PPK toplantı özetlerinin aylık olarak yayımlanması diğer temel yenilikler olarak sayılabilir.

Açık enflasyon hedeflemesi çerçevesinde, yıl sonu Tüketici Fiyatları Endeksi üzerine konulan nokta enflasyon hedefleri hükümet ile birlikte belirlenmiştir. Bu hedefle uyumlu enflasyon patikası üçer aylık dönemler itibarıyla kamuoyuna açıklanmış ve enflasyon patikası etrafında hesap verebilirlik mekanizması için baz olacak simetrik belirsizlik aralıkları oluşturulmuştur. Belirsizlik aralığı 2006 yılı için oluşturulan patika etrafında her iki yönde 2 puan olarak belirlenmiş ve söz konusu aralıklar IMF ile yapılan program çerçevesinde, üçer aylık gözden geçirmelerde kullanılacak Net Uluslararası Rezervler kalemi ile birlikte performans kriterini oluşturmuştur. 2006, 2007 ve 2008 yılları için belirlenen enflasyon hedefleri sırasıyla yüzde 5, yüzde 4 ve yüzde 4 olup, 2009 yılı hedefi 2006 yılı sonunda belirlenecektir.

Tablo. 1. 5: 2006 Yılı Para Politikası Performans Kriterleri

	Enflasyon (Yıllık Yüzde)		Net Uluslararası Rezervler (Milyar Dolar)	
	Kriter ⁽¹⁾	Gerçekleşme	Kriter ⁽²⁾	Gerçekleşme
31 Mart 2006	5,4-9,4	8,16	17,2	32,4
30 Haziran 2006	4,5-8,5	10,12	19,9	31,0
30 Eylül 2006	3,8-7,8	10,55	20,3	31,0
31 Aralık 2006	3,0-7,0	-	22,6	-

(1) Hedefle tutarlı patika etrafında belirsizlik aralığıdır.

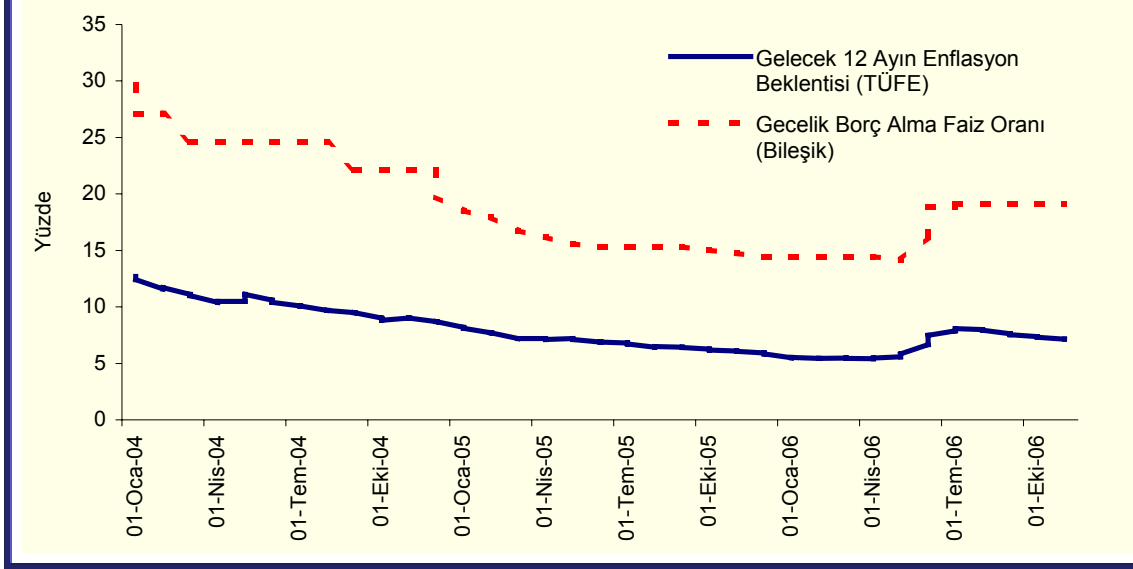
(2) Alt sınırdır.

Enflasyon, 2006 yılının ilk çeyreğinde tespit edilen belirsizlik aralığı içinde kalırken, Mayıs ve Haziran aylarında uluslararası piyasalarda likidite akımındaki daralmadan kaynaklanan dalgalanmanın fiyatlara etkisi nedeniyle Haziran ve Eylül dönemleri için belirlenen belirsizlik aralıklarını aşmıştır. Özellikle döviz kurlarında yaşanan yukarı yönlü oynaklığın birincil etkileri nedeniyle, bazı mal grupları fiyatlarındaki hızlı yükselişler, belirsizlik aralıklarının aşılmasında temel belirleyiciler olmuştur. Hesap verebilirlik ilkesi çerçevesinde, 2006 yılının ikinci ve üçüncü çeyrekleri için enflasyonda yaşanan sapmaları, sapmanın nedenlerini ve hedefe tekrar yakınsama için gereken önlemleri içeren iki adet mektup 14 Temmuz ve 30 Ekim 2006 tarihleri itibarıyla Merkez Bankası tarafından Hükümete sunulmuş, kamuoyuyla paylaşılmış ve program şartlılığı çerçevesinde IMF'ye de gönderilmiştir. Söz konusu metinlerde, para politikasının kontrolü dışındaki unsurlardan kaynaklanan maliyet artışları nedeniyle 2006 yılı enflasyon hedefine ulaşamayacağı, 2007 yılı hedefine yakınsama olasılığının ise yüksek olduğu ve bu amaç doğrultusunda bir miktar daha parasal sıkılaştırma gerekebileceği ifade edilmiştir.

Uygulanan para politikası stratejisi çerçevesinde, 2006 yılında da kısa vadeli faiz oranları, beklentileri yönlendirmek ve fonlama maliyetini etkilemek amacıyla temel politika aracı olarak kullanılmaktadır. Para Politikası Kurulu, enflasyon tahminlerinin ve beklentilerinin hedefle tutarlılıklarını göz önüne bulundurmakta ve orta vadeli bir bakış açısıyla faiz kararlarını almaktadır. Merkez Bankası, 2005 yılı içinde dokuz kez faiz indirimi gerçekleştirmiş ve gecelik borçlanma faiz oranlarını, yüzde 18'den yüzde 13,5'e düşürmüştür. Merkez Bankası, 2006 yılı başında olumlu bekleyişlere rağmen

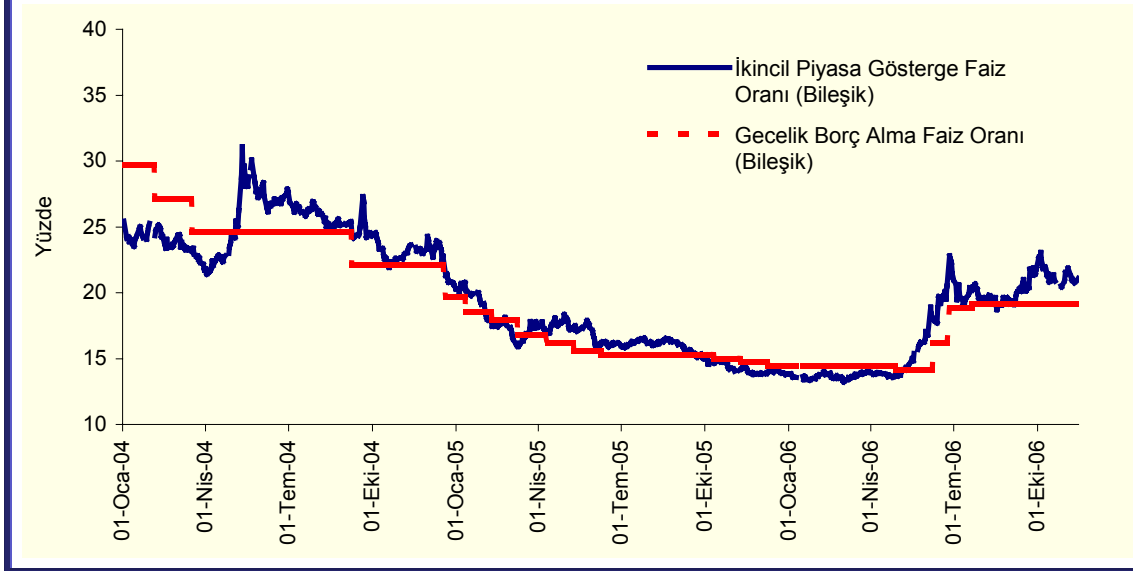
petrol fiyatlarındaki artış, küresel likidite koşullarının gelişmiş ülkeler lehine değişme olasılığı ve hizmet sektöründeki fiyat katılıkları gibi unsurlara dikkat çekmiş ve yılın ilk üç ayında politika faiz oranlarını sabit tutmuştur. Nisan ayında ise mevcut veriler ışığında faiz oranları 25 baz puan düşürülmüştür.

Şekil 1. 1: Para Politikası ve Bekleyişler - 1

Kaynak: TCMB

Şekil 1. 2: Para Politikası ve Bekleyişler - 2

Kaynak: TCMB ve İMKB

Küresel likidite koşullarının gelişmiş ülkeler lehine değişmesi sonucu, Mayıs ayından itibaren Türkiye'nin de dahil olduğu gelişmekte olan ülkelere sermaye çıkışları yaşanmıştır. Sermaye çıkışları, finansal piyasalarda dalgalanmalara yol açmış ve YTL hızla değer kaybetmeye başlamıştır. Bu gelişmeler sonucunda enflasyon beklentilerinde başlayan bozulmayı önlemek amacıyla politika tepkisi olarak Kurul, 7 Haziran 2006 tarihinde olağanüstü toplanmış ve politika faiz oranlarını 175 baz puan artırmıştır. Takip eden günlerde, YTL'nin tekrar değer kaybetmeye başlaması ve döviz

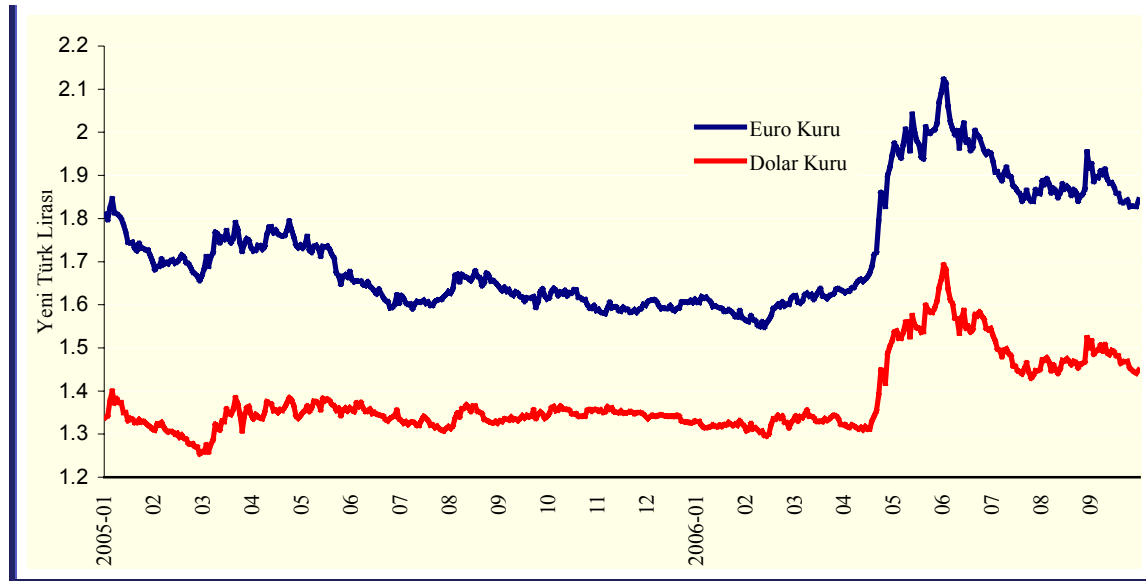
kurlarındaki oynaklığın artması piyasalardaki istikrarı tehdit etmeye başlamıştır. Söz konusu gelişmelerin orta vadeli enflasyon hedeflerine zarar vermesinin önüne geçmek amacıyla Kurul 25 Haziran 2006 tarihinde gerçekleştirdiği ikinci olağanüstü toplantıda faiz oranlarını 225 baz puan artırmıştır. 20 Temmuz 2006 tarihinde yapılan Para Politikası Kurulu olağan toplantısında ise, faiz oranları 25 baz puan artırılmıştır. Ayrıca Merkez Bankası, piyasadaki fazla likiditeyi çekmek amacıyla gerçekleştirdiği YTL depo alım ihalelerinde belirlenen faiz oranlarının, borç verme faiz oranlarını geçmesi nedeniyle, borç verme faiz oranlarında teknik bir düzenleme yaparak 200 baz puan artışa gitmiştir. Böylece, 10 Kasım 2006 tarihi itibarıyla Merkez Bankası borçlanma faiz oranı yüzde 17,5 ve borç verme faiz oranı yüzde 22,5 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Kur Politikası

Mevcut para politikasının önemli bir bileşeni olan dalgalı döviz kuru rejimi 2006 yılında da sürdürülmüş ve döviz kurları piyasadaki arz-talep koşullarına göre belirlenmiştir.

Bununla birlikte Merkez Bankası, döviz kurlarında görülen veya görülmesi muhtemel aşırı oynaklıkların enflasyon hedefine zarar verebilme ihtimaline karşı döviz piyasasına her iki yönde de müdahalelerde bulunmuştur. Nitekim, 2006 yılı başında gelişmekte olan ülkelere yönelen yabancı sermaye girişi ve uygulanan politikalara duyulan güven artışının getirdiği ters para ikamesi süreci, döviz piyasasında arzın artmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, Merkez Bankası, kurlarda oluşan aşağı yönlü oynaklığı önlemek amacıyla 15 Şubat 2006 tarihinde döviz piyasasına doğrudan alım yönünde müdahalede bulunmuştur. Söz konusu alım müdahalesiyle, Merkez Bankası, döviz piyasasından 5,4 milyar dolar döviz satın almıştır. Diğer taraftan, Türkiye'nin dahil olduğu gelişmekte olan ülkelere yönelik risk iştahındaki azalma neticesinde sermaye çıkışları döviz talebini artırarak, döviz kurlarında yukarı yönlü oynaklığa neden olmuştur. Bunun sonucunda Merkez Bankası, döviz piyasasına 13, 23 ve 26 Haziran tarihlerinde olmak üzere üç kez satım yönünde müdahalede bulunmuş ve piyasaya toplam 2,1 milyar dolar döviz satmıştır.

Şekil. 1. 3: Dolar ve Euronun Gelişimi

Kaynak: TCMB

Merkez Bankası, güçlü döviz rezervi pozisyonuna sahip olmanın uygulanan ekonomik programa ilişkin güvenin artmasına sağlayacağı katkıyı dikkate alarak, önceden duyurulan bir çerçevede ve döviz kurunun orta ve uzun dönemli denge değerini etkilemeksizin rezerv biriktirme amacıyla döviz ihaleleri gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede, 15 Mayıs 2006 tarihine kadar düzenlenen döviz alım ihaleleri ile 3,3 milyar dolar tutarında döviz satın alınmıştır. Ancak, temel olarak yurtdışı kaynaklı gelişmelerden dolayı döviz piyasasında yaşanan likidite sıkışıklığı nedeniyle, döviz alım ihalelerine 15 Mayıs 2006 tarihinde ara verilmiştir. Diğer taraftan, Mayıs ve Haziran ayında yaşanan dalgalanmanın etkisiyle döviz piyasasında yaşanan likidite sıkışıklığını gidermek amacıyla Merkez Bankası tarafından 500 milyon dolar günlük limitli döviz satım ihalesi düzenlenmiş ve yapılan iki ihalede 1 milyar dolar döviz satılmıştır. Döviz piyasalarının görece olarak istikrara kavuşmasıyla birlikte, Merkez Bankası döviz alım ihalelerine 10 Kasım 2006 tarihi itibarıyla tekrar başlamıştır.

Tablo. 1. 6: Merkez Bankası Döviz Alımları

(Milyon Dolar)				
	Döviz Alım İhaleleri	Döviz Satım İhaleleri	Doğrudan Döviz Alımları	Doğrudan Döviz Satımları
2002	795	---	16	---
2003	5.653	---	4.808	---
2004	4.104	---	1.283	9
2005	7.443	---	14.565	---
2006 Ocak- Ekim	3.318	1.000	5.441	2.105
Toplam	21.313	1.000	26.113	2.114

Kaynak: TCMB

1.4. Mali Sektör

Bankacılık Sektörü

Türk bankacılık sektörü, planlı bir mali ve operasyonel yeniden yapılandırma süreci gerçekleştirilmesi ve sektörü düzenleyen yasal ve kurumsal çerçevenin uluslararası standartlara ulaştırılması sonucunda Türk finansal sistemi içindeki yerini kuvvetlendirmiştir. Ekonomide özellikle 2003 yılından başlayarak belirginleşen güven ortamı ve yakalanan makroekonomik istikrar, sektörün aracılık işlevini daha etkin bir şekilde gerçekleştirmesine yardımcı olmuştur. Bu gelişmeler neticesinde, 2001 yılı sonunda 117,7 milyar dolar olarak gerçekleşen bankacılık sektörü aktif büyüklüğü, 2006 yılının ilk yarısında 290 milyar dolara ulaşarak önemli bir büyüme performansı göstermiştir. Aynı dönemde, bankacılık sektörü kredi stoku 23,4 milyardan 127,4 milyar dolara yükselmiştir. Kredi stokundaki kayda değer artışa karşın, sistemin mali performansı açısından önemli bir gösterge olan tahsili gecikmiş alacakların toplam kredi stoku içindeki payı da belirtilen dönemde azalmaya devam etmiştir.

Bankacılık sektöründe yaşanan bu olumlu gelişmeler sektörün karlılık performansında da istikrarın sağlanmasına imkan tanımıştır. Nitekim, sektörün ortalama net dönem karı 2002-2005 döneminde 3,5 milyar dolar olarak gerçekleşirken, 2006 yılının ilk yarısı itibarıyla 3,6 milyar dolar olmuştur.

2004 yılından itibaren, banka aktiflerinin kompozisyonunda krediler lehine yaşanan gelişim, sermaye yeterlilik oranlarının hesaplanmasında dikkate alınan risk profilinin değişimine neden olmuştur. Bu gelişmenin etkisiyle 2005 yılında bankacılık

sektörü sermaye yeterlilik oranlarında önemli bir gerileme yaşanmıştır. 2006 yılının Mayıs ve Haziran aylarında yaşanan finansal dalgalanma sürecinde, özellikle faiz oranlarında yaşanan sıçrama bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranlarında önemli bir aşınmaya yol açmıştır.

Tablo. 1. 7: Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü

	2001	2002	2003	2004	2005	2006 Haz.
Temel Büyüklükler						
Aktif Büyüklüğü (Milyar Dolar)	117,7	130,1	178,9	228,3	295,9	290,0
Krediler (Milyar Dolar)	23,4	30,0	47,4	74,0	113,7	127,4
Mevduat (Milyar Dolar)	76,6	84,4	111,3	143,0	187,1	185,8
Banka Sayısı (Adet)	61	54	50	48	47	47
Personel Sayısı (Bin Kişi)	139,0	123,9	124,0	127,9	133,0	139,4
Performansa İlişkin Göstergeler						
Net Dönem Karı (Milyar Dolar)	-8,2	1,8	4,0	4,5	3,7	3,6
Aktif Getiri Oranı (Yüzde)	-7,0	1,4	2,2	2,1	2,7	1,7
Özkaynak Getiri Oranı (Yüzde)	-77,0	9,2	15,8	14,0	18,6	12,5
Kredi / Mevduat Oranı (Yüzde)	30,5	35,5	42,6	51,7	61,7	69,3
Risklere İlişkin Göstergeler						
Sermaye Yeterliliği Oranı (Yüzde)	20,8	26,1	30,9	28,8	24,2	18,6
Bilanço İçi Döviz Pozisyon (Milyar Dolar)	-1,6	-0,6	-0,0	-1,4	-1,9	-5,8
Net Genel Pozisyon (Milyar Dolar)	-0,5	-0,4	0,3	-0,1	-0,1	-0,4
Tahsili Gecikmiş Alacaklar/Brüt Krediler (Yüzde)	29,3	17,6	11,5	6,0	5,0	3,9
Menkul Değerler Cüzdanı/Aktifler (Yüzde)	35,0	40,5	42,8	40,4	36,0	36,2

Kaynak: BDDK

Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması çerçevesinde, sorunlu bankaların sistem dışına çıkarılması ve daha sonraki süreçte özel bankaların birleşme ve devralmalarının özendirilmesiyle birlikte, sektörde faaliyette bulunan banka sayısı 2001 yılından bu yana önemli bir gerileme göstermiştir. Bu çerçevede, 2001 sonunda 61 olan banka sayısı, 2006 yılı Haziran ayı itibarıyla 47 olarak gerçekleşmiştir. 2000 ve 2001 krizlerinin ardından ciddi bir azalma gösteren bankacılık sektörü istihdamı özellikle 2004 yılından itibaren toparlanma sürecine girmiş ve 2006 yılının ilk yarısında 2001 yılı düzeyine ulaşmıştır.

Sermaye Piyasası

Kamu menkul kıymetlerinin toplam menkul kıymet stoku içindeki ağırlığı devam etmekle birlikte, özel sektör menkul kıymetlerinin payı yıllar itibarıyla artış göstermiştir. Bu oran 2002 yılında yüzde 8 civarında iken Temmuz 2006 itibarıyla yüzde 12,5'e yükselmiştir. 2002 yılında İMKB'ye yeni kote olan şirket sayısı 4 iken, bu sayı 2005 yılında 9'a, 2006 yılının Eylül ayı itibarıyla ise 13'e yükselmiştir.

2002 yılından itibaren artış eğilimi gösteren İMKB Ulusal-100 endeksi, Mayıs-Haziran 2006 döneminde mali piyasalarda yaşanan dalgalanmanın ardından yatay bir seyir izlemeye başlamıştır. 2005 yılı sonunda 1.726 dolar olarak gerçekleşen İMKB Bileşik-100 Dolar Endeksi (1986=100), 2006 yılı Mayıs ayından itibaren 1.500 dolar civarında dalgalanmaktadır. 2006 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla ise İMKB Bileşik-100 Dolar Endeksi 1.436 dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Piyasa kapitalizasyonu 2005 yılı sonunda 218,3 milyar YTL seviyesinden 2006 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla 213,5

milyar YTL seviyesine gerilemiştir. YTL bazında işlem hacmine bakıldığında 2006 yılının ilk dokuz ayında 256,9 milyar YTL işlem hacmiyle 2005 yılının aynı dönemine göre yüzde 34 oranında artış görülmektedir. Hisse senedi piyasasında yabancıların saklama oranları 2004 yılı sonundaki yüzde 55 seviyesinden, 2005 yılı sonunda yüzde 66,3'e ulaşmış ve Mayıs-Haziran 2006 dalgalanmalarında bir miktar gerilemesine karşın 2006 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla bu seviyesini korumuştur.

2006 yılı Eylül ayı itibarıyla sermaye piyasasında faaliyet gösteren aracı kuruluş sayısı 147'dir. Aynı dönem itibarıyla, hisse senetleri borsada işlem gören 316 adet anonim ortaklık bulunmaktadır. Söz konusu dönem itibarıyla, Sermaye Piyasası Kuruluna kayıtlı bulunan yatırım ortaklıklarının sayısı 43, yatırım fonlarının sayısı 281 olup, portföy değerleri ise aynı tarih itibarıyla sırasıyla 2,8 milyar YTL ve 24 milyar YTL'dir. Diğer taraftan, 2003 yılı sonlarında kurulmaya başlanan emeklilik fonlarının sayısı 2004 yılında 81'e, 2006 yılı Eylül sonu itibarıyla 102'ye ulaşmıştır. Aynı tarih itibarıyla emeklilik fonları katılımcı sayısı 1.040.568 kişiye, portföy büyüklüğü ise 2,4 milyar YTL'ye yükselmiştir.

Sigortacılık

Türk sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörlerinde 2005 yılı sonu itibarıyla 46 şirket faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerin 9'u hayat, 10'u hayat/emeklilik, 1'i emeklilik, 14'ü hayat-dışı, 11'i kompozit ve 1'i de reasürans şirkettir.

Sigortacılık sektörü 2005 yılı sonu itibarıyla, yüzde 18'lik büyüme ile 7,8 milyar YTL prim üretimi gerçekleştirmiştir. Sektördeki prim üretiminin GSYİH içindeki payı yüzde 1,6 seviyesine ulaşmıştır. Bu itibarla, sigortacılık sektörü mali sektörün diğer alanlarına göre daha hızlı büyümektedir. Nitekim, YTL bazında prim üretiminin son on yıllık gelişimine bakıldığında, yüzde 12.256'lık bir büyüme gerçekleştiği görülmektedir. Prim üretimi içinde hayat dışı sigortaların payı yüzde 84,1 ve hayat sigortalarının payı yüzde 15,9 olarak gerçekleşmiştir.

Bireysel emeklilik sistemi incelendiğinde, 2005 sonu itibarıyla akdedilen 714.146 adet sözleşme ile 672.696 adet katılımcıya ulaşılmıştır. Sistem dahilinde yatırıma yönlendirilen fon toplamı 2004 yıl sonu itibarıyla 276,3 milyon YTL iken 2005 yılı sonunda 1.078,6 milyon YTL'ye ulaşmıştır.

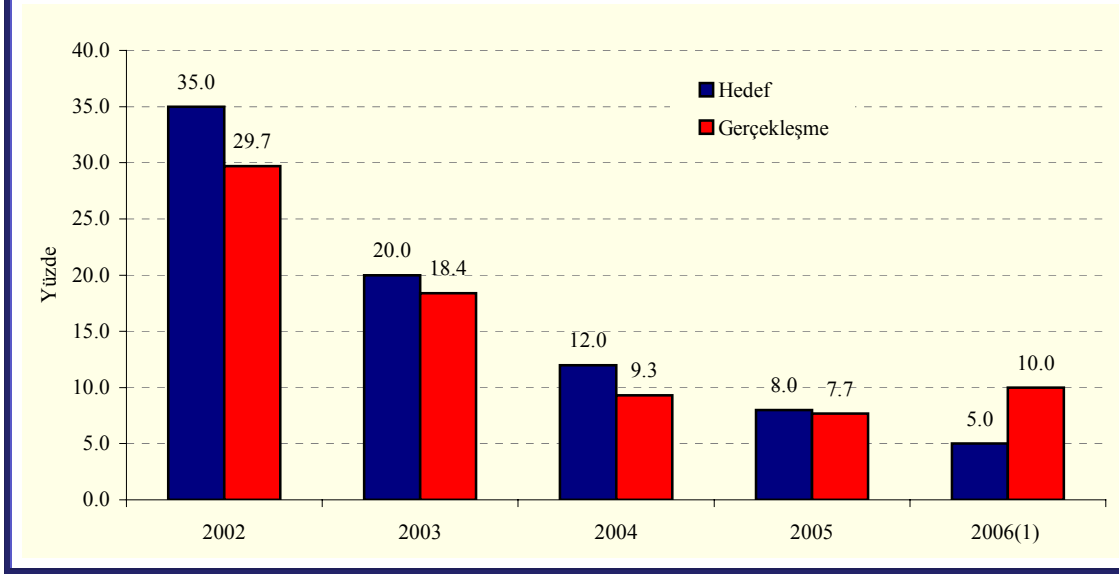
1.5. Enflasyon

2005 yılı sonu itibarıyla 12 aylık enflasyon, Tüketici Fiyatları Endeksine (TÜFE) göre yüzde 7,7, Üretici Fiyatları Endeksine (ÜFE) göre ise yüzde 2,7 olarak gerçekleşmiştir. Tüketici fiyatlarındaki yıllık enflasyon 2004 yılına göre 1,6 puan gerilemiştir. Böylece, 2002-2004 döneminde olduğu gibi 2005 yılında da yıllık enflasyon belirlenen hedefin altında gerçekleşmiştir. Bu dönemde, uluslararası piyasalarda enerji ve hammadde fiyatlarında yaşanan yüksek artışlara rağmen, enflasyon hedefinin tutturulmasında sıkı para politikası ile mali disiplinin tavizsiz uygulanması belirleyici olmuştur. Öte yandan, 2005 yılında verimlilik artışlarının sürmesi, YTL'nin güçlü konumunu koruması ve enflasyon beklentilerinin olumlu seyri enflasyon hedefinin gerçekleşmesine katkıda bulunmuştur.

2006 yılında enflasyondaki düşüş eğilimi yerini yükselişe bırakmış ve yıllık enflasyondaki artış trendi Ağustos ayına kadar sürmüştür. Yılın ilk dört aylık dönemde, artan emtia fiyatlarının ve işlenmemiş gıda ürünleri ile tütün ürünlerindeki yüksek fiyat artışlarının enflasyon artışı üzerinde belirleyici olduğu gözlenmiştir. Takip eden dönemde, arz şoklarının yanına YTL'deki değer kaybının da eklenmesiyle

enflasyonist bir etki oluşmuştur. Söz konusu değer kaybı neticesinde, dış ticarete konu olan mal fiyatlarında gözlenen artışlarla birlikte, tüketici enflasyonu hedefle tutarlı patika değerlerinden belirgin ölçüde sapma göstermiştir. Ağustos ayından itibaren ise YTL'deki toparlanma ve enerji fiyatlarındaki olumlu seyrin etkisiyle TÜFE enflasyonu tekrar gerileme eğilimine girmiştir. Nitekim yılın ilk çeyreği sonunda yüzde 8,2 düzeyinde gerçekleşen yıllık tüketici enflasyonu, Temmuz ayında yüzde 11,7 seviyesine kadar yükseldikten sonra Ekim ayı itibarıyla yüzde 10 seviyesine gerilemiştir.

Şekil. 1. 4: Yıllık Enflasyon Hedefleri ve Gerçekleşmeleri (TÜFE)

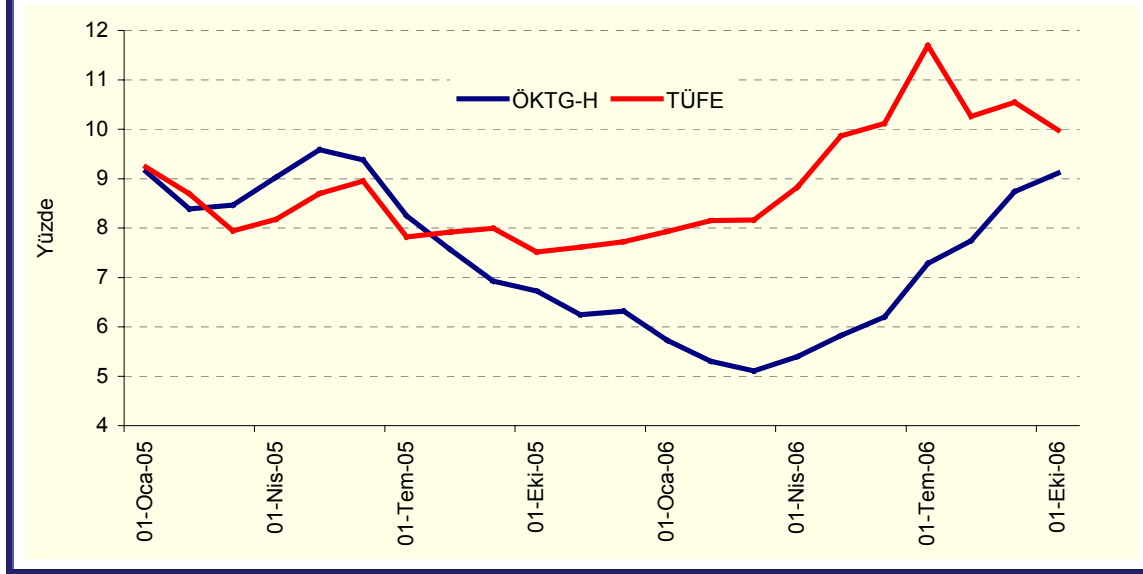

Kaynak: TÜİK, TCMB

(1) 2006 yılı gerçekleşmesi Ekim ayı itibarıyla verilmiştir.

Enerji, işlenmemiş gıda, alkollü içecekler ve tütün ürünleri fiyatları ile altın fiyatlarını dışlayan H kodlu özel kapsamlı göstergenin (ÖKTG-H) 2006 yılındaki seyri incelendiğinde, yıllık artış oranının Mart ayında yüzde 5'e geriledikten sonra, Türk lirasında yaşanan değer kaybının etkisiyle Ekim ayı itibarıyla yüzde 9,1 seviyesine yükseldiği görülmektedir (Şekil 1.5). Diğer yandan, hizmet fiyatlarında süregelen katılık, geçtiğimiz yıla kıyasla kısmi bir azalma göstermekle birlikte halen önemini korumaktadır. Bu bağlamda, 2006 yılı sonunda yıllık enflasyonun hedeflenen düzeyin üzerinde gerçekleşme olasılığı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Şekil. 1. 5: TÜFE ve ÖKTG-H Göstergeleri

Kaynak: TÜİK

1.6. Kamu Maliyesi

Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesi Gelir ve Harcamalarına İlişkin Gelişmeler

2005 yılı bütçesi, izlenen ekonomik programın bir gereği olarak kamu borç stokunun sürdürülebilirliğini sağlamak hedefi kapsamında yüksek oranda faiz dışı fazla verecek şekilde hazırlanmış ve aynı amaçlar doğrultusunda uygulanmıştır.

2005 yılında uygulanan sıkı maliye politikası kapsamında belirlenen hedeflere ulaşmak amacıyla bazı gelir artırıcı önlemler alınmıştır. Bu kapsamda, Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) IV sayılı listede yer alan bazı mallar üzerinde vergi oranı yüzde 6,7'den yüzde 20'ye çıkartılmıştır.

2005 yılının Şubat ayında alkollü içkiler ve tütün mamulleri üzerinden alınan ÖTV miktarları artırılmıştır. Sigara üreticisi firmalar tarafından; vergi kaybına neden olan ürün çeşitlendirmesi ve fiyatlandırma stratejileri kullanılmasına yol açan, sigaraların içerdikleri şark tipi tütün oranına göre vergilendirmesi uygulamasına aynı yılın Temmuz ayında son verilerek, bütün ürünler için tek oranlı nispi ÖTV (yüzde 58) yürürlüğe konulmuştur. Ayrıca, nispi ÖTV oranı kullanılarak hesaplanacak verginin belirlenen asgari maktu vergiden (adet/gram başına 0,06 YTL) az olamayacağı şartı getirilmiştir.

2005 yılında gelir artırıcı tedbirlere ilaveten harcamaları kontrol etmeye yönelik tedbirler de alınmıştır. Bu kapsamda, kamu çalışanlarının maaş ve ücretleri hedeflenen enflasyona göre belirlenmiş, yeni memur istihdamına sınırlama getirilmiştir. Kamu sağlık ve ilaç alım giderlerinin kontrol altında tutulması için yeni tedbirler ve düzenlemeler uygulamaya sokulmuştur.

Gelir artırıcı ve harcama azaltıcı tedbirlerin yanı sıra, istihdamın artırılması, bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi ve sosyal amaçlı bazı düzenlemeler de yapılmıştır. Bu kapsamda, 5084 sayılı Yatırım ve İstihdamın Teşviki Kanununun kapsamına giren il sayısı 36'dan 49'a yükseltilmiştir. Bazı eğitim malzemeleri ve hizmetleri, ilaç ve sağlık hizmetleri ile bazı temel gıda maddeleri üzerindeki KDV

oranında indirimle gidilmiştir. Gelir vergisi en üst tarife oranında 5 puan, kurumlar vergisi oranında ise 3 puanlık indirim yapılmıştır.

Kutu. 1. 2: IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla

IMF ile yapılan stand-by düzenlemeleri çerçevesinde hesaplanan konsolide bütçe faiz dışı fazlasına gelir ve harcama kalemlerinde çeşitli düzeltmeler yapılarak ulaşılmaktadır. Aşağıdaki tabloda söz konusu düzeltme kalemleri ve ulaşılan IMF tanımlı faiz dışı fazla rakamları yer almaktadır.

Tablo: IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla

	(GSYİH'ya Oran, Yüzde)			
	2002	2003	2004	2005
Faiz Dışı Fazla	3,67	5,12	6,08	7,71
TCMB Karı (-)	1,08	0,00	0,00	0,00
Faiz Gelirleri (-)	0,56	0,35	0,82	1,74
Özelleştirme Geliri (-)	0,00	0,00	0,00	0,37
Vergi Gecikme Faizi (+)	0,10	0,00	0,00	0,07
Risk Hesabı (+)	0,00	0,26	0,11	0,04
Yeniden Değerleme Farkı (-)	0,01	0,01	0,00	0,00
SSK ve BAĞ-KUR'un Önceki Yıl Borçları (-)	0,00	0,09	0,00	0,00
SGK'nın Bütçeden Mahsup Edilecek Ödemeleri (+)	0,34	0,00	0,00	0,00
SGK Transfer Nakit- Ödenek Farkı (+)	0,00	0,00	0,01	-0,01
Kıdem Tazminatı (+)	0,07	0,00	0,00	0,00
Kamu Bankaları Temettü Geliri (-)	0,00	0,00	0,26	0,26
Madeni Para Basımı Gelirleri (-)	0,00	0,00	0,00	0,11
IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla	2,53	4,93	5,13	5,34

Kaynak: DPT

Bu gelişmeler sonucunda, 2005 yılında konsolide bütçe harcamalarının GSYİH'ya oranı yüzde 32,1 olurken, gelirlerin GSYİH'ya oranı yüzde 30,5 olmuştur. Konsolide bütçe açığının GSYİH payı bir önceki yıla göre 5,3 puan azalarak yüzde 1,7 olmuş, faiz dışı fazla ise hedeflerin üzerinde GSYİH'nın yüzde 7,7'si seviyesinde gerçekleşmiştir.

2005 yılında olduğu gibi 2006 yılı bütçesinde de yüksek oranda faiz dışı fazla vermek suretiyle kamu borç stokunun sürdürülebilirliğine katkı sağlamak temel amaç olarak benimsenmiştir. Ayrıca, enflasyonla mücadeleyi ve kalkınma faaliyetlerini desteklemek, bütçenin hedefleri arasında yer almaktadır.

2006 yılı bütçesi 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca merkezi yönetim bütçesi esasına göre hazırlanmıştır. Orta Vadeli Program ve Orta Vadeli Mali Planda belirtilen temel ekonomik büyüklükler ile ilke ve esaslara göre hazırlanan 2006 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi cari yıla ilave olarak izleyen iki yıla ait gelir ve harcama tahminlerini de içermiştir. Bu nedenle, 2006 yılı bütçesi ülkemizde çok yıllık bütçelemeye geçişin ilk yılı olma özelliğini taşımaktadır. 2006 yılı öncesinde konsolide bütçe kapsamında yer almayan 25 kuruluş, gelir fazlalarını bütçeye aktaran 8 düzenleyici ve denetleyici kurum ve üniversitelerle bağlantılı çalışan sağlık merkezleri ile sosyal ve kültürel merkezler merkezi yönetim bütçesi kapsamına dahil edilmiştir.

2006 yılında önemli bir gelir artırıcı önlem öngörülmemiştir. Nisan ayında özellikle cari açıkla mücadele kapsamında motosikletler üzerindeki ÖTV oranlarında artışa gidilmiştir. Bu dönemde bütçe gelirlerini etkileyen en önemli gelişme bir defalık gelirler olmuştur. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından yönetim ve denetimi devralınan kuruluşların kesinleşmiş vergi, harç, ceza, gecikme zammı,

gecikme faizi ve GSM hazine payı borçlarına karşılık bütçeye aktarılan tutarlar GSYİH'nın yüzde 1,1'i seviyesine ulaşmıştır. Ayrıca, Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirilmesi nedeniyle Hazineye aktarılmasına karar verilen GSYİH'nın yüzde 0,2'si oranındaki nakit de bütçe gelirlerini olumlu etkilemiştir.

Tablo. 1. 8: Konsolide/Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi

	(GSYİH'ya Oran, Yüzde)				
	2002	2003	2004	2005	2006*
Harcamalar	42,2	39,0	35,0	32,1	31,8
Faiz Dışı Harcamalar	23,5	22,7	21,8	22,7	23,2
Cari Harcamalar	11,0	10,7	10,4	10,0	10,5
Personel	8,3	8,4	8,5	8,2	8,0
Diğer Cari	2,7	2,3	1,9	1,8	2,5
Yatırım	3,0	2,0	1,8	1,9	2,2
Transfer	28,2	26,3	22,8	20,2	19,1
Faiz Dışı Transfer	9,5	10,0	9,7	10,8	10,5
Faiz Ödemeleri	18,7	16,3	13,1	9,4	8,5
Gelirler	27,2	27,9	27,9	30,5	29,2
Genel Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesi	26,9	27,4	27,5	30,0	29,2
Vergi Gelirleri	21,5	23,4	23,1	24,0	24,0
Vergi Dışı Normal Gelirler	3,9	2,8	3,9	5,5	4,9
Özel Gelir ve Fonlar	1,5	1,1	0,5	0,4	0,3
Katma Bütçe	0,4	0,5	0,4	0,5	-
Faiz Dışı Fazla	3,7	5,1	6,1	7,7	6,0
IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla	2,5	4,9	5,1	5,3	4,9
Borçlanma Gereği	15,0	11,2	7,0	1,7	2,6

Kaynak: DPT, Maliye Bakanlığı

Not: 2004, 2005 ve 2006 yılları, önceki yıllarla karşılaştırılabilir olması açısından analitik bütçe kod sistemi esas alınarak hazırlanmıştır.

* Başlangıç bütçesidir. Merkezi yönetim bütçesi esasına göre hazırlanmıştır.

2006 yılı, vergiler alanında önemli reformların gerçekleştirildiği bir yıl olmuştur. Kurumlar Vergisi Kanunu, vergi mevzuatının sadeleştirilmesi, vergi tabanının genişletilmesi, kayıtdışıyla mücadele gibi öncelikler gözetilerek, yeniden yazılmıştır. Bu düzenleme ile kurumlar vergisi oranı yüzde 30'dan yüzde 20'ye düşürülmüştür. Böylece kurum kazancı üzerindeki vergi yükü yüzde 34 seviyesine çekilmiştir. Uluslararası uygulamalarla paralel olarak örtülü sermaye, transfer fiyatlandırması suretiyle örtülü kazanç dağıtımı, kontrol edilen yabancı şirket, zararlı vergi rekabetine karşı stopaj uygulaması gibi müesseseler sisteme dahil edilmiştir.

2006 yılında vergilerle ilgili yapılan önemli düzenlemelerden birisi de Gelir Vergisi Kanununda yapılmıştır. Bu kapsamda gelir vergisi tarife sayısı 5'ten 4'e düşürülmüştür. Ücret gelirleri ile ücret dışı gelirlere farklı vergi oranları uygulanmasına son verilerek ücretliler dışındaki mükelleflerde gelir vergisi oranları 5 puan azaltılmıştır. Etkinliği tartışma konusu olan yatırım indirimi uygulamasına 3 yıllık bir geçiş süreci öngörülerek son verilmiştir. Ayrıca, 5281 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenen menkul sermaye iradlarının vergilendirme sistemi, 2006 yılının başında yürürlüğe girmiştir. Ancak, sonraki dönemlerde tekrar değişiklikler yapılarak yerli ve yabancı yatırımcıların vergilendirilmesi farklılaştırılmış, ayrıca bazı menkul sermaye iradları üzerinden yapılan stopaj oranlarında indirimde gidilmiştir. Bu çerçevede, yabancı

yatırımcıların DİBS kazançları üzerindeki stopaj oranı yüzde sıfıra, yerli yatırımcıların ise yüzde 10'a indirilmiştir.

Emekli Sandığının geçmiş yıllarda ve yıl içinde satılan gayrimenkullerinin 2006 yılı taksitlerinden 493 milyon YTL gelir elde edilmiştir.

5458 sayılı Sosyal Güvenlik Prim Alacaklarının Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile, SSK ve Bağ-Kur prim alacakları yeniden yapılandırılmış, yapılandırılan alacağın sigortalılar tarafından 5 yıla kadar taksitler şeklinde ödenebilmesine imkan sağlanmıştır. Söz konusu Kanun uyarınca, 2006 yılı içinde Bağ-Kur'da 3.050 milyon YTL, SSK'da 714 milyon YTL prim yapılandırma geliri elde edilmesi beklenmektedir.

2006 yılında uygulanan sıkı maliye politikasının bir gereği olarak bütçe harcamalarını kontrol altında tutmak için önemli tedbirler alınmıştır. Bu kapsamda;

- Kamu çalışanlarının maaş ve ücretleri hedeflenen enflasyona göre tespit edilmiş,
- Yeni alınacak memur sayısı emeklilik, istifa, ölüm gibi nedenlerle boşalan kadronun en fazla yüzde 80'i ile sınırlandırılmış,
- Gelirlerde oluşacak ilave artışın, öncelikli yatırım projeleri hariç, tasarruf edilerek faiz dışı fazlaya katkıda bulunulması kararlaştırılmış,
- Sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transferler hariç merkezi yönetim bütçesi faiz dışı harcamaları ile sosyal güvenlik harcamalarına üst sınır getirilmiştir.

2006 yılında harcamalarla ilgili alınan önlemlere karşılık, yılın birinci yarısında gerçekleşen enflasyon oranı ile maaş artış oranı arasındaki farkın yılın ikinci yarısında memur maaşlarına yansıtılması, bazı kamu personelinin maaşlarında ve diğer özlük haklarında ilave artışlar ve iyileştirmeler yapılması, yeşil kart ve tarımsal destekleme harcamalarının hedeflerin üzerine çıkması gibi uygulamalar, bütçe harcamalarını artırıcı rol oynamıştır.

2006 yılı başından itibaren geçerli olmak üzere, Bütçe Uygulama Talimatıyla tedavi fiyatlarında 2005 yılına göre ortalamada herhangi bir artış yapılmamış, ilaçlar için tüm kurumların ortak olarak kullanacağı pozitif liste oluşturulmuştur. Yine 2006 yılı başından itibaren geçerli olmak üzere, Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Türk Eczacıları Birliği arasında 2005 yılında imzalanan ve ilaç fiyatlarında ortalamada yüzde 10 civarında indirim sağlayan protokolün süresi bir yıl uzatılmıştır. Ayrıca, eşdeğer ilaç gruplarında en ucuz ilacın yüzde 30 fazlasına kadar ödeme yapılmakta iken, 2006 yılı Mayıs ayından itibaren bu oran yüzde 22'ye düşürülmüş, 2006 yılı Temmuz ayından geçerli olmak üzere ise pozitif listedeki ilaç sayısı azaltılmış ve ayaktan tedavide vaka başı ödeme sistemine geçilmiştir. Ancak, 2006 yılı Ekim ayında vaka başı ödeme sisteminin yürütmesi Danıştay tarafından durdurulmuştur. Ayrıca, döviz kurlarındaki gelişmelere bağlı olarak Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında ilaç fiyatları yüzde 5'er artırılmıştır.

2006 yılında sosyal güvenlik kuruluşlarına yönelik bütçe transferinin GSYİH'ya oranının yüzde 4,1 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu oranın bir önceki yıla göre 0,7 puan düşmesinde, SSK ve Bağ-Kur prim alacaklarının yeniden yapılandırılmasından elde edilen gelir ile SSK'da cari prim gelirinin artışı etkili olmuştur. Prim alacaklarının yeniden yapılandırılmasından elde edilen gelir hariç

tutulduğunda, sosyal güvenlik kuruluşlarına yönelik bütçe transferinin GSYİH'ya oranının 2005 yılındaki seviyesini koruduğu görülmektedir.

Bu gelişmeler neticesinde, 2006 yılı Ocak-Ekim döneminde merkezi yönetim bütçe gelirleri 140,5 milyar YTL, harcamaları ise 144,3 milyar YTL olmuştur. Aynı dönemde, merkezi yönetim bütçe açığı 3,8 milyar YTL olmuş, faiz dışı fazlası ise 37 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir.

Kutu. 1. 3: Merkezi Yönetim Bütçesi

Merkezi yönetim bütçesi ile birlikte, bütçenin kapsamı hem kurum ve kuruluş sayısı hem de gelir ve harcama detayları açısından genişlemiş ve böylece TBMM'nin bütçe hakkı güçlendirilmiştir. Ayrıca, kamuda şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri geliştirilmiştir.

Merkezi yönetim bütçesi;

- I. Genel bütçe; devlet tüzel kişiliğine dahil olan kamu idarelerinin (TBMM, Başbakanlık, Bakanlıklar, Yüksek Yargı Organları vb.),
- II. Özel bütçe; bir bakanlığa bağlı veya ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlerden harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen kamu idarelerinin (YÖK, Üniversiteler, ÖSYM vb.),
- III. Düzenleyici ve denetleyici kurum bütçesi; özel kanunlarla kurul, kurum veya üst kurul şeklinde teşkilatlanan kurumların (SPK, RTÜK, EPDK vb.)

bütçelerini kapsamaktadır.

Orta Vadeli Program ve Orta Vadeli Mali Planda belirtilen ilke ve esaslar ile temel büyüklükler çerçevesinde hazırlanan merkezi yönetim bütçesi, cari yıla ilave olarak, izleyen iki yıla ait gelir ve gider tahminlerini, varsa bütçe açığının veya fazlasının tutarını, açığın nasıl finanse edileceği veya fazlanın nasıl kullanılacağını, vergi muafiyeti, istisnası ve indirimleri ile benzeri uygulamalar nedeniyle vazgeçilen gelirlere ilişkin bilgileri içermekte olup, ülkemize çok yıllık bütçeleme anlayışını getirmiştir.

Merkezi yönetim bütçesi, gerek konsolide bütçeden daha geniş bir kapsama sahip olması, gerekse mahalli idare ve fon paylarının gelirler ve harcamalar içinde gösterilmesi nedeniyle, mali büyüklük açısından konsolide bütçeden bir miktar farklılık sergilemektedir.

Tablo: Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi

(GSYİH'ya Oran, Yüzde)

	2006*
Toplam Gelirler	29,6
Toplam Giderler	32,2
Faiz Dışı Toplam Giderler	23,6
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	6,0
Bütçe Dengesi	-2,6

* Başlangıç bütçesi

Genel Devlet Gelir ve Harcamalarına İlişkin Gelişmeler

Genel devlet dengesi; konsolide bütçe/merkezi yönetim bütçesi, mahalli idareler, bütçe dışı fonlar, sosyal güvenlik kuruluşları, işsizlik sigortası fonu, genel sağlık sigortası ve döner sermayelerin gelir ve giderlerinin konsolidasyonu ile elde edilmektedir.

2004 yılında yüzde 40,9 olan genel devlet gelirlerinin GSYİH'ya oranı, 2005 yılında yüzde 43,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Genel devlet vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranı ise bir önceki yıl seviyesinin 1,3 puan üzerine çıkmıştır. Bu artışta vasıtalı vergi tahsilatındaki artış önemli rol oynamıştır. Aynı dönemde, genel devlet vergi gelirlerinin genel devlet toplam gelirleri içindeki payı ise bir önceki yıla göre yüzde 57,6'dan yüzde 56,7'ye gerilemiştir. Vasıtalı vergilerin toplam vergiler içindeki payı yüzde 66,4'ten yüzde 66,9'a yükselmiş, vasıtasız vergilerin GSYİH içindeki payı

ise 2004 yılı seviyesini korumuştur. 2005 yılında, GSYİH'ya oran olarak, bir önceki yıla göre, genel devlet vergi dışı gelirlerinde sınırlı bir artış görülürken, faktör gelirleri, faiz gelirlerindeki artış nedeniyle 1,1 puan yükselmiştir.

Tablo. 1. 9: Genel Devlet Gelir ve Harcamaları

(GSYİH'ya Oran, Yüzde)

	2002	2003	2004	2005
Vergiler	22,2	23,6	23,6	24,9
Vasıtasız	7,8	7,6	7,3	7,4
Vasıtalı	14,0	15,1	15,6	16,6
Servet	0,4	0,9	0,6	0,8
Vergi Dışı Normal Gelirler	3,2	3,1	3,1	3,3
Faktör Gelirleri	7,4	6,4	6,9	8,0
Sosyal Fonlar	6,1	6,6	7,0	6,9
Toplam	38,9	39,8	40,5	43,0
Özelleştirme Gelirleri	0,2	0,1	0,4	0,8
Toplam Gelir	39,1	39,9	40,9	43,9
Cari Harcamalar	17,6	17,5	17,7	17,5
Yatırım Harcamaları	4,6	3,6	3,1	3,8
Sabit Sermaye	4,6	3,6	3,1	3,8
Stok Değişmesi	0,0	0,0	0,0	0,0
Transfer Harcamaları	30,5	28,8	25,4	22,3
Cari Transferler	29,4	28,1	24,6	21,8
Sermaye Transferleri	1,0	0,6	0,8	0,5
Stok Değişim Fonu	0,0	0,0	0,0	0,0
Faiz Dışı Harcama	33,4	33,1	32,8	34,0
Toplam Harcama	52,7	49,9	46,2	43,6
Faiz Dışı Fazla	5,7	6,8	8,1	9,8
Borçlanma Gereği	13,6	10,0	5,3	-0,2
IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla	3,0	5,5	6,0	6,2
Mali Bildirimle Uyumlu Borçlanma Gereği	12,9	11,3	5,8	0,7

Kaynak: DPT

Not: Gelir ve harcama rakamlarına vergi iadeleri dahil değildir.

2004 yılında yüzde 46,2 olarak gerçekleşen genel devlet toplam harcamalarının GSYİH'ya oranı, 2005 yılında yüzde 43,6'ya gerilemiştir. Bu dönemde, faiz dışı harcamalar 1,2 puan artarken, faiz harcamalarındaki düşüş 3,8 puan olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, yatırım harcamalarında GSYİH'nın yüzde 0,7'si oranında artış olmuştur.

Bu gelişmeler sonucunda, 2005 yılında genel devlet borçlanma gereğinin GSYİH'ya oranı 2004 yılındaki yüzde 5,3'lük seviyesinden yüzde 0,2 fazlaya dönüşmüştür. Aynı dönemde, faiz dışı fazlanın GSYİH'ya oranı ise 1,7 puanlık artışla yüzde 9,8 olarak gerçekleşmiştir. Mali bildirimle uyumlu borçlanma gereği ise, GSYİH'ya oran olarak, 2004 yılındaki yüzde 5,8 seviyesinden 2005 yılında yüzde 0,7 seviyesine gerilemiştir.

Kutu. 1. 4: Mali Bildirim Kapsamında Genel Devlet Dengesinde Yapılan Ayarlamalar

Genel devlet açığı, borç stokunun kapsamı ve muhasebe kaydı ile ilgili çeşitli ayarlamalar yapılarak, Avrupa Birliğinin bütçe açığı ve borç tanımlarına uyumlu hale getirilmekte ve her yıl 1 Nisan tarihinde mali bildirim tabloları ile Avrupa Birliğinin ilgili birimlerine iletilmektedir.

Mali bildirim tabloları hazırlanırken temel olarak,

- Avrupa Birliği Milli Hesaplar Sistemi (ESA 95) kuralları çerçevesinde gelir ve gider olarak tanımlanan ancak konsolide bütçe açığına dahil edilmemiş gelirler ve giderler (kamu bankaları görev zararı vb.) bütçeye eklenmekte; gelir (özelleştirme, yeniden değerlendirme farkları, madeni para basım geliri vb.) ve gider (risk hesabı vb.) tanımına girmeyen ancak konsolide bütçede yer alan hesaplar bütçe içerisinde ayıklanmaktadır.
- Konsolide bütçede nakit esasına göre yer alan gelir ve giderler tahakkuk esasına göre olması gereken büyüklüğe çekilmektedir. Kamu borç stokunun faiz giderleri tahakkuk esasına göre hesaplanmakta ve ait olduğu yıla dağıtılmaktadır.

Bu ayarlamalar sonucunda iki tanım arasında oluşan farklılıklar aşağıda gösterilmektedir.

Tablo.1: Mali Bildirimle Uyumlu Genel Devlet Borçlanma Gereği

	(GSYİH'ya Oran, Yüzde)			
	2002	2003	2004	2005
Genel Devlet Borçlanma Gereği	13,6	10,0	5,3	-0,2
Özelleştirme Gelirleri	0,2	0,1	0,4	0,8
Risk Hesabı	0,0	-0,3	-0,1	0,0
Alacaklar ve Borçlar (Net)	-0,9	-0,4	-0,4	-0,2
Ödenen ve Tahakkuk Eden Faiz Farkı	0,2	1,6	0,6	-0,1
Kamu Bankaları Görev Zararı	0,0	0,2	0,0	0,0
Diğer	-0,2	0,1	0,0	0,5
Genel Devlet Borçlanma Gereği (Mali Bildirimle Uyumlu)	12,9	11,3	5,8	0,7

Kaynak: DPT, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı

Tablo.2: Mali Bildirimle Uyumlu Genel Devlet Borç Stoku

	(GSYİH'ya Oran, Yüzde)			
	2002	2003	2004	2005
Genel Devlet Toplam Borç Stoku	88,7	79,3	74,0	68,2
Ayarlama Kalemleri	4,4	5,8	2,9	1,4
Merkezi Yönetime İlişkin Ayarlama Kalemleri	6,0	8,3	6,1	4,8
Yerel İdarelere İlişkin Ayarlama Kalemleri	0,0	0,0	0,1	0,1
Sosyal Güvenlik Kuruluşları Ayarlama Kalemleri	-1,6	-2,5	-3,3	-3,5
Genel Devlet Borç Stoku (Mali Bildirimle Uyumlu)	93,0	85,1	76,9	69,6

Kaynak: DPT, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı

Mali Bildirimle Uyumlu Genel Devlet Borç Stoku; sektörler içinde ve sektörler arasında ilgili konsolidasyonlar yapılarak nominal değerler üzerinden hesaplanmaktadır.

Kamu Borç Stoku

2002 yılından bu yana uygulanan ekonomik program, mali disiplin ve siyasi istikrar borç yönetiminin etkinliğini artırmıştır. Bu çerçevede, genel devlet brüt borç stokunun GSYİH'ya oranı düşüş trendini sürdürerek 2004 yılındaki yüzde 74,7 seviyesinden, 2005 yıl sonunda yüzde 69,2 seviyesine gerilemiştir.

Merkezi yönetim iç borç stoku, 2004 yılı sonu itibarıyla 224,5 milyar YTL düzeyinden 2005 yılı sonunda 244,8 milyar YTL'ye yükselmiştir. GSYİH'ya oran olarak bakıldığında ise merkezi yönetim iç borç stokunun 2004 yılındaki yüzde 52,1 seviyesinden 2005 yılında yüzde 50,2 seviyesine gerilediği görülmektedir. 2006 yılı Eylül sonu itibarıyla merkezi yönetim iç borç stoku 250,9 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo. 1. 10: Genel Devlet Brüt Borç Stoku

(GSYİH'ya Oran, Yüzde)

	2002	2003	2004	2005
İç Borç	54,7	54,8	52,9	51,0
Dış Borç	34,7	25,3	21,9	18,1
Toplam	89,3	80,1	74,7	69,2

Kaynak: DPT, Hazine Müsteşarlığı

Not: Borç stoku, genel devlet (KİT hariç toplam kamu) brüt borçlarını içermektedir. Bu nedenle, Hazine Müsteşarlığı tarafından KİT dahil toplam kamu için açıklanan net borç stoku rakamlarıyla karşılaştırma yapılırken tanım farklılığı dikkate alınmalıdır.

Kur riskini hafifletmeye yönelik izlenen borçlanma stratejileri kapsamında, ağırlıklı olarak YTL cinsinden senetlerle borçlanmaya devam edilmiştir. Merkezi yönetim toplam iç borç stoku içindeki YTL cinsinden stokun payı 2005 yıl sonu seviyesi olan yüzde 84,5'ten 2006 yılı Eylül ayı sonunda yüzde 85,7 seviyesine yükselmiştir.

Tablo. 1. 11: Merkezi Yönetim İç Borç Stokunun Yapısı

	2002	2003	2004	2005	2006 Eylül	2002	2003	2004	2005	2006 Eylül
	Cari Fiyatlarla, Milyar YTL					Yüzde Dağılım				
Nakit	89,3	130,5	165,6	194,2	203,8	59,6	67,1	73,8	79,3	81,3
Sabit Getirili	37,6	68,6	94,9	101,4	110,8	25,1	35,3	42,3	41,4	44,2
Değişken Faizli	17,4	29,1	36,3	57,9	59,0	11,6	15,0	16,2	23,7	23,5
Döviz Cinsinden	16,5	16,8	26,6	30,8	34,0	11,0	8,7	11,9	12,6	13,6
Döviz Endeksli	17,8	16,0	7,7	4,0	0,0	11,9	8,2	3,4	1,7	0,0
IMF Kredisi	9,7	8,5	3,7	0,0	0,0	6,5	4,4	1,6	0,0	0,0
Takas	7,6	7,5	4,0	4,0	0,0	5,1	3,8	1,8	1,7	0,0
Diğer	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Nakit Dışı	60,6	63,9	58,9	50,6	47,0	40,4	32,9	26,2	20,7	18,7
Sabit Getirili	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Değişken Faizli	46,7	54,1	53,8	47,5	45,2	31,2	27,8	24,0	19,4	18,0
Döviz Cinsinden	11,9	7,9	3,4	1,6	0,0	7,9	4,1	1,5	0,7	0,0
Döviz Endeksli	2,0	1,9	1,7	1,5	1,8	1,3	1,0	0,8	0,6	0,7
Toplam Stok	149,9	194,4	224,5	244,8	250,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Ağırlıklı olarak sabit getirili senetlerle borçlanma gerçekleştirilirken vadenin uzaması amacıyla değişken faizli senetlerin ihracına da yer vermeye devam edilmiştir. 2005 yılı için merkezi yönetim toplam iç borç stoku içinde sabit faizli senetlerin payı yüzde 45,4 iken 2006 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla söz konusu oran yüzde 47,9 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo. 1. 12: Merkezi Yönetim İç Borç Stokunun Faiz Yapısı

	2003	2004	2005	2006 Eylül	2003	2004	2005	2006 Eylül
	Cari Fiyatlarla, Milyar YTL				Yüzde Dağılım			
Sabit Faizli	85,0	115,6	111,1	120,1	43,7	51,5	45,4	47,9
Değişken Faizli	109,4	108,9	133,7	130,8	56,3	48,5	54,6	52,1
Toplam	194,4	224,5	244,8	250,9	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Yoğun olarak 2001 yılında ihraç edilen nakit dışı senetlerin itfalarının önemli bir kısmının son yıllarda yapılması borç stokunun ortalama vadesinde azaltıcı bir rol oynamıştır. Buna rağmen 2005 yılında ihracına başlanan 5 yıl vadeli sabit ve değişken faizli senetler ile merkezi yönetim toplam iç borç stokunun ortalama vadesi giderek artmıştır. Merkezi yönetim toplam iç borç stokunun ortalama vadesi 2004 yılında 20,6 ay, 2005 yılında 23,5 ay iken, 2006 yılı Eylül ayında 24,2 ay olmuştur.

Tablo. 1. 13: Merkezi Yönetim İç Borç Stokunun Vade Yapısı

	2002	2003	2004	2005	2006 Eylül
	Stokun Ortalama Vadesi (Ay)				
Nakit Senetler	12,8	12,4	11,8	19,6	22,3
Nakit Dışı Senetler	60,4	51,2	45,5	38,7	32,4
Toplam	32,1	25,1	20,6	23,5	24,2

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

2001 yılında kamu bankalarına görev zararı ve sermaye ilavesi için ihraç edilen senetlerle, bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma çalışmaları doğrultusunda Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna ihraç edilen senetler nedeniyle yüzde 66 seviyelerine ulaşan Merkezi Yönetim toplam iç borç stoku içerisindeki kamu payı azalmaya devam ederek 2005 yılı için yüzde 30,8 seviyesine; 2006 yılı Eylül ayı itibarıyla da yüzde 30 seviyesine gerilemiştir.

Tablo. 1. 14: Alacaklılara Göre İç Borç Stoku

	2002	2003	2004	2005	2006 Eylül	2002	2003	2004	2005	2006 Eylül
	Cari Fiyatlarla, Milyar YTL					Yüzde Dağılım				
Toplam	149,9	194,4	224,5	244,8	250,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kamu	79,1	92,6	88,3	75,5	75,2	52,8	47,7	37,1	30,8	30,0
TCMB	18,4	18,4	18,4	18,4	17,9	12,3	9,5	8,2	7,5	7,1
Kamu Bankaları	24,3	27,2	27,5	25,0	23,4	16,2	14,0	12,2	10,2	9,3
TMSF	11,0	15,1	8,3	4,5	4,8	7,4	7,7	3,7	1,8	1,9
IMF Kredisi İçin	9,7	8,5	3,7	-	-	6,5	4,4	1,6	-	-
Diğer	15,7	23,4	25,4	27,5	29,1	10,5	12,1	11,3	11,2	11,6
Piyasa *	70,8	101,8	141,1	169,3	175,6	47,2	52,3	62,9	69,2	70,2

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

* Aralık 2001 tarihinde TMSF Mevduat Devirleri (4,4 milyar YTL) piyasa içinde yer almaktadır.

2004 yılı Aralık ayında yüzde 23,1 olarak gerçekleşen YTL cinsi iskontolu borçlanmanın maliyeti, 2005 yılının ilk çeyreğinde hızlı düşüş eğilimini sürdürmüştü; ancak, ABD Merkez Bankasının faiz artırımına devam edeceği beklentisi çerçevesinde yabancı yatırımcıların Nisan ve Mayıs aylarında gelişmekte olan piyasalardan çekilmeleri ile birlikte hafif yükseliş göstermiştir. Haziran ayı sonrasında dış piyasalardan kaynaklanan dalgalanmaların etkilerinin hafiflemesi ve özellikle Ekim ayında AB ile tam üyelik müzakerelerine başlanması kararıyla birlikte, borçlanma faiz oranları yeniden düşüş eğilimine girmiştir. 2005 yılı Aralık ayında YTL cinsi iskontolu borçlanma maliyeti yüzde 14,2 seviyesinde gerçekleşmiştir.

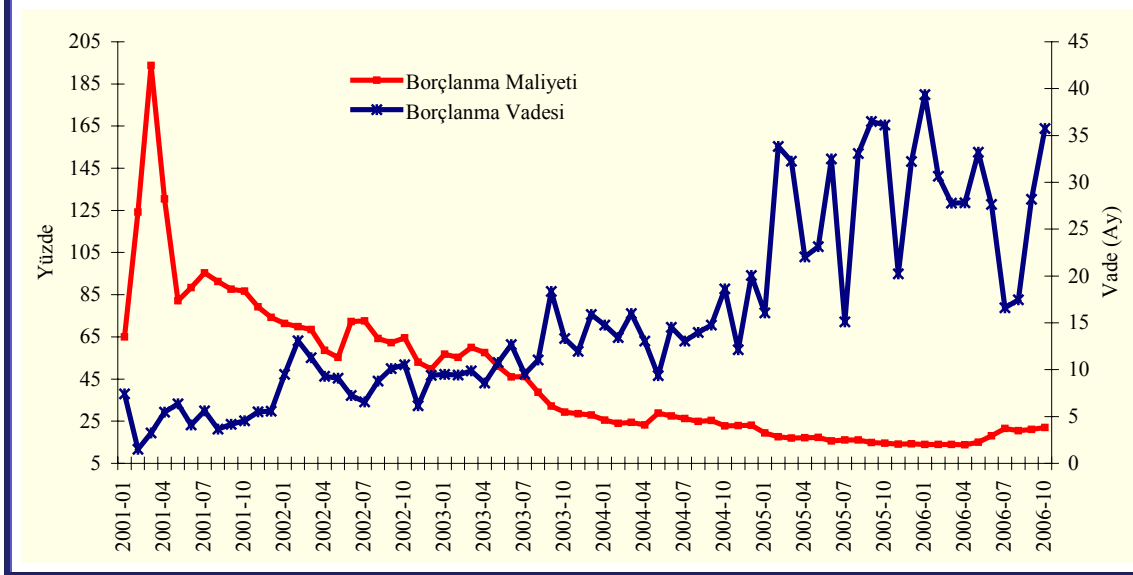
Uygulanan ekonomik program kapsamında sürdürülen yapısal reformlar ve özelleştirme alanındaki gelişmeler çerçevesinde, piyasalardaki olumlu hava 2006 yılı

Ocak-Nisan döneminde de devam etmiştir. Ancak, Mayıs ayından itibaren dış piyasalardaki dalgalanmaların yanı sıra enflasyon hedefi ve cari açığa ilişkin tereddütlerin artması ile birlikte, borçlanma faiz oranlarında yükseliş gözlenmiş, bu kapsamda ikincil piyasa faiz oranları Haziran ayında yüzde 22 seviyesini aşmıştır. Söz konusu dönemde, sabit kuponlu borçlanmalara ara verilerek değişken faizli borçlanmaya ağırlık verilmesi ve borç çevirme oranının düşük tutulmasıyla birlikte borçlanma maliyetlerinin artışı sınırlandırılırken, alınan mali ve parasal tedbirler sonucunda ikincil piyasa faiz oranları Eylül ayında yüzde 19 seviyesine gerilemiştir.

2004 yılı Aralık ayı sonunda yüzde 9,5 seviyesinde olan iç borç stokunun ortalama reel faizi, 2005 yılı sonunda yüzde 8, 2006 yılı Ağustos ayı itibarıyla ise yüzde 7,7 olmuştur.

2004 yılında 14,6 ay olan nakit iç borçlanmanın ortalama vadesi 2005 yılında 27,4 ay olarak gerçekleşmiş, 2006 yılının Ocak-Nisan döneminde ise 30 ayın üzerine çıkmıştır. Diğer taraftan Mayıs ayından itibaren piyasalardaki dalgalanma ile birlikte borçlanma vadelerinin kısalması sonucu, 2006 yılının Ocak-Eylül döneminde iç borçlanmanın ortalama vadesi 27 aya gerilemiştir.

Şekil. 1. 6: Hazine Borçlanmasının Ortalama Vadesi ve Maliyeti

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

2001 yılından bu yana genel devlet dış borç stokunun tamamı orta-uzun vadeli dış borçlardan oluşmaktadır.

2001 yılında yaşanan krizle genel devlet dış borç stoku içindeki payı yaklaşık olarak iki katına çıkan uluslararası kuruluşlardan sağlanan krediler, 2002 yılında yüzde 35,7 iken, 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla yüzde 36,7 ve yüzde 38,1 olmuştur. Uluslararası kuruluşlardan sağlanan kredilerin dış borç stoku içindeki payı 2006 yılının ikinci çeyreğinde, 2005 yıl sonuna göre 4 puanlık bir azalma göstererek yüzde 30,1 olarak gerçekleşmiştir. Bunun yanı sıra, genel devlet toplam dış borç stoku içinde ticari bankalardan ve diğer özel kreditorlerden sağlanan kredilerin payı 2005 yılında yüzde 57,9 iken, 2006 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 62,2 olmuştur.

Dolar cinsi borçların stok içindeki payı 2002-2004 yılları arasındaki yaklaşık yüzde 41'lik düzeyinden, 2005 yılında yüzde 48,6'ya ve 2006 yılı ikinci çeyreğinde ise yüzde 51,6'ya yükselmiştir. 2002-2004 yılları arası dönemde yüzde 25'ler seviyesinde

bulunan SDR cinsi borçlar ise, 2006 yılı ikinci çeyreğinde yüzde 17,4'e gerilemiştir. 2005 yılı sonuna kadar azalış trendinde olan euro cinsi borçların payı 2,1 puanlık artışla 2006 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 26,5'e yükselmiştir.

Stokun yapısındaki değişimin temel sebepleri; özellikle son yıllarda Uluslararası Para Fonuna olmak üzere dış kredilerde net ödeyici, uluslararası tahvil piyasalarında ise net borçlanıcı durumda olunmasıdır.

Tablo. 1. 15: Genel Devlet Dış Borç Stokunun Yapısı

	Milyon Euro					Yüzde Dağılım				
	2002	2003	2004	2005	2006 Haz.	2002	2003	2004	2005	2006 Haz.
Vade Yapısı	56.472	52.123	51.502	55.674	52.150	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kısa Vade	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Orta-Uzun Vade	56.472	52.123	51.502	55.674	52.150	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Alacaklıya Göre	56.472	52.123	51.502	55.674	52.150	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Uluslararası Kuruluşlar	20.153	19.121	19.602	18.974	15.671	35,7	36,7	38,1	34,1	30,1
Hükümet Kuruluşları	6.772	5.712	4.882	4.450	4.049	12,0	11,0	9,5	8,0	7,8
Ticari Bankalar	17.051	15.428	15.868	18.169	18.258	30,2	29,6	30,8	32,6	35,0
Diğer Özel Kreditorler	12.497	11.862	11.151	14.081	14.172	22,1	22,8	21,7	25,3	27,2
Döviz Kompozisyonu	56.472	52.123	51.502	55.674	52.150	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
USD	22.755	21.103	21.805	27.074	26.912	40,3	40,5	42,3	48,6	51,6
JPY	4.203	2.993	2.110	1.949	1.723	7,4	5,7	4,1	3,5	3,3
EUR	14.493	13.603	13.237	13.584	13.810	25,7	26,1	25,7	24,4	26,5
SDR	13.385	13.389	13.557	12.386	9.096	23,7	25,7	26,3	22,2	17,4
Diğer	1.636	1.035	794	682	609	2,9	2,0	1,5	1,2	1,2

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

2. MAKROEKONOMİK ÇERÇEVE

Makroekonomik Politikanın Temel Amaçları

2007-2009 döneminde uygulanacak ekonomi politikalarının amacı, Dokuzuncu Kalkınma Planının (2007-2013), *istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye*, vizyonu ile uyumlu olarak toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi olacaktır². Bu doğrultuda, son dönemde sağlanan makroekonomik istikrarın devamına ve güçlendirilmesine yönelik uygulamalara kararlılıkla devam edilirken, bütçe imkanları çerçevesinde sosyal politika uygulamalarının çeşitlendirilmesine çalışılacaktır.

AB'ye tam üyelik müzakere sürecinin 3 Ekim 2005 tarihinde resmi olarak başlamasının ardından, 35 fasıldaki tarama çalışmaları başlatılmış ve Ekim 2006 sonu itibarıyla bu çalışmalar sonuçlandırılmıştır. Devam eden üyelik sürecinde ekonomi politikaları, Kopenhag ekonomik kriterleri ile uyum içinde, mevcut piyasa ekonomisinin geliştirilmesi ve ekonominin daha dinamik, rekabet gücü yüksek bir yapıya kavuşturulması temel perspektifi ile uyumlu olarak uygulanacaktır. Nitekim, rekabet gücünün artırılması Dokuzuncu Kalkınma Planının temel gelişme eksenlerinden biri olarak belirlenmiştir.

2006 KEP döneminde Türkiye'nin makroekonomik politikalarının temel önceliği ekonomik büyümeyi sürdürülebilir kılmak ve böylece kişi başına gelirin AB ortalamasına yakınsama sürecini devam ettirmektir. Bu çerçevede, fiyat istikrarının tam olarak sağlanması, kamu açıklarının ve kamu borç stokunun GSYİH'ya oranının azaltılarak bu alanda Maastricht kriterlerinin sağlanması ve yapısal reformlara devam edilmesi uygulanacak politikaların temel amaçları arasındadır. Bu bağlamda, uygulanacak ekonomi politikaları özellikle son yıllarda belirgin şekilde ilerleme kaydedilen Maastricht kriterlerine yakınsama sürecine katkıda bulunacaktır.

2006 KEP döneminde Türkiye ekonomisinde, piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi ve ekonominin rekabet gücünün artırılması için, kamunun ekonomideki ağırlığının özelleştirme yoluyla azaltılmasına devam edilmesi, düzenleyici ve denetleyici kurumların düzenleme ve denetleme işlevinin güçlendirilmesi, özel girişimciliğin özendirilmesi ve serbest piyasa işleyişini olumsuz etkilemekte olan hukuki ve iktisadi belirsizliklerin giderilmesi özel bir önem taşımaktadır. Bunun yanında, eğitim ve sağlık alanındaki eksikliklerin ve dengesizliklerin azaltılması, işgücü niteliğinin geliştirilmesi, işgücü piyasası ile eğitim sistemi arasındaki ilişkinin kuvvetlendirilmesi ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması sürdürülmekte olan ekonomik ve sosyal politikaların diğer öncelikli konularıdır.

Maliye Politikası

2006 KEP döneminde, halen uygulanmakta olan ve kamu mali dengesinde önemli ölçüde iyileşme kaydedilmesini sağlayan maliye politikasına devam edilecektir. Bu çerçevede, kamu borç stokunun milli gelire oranını ve kamu açıklarını kalıcı bir biçimde azaltmak, dengeli bir bütçe yapısına ulaşmak, sürdürülebilir büyüme ortamına katkıda bulunmak ve enflasyonla mücadeleyi desteklemek temel amaçlar olacaktır.

² Dokuzuncu Kalkınma Planı hakkında daha detaylı bilgi Kutu 2.1'de yer almaktadır.

Kutu. 2. 1: Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

Türkiye’de 1960’lı yıllardan bu yana kaynakların etkin kullanımı yoluyla ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması amacıyla hazırlanan Kalkınma Planları, kamu kesimi için bağlayıcı, özel kesim için ise yönlendirici bir nitelik taşımaktadır.

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı, Bakanlar Kurulu tarafından benimsenen Plan Stratejisi esas alınarak Devlet Planlama Teşkilatının koordinasyonunda tüm kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla hazırlanmış ve 28 Haziran 2006 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Bu Planda, makroekonomik dengeleri gözeterek öngörülebilirliği artıran, piyasaların daha etkin işleyişine imkan verecek kurumsal ve yapısal düzenlemeleri öne çıkaran, sorunları önceliklendiren, temel amaç ve önceliklere yoğunlaşan stratejik bir yaklaşım benimsenmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planının vizyonu *istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye* olarak belirlenmiştir. Bu vizyon çerçevesinde, ekonomik büyümenin ve sosyal kalkınmanın istikrarlı bir yapıda sürdürülmesi amacıyla, temel sorun alanlarına odaklanan beş gelişme eksenini belirlenmiştir. Her gelişme ekseninin altında o gelişme ekseninin temel amacına ulaşmak için öncelikli politika alanları tespit edilmiştir. Ayrıca, sektörel ve tematik politikalar ve öncelikler bu eksenlerin altında ele alınmış ve aynı stratejik amaca hizmet edecek şekilde ilişkilendirilmiştir.

Tüm politikalarda öncelikli olacak bu eksenlerden ilki *Rekabet Gücünün Artırılması*’dır. Buna göre, ekonominin, yüksek teknolojik kabiliyete ve nitelikli işgücüne sahip, değişen şartlara hızla uyum sağlayan, ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet gücü olan, istikrarlı ve verimlilik düzeyi yüksek bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır. Bu amaca yönelik olarak makroekonomik istikrarın kalıcı hale getirilmesi, iş ortamının iyileştirilmesi, ekonomide kayıtdışılığın azaltılması, finansal sistemin geliştirilmesi, enerji ve ulaştırma altyapısının geliştirilmesi, çevrenin korunması ve kentsel altyapının geliştirilmesi, Ar-Ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaştırılması, tarımsal altyapının etkinleştirilmesi ve sanayi ve hizmetlerde yüksek katma değerli üretim yapısına geçişin sağlanması öncelikli alanlar olacaktır.

İkinci gelişme eksenini, *İstihdamın Artırılması* olarak belirlenmiştir. İstihdam odaklı sürdürülebilir bir büyüme çerçevesinde, rekabetçi bir ekonomi ve bilgi toplumunun gerektirdiği doğrultuda işgücünün niteliğinin artırılarak istihdam imkanlarının geliştirilmesi, işsizliğin azaltılması, eğitim ve istihdam arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi ve işgücü piyasasının etkinleştirilmesi hedeflenen amaçlardır.

Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi üçüncü gelişme eksenidir. Bu kapsamda yürütülecek politikaların temel amacı, başta kadınlar, çocuklar, özürülüler ve yoksullar olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin eğitim ve sağlık gibi temel kamu hizmetlerinden ve çok boyutlu bir sosyal koruma ağından faydalanmasını sağlayarak, yaşam kalitesinin ve refah düzeyinin yükseltilmesidir. Kapsayıcı ve sürdürülebilir bir sağlık ve sosyal güvenlik sisteminin temini, sosyal hizmetlerin etkinliğinin artırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal içerme ve yoksullukla mücadele, kültürün korunması ve geliştirilmesi ile toplumsal diyalogun güçlendirilmesi öncelikli alanlar olacaktır.

Dördüncü gelişme eksenini, *Bölgesel Gelişiminin Sağlanması*’dır. Bölgesel gelişme politikalarında temel amaç, bölgelerin potansiyelini harekete geçirerek verimliliğini yükseltmek suretiyle ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkısını artırmak ve bölgeler ve kırsal-kent arası gelişmişlik farklılıklarını azaltmaktır. Bu kapsamda, merkezi düzeydeki politikaların daha uyumlu ve etkin hale getirilmesine, yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişme ortamının oluşturulmasına, yerel düzeyde kurumsal kapasitenin artırılmasına ve kırsal kalkınmanın hızlandırılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir.

Kamu Hizmetlerinde Kalitenin ve Etkinliğin Artırılması olarak belirlenen son gelişme ekseninin temel amacı, kamu yönetimini hukukun üstünlüğü, esneklik, saydamlık, katılımcılık ve hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, insan hak ve özgürlüklerini gözeterek, yurttaş odaklı, kaliteli, etkili ve hızlı hizmet sunabilen bir yapıya kavuşturulmasıdır. Kamu hizmetlerinde kalite ve etkinliğin artırılması amacıyla kamu kurum ve kuruluşlarının görev, yetki ve işlevleri gözden geçirilerek bu alandaki mükerrerlikler giderilecek, kurum ve kuruluşların politika oluşturma, maliyetlendirme ve uygulama kapasiteleri artırılacak, insan kaynakları geliştirilecek, kamu hizmetlerinin vatandaşlara sunumunda bilgi ve iletişim teknolojilerinden etkin şekilde faydalanılacak, adalet ve güvenlik hizmetlerinin etkili bir biçimde sunulması sağlanacaktır.

Planın hazırlanmasında katılımcılığa özen gösterilmiştir. Bu amaçla, kamu kesimi, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerden gelen katılımcıların yer aldığı, farklı alanlarda çok sayıda Özel İhtisas Komisyonu (ÖİK) kurulmuştur. Plan hazırlık çalışmalarında kurumsal birikimlerin yanı sıra bu komisyonların hazırladıkları raporlardan da faydalanılmıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı; küreselleşmenin her alanda etkili olduğu, rekabetin yoğunlaştığı ve belirsizliklerin arttığı bir dönemde Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda gerçekleştireceği dönüşümleri, bütüncül bir yaklaşımla ortaya koyan temel politika dokümanı olarak hazırlanmıştır. Bu anlayışla, AB’ye üyelik sürecine katkı sağlayacak temel strateji dokümanı olarak tasarlanan Planın kapsadığı dönem, AB mali takvimi dikkate alınarak 2007-2013 yıllarını içerecek şekilde 7 yıl olarak belirlenmiştir. Ayrıca Plan, AB’ye üyelik sürecinin gerektirdiği Katılım Öncesi Ekonomik Program ve Uyum İçin Stratejik Çerçeve gibi dokümanların yanında diğer ulusal ve bölgesel plan ve programlar ile sektörel ve kurumsal strateji belgelerinin dayanağı olacak ve farklı işlevlere sahip söz konusu dokümanların uyumlaştırılmasını sağlayarak tüm planlama çalışmalarını yönlendirici bir işlev görecektir.

Not: Dokuzuncu Kalkınma Planının tam metnine <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/ix/9kalkinmaplani.pdf> adresinden ulaşılabilir.

Bu kapsamda, önceki yıllarda olduğu gibi, vergi tabanının genişletilmesi ve kayıt dışı ekonominin azaltılması yoluyla vergi gelirlerinin artırılmasına ve kamu harcamalarında etkinlik sağlanmasına yönelik çalışmalara devam edilecektir. Böylelikle, 2007-2009 döneminde faiz dışı fazla hedeflerine yönelik sıkı maliye politikası uygulaması sürdürülecektir.

Para ve Kur Politikası

Merkez Bankası, fiyat istikrarı temel hedefi çerçevesinde, 2002 yılından itibaren örtük enflasyon hedeflemesini benimsemiş, gerekli hazırlıkların tamamlanması ve uygun ekonomik ortamın sağlanmasıyla, 2006 yılı başında açık enflasyon hedeflemesine geçmiştir. Bu süreçte, yüksek enflasyon oranlarının düşürülmesinde önemli bir mesafe kaydedilmiştir. Tek haneli rakamlarla ifade edilen orta vadeli enflasyon hedefleri, fiyat istikrarının ve dolayısıyla ilgili Maastricht kriterinin sağlanması konusundaki kararlılığı teyit etmektedir. Para politikası 2006 KEP döneminde de bu çerçevede devam ettirilecektir.

Dalgalı döviz kuru rejimi kapsamında döviz kurları, piyasadaki arz ve talep koşullarına belirlenmekte, ancak Merkez Bankası kurlarda görülen ya da görülmesi muhtemel aşırı dalgalanmaları önlemek amacıyla döviz piyasasına müdahale edebilmektedir. Ayrıca Merkez Bankası, ödemeler dengesi ve para ikamesi ile ilgili gelişmeleri dikkate alarak, önceden duyurulan bir program çerçevesinde rezerv biriktirme amaçlı döviz alım ihaleleri de düzenleyebilmektedir.

Gelirler Politikası

Gelirler politikasının enflasyon hedefi ile uyumlu olarak belirlenmesi enflasyonla mücadelede sağlanan kazanımların kalıcı hale getirilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle, gelirler politikası, kısa vadede enflasyon hedefleri, orta vadede ise fiyat istikrarı, verimlilik ve karlılık göz önüne alınarak belirlenecektir. Uygulanmakta olan ekonomik program çerçevesinde kamu kesimi ücret politikasında, ileriye dönük endeksleme uygulaması sürdürülecektir.

Yapısal Reform Politikaları

Sürdürülebilir büyümeye olanak tanıyan ve piyasa kurallarına dayalı, rekabet gücü yüksek bir ekonomik yapının oluşturulmasına yönelik son dönemde sağlanan gelişmelerde yapısal reformların önemli rolü olmuştur. Üyelik müzakerelerinin başlamasıyla birlikte, yapısal reformlar AB'ye entegrasyon açısından da büyük önem kazanmıştır.

Bu kapsamda, yapısal reformların temel amaçları piyasa mekanizmasının güçlendirilmesi, ekonomide devletin payının azaltılarak özel sektörün rolünün daha da artırılması, mali sektörün aracılık kapasitesinin reel sektörün kaynak ihtiyacını karşılayacak şekilde geliştirilmesi ve işgücünün niteliklerinin çağımız koşullarının gerektirdiği şekilde yükseltilmesidir. Bunların yanı sıra, kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılması amacıyla idari reformlara devam edilecektir. Ayrıca, tarım sektöründe verimliliği ve rekabet gücünü artırmaya ve etkin kaynak kullanımını sağlamaya yönelik reform çalışmaları sürdürülecektir.

Dışsal Faktörler

Katılım Öncesi Ekonomik Programın makroekonomik analiz ve öngörülerinde kullanılan dünya ekonomisine ilişkin varsayımlar, Avrupa Komisyonu ve IMF gibi kuruluşların güncel tahminlerine dayanmaktadır.

2004 yılında 34 dolar civarında seyreden ham petrol varil fiyatı, 2005 yılında beklentilerin üzerinde bir artışla 53 dolara yükselmiştir. Ancak bu artışa rağmen, dünya büyümesi 2004 yılı ile karşılaştırıldığında sadece 0,4 puan azalmış ve yüzde 4,8 olarak gerçekleşmiştir. Dünya hasıla artışının, 2006 yılında yüzde 5,1 olması ve 2007-2009 döneminde ortalama yüzde 4,7 civarında seyretmesi beklenmektedir³.

2006 yılında petrol fiyatlarındaki artışın devam edeceği ve ham petrol varil fiyatının 65,6 dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2007 yılında bu rakamın 66,3 dolar olması ve 2008-2009 yıllarında ise aynı rakam civarında seyretmesi beklenmektedir.

Türkiye'nin ihracat performansı açısından önem arz eden AB-25 ülkelerinin büyüme oranının, 2005 yılı ile kıyaslandığında 1,1 puanlık bir artış göstermesi ve 2006 yılında yüzde 2,8 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 2007-2009 döneminde ise artış hızının bir miktar yavaşlayacağı ve yüzde 2,4 civarında seyredeceği varsayılmıştır.

2005 yılında ABD ekonomisi enflasyonist bir sürece girmiş ve 2004 yılında yüzde 2,7 olan TÜFE artışı, yüzde 3,4 olmuştur. Bu oranın 2006 yılında da bir miktar artarak yüzde 3,6 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. 2007-2009 döneminde ise TÜFE artış hızının önemli ölçüde düşerek yıllık ortalama yüzde 2,3 olacağı varsayılmıştır⁴.

2.1. Büyüme ve İstihdam

Türkiye ekonomisi, 2001 krizini müteakiben kararlılıkla uygulanan yapısal reformlar ve makroekonomik politikaların yanı sıra, elverişli uluslararası ortamın da desteğiyle yüksek bir büyüme performansı sergilemiş ve 2005 yılında da OECD ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ekonomilerden biri olmuştur. 2006 yılının ilk yarısında da yüksek büyüme performansının devam ettiği gözlenmiştir. Bununla beraber, 2006 yılının ikinci çeyreğinde uluslararası piyasalarda oluşan dalgalanmaların etkisiyle, finansal sermayenin risk iştahında bir azalma yaşanmıştır. Bunun sonucunda, Türkiye'de de diğer yükselen piyasalarda olduğu gibi risk priminin artışına bağlı olarak finansman maliyetleri yükselmiştir. Böylece, 2006 yılının ikinci yarısında reel faiz ve enflasyon oranlarında artış yaşanırken, büyüme göstergelerinde bir yavaşlama ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, yavaşlamanın sınırlı olması ve 2006 yılında GSYİH büyüme oranının yüzde 6 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Ekonomi yönetiminin gerekli müdahaleleri gerçekleştirilmesine bağlı olarak, 2006 yılında yaşanan dalgalanmaların ve risk primi artışının uzun dönemli etkisinin sınırlı kalacağı düşünülmektedir.

2007-2009 döneminde ekonomi politikasının çerçevesinde ve önceliklerinde önemli bir değişiklik öngörülmemektedir. Bu kapsamda, 2007-2009 dönemine ilişkin makroekonomik projeksiyonlar mevcut ekonomi politikasının sürdürüleceği varsayımı altında oluşturulmuştur.

³ Avrupa Komisyonu DG ECFIN 2006 Sonbahar Tahminleri.

⁴ IMF Dünya Ekonomik Görünümü Raporu, Eylül 2006.

Bilindiği üzere, 2001-2005 döneminde Türkiye ekonomisi ihracat açısından önemli bir performans sergilemiş ve bu dönemde ihracat düzeyini iki katının üzerinde artırmayı başarmıştır. Bu başarının arka planında işgücü verimliliğinde artış, rekabetçi ücret düzeyleri, yeni pazarlara erişim sağlanması ve ürün çeşitlenmesi gibi faktörler önemli rol oynamıştır. 2006 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı döneminde, ekonomik büyümenin büyük ölçüde ihracat kaynaklı olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

GSYİH büyümesinin 2007-2009 döneminde yıllık ortalama yüzde 5,5 olması öngörülmektedir. Uluslararası dalgalanmaların etkisiyle 2006 yılının ikinci yarısında hedef patikasından uzaklaşan enflasyonun tekrar hedefe yakınlaştırılması için, Merkez Bankası 2007 yılında da faiz politikasında temkinli tutumunu devam ettirecektir. Bu çerçevede, nispi olarak yüksek seyretmesi beklenen faiz oranlarının etkisiyle, 2006 yılının ikinci yarısında başlayan ekonomik yavaşlamanın 2007 yılında da devam edeceği ve büyüme oranının yüzde 5'e düşeceği tahmin edilmektedir. 2008-2009 döneminde ise enflasyonun hedef patikasına girmesiyle birlikte faiz oranlarında gerileme yaşanacağı ve böylece büyüme oranının bir miktar artacağı öngörülmektedir.

Büyümenin Talep Bileşenleri

2005 yılı GSYİH büyümesi 2005 yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programında yüzde 5 olarak öngörülmüştür. Ancak, ekonomi beklenenin üzerinde bir performans göstermiş ve GSYİH büyümesi yüzde 7,4 olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılı büyümesinin kompozisyonu incelendiğinde, genel olarak büyümenin tüm talep bileşenlerinde artış yaşandığı gözlenmektedir. Halen devam etmekte olan sıkı maliye ve para politikalarının büyümeyi sınırlayacağı tahminlerinin aksine, özel kesim yatırım ve tüketim harcamaları 2005 yılı KEP tahminlerinin oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda, mal ve hizmet ithalatı da 2005 KEP öngörüsünün bir miktar üzerinde seyretmiştir. Bununla birlikte, mal ve hizmet ihracatı artışının da tahminlerin üzerinde gerçekleşmesi, ithalat artışının dış ticaret açığı üzerindeki olumsuz etkisini bir miktar azaltmıştır.

Tablo. 2. 1: Büyümenin Talep Bileşenleri

	2005	Tahmin			
		2006	2007	2008	2009
Toplam Tüketim Harcamaları	8,1	7,9	3,6	5,3	5,7
Özel Kesim	8,8	7,6	3,3	5,3	5,8
Kamu Kesimi	2,4	10,0	6,0	5,1	4,6
Toplam Yatırım Harcamaları	10,3	4,9	5,3	5,4	7,3
Sabit Sermaye Yatırımları	24,0	11,6	6,0	6,0	8,1
Özel Kesim	23,6	14,0	6,0	6,5	8,2
Kamu Kesimi	25,9	1,2	5,8	3,8	7,8
Stok Değişimi (1)	-2,5	-1,6	0,0	0,0	0,0
Mal ve Hizmet İhracatı	8,5	6,7	11,0	11,8	10,9
Mal ve Hizmet İthalatı	11,5	9,3	7,9	10,6	11,1
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	7,4	6,0	5,0	5,6	5,9
Gayri Safi Milli Hasıla	7,6	6,0	5,0	5,7	6,0

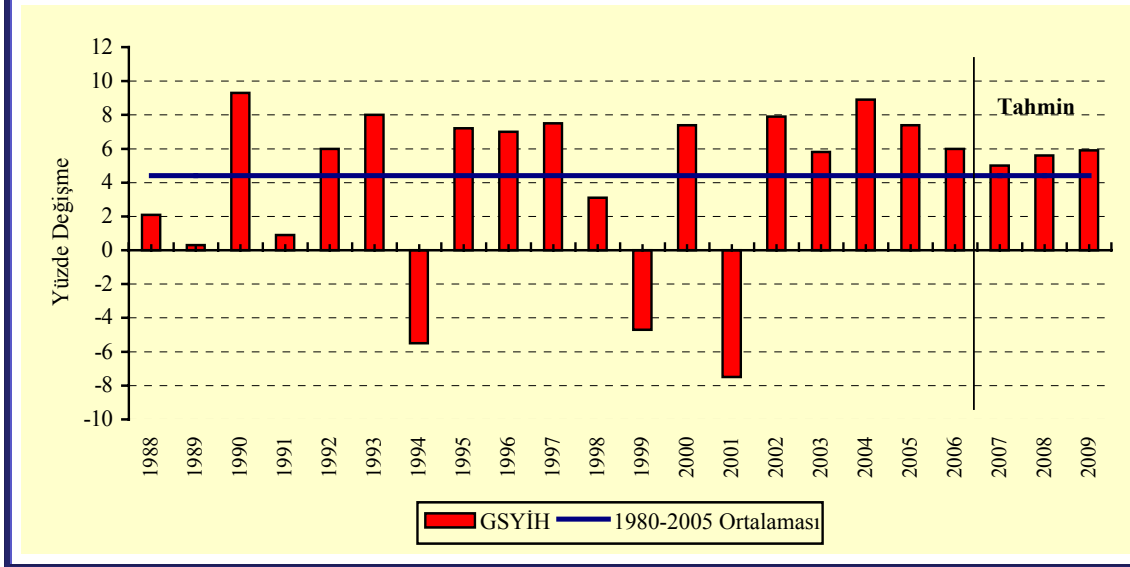
Kaynak: DPT, TÜİK

(1) GSYİH büyümesine katkı olarak verilmiştir.

2006 yılında ekonominin büyüme hızının bir miktar yavaşlayacağı ve GSYİH artışının yüzde 6 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu yavaşlamanın nedenleri, 2006 yılının ikinci çeyreğinde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan dalgalanma ile enflasyonun hedef patikasından bir miktar sapması ve bunun sonucunda politika aracı olarak kullanılan kısa dönemli faiz oranlarının yükselmesidir. Bu çerçevede, 2005 yılı ile kıyaslandığında, özel kesim yatırım harcamaları artış hızının 2006 yılında önemli ölçüde düşerek yüzde 14'e gerilemesi beklenmektedir. Öte yandan, 2006 yılında özel kesim tüketim harcamalarının yüzde 7,6 oranında artacağı tahmin edilmektedir. 2005 yılında reel olarak büyük bir artış gösteren kamu yatırımlarının, 2006 yılında geçmiş yıldaki düzeyini koruması beklenmektedir. Kamu kesimi tüketim harcamaları, 2006 yılının ilk yarısında beklenenin üzerinde bir artış göstermiştir. Bu artışın en önemli kaynaklarından biri sağlık sisteminde gerçekleştirilen değişimlere bağlı olarak sağlık harcamalarının büyük ölçüde artmasıdır. Bu nedenle, 2006 yılının tamamında kamu kesimi tüketim harcamalarının yüzde 10 düzeyinde artması beklenmektedir.

2002-2004 döneminde mal ve hizmet ihracatı, yıllık ortalama yüzde 13,2 oranında bir artış göstererek yüksek büyümenin sürükleyici faktörü olmuştur. Ancak, 2005 yılında ihracatta bir ivme kaybı ortaya çıkmış ve 2006 yılında da bu eğilim devam etmiştir. Böylece, 2006 yılında ihracat artışının 2002-2004 dönemi ortalamasının gerisinde kalacağı ve yüzde 6,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, ithalat artışının da ekonomik büyümenin yavaşlaması sonucunda bir miktar azalması ve yüzde 9,3 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Sekil. 2. 1: GSYİH Büyümesi

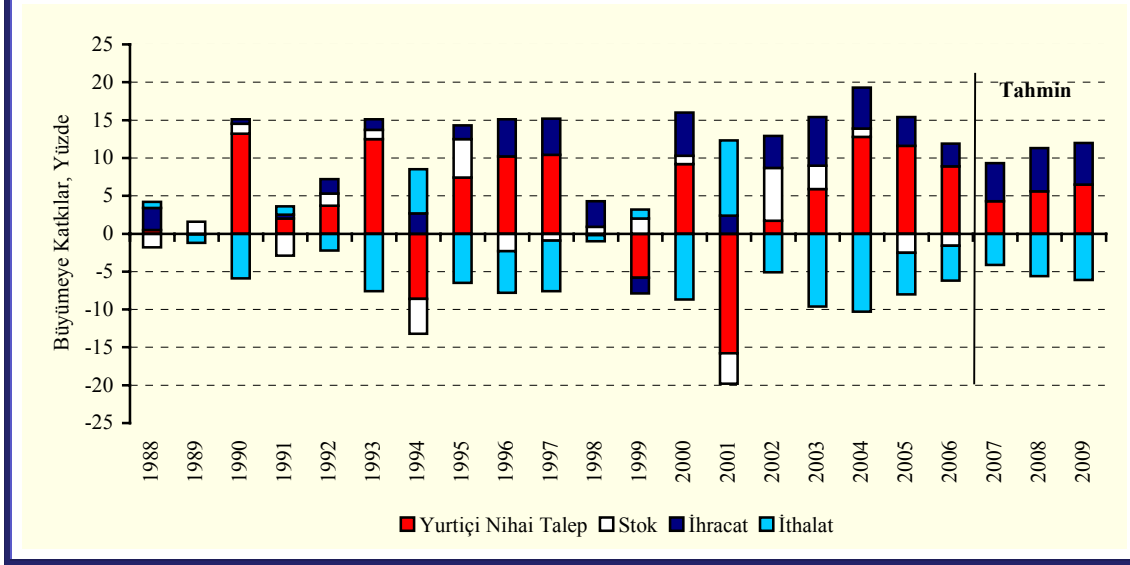

2007-2009 döneminde Türkiye ekonomisinin yıllık ortalama yüzde 5,5 civarında büyümesi beklenmektedir. 2006 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı döneminde sıkı para ve maliye politikalarının kararlılıkla uygulanmasına devam edilecektir. Ayrıca, ekonomik büyümenin yatırım ve ihracat kaynaklı olacağı öngörülmektedir.

2007-2009 döneminde, özel kesim tüketim harcamaları artışının GSYİH büyümesinin bir miktar altında seyretmesi ve yıllık ortalama yüzde 4,8 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Diğer taraftan, kamu kesimi tüketim harcamalarının yaklaşık büyüme oranı civarında artacağı öngörülmektedir. Aynı dönemde, özel ve

kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının ise, sırasıyla, yıllık ortalama yüzde 6,9 ve yüzde 5,8 oranında artacağı tahmin edilmektedir. 2006 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı döneminde ihracatın yeniden ivme kazanması ve mal ve hizmet ihracatının yıllık ortalama yüzde 11,2 oranında artması beklenmektedir. Öte yandan, mal ve hizmet ithalatının yüzde 9,9 oranında artacağı öngörülmektedir.

Şekil. 2. 2: GSYİH Büyümesine Katkılar

Yatırım-Tasarruf Dengesi

Özel kesim sabit sermaye yatırımlarının GSYİH içindeki payı 2005 yılında yüzde 15,5 olarak gerçekleşmiştir. 2006-2009 döneminde özel kesim sabit sermaye yatırımlarının GSYİH'dan daha hızlı büyümesi sonucunda, bu oranın dönem sonunda yüzde 17,2'ye ulaşması beklenmektedir.

Tablo. 2. 2: Toplam Yatırım-Tasarruf Dengesi

(GSYİH'ya Oran, Yüzde)

	2005	Tahmin			
		2006	2007	2008	2009
Toplam Yatırımlar	25,1	24,8	24,8	24,7	25,0
Sabit Sermaye Yat.	19,8	21,5	21,7	21,8	22,2
Kamu	4,3	4,9	5,0	4,9	5,0
Özel	15,5	16,6	16,7	16,9	17,2
Stok Değişmesi	5,3	3,3	3,1	2,9	2,8
Toplam Tasarruflar	25,1	24,8	24,8	24,7	25,0
Yurtiçi Tasarruf	18,4	16,7	17,2	17,9	19,0
Kamu	4,0	5,3	3,5	4,5	5,0
Özel	14,4	11,4	13,7	13,4	14,0
Dış Tasarruf	6,7	8,1	7,6	6,8	6,0

Not: TÜİK tarafından açıklanan harcamalar yoluyla GSYİH baz alınmış ve yatırım-tasarruf dengesi bu çerçevede hesaplanmıştır. Tabloda verilen kamu yatırımları genel devletin yanında KİT yatırımlarını da kapsamaktadır.

2005 yılında kamu yatırımlarının GSYİH içindeki payı, 2005 Yılı KEP tahminleri ile tutarlı şekilde yüzde 4,3 olarak gerçekleşmiştir. 2006 Yılı KEP döneminde kamu

yatırımlarının GSYİH içindeki payının bir miktar artarak yüzde 5 civarında seyredeceği öngörülmektedir.

Uygulanan sıkı maliye politikasına bağlı olarak kamu harcanabilir geliri 2005 yılında belirgin bir şekilde iyileşmiş ve kamu tasarrufunun GSYİH'ya oranı yüzde 4 olarak gerçekleşmiştir. 2006 Yılı KEP döneminde de bu yapının devam edeceği öngörülmektedir. Bunun sonucunda, 2006-2009 döneminde, kamu tasarrufunun GSYİH'ya oranının ortalama yüzde 4,5 civarında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Büyümenin Kaynakları

2005 yılından itibaren tarımsal istihdamdaki azalmanın hızlanması sonucunda, toplam istihdamda istenilen düzeyde artış sağlanamamıştır. Bu nedenle, 2005 yılında gerçekleşen yüksek büyümenin itici gücünün toplam faktör verimliliği (TFV) olduğu gözlenmiştir. TFV'deki yüksek oranlı artışın temel sebebi olarak istihdam yapısının verimlilik düzeyi daha yüksek sektörler lehine değişmesi gösterilebilir. Bu çerçevede, 2005 yılında TFV'nin büyümeye katkısı yüzde 74,7 olurken, sermaye stoku ve istihdamın büyümeye katkıları sırasıyla yüzde 15,8 ve yüzde 9,5 olarak hesaplanmıştır.

Tablo. 2. 3: Üretim Faktörleri Artışları

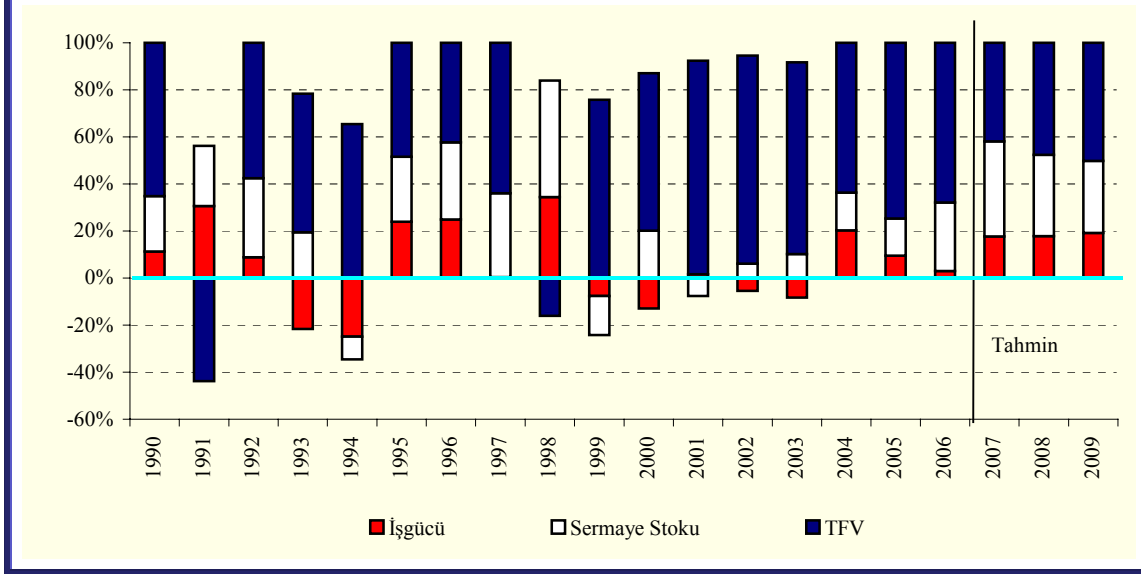
(Yüzde)				
Dönem	Hasıla Artışı	Sermaye Stoku Artışı	İstihdam Artışı	TFV Artışı
2004	8,9	3,3	3,0	5,6
2005	7,4	2,7	1,2	5,5
2006	6,0	4,1	0,3	4,0
2007	5,0	4,8	1,5	2,1
2008	5,6	4,6	1,7	2,6
2009	5,9	4,3	1,9	2,9
2006-2009	5,5	4,6	1,7	2,5

2006-2009 döneminde öngörülen büyüme oranlarının, verimlilik artışının yanı sıra özellikle sermaye birikimi tarafından desteklenmesi beklenmektedir. Bu dönemde, toplam faktör verimliliğinin büyümeye katkısının ortalama yüzde 46,9, sermaye birikiminin katkısının ise ortalama yüzde 34,9 olacağı tahmin edilmektedir.

Tablo. 2. 4: Üretim Faktörlerinin Büyümeye Katkıları

(Yüzde)			
Dönem	Sermaye Birikimi	İstihdam Artışı	TFV Artışı
2005	15,8	9,5	74,7
2006	29,2	3,0	67,8
2007	40,3	17,7	42,0
2008	34,6	17,8	47,6
2009	30,7	19,1	50,2
2006-2009	34,9	18,2	46,9

Şekil. 2. 3: Üretim Faktörlerinin Büyüme Katkıları

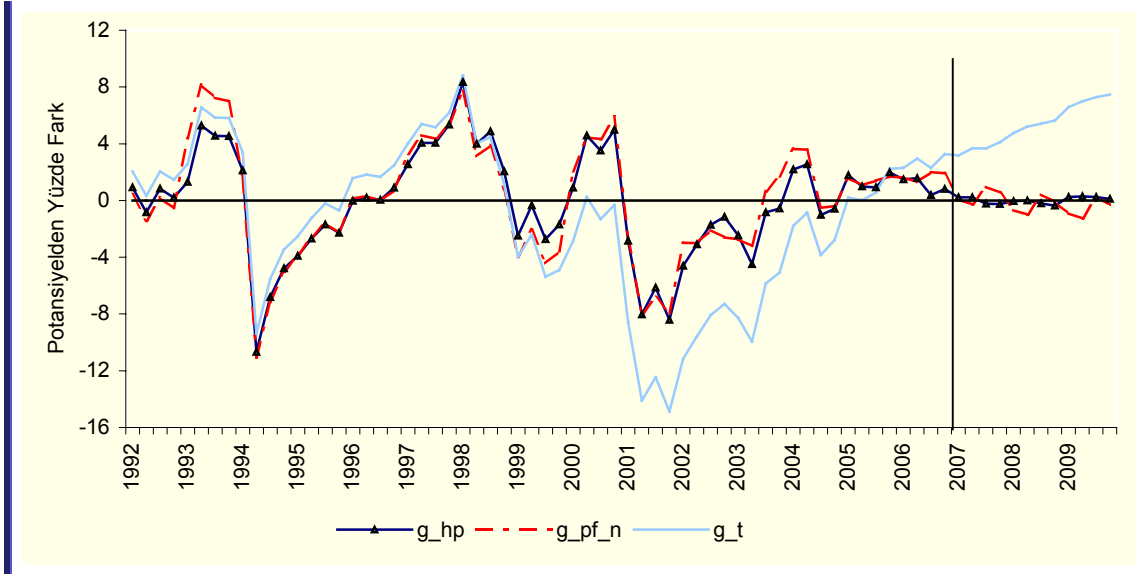

Potansiyel Hasıla

2006 KEP döneminde üretim düzeyinin potansiyel hasıla civarında gerçekleşmesi beklenmektedir. Şekil 2.4'te doğrusal metod, Hodrick-Prescott metodu ve üretim fonksiyonu metodu olmak üzere üç farklı yöntemle hesaplanan hasıla açığı serileri sunulmaktadır.

Şekilde, doğrusal metotla hesaplanan hasıla açığının 2005 yılından itibaren bir ısınmaya işaret ettiği görülmektedir. Bu durumun başlıca sebebi, 1990'lı yıllar boyunca kaydedilen düşük büyüme performansının ortalama büyüme değerini aşağıya çekmiş olmasıdır. Ancak, Türkiye ekonomisinin 2000 yılı sonrasında bir yapısal kırılma yaşadığı ve bu süreçte potansiyel büyüme düzeyinin yükseldiği düşünülmektedir. Bu analiz, 2000 yılından sonra kırılan trend varsayımıyla tekrarlandığında ısınma belirtilerinin ortadan kalktığı görülmektedir.

Şekil. 2. 4: Hasıla Açığı

g_hp : Hodrick-Prescott metoduyla elde edilen hasıla açığı

g_pf_n : Üretim fonksiyonu ve değişken NAIRU varsayımıyla elde edilen hasıla açığı

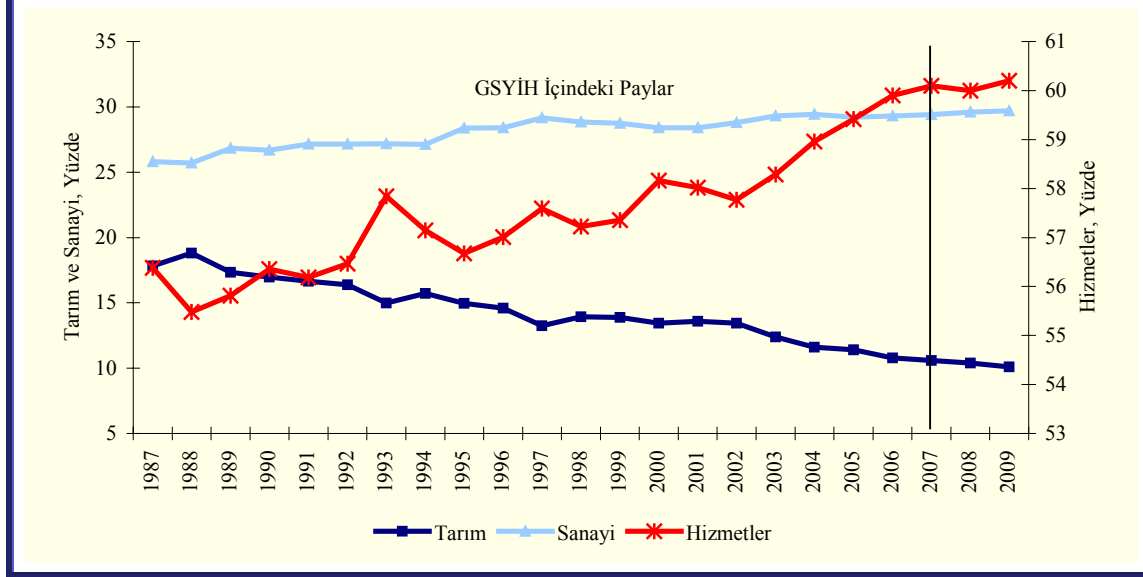
g_t : Doğrusal metotla elde edilen hasıla açığı

Öte yandan, üretim fonksiyonu ve Hodrick-Prescott metodlarına göre hesaplanan hasıla açığı değerleri ekonomide bir ısınmaya işaret etmemekte ve büyüme potansiyelinin arttığına dair görüşü desteklemektedir. 2006 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı döneminde, tahmin edilen yatırım ve istihdam artışlarına bağlı olarak, öngörülen büyüme patikasının enflasyonist bir etkisinin olmayacağı beklenmektedir.

Sektörel Büyüme

Gelişmiş ülkelerde, tarım sektörünün ekonomi içindeki payı oldukça düşüktür. Örneğin, Avrupa Birliği (AB-25) ülkelerinde tarımın toplam üretim içindeki payı 2005 yılında yüzde 1,9 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye ekonomisi de sanayi ve hizmetlere dayalı bir yapıya dönüşmektedir. 1987 yılında yüzde 17 civarında olan tarımın üretim içindeki payı 2005 yılında yüzde 11,4'e gerilemiştir.

Sekil. 2. 5: Üretimin Sektörel Kompozisyonu

Tablo. 2. 5: Sektörler İtibarıyla Katma Değer Gelişmeleri

(1987 Fiyatlarıyla, Yüzde)

	Gerçekleşme			Tahmin			
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Büyüme Oranları						
Tarım	-2,5	2,0	5,6	0,5	2,5	3,7	3,5
Sanayi	7,8	9,4	6,5	6,5	5,2	6,4	6,2
Hizmetler	6,7	10,2	8,2	6,8	5,4	5,6	6,1
GSYİH	5,8	8,9	7,4	6,0	5,0	5,6	5,9
	GSYİH İçindeki Paylar						
Tarım	12,4	11,6	11,4	10,8	10,6	10,4	10,1
Sanayi	29,3	29,4	29,2	29,3	29,4	29,6	29,7
Hizmetler	58,3	59,0	59,4	59,9	60,1	60,0	60,2
GSYİH	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2006 KEP dönemi sonunda, tarımın üretim içindeki payının yüzde 10,1'e gerilemesi beklenmektedir. Sanayi ve hizmetler sektörlerinin büyüme hızlarının aynı

dönemde GSYİH büyümesinin üzerinde seyredeceği ve bu çerçevede üretimin sektörel kompozisyonunun sanayi ve hizmetler sektörleri lehine değişeceği öngörülmektedir. Şekil 2.5'te 1987-2005 dönemi gerçekleştirmeleri ve 2006-2009 dönemi öngörülleri sunulmaktadır.

İşgücü Piyasasında Gelişmeler

2005 yılında kaydedilen yüksek büyümeye rağmen istihdamın artış oranı yüzde 1,2 olarak gerçekleşmiştir. Aynı yılda sanayi sektörü istihdamı yüzde 7,3 ve hizmetler sektörü istihdamı yüzde 8,4 artmasına rağmen, tarımsal istihdamın yüzde 12,3 gibi yüksek bir oranda daralması, istihdamdaki artışı önemli ölçüde sınırlamıştır. Böylece tarım dışı sektörlerde 1,2 milyon yeni iş yaratıldığı halde toplam istihdamdaki artış 255 bin kişi ile sınırlı kalmıştır. Benzer bir yapının 2006 yılının ilk yarısında da devam ettiği gözlenmiştir. 2006 yılının ilk altı ayında tarımsal istihdamda ortalama 880 bin kişilik bir daralma gözlenirken, tarım dışı istihdamda 930 bin kişilik bir artış kaydedilmiştir. Böylece, yüksek bir büyüme oranı kaydedildiği halde toplam istihdamdaki artış oldukça sınırlı olmuştur. 2006 yılının ikinci yarısında da bu eğilimin devam edeceği ve yılın tamamında önemli bir istihdam artışı gerçekleşmeyeceği öngörülmektedir.

2007-2009 döneminde de istihdam gelişmeleri açısından belirleyici faktörlerden biri tarım sektöründe yaşanan dönüşüm süreci olmaya devam edecektir. 2006 yılı itibarıyla tarımsal istihdamın toplam istihdam içindeki payının yüzde 26,5 civarında gerçekleşmesi ve takip eden yıllarda bu oranın yavaşlayarak gerilemeyi sürdürmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, 2007 yılından itibaren toplam istihdamda ılımlı artışlar kaydedilebileceği düşünülmektedir. Bunun sonucunda, 2006 KEP döneminde 1,1 milyon yeni istihdam yaratılacağı ve işsizlik oranının bir miktar düşeceği öngörülmektedir.

Tablo. 2. 6: İşgücü Piyasasında Gelişmeler

	Gerçekleşme	Tahmin			
	2005	2006	2007	2008	2009
Çalışma Çağı Nüfusu (Bin Kişi)	50.826	51.728	52.632	53.549	54.467
İşgücü (Bin Kişi)	24.565	24.597	24.895	25.307	25.741
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	48,3	47,6	47,3	47,3	47,3
İstihdam Düzeyi (Bin Kişi)	22.046	22.112	22.444	22.823	23.255
İstihdam (Yüzde Değişme)	1,2	0,3	1,5	1,7	1,9
İşsizlik Oranı (Yüzde)	10,3	10,1	9,8	9,8	9,7

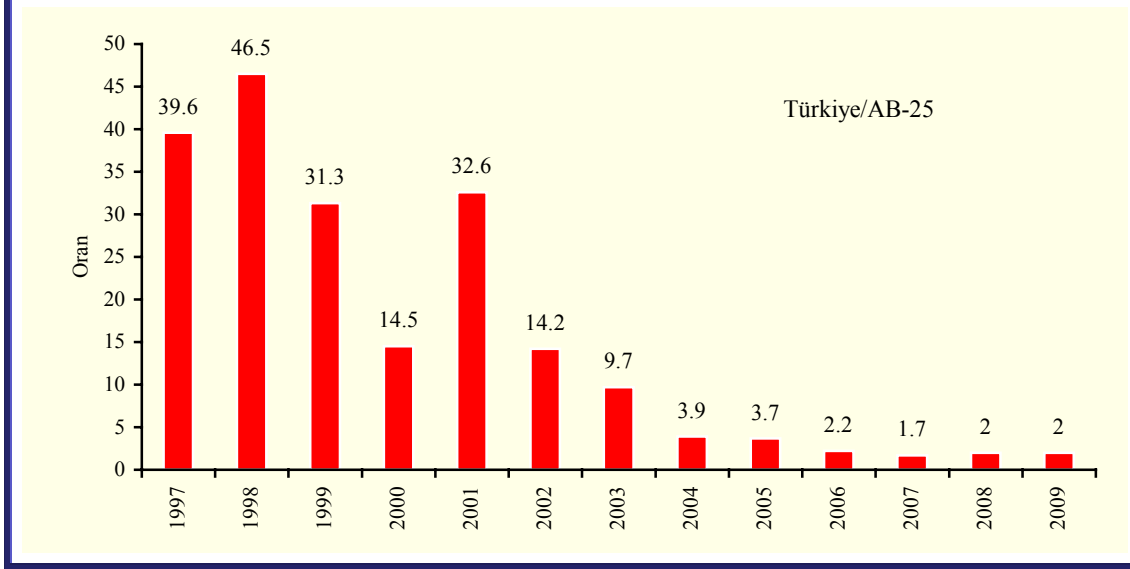
İstihdamda öngörülen sınırlı artışa rağmen işsizlik oranında artış beklenmemesi, temel olarak işgücüne katılım sürecindeki gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Tarımsal istihdamın azalması, aynı zamanda kırsal alandan kentsel alana göç olgusunu da beraberinde getirmektedir. Kırsal alanda işgücüne aktif olarak dahil olan kadınların, kentsel alana göç etmeleriyle birlikte işgücü piyasasından büyük oranda çekildikleri bilinmektedir. Örneğin, 2005 yılında kırsal alanda yüzde 33,7 olan kadınların işgücüne katılma oranı, kentsel alanda yüzde 19,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu olgu, tarımsal dönüşüm sürecinde işgücüne katılımı sınırlandırmaktadır.

2.2. Enflasyon

Ekonomide sürdürülebilir büyüme ortamının devam ettirilmesi ve adaletli bir gelir dağılımının sağlanması açısından enflasyonla mücadele, ekonomi politikasının

öncelikli amaçlarından biridir. Aynı zamanda, Türkiye ekonomisinin AB'ye yakınsama sürecinde enflasyonun AB ortalamasına indirilmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede, 2002-2005 döneminde enflasyonla mücadelede elde edilen kazanımlar, Türkiye'de enflasyonun AB-25 ortalamasına yakınsaması yolunda önemli bir mesafe katedilmesine olanak sağlamıştır (Şekil 2.6). Ancak, 2006 yılında yaşanan arz yönlü şoklar ve YTL'deki değer kaybı enflasyonun, 2006 yılı hedefinin üzerinde gerçekleşmesi olasılığını kuvvetlendirmiştir. Bununla birlikte, Merkez Bankasının Haziran ayı içinde aldığı tedbirler ve enflasyona yönelik para politikasındaki kararlı tutum, orta vadeli bir perspektifle enflasyonun hedeflere yakınsamasına imkan sağlayacaktır. Bu çerçevede, 2007 ve 2008 yılları için TÜFE enflasyon hedeflerinde değişikliğe gidilmeden, hedefler yüzde 4 olarak korunmuştur.

Şekil. 2. 6: Türkiye Enflasyonunun AB-25 Enflasyonuna Oranı

Kaynak: TÜİK, EUROSTAT

Not: Yıl sonu 12 aylık enflasyon rakamları kullanılarak oluşturulmuştur. 2006-2008 dönemi için TCMB hedefleri kullanılmıştır.

Enflasyonla mücadele açısından önümüzdeki dönemde sıkı para politikasının yanında mali disiplinin sürdürülmesi de büyük önem taşımaktadır. Enflasyon hedefiyle uyumlu gelirler politikasının sürdürülmesi, faiz dışı fazla hedeflerinden sapılmaması önümüzdeki dönemde enflasyon beklentilerinin yönlendirilmesi ve risk priminin düşürülmesi için önem arz etmektedir. Bunlara ek olarak, yapısal reformların kararlılıkla uygulanmasının enflasyonla mücadeleye ve fiyat istikrarının sağlanmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Tablo. 2. 7: Fiyat Hedef ve Öngörülleri

	(Yüzde Değişme)			
	2006	2007	2008	2009
TÜFE ⁽¹⁾	5,0	4,0	4,0	--- ⁽²⁾
GSYİH Deflatörü ⁽³⁾	8,6	7,0	4,0	4,0

(1) Yıl sonu hedefidir.

(2) TCMB 2009 enflasyon hedefini henüz belirlememiştir.

(3) Yıllık ortalama artış tahminidir.

Önümüzdeki dönemde enflasyon hedeflerine ulaşmada belirsizlik yaratan temel risklerin, küresel risk iştahındaki olası değişimler ve buna bağlı olarak finansal

piyasalarda ortaya çıkabilecek yeni dalgalanmalar ile yüksek seyreden orta vadeli enflasyon bekleyişleri ve hizmetler sektöründe kırılmayan enflasyon ataleti olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, enerji fiyatlarındaki gelişmelerin de enflasyon dinamikleri açısından izlenmesi gereken bir risk unsuru olduğu düşünülmektedir.

2.3. Para ve Kur Politikaları

Merkez Bankası, 2006 yılı başından itibaren uygulamakta olduğu enflasyon hedeflemesi rejimini, belirlenen operasyonel çerçeveye bağlı olarak devam ettirmektedir. Merkez Bankası para politikası kararlarında, enflasyonun orta vadedeki görünümünün hedeflerle tutarlılığına odaklı bir tutum izlemektedir. Bu çerçevede, enflasyon hedeflemesine geçildikten sonraki ilk üç aylık dönemde temkinli-iyimser bir duruş sergilenmiştir. Nisan ayında beklenenden yüksek çıkan enflasyon rakamlarına rağmen, bunun para politikasının kontrolü dışındaki faktörlerden kaynaklanan geçici nitelikli bir artış olduğu saptamasıyla bu duruş devam ettirilmiştir. Mayıs ayında uluslararası likidite koşullarının değişmesi neticesinde mali piyasalarda yaşanan dalgalanmalara bağlı olarak, Merkez Bankası Haziran ayından itibaren para politikasında daha sıkı bir duruş sergilemiştir. Aynı zamanda, Merkez Bankası ilave tedbirlerle YTL ve döviz piyasalarındaki dalgalanmaları kısa süre içinde kontrol altına alabilmiş ve enflasyon hedeflemesi konusundaki kararlılığını göstermiştir.

Merkez Bankası, orta vadeli bir perspektifle para politikası hedeflerini belirlemektedir. Bu çerçevede, Merkez Bankası için önemli olan enflasyonda meydana gelen geçici dalgalanmalar değil, enflasyonun orta vadede hedefe yakınsamasıdır. Merkez Bankası, enflasyon hedeflemesi rejimine geçilen 2006 yılı başında, enflasyon hedeflerini 2006-2008 dönemini içerecek şekilde belirlemiştir.

Merkez Bankası, mevcut bilgi seti çerçevesinde ve para politikasının sıkı duruşunun 2007 yılının son çeyreğinin başına kadar korunduğu ve sonrasında ölçülü bir faiz indirimine gidildiği bir senaryo altında, enflasyon oranının 2008 yılının ilk çeyreği sonunda yüzde 70 olasılıkla yüzde 1,7 ile yüzde 5,2 aralığında gerçekleşeceğini ve böylece bir buçuk yıllık bir zaman diliminde hedef patıkaya yakınsayacağını tahmin etmektedir.

2006 yılında açık enflasyon hedeflemesine geçilmesi ile birlikte Merkez Bankası, faiz oranlarına ilişkin karar sürecinde önemli bir kurumsal değişikliğe gitmiştir. Bu çerçevede faiz oranlarına ilişkin kararlar Para Politikası Kurulunda oylanmakta ve toplantı özeti kamuoyuna açıklanmaktadır. Bunun yanı sıra, para politikası uygulamalarında öngörülebilirliği artırmak amacıyla enflasyon oranlarına ilişkin niceliksel tahminlerin de içerildiği üçer aylık Enflasyon Raporları 2006 yılının ilk çeyreği itibarıyla yayımlanmaya başlanmıştır.

Merkez Bankası, bankacılık sistemindeki kredi gelişmelerini orta vadeli bir perspektifle izlemeye devam etmektedir. Bankacılık sisteminin aracılık faaliyetleri, 2006 yılı ikinci çeyreğinde yaşanan dalgalanmanın ardından önemli ölçüde yavaşlama göstermiştir. Özellikle, bankaların hane halkına sundukları kredilerdeki hızlı büyüme, faizlerdeki yükselişe bağlı olarak belirgin bir şekilde yavaşlamıştır. Merkez Bankası, toplam talebe ve finansal sistemin sağlığına dair içerdiği bilgiler dolayısıyla bankacılık sistemindeki kredi gelişmelerini yakından izlemeye önümüzdeki dönemde de devam edecektir.

Küresel risk iştahındaki olası değişimler ve buna bağlı olarak finansal piyasalarda ortaya çıkabilecek dalgalanmalar, önümüzdeki dönemde enflasyon görünümü açısından temel bir risk olmaya devam edecektir.

Enflasyon hedefi açısından belirsizlik oluşturan diğer bir risk unsuru ise yüksek seyreden orta vadeli enflasyon bekleyişleri ve hizmetler sektöründe kırılmayan enflasyon ataletidir.

Merkez Bankası sıkı para politikasının ekonomi üzerindeki etkilerini önümüzdeki dönemde de yakından izlemeye devam edecek, risk unsurlarındaki gerçekleştirmelere bağlı olarak orta vadeli enflasyon görünümündeki iyileşmenin beklenenden yavaş olması halinde para politikasını daha da sıkılaştırmaktan kaçınmayacaktır.

Merkez Bankası 2007 yılında da dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına devam edecektir. Merkez Bankası, dalgalı kur rejimi altında yürüttüğü ılımlı rezerv artırımı politikası çerçevesinde, kur seviyesini mümkün olduğunca düşük düzeyde etkilemek ve dalgalı kur rejiminin temel ilkelerine ve işleyişine sadık kalmak üzere döviz alım ihalelerine 2007 yılında da devam edecektir. Bununla birlikte, ciddi bir dışsal şok ya da olağanüstü gelişmeler nedeniyle döviz piyasasında derinliğin kaybolması; buna bağlı olarak döviz fiyatlarında ortaya çıkabilecek aşırı oynaklık ve sağlıksız fiyat oluşumlarının gözlenmesi halinde, önceden kamuoyuna duyurulmak suretiyle kısa ya da uzun süreli olarak döviz alım ihalelerine ara verilebilecektir.

Önümüzdeki dönemde enflasyon hedeflemesi rejimi orta vadeli bir perspektifle devam ettirilirken, yapısal reform sürecinin devamı, Merkez Bankası bağımsızlığının korunması ve mali disiplinin tavizsiz uygulanması, Türkiye’de enflasyonun en önemli açıklayıcı değişkenlerinden olan bekleyişlerin hedefler doğrultusunda şekillenmesinde kritik rol oynayacaktır.

2.4. Ödemeler Dengesi

Cari İşlemler Hesabı

2005 KEP’inde 72,4 milyar dolar olarak tahmin edilen 2005 yılı ihracatı, tahminlerin bir miktar üzerinde gerçekleşerek 73,5 milyar dolar olmuştur. 2005 yılında ihracat artışı yüzde 16,3 olarak gerçekleşmesine rağmen 2004 yılı artışının gerisinde kalmıştır. Bu yavaşlamanın başlıca nedenleri, 2005 KEP’inde de belirtildiği gibi, dünya enerji fiyatlarında yaşanan artışın üretim maliyetlerine yansımaları, Çin’e uygulanan kotaların kalkması sonucu dünya tekstil ve konfeksiyon sektöründeki rekabetin artması ve YTL’de reel değerlenmenin devam etmesidir.

2006 yılı Mayıs-Haziran döneminde döviz piyasasında yaşanan dalgalanmanın ardından YTL nominal olarak bir miktar değer kaybetmiştir. Ancak, bu değer kaybının ihracat artışına katkısı, gerek değer kaybının Temmuz ayından itibaren büyük ölçüde ortadan kalkması, gerekse yukarıda bahsi geçen faktörlerin etkilerinin 2006 yılında da halen devam etmesi nedeniyle kısıtlı kalmıştır. Nitekim, 2006 yılında ihracat artış hızının 2005 yılına göre bir miktar azalması beklenmektedir. 2006 yılının ilk dokuz ayına ait gerçekleşmiş veriler bu beklentiyi doğrulamaktadır.

Diğer taraftan, 2005 yılı için 115 milyar dolar olarak tahmin edilen ithalat, bir önceki yıla göre yüzde 19,7 oranında artış göstermiş ve tahminler doğrultusunda gerçekleşerek 116,8 milyar dolara ulaşmıştır. 2006 yılı Ocak-Eylül dönemine ait veriler ithalatın ekonomik büyüme ile paralel seyrettiğini göstermekte ve 2006 yılındaki yavaşlamaya bağlı olarak ithalat artış hızının 2005 yılına göre bir miktar azalacağı tahmin edilmektedir.

Öte yandan, turizm gelirleri 2005 yılında tahminler çerçevesinde gerçekleşerek 18,2 milyar dolara ulaşmıştır. Ancak, Ortadoğu’da yaşanan sorunlar ve kuş gibi faktörler nedeniyle 2006 yılının ilk dokuz ayında turizm gelirleri beklenenden düşük

kalmıştır. 2000-2005 döneminde Türkiye'ye gelen turist sayısı yıllık ortalama yüzde 19,4, turizm gelirleri ise yüzde 23,2 oranında artmıştır. Ancak, 2006 yılının Ocak-Eylül döneminde gelen turist sayısı yüzde 5,1 oranında azalmıştır. Bu azalışta, toplam turistlerin yaklaşık yüzde 85'ini oluşturan Avrupa ülkelerinden gelen turist sayısının, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7 oranında azalması etkili olmuştur. Bunun sonucunda, 2006 yılının Ocak-Eylül döneminde turizm gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,8 oranında gerilemiştir.

Bu gelişmeler sonucunda, 2005 KEP'inde 21,3 milyar dolar olarak tahmin edilen 2005 yılı cari işlemler açığı, yukarıda bahsi geçen faktörlerin yanı sıra turizm dışı hizmet dengesinin beklentilerin altında kalması nedeniyle, 23,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

İhracat performansının artırılmasına yönelik olarak son yıllarda sistemli tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yürütülmektedir. Bunun yanında, ihracatın içinde makina ve ulaştırma araçları gibi katma değeri yüksek malların payı da artmaktadır. Nitekim, otomotiv, diğer ulaşım araçları, büro makinaları ve haberleşme cihazları, elektrikli-elektriksiz makineler sektörleri ihracatının toplam ihracat içindeki payı, 2000 yılında yüzde 21'lerdeyken yıllar itibarıyla artarak 2005 yılında yüzde 30'lara ulaşmıştır. Bu sektörlerde yakalanan performansın sürdürülmesinin yanında, dünya ekonomisindeki büyümenin devam edeceği ve özellikle Türkiye'nin en büyük ihraç pazarı olan AB'nin büyüme hızının ilerleyen dönemlerde yüksek olacağı beklentilerinin de etkisiyle, Türkiye'nin ihracat hacminin artmaya devam edeceği düşünülmektedir. Böylelikle, 2006 yılında 83,5 milyar dolar olması beklenen ihracatın, 2009 yılında 121,2 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Gerçekleşmelere bakıldığında, 2006 yılı enerji ithalatının 2005 KEP'inde öngörülenden daha yüksek olacağı görülmektedir. Bununla beraber, büyüme oranlarında beklenen artışlara bağlı olarak, 2006 KEP döneminde ithalat rakamlarının 2005 KEP tahminlerinin üzerinde kalacağı ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, ithalatın 2006 yılında 135,5 milyar dolara, 2009 yılında ise 176,8 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'ye gelen turist sayısında son dönemde yaşanan azalış 2006 KEP'inde turizm gelirlerinin 2005 KEP'ine göre revize edilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu bağlamda, 2006 yılı için turizm gelirlerinin 18,1 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Ancak, turizm gelirlerindeki düşüşün kalıcı olmayacağı öngörülmekte ve KEP dönemi sonunda turizm gelirlerinin 23 milyar dolar civarına ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Bu çerçevede, 2006 yılında 30,8 milyar dolar olması beklenen cari işlemler açığının Katılım Öncesi Ekonomik Program döneminde hizmetler dengesinde kaydedilmesi beklenen iyileşme sonucunda bir miktar azalarak, 2009 yılında 27,4 milyar dolara gerilemesi öngörülmektedir. Cari işlemler açığının GSYİH'ya oranının ise 2006 yılında yüzde 7,9 ve 2009 yılında yüzde 5,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Sermaye ve Finans Hesabı

Son yıllarda önemli ölçüde artan ve cari açığın finansmanını sağlayan net sermaye girişi 2005 yılı için 2005 KEP'inde 16,4 milyar dolar olarak tahmin edilmiştir. Ancak, söz konusu büyüklük tahminlerinin üzerinde gerçekleşerek 20,9 milyar dolara ulaşmıştır. Yüksek miktarlardaki sermaye girişlerinin 2006 ve izleyen yıllarda da devam edeceği düşünülmektedir.

Söz konusu sermaye girişlerinin kompozisyonunun yıllar itibarıyla değişeceği öngörülmektedir. Doğrudan yabancı yatırım girişlerinin 2005 yılı gerçekleşmesine kıyasla 2006 ve 2007 yıllarında da yüksek seyretmesi, ancak takip eden yıllarda bir miktar azalması beklenmektedir. Bununla beraber, portföy yatırımlarının, KEP dönemi boyunca 2006 yılı gerçekleşme tahmini düzeyini korumaya devam edeceği öngörülmektedir. Diğer yatırımlar kaleminin ise, 2006 KEP dönemi boyunca 2005 yılı gerçekleşme düzeyi civarında seyretmesi beklenmektedir.

Tablo. 2. 8: Ödemeler Dengesi Tahminleri

(Milyar Dolar)

	Gerçekleşme			Tahmin			
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Cari İşlemler Hesabı	-8,0	-15,6	-23,2	-30,8	-30,4	-28,7	-27,4
Dış Ticaret Dengesi	-14,0	-23,9	-32,9	-39,4	-40,8	-40,0	-40,0
Toplam Mal İhracatı	51,2	67,0	76,9	88,0	99,9	111,9	126,3
İhracat (fob)	47,3	63,2	73,5	83,5	95,0	106,9	121,2
Toplam Mal İthalatı	-65,2	-90,9	-109,9	-127,4	-140,7	-151,9	-166,3
İthalat (cif)	-69,3	-97,5	-116,8	-135,5	-149,7	-161,5	-176,8
Hizmetler Dengesi	10,5	12,8	14,0	13,5	15,5	16,7	18,1
Gelir	17,9	22,9	25,8	24,6	27,4	29,9	32,4
Turizm	13,2	15,9	18,2	18,1	19,8	21,3	23,1
Gider	-7,4	-10,1	-11,9	-11,1	-11,8	-13,1	-14,3
Yatırım Geliri Dengesi	-5,6	-5,6	-5,7	-6,3	-7,0	-7,3	-7,4
Gelir	2,2	2,7	3,7	4,7	5,4	5,4	5,5
Gider	-7,8	-8,3	-9,3	-11,1	-12,4	-12,7	-12,8
Cari Transferler	1,0	1,1	1,5	1,5	1,8	1,8	1,8
İşçi Gelirleri	0,7	0,8	0,9	1,0	1,2	1,2	1,2
Sermaye ve Finans Hesabı							
Finans Hesabı (Rezerv Dahil)	3,1	13,4	20,9	31,9	30,4	28,7	27,4
Doğrudan Yatırımlar	1,3	2,0	8,7	18,3	13,2	7,2	6,8
Yurtdışında Doğrudan Yatırımlar	-0,5	-0,9	-1,1	-0,7	-1,0	-1,3	-1,4
Yurtiçinde Doğrudan Yatırımlar	1,8	2,9	9,8	19,0	14,2	8,5	8,2
Portföy Yatırımları	2,5	8,0	13,4	5,6	5,6	5,8	6,0
Varlıklar	-1,4	-1,4	-1,2	-0,9	-1,0	-1,0	-1,0
Yükümlülükler	3,9	9,4	14,7	6,5	6,6	6,8	7,0
Hisse Senetleri	1,0	1,4	5,7	2,0	2,0	3,0	3,3
Borç Senetleri	2,9	8,0	9,0	4,5	4,6	3,8	3,7
Diğer Yatırımlar	3,4	4,2	16,6	10,8	16,9	15,9	15,3
Varlıklar	-1,0	-7,0	0,2	-8,5	-0,1	-1,0	-1,0
Yükümlülükler	4,4	11,1	16,4	19,3	17,0	16,9	16,3
Merkez Bankası	-1,0	-4,6	-3,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Hükümet	-0,8	-0,3	-4,6	-4,2	-0,9	-1,4	-3,7
Bankalar ve Diğer Sektörler	6,2	16,0	24,7	23,5	17,9	18,3	20,0
Resmi Rezervler	-4,0	-0,8	-17,8	-2,8	-5,3	-0,2	-0,8
Net Hata ve Noksan	5,0	2,2	2,2	-1,1	0,0	0,0	0,0

Kaynak: DPT, TCMB

Doğrudan yabancı yatırımlar, 2005 yılında üç basamağa ulaşan bir artış oranıyla rekor düzeyde performans göstermiştir. 2006 yılında da doğrudan yabancı yatırımların

özellikle özelleştirmeler ve banka satışları nedeniyle daha yüksek bir seviyede gerçekleşmesi beklenmektedir. Ancak, 2008 yılından itibaren doğrudan yabancı sermaye girişlerinin 2005 yılı düzeyinin bir miktar altında gerçekleşmesi, buna rağmen 2007-2009 döneminde yıllık ortalama 10,3 milyar dolar civarında olması öngörülmektedir.

2005 KEP'inde 11,1 milyar dolar olarak tahmin edilen net portföy yatırımları, devlet iç borçlanma senetlerine olan ilginin artmasıyla 2005 yılında 13,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bununla beraber, özellikle Hazine'nin dış borçlanmaya daha az ihtiyaç duyması ile birlikte portföy yatırım girişlerinin 2006 KEP döneminde nispeten daha düşük düzeyde gerçekleşeceği öngörülmektedir. Böylece, 2006 yılında 5,6 milyar dolar olması beklenen net portföy yatırımlarının 2009 yılında bir miktar artarak 6 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Bu çerçevede, 2007-2009 döneminde IMF'ye net 5,6 milyar dolarlık bir geri ödeme yapılacak olmasına rağmen, cari işlemler açığının finansmanında bir sorun yaşanmayacağı tahmin edilmektedir. 2007 yılında sermaye girişlerindeki gelişmelere paralel olarak resmi rezervlerde bir artış beklenmektedir. 2008 ve 2009 yıllarında ise IMF'den kredi kullanımının sonlanmasının da etkisiyle sınırlı resmi rezerv artışı öngörülmektedir.

Bankacılık dışı özel sektör ticari kredi kullanımının dış ticaret hacmindeki genişlemeyle; uzun vadeli kredi kullanımının ise yurtiçi yatırımlarla doğrudan ilişkili bir yapı sergilemesi beklenmektedir. Bankacılık dışı özel sektörün 2006 ve 2007 yıllarında kullanacağı uzun vadeli kredilerin sırasıyla 13,1 milyar dolar ve 6,5 milyar dolar, kısa vadeli kredilerin ise sırasıyla 0,3 milyar dolar ve 0,2 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

3. KAMU MALİYESİ

2007 yılı bütçesi önceki yıllarda olduğu gibi kamu borç stokunun milli gelire oranının düşürülmesi amacıyla yönelik olarak ekonomik program hedefleri ile uyumlu bir düzeyde faiz dışı fazla vermek üzere hazırlanmıştır. Ayrıca, enflasyonun düşürülmesine ve yakalanan büyüme ortamının devam ettirilmesine katkı sağlanması, 2007 bütçesinin hazırlanmasında göz önünde bulundurulmuş kriterler arasında yer almaktadır.

3.1. Maliye Politikasının Amaçları

Maliye Politikası

Uygulanmakta olan maliye politikasının temel amaçları; makroekonomik istikrarın sürdürülmesine katkı sağlamak, enflasyonla ve cari açıkla mücadeleyi desteklemek ve borç stokunun milli gelire oranını düşürme sürecini devam ettirmek amacıyla milli hasılanın önemli bir oranında kamu faiz dışı fazlası vermektir. 2007-2009 döneminde kamu gelir, harcama ve borçlanma politikaları yukarıda belirtilen temel amaçlarla uyumlu olarak etkin bir biçimde uygulanacaktır.

Kamu Gelirleri Politikası

Kamu gelirleri politikası uygulanırken gözetilecek amaçlar;

- Kamu gelir politikalarını, hedeflenen faiz dışı fazla ile uyumlu bir şekilde belirlemek ve yürütmek,
- Gelir idaresinin uygulama, izleme ve denetleme fonksiyonlarını güçlendirmek, vergi sistemini rasyonel hale getirmek ve kurumlar arası işbirliğini geliştirmek suretiyle kayıtdışı ekonomiyi kontrol altına almak,
- Vergi politikalarını uygularken, yatırım ve istihdamı artırıcı yöndeki etkisini de göz önünde bulundurmak, buna yönelik politikalar geliştirmek, vergi politikalarında öngörülebilirliği artırmak,
- Vergi kanunlarında yer alan istisna, muafiyet, vergi indirim ve benzeri hükümlerin, ekonomik ve sosyal politikalar çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi ve vergi mevzuatının basitleştirilmesi çalışmalarına devam etmek,
- Oluşacak gelir fazlalarını, kamu finansman dengeleri elverdiği ölçüde, başta işlem vergileri ve istihdam vergileri olmak üzere vergi yükünün azaltılması için kullanmak,
- Yerel yönetimlerin öz gelirlerini artırmaktır.

Bu amaçlar doğrultusunda yapılmış olan bazı önemli düzenlemeler ise şöyledir. Kurumlar Vergisi Kanunu, vergi mevzuatının sadeleştirilmesi ve basitleştirilmesi, vergi tabanının genişletilmesi, kayıtdışılıkla mücadele gibi öncelikler gözetilerek, yeniden yazılmış ve kanunlaştırılmıştır. Bu düzenleme ile kurumlar vergisi oranı yüzde 30'dan yüzde 20'ye düşürülmüştür. Böylece, kurum kazancı üzerindeki vergi yükü yüzde 44 seviyesinden yüzde 34 seviyesine çekilmiştir. Uluslararası uygulamalarla paralel olarak kontrol edilen yabancı kurum kazancı, örtülü sermaye, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı, vergi cennetleriyle mücadele gibi vergi güvenlik müesseseleri geliştirilerek vergi sistemimize dahil edilmiştir. Tam ve dar mükellefiyetle ilgili

hükümler ayrı ayrı ele alınarak sadelik ve basitlik sağlanmıştır. Bazı istisna ve muafiyetler kaldırılmıştır.

Gelir vergisi tarife sayısı 5'ten 4'e düşürülmüştür. Ücret gelirleri ile ücret dışı gelirlere farklı vergi oranları uygulanmasına son verilmiştir. Yatırım indirimi uygulamasına üç yıllık bir geçiş süreci öngörülerek son verilmiştir.

2005 yılında gelir idaresinin, vergi sistemini daha etkin yönetecek şekilde fonksiyonel biçimde yeniden yapılandırılması çalışmaları tamamlanmıştır. Bu kapsamda;

- Gelirler Genel Müdürlüğü, Gelir İdaresi Başkanlığı adı altında Maliye Bakanlığına bağlı yarı bağımsız bir kuruluş olarak fonksiyonlar esas alınmak suretiyle yeniden yapılandırılmıştır.
- Gelir İdaresinin gelir politikalarını uygulamada daha bağımsız ve etkin olması sağlanmıştır.
- Gelir İdaresinin merkez ve taşra birimleri arasında doğrudan ilişki kurulabilmesine olanak sağlayacak şekilde 29 ilde Vergi Dairesi Başkanlıkları ile İstanbul ilinde 1 adet Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Büyük Mükellefler Vergi Dairesinin 2007 yılı başından itibaren aktif olarak çalışmalarına başlaması öngörülmektedir.

Ayrıca, gelir idaresinin yeniden yapılandırılması sürecinde, gelir politikalarının uygulanmasından sorumlu Gelir İdaresi Başkanlığının yanı sıra, Maliye Bakanlığı bünyesinde devlet gelirleri politikalarının oluşturulmasına ilişkin çalışmalar yapmakla görevli Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Vergi dairelerinin işlemlerinin elektronik ortamda yapılarak iş yükünün azaltılması, vergi dairelerinin iş ve işlemlerinde verimliliğin ve etkinliğin artırılması ve sağlıklı bir karar destek ve yönetim bilgi sistemi altyapısı oluşturulması amacıyla başlatılan Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP) çerçevesinde, toplam 448 vergi dairesi otomasyon kapsamına alınmıştır.

1 Ekim 2004 tarihi itibarıyla e-beyanname uygulamasına başlanmıştır. 31 Ağustos 2006 tarihi itibarıyla 37.069 mükellef ve 31.742 meslek mensubu e-beyanname için şifre alarak 27 Eylül 2006 tarihi itibarıyla toplam 38.164.676 adet beyannameyi elektronik ortamda gelir idaresine iletmislerdir. Mükelleflere yardımcı olmak üzere kesintisiz hizmet veren Çağrı Merkezi kurulmuştur.

Vergi sisteminin rasyonelleştirilmesi ve basitleştirilmesi amacıyla, Kurumlar Vergisi Kanununda olduğu gibi Gelir Vergisi Kanununun yeniden kaleme alınması ve sistematığının yeniden düzenlenmesi çalışmaları devam etmektedir.

Vergi denetim kapasitesinin artırılması amacıyla yüksek sayıda vergi denetim elemanı alınmasına ve vergi inceleme birimlerinin teknolojik açıdan güçlendirilmesine devam edilmektedir.

Vatandaşlık numarasının vergi kimlik numarası yerine kullanılması uygulamasına 2007 yılından itibaren başlanacaktır.

Kamu Harcamaları Politikası

Uygulanmakta olan harcama politikasının temel amacı, kamu harcamalarında etkinliği artırmak ve harcamalarda disiplinin devamını sağlamak suretiyle finansman ihtiyacını makul düzeyde tutmaktır.

Harcamalara ilişkin olarak uygulanacak politikalar aşağıda belirtilmiştir.

- Kamu mali yönetim sisteminde uygulamaya konulan reform çalışmaları tamamlanacaktır.
- Kapsamlı bir personel rejimi reformu yapılması ve kamu personel sisteminin yeniden düzenlenmesi öngörülmektedir. Bu konudaki çalışmalar devam etmektedir.
- Kamu kesiminde personel harcamalarında etkinliğin artırılması amacıyla, önceki yıllar bütçe kanunlarında yer alan kamuya yeni personel alımı ile ilgili sınırlama 2007 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısında da yer almaktadır.
- Kamu sektöründe ücret ve maaşlar belirlenirken enflasyon hedefi, kamunun finansman dengesi ve çalışanlar arasında ücret adaletinin sağlanması amaçları göz önüne alınacaktır.
- Kamu sektöründe sağlık harcamalarında etkinliğin artırılması çalışmalarına devam edilecektir. Sosyal güvenlik sisteminde prim tahsilat oranının artırılması ve sağlık harcamalarının azaltılmasına ilişkin çabalar sürdürülecektir.
- Stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme çalışmaları hızlandırılacaktır.
- Kamu yatırımlarının rasyonalizasyonu çalışmalarına devam edilecektir.
- Tarımsal destekleme için bütçeden ayrılan pay ve bu payın tarımsal destek araçları arasındaki dağılımının belirlenmesinde Tarım Kanunu esas alınacaktır.
- Kamu harcamalarına kaynak tahsisinde, çok yıllık bütçeleme anlayışı ve harcamaların önceliklendirilmesi anlayışı esas alınacaktır.

Kamu Finansmanı Projeksiyonları (2007-2009)

Genel devlet dengesi; merkezi yönetim bütçesi, mahalli idareler, bütçe dışı fonlar, sosyal güvenlik kurumu, işsizlik sigortası fonu, genel sağlık sigortası ve döner sermayelerin gelir ve giderlerinin konsolidasyonu ile elde edilmektedir.

Genel devlet hesaplarının tahmininde, 2007-2009 dönemi için öngörülen ekonomik büyüme, enflasyon, faiz oranları, ödemeler dengesi, dış ticaret hadleri, ücret artışları, döviz kuru gibi genel makroekonomik tahminlere ilave olarak aşağıdaki varsayımlar dikkate alınmıştır:

Gelirlere ilişkin varsayımlar:

- Mahalli idareler reformunun bir bileşenini oluşturan İl Özel İdaresi ve Belediye Gelirleri Kanunu Tasarısının 2008 yılından itibaren uygulanmaya başlanacağı varsayılarak mali etkisi dengelere yansıtılmıştır.
- Özelleştirmeler nedeniyle KİT'lerin hasılatından ve temettü gelirlerinden bütçeye aktarılan paylarda azalma olacağı varsayılmıştır.
- Uluslararası enerji fiyatlarında oluşacak fiyat değişimlerinin enerji ürünleri üzerindeki ÖTV miktarlarını etkilemeyeceği varsayılmıştır.

- Kayıtdışılıkla etkin mücadele kapsamında, özellikle gelir vergisi ve ÖTV tahsilatında ilave artışların olacağı tahmin edilmiştir.
- Prim borçlarının yeniden yapılandırılmasına bağlı olarak 2007-2009 döneminde, Bağ-Kur ve SSK'da prim yapılandırma geliri öngörülmüştür.
- 2007-2009 döneminde Sosyal Güvenlik Kurumuna ait gayrimenkul satışından 200 milyon YTL gelir beklenmektedir.
- 2007-2009 döneminde özelleştirme fonunda 5 milyar dolar, bütçede ise yaklaşık 4 milyar dolar olmak üzere, toplam 9 milyar dolar özelleştirme geliri hedeflenmektedir. Diğer taraftan, Halk Bankası ile enerji KİT'lerinin özelleştirme takvimi, özelleştirme satış geliri ve bu gelirin tahsilat biçimine ilişkin öngörülerde bulunulamamasından dolayı, bu kuruluşlarla ilgili herhangi bir özelleştirme geliri öngörülmemiştir.

Bu varsayımlar altında, 2006 yılında GSYİH'nin yüzde 46,3'ü seviyesinde olması beklenen genel devlet toplam gelirlerinin, 2009 yılında GSYİH'nin yüzde 44,9'u seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Harcamalara ilişkin varsayımlar:

- Personel rejimine ilişkin reformun 2009 yılında uygulamaya konulacağı varsayılmıştır.
- Yeni alınacak kamu personel sayısının sınırlandırılması politikasının devam edeceği, ücretlerin ve emekli maaşlarının hedeflenen enflasyon ile uyumlu artırılacağı varsayılmıştır.
- İşsizlik sigortasından yararlanma koşullarına ilişkin hak ve yükümlülüklerde herhangi bir değişiklik öngörülmemiştir.
- 2007 yılı içinde yürürlüğe girecek olan Genel Sağlık Sigortası ve Emeklilik Sigortası kapsamında meydana gelecek mali etki dengelere yansıtılmıştır. Kapsam genişlemesi ve erişimin kolaylaştırılmasından dolayı sağlık harcamalarında önemli oranda artış olsa da, özellikle devlet memurları için bütün ücret unsurlarının prim kapsamına alınmasından kaynaklanacak ilave gelir, bu harcamaların önemli bir kısmını karşılayacaktır.
- Sosyal güvenlik reformuyla devlet memurlarının bütün ücret unsurlarının prim kapsamına alınmasından dolayı, merkezi yönetim bütçesinden memurlar için yapılan prim giderlerinde artış olacaktır. Memurların maaşlarındaki bu düşüşü telafi etmek için bütçeye memurlar için ayrı bir ödenek konulması öngörülmektedir.

Bu varsayımlar dikkate alınarak yapılan projeksiyonlar sonucunda, 2006 yılında yüzde 43,6 seviyesinde olacağı tahmin edilen genel devlet harcamalarının GSYİH içindeki payının 2009 yılında 1,5 puan artarak yüzde 45,1 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu dönemde, faiz dışı harcamaların GSYİH içindeki payında 3,2 puanlık artış olması beklenmektedir. Dolayısıyla, faiz ödemelerinde beklenen gerilemenin, genel devlet harcamalarındaki artışı sınırlayacağı öngörülmektedir.

Genel Devlet Borçlanma Gereği

2007 yılında, genel devlet gelirlerinin yüzde 54,8'ini oluşturan vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payının 2006 yılına göre 0,6 puan artışla yüzde 25,5 olması öngörülmektedir. Özelleştirme gelirleri hariç tutulduğunda, GSYİH'nin yüzde 45,7'si

kadar olması programlanan genel devlet gelirleri, özelleştirme gelirleri dahil edildiğinde, bir önceki yıla göre 0,2 puan artışla GSYİH'nın yüzde 46,5'ine yükselmektedir.

2007 yılı genel devlet harcamalarının, bir önceki yıla göre, GSYİH'ya oran olarak 3,5 puan artarak yüzde 47,1 olması, faiz dışı harcamaların ise 3,4 puan artarak yüzde 38,6 olması öngörülmüştür. 2007 yılında genel devlet sabit sermaye yatırımlarının GSYİH içindeki payının, 2006 yılına göre 0,1 puan artarak yüzde 3,9 düzeyine yükselmesi beklenmektedir.

Tablo. 3. 1: Genel Devlet Gelir ve Harcamaları

(GSYİH'ya Oran, Yüzde)

	2006	2007	2008	2009
Vergiler	24,9	25,5	25,4	25,1
Vasıtasız	6,9	7,2	7,3	7,2
Vasıtalı	17,2	17,4	17,0	16,8
Servet	0,9	0,9	1,1	1,1
Vergi Dışı Normal Gelirler	3,5	2,9	2,6	2,6
Faktör Gelirleri	7,9	6,8	6,4	6,2
Sosyal Fonlar	7,8	10,5	10,7	10,6
Toplam	44,1	45,7	45,1	44,4
Özelleştirme Gelirleri	2,2	0,8	0,8	0,5
Toplam Gelir	46,3	46,5	45,9	44,9
Cari Harcamalar	18,7	19,7	19,7	19,5
Yatırım Harcamaları	3,9	4,0	3,9	4,0
Sabit Sermaye	3,8	3,9	3,9	3,9
Stok Değişmesi	0,0	0,0	0,0	0,0
Transfer Harcamaları	21,0	23,4	22,3	21,7
Cari Transferler	19,8	22,5	21,4	20,8
Sermaye Transferleri	1,2	0,9	1,0	0,9
Stok Değişim Fonu	0,0	0,0	0,0	0,0
Faiz Dışı Harcama	35,2	38,6	38,7	38,4
Toplam Harcama	43,6	47,1	45,9	45,1
Faiz Dışı Fazla	11,1	7,9	7,2	6,5
Borçlanma Gereği	-2,7	0,6	0,0	0,3
IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla	7,0	5,9	5,5	5,2

Kaynak: DPT

Not: Gelir ve harcama rakamlarına vergi iadeleri dahil değildir.

2006 yılında yüzde 11,1 olarak tahmin edilen genel devlet faiz dışı fazlasının GSYİH'ya oranının, 2007-2009 döneminde sırasıyla yüzde 7,9, yüzde 7,2 ve yüzde 6,5 olması beklenmektedir.

2006 yılında GSYİH'ya oran olarak yüzde 2,7 fazla vermesi beklenen genel devlet dengesinin, 2007 yılında yüzde 0,6 açık vermesi öngörülmektedir. Bu, büyük ölçüde, özelleştirme gelirlerindeki düşüş ile personel, diğer cari, sağlık ve sosyal yardım giderlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır.

Genel devlet dengesinin 2008 yılında denk olacağı ve 2009 yılında ise GSYİH'ya oran olarak yüzde 0,3 açık vereceği tahmin edilmektedir.

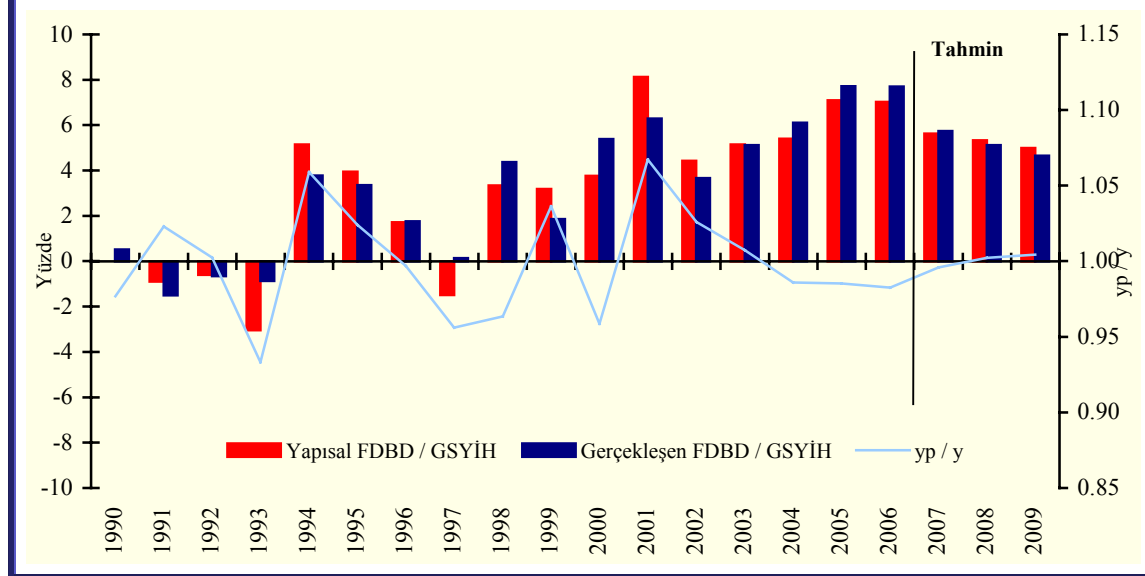
Genel devletin en ağırlıklı unsuru olan merkezi yönetim bütçesinin, gerek 2008 gerekse 2009 yıllarında, bir önceki yıla karşılaştırıldığında, gelirlerinde bir miktar düşüş beklenmekte, ancak başta faiz giderleri olmak üzere harcamalarında beklenen daha yüksek oranlı bir düşüş neticesinde, merkezi yönetim bütçe dengesinin olumlu etkileneceği tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, merkezi yönetim bütçesinin, özellikle 2008 yılında, genel devlet dengesini pozitif yönde etkileyeceği beklenmektedir. 2008 yılında genel devlet dengesinde beklenen iyileşmenin bir diğer nedeni ise mahalli idarelerdir. İl Özel İdaresi ve Belediye Gelirleri Kanunu Tasarısının 2008 yılında uygulamaya konulacağı varsayımı ile, belediyelerin öz gelirlerinde artış olacağı öngörülmektedir.

2009 yılında, GSYİH'ya oran olarak, bir önceki yıla göre genel devlet dengesinde öngörülen 0,3 puanlık kötüleşmede, özelleştirme gelirlerindeki düşüşün, SSK ve Bağ-Kur prim yapılandırma gelirlerinin azalmasının ve işsizlik sigortası fonu faiz gelirlerindeki düşüşün etkili olacağı düşünülmektedir.

Yapısal ve Devresel Konsolide/Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi

Avrupa Komisyonu ve OECD tarafından kullanılan metod yardımıyla, Türkiye ekonomisi için yapısal ve devresel bütçe rakamları elde edilmiş ve bütçe üzerindeki devresel etkiler incelenmiştir.

Şekil. 3. 1: Gerçekleşen ve Yapısal Faiz Dışı Bütçe Dengesi

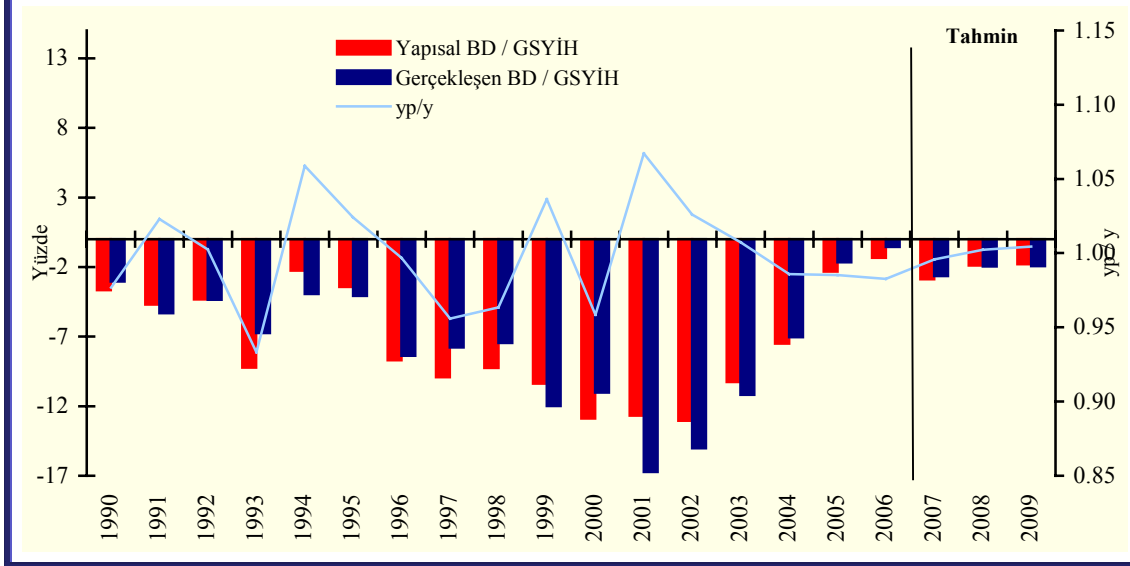

FDBD: Faiz Dışı Bütçe Dengesi yp/y: Potansiyel Hasıla/Gerçekleşen Hasıla

Şekil.3.1'de faiz dışı yapısal bütçe dengesi ile gerçekleşen faiz dışı bütçe dengesi yer almaktadır. Buna göre, 2004 yılında yaklaşık yüzde 5 olarak gerçekleşen faiz dışı yapısal bütçe dengesinin GSYİH'ya oranı, kararlılıkla uygulanan sıkı maliye politikası sonucunda 2005 yılında önemli miktarda yükselmiş ve yüzde 7,1 olmuştur. Benzer eğilimin 2006 yılında da devam edeceği tahmin edilmektedir. 2007 yılında sıkı maliye politikasının sürdürüleceği, ancak yapısal faiz dışı bütçe fazlasının GSYİH'ya oranının 2005-2006 ortalamasının bir miktar altında seyredeceği öngörülmektedir. Bu durum, özellikle, gerçekleştirilen yapısal dönüşümlerin etkisiyle sağlık harcamalarında artış beklentisinden kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede, 2007 yılında yapısal faiz dışı bütçe dengesinin GSYİH'ya oranının yüzde 5,5 civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2008-2009 döneminde aynı oranın yaklaşık olarak korunacağı öngörülmektedir.

Şekil.3.2’de görüldüğü üzere, yapısal bütçe dengesi 2002 yılından 2005 yılına kadar olumlu yönde hareket etmiş ve açık giderek azalmıştır. Faiz oranlarının düşmesi ve yüksek oranda faiz dışı fazla verilmesi bu olumlu gelişmede oldukça etkili olmuştur. Bu eğilimin 2006 yılında da devam edeceği tahmin edilmektedir. 2006 yılının ikinci çeyreğinde uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmaların etkisiyle faiz oranlarında artış gözlenmiştir. Bu artışın faiz ödemelerine etkisi devlet iç borçlanma senetlerinin (DİBS) vade yapısı nedeniyle 2006 yılına yansımamıştır. Ancak, faiz oranlarındaki artışın 2007 yılında bütçenin faiz ödemelerine yansıtacağı ve son yıllarda gözlenen faiz ödemelerinin GSYİH’ya oranındaki azalış eğiliminin 2007 yılında devam etmeyeceği ve oranın aynı seviyelerde seyredeceği tahmin edilmektedir. Bu nedenlere bağlı olarak söz konusu yıl için yapısal bütçe açığının artması beklenmektedir. 2008-2009 döneminde ise faiz ödemelerinin GSYİH’ya oranının tekrar düşüş eğilimine gireceği ve böylece yapısal bütçe açığının azalacağı öngörülmektedir.

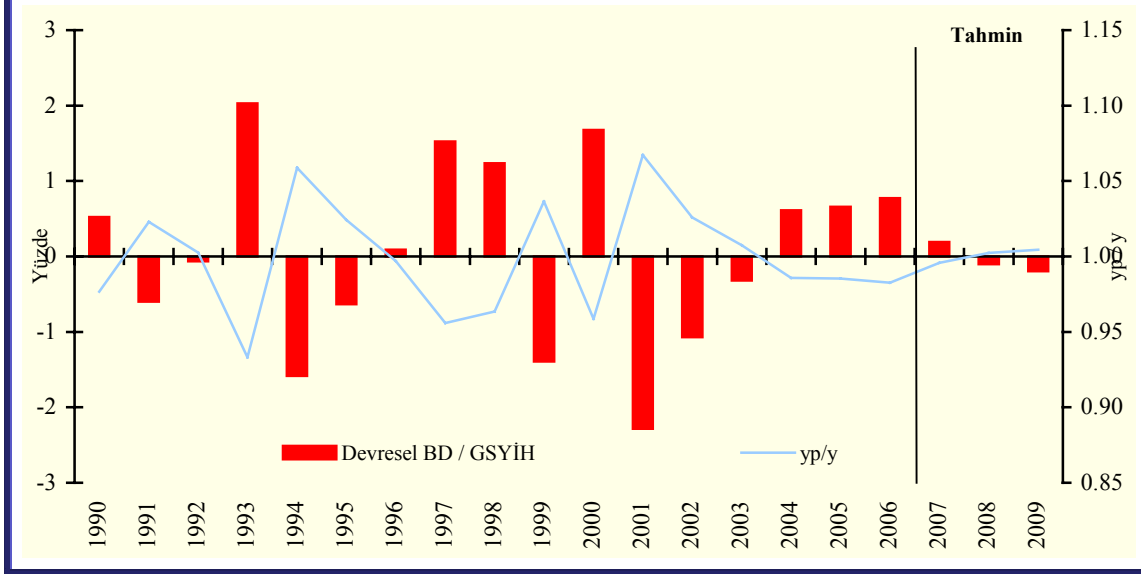
Şekil. 3. 2: Gerçekleşen ve Yapısal Bütçe Dengesi

BD: Bütçe Dengesi yp/y: Potansiyel Hasıla/Gerçekleşen Hasıla

Devresel bütçe dengesi, gerçekleşen bütçe dengesinden yapısal bütçe dengesini çıkararak elde edilmektedir. 2004-2006 döneminde uygulanan yapısal reformların da katkısıyla Türkiye ekonomisi potansiyelin üzerinde büyümüştür. Şekil 3.3’te görüldüğü üzere 2007 yılından itibaren ekonominin potansiyeli civarında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla, 2007-2009 döneminde bütçe üzerinde devresel etkilerin olmayacağı öngörülmektedir.

Şekil. 3. 3: Devresel Bütçe Dengesi

BD: Bütçe Dengesi yp/y: Potansiyel Hasıla/Gerçekleşen Hasıla

3.2. Kamu Borç Yönetimi

Borç Yönetimi ve Borçlanma Limitine İlişkin Kurumsal Sorumluluklar

Borç yönetimi, 9 Nisan 2002 tarihinde yayımlanan 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 5. maddesi uyarınca belirlenen borçlanma limiti çerçevesinde yürütülmektedir.

Söz konusu Kanunda kamu borç ve risk yönetiminin temel ilkeleri:

- Makroekonomik dengeleri gözetererek para ve maliye politikaları ile uyumlu, sürdürülebilir, saydam ve hesap verilebilir bir borçlanma politikası izlenmesi,
- Finansman ihtiyaçlarının, iç ve dış piyasa koşulları ve maliyet unsurları göz önüne alınarak belirlenen risk düzeyi çerçevesinde, orta ve uzun vadede mümkün olan en düşük maliyetle karşılanması

olarak belirlenmiştir.

Borçlanma limiti, mali yıl içinde o yılın bütçe kanununda belirtilen başlangıç ödenekleri toplamı ile tahmin edilen gelirler arasındaki fark miktarı olarak tanımlanmaktadır. 4749 sayılı Kanunun 5. maddesi çerçevesinde, net borçlanma limiti borç yönetiminin ihtiyaçları ve gelişimi dikkate alınarak yüzde 5 oranında artırılabilir; bu miktarın yeterli olmadığı durumlarda ilave bir yüzde 5'lik artırım Bakanlar Kurulu kararı ile yapılabilmektedir.

Borç Yönetimi Stratejisi

Borç yönetiminde şeffaflığın artırılması ve performansa dayalı etkin borçlanmanın asgari maliyet ve makul bir risk seviyesinde gerçekleştirilmesini teminen, 2004 yılından bu yana stratejik ölçüt uygulaması sürdürülmektedir. Maliyet ve risk hesaplamalarına bağlı olarak tespit edilen stratejik ölçütler çerçevesinde 2006 yılında;

- Borçlanma politikasının yürütülmesinde karşı karşıya kalınabilecek faiz ve döviz kuru risklerinin hafifletilmesi amacıyla borçlanmanın ağırlıklı olarak sabit faizli ve YTL cinsinden gerçekleştirilmesi,

- Dövizle endeksli borçlanma yapılmaması,
- İç borçlanmada vadenin piyasa koşulları da dikkate alınarak uzatılması,
- Nakit ve borç yönetiminde oluşabilecek likidite riskinin azaltılması amacıyla yıl boyunca yeterli düzeyde rezerv tutulması

hususları borçlanma politikasının ana unsurları olarak uygulanmaktadır. 2006 sonrası dönemde de risk ve maliyet hedefleri çerçevesinde stratejik ölçütlere uygun borçlanma stratejilerinin izlenmesine devam edilecektir.

2007-2009 döneminde uygulanan ekonomik program çerçevesinde öngörülen yüksek miktardaki faiz dışı fazla, piyasalarda oluşan güven ortamının korunmasını ve borçlanma ihtiyacındaki azalmanın sürmesini sağlayacaktır. Azalan borçlanma ihtiyacı ve iç-dış piyasalardaki güven ortamının bekleyişler üzerindeki olumlu etkisiyle borçlanma maliyetlerinin de gerileme eğilimini koruyacağı; tüm bu gelişmeler doğrultusunda kamu borç stokunun GSYİH'ya oranının önümüzdeki dönemde de azalmayı sürdüreceği öngörülmektedir.

Borç yönetiminde esas alınan bu ölçütler çerçevesinde Hazine borç stokunun maruz kaldığı riskler aşamalı bir şekilde ortadan kaldırılmakta, borç stokunun döviz ve faiz oranlarındaki dalgalanmalara olan hassasiyeti azaltılmaktadır. 2004 yıl sonu itibarıyla merkezi yönetim bütçesi iç borç stoku içinde yüzde 17,6 olan döviz cinsi/endeksli borçların payı 2006 Eylül ayı itibarıyla yüzde 14,3 seviyesine gerilemiştir. Sabit faizli borç stokunun iç borç stoku içindeki payı 2004 yılında yüzde 51,5 seviyesinde iken, 2006 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 47,9 seviyesine düşmüştür.

Önümüzdeki dönemde de Devlet İç Borçlanma Senetlerinin yatırımcı tabanının geliştirilmesi ile DİBS'lerin ihracında ve ikincil piyasalarda etkinliğin sağlanmasına yönelik politikaların devam ettirilmesi öngörülmektedir. Bu kapsamda Piyasa Yapıcılığı Sistemi uygulaması sürdürülecektir. Diğer taraftan, ikincil piyasalarda sağlıklı bir verim eğrisinin oluşturulması ve DİBS alım-satım işlemlerinde likiditenin sağlanmasına yönelik olarak ölçüt senet uygulamasının devam ettirilmesi planlanmaktadır.

Ayrıca, borç yönetiminde şeffaflığın sürdürülmesi kapsamında, önümüzdeki dönemde de finansman programlarının, aylık ihale programının ve borç bilgilerinin düzenli olarak kamuoyuna duyurulmasına devam edilecektir. Yıllık finansman gereğinin büyük kısmını oluşturan iç borçlanmalara ilişkin olarak, mevcut itfaların daha düzenli hale getirilmesi amacıyla ve stratejik ölçütlerle uyumlu olmak üzere, aktif borç yönetimi araçları olarak mevcut durumda uygulanan geri alım ve değişim işlemlerine devam edilmesi öngörülmektedir. Farklı yatırımcı tercihlerine uygun olarak ihraç edilecek borçlanma enstrümanlarının çeşitlendirilmesi yoluyla DİBS yatırımcı tabanının geliştirilmesi de önümüzdeki dönemin öncelikleri arasında yer almaktadır.

Koşullu Yükümlülükler

Koşullu yükümlülükler, yaratıldıkları anda devlet borcu niteliğinde olmayan, ancak borç üstlenim riskinin gerçekleşmesi halinde devlet borcuna dönüşerek ödeme yükümlülüğü doğuran ve maliyet oluşturan yükümlülüklerdir. Sözleşmeye bağlı ya da kanunla belirlenmiş yükümlülükler açık koşullu yükümlülük olarak adlandırılırken, bunun dışında kalanlar örtülü koşullu yükümlülükler olarak ifade edilmektedir.

Kamu kurumları ile yerel yönetimlerin Hazine garantisi olmayan borçlarında temerrüde düşmeleri gibi riskler Türkiye örneğinde dikkate alınması gereken örtülü koşullu yükümlülükleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, mevcut durumda sivil

havacılık sektörüne verilen üçüncü şahıs sınırlı garantisi ve bankacılık sektöründe müşteri başına 50 bin YTL ile sınırlı olan mevduat garantisi, dikkate alınması gereken önemli açık koşullu yükümlülüklerdir.

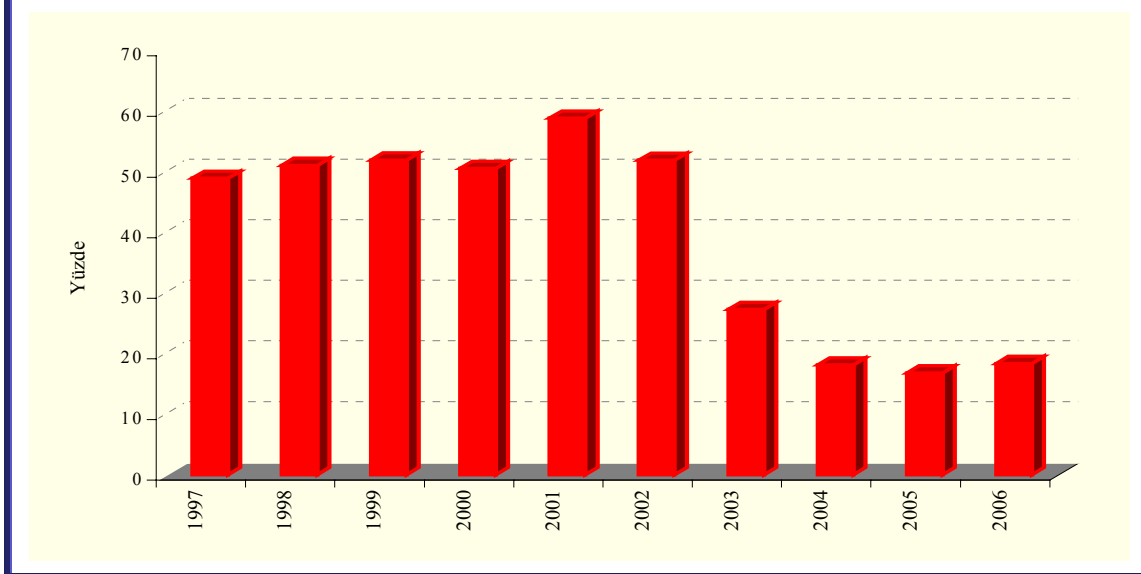
Hazine Müsteşarlığı 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun eki (I) sayılı cetvelde yer alan kamu idareleri dışındaki idarelerin ve kurumların yatırım finansman maliyetlerini asgari seviyede tutmak, büyümenin sürdürülebilirliğini sağlamak ve yıllara sari yatırımların fon ihtiyacını karşılamak gibi amaçlara yönelik olarak geri ödeme garantisi sağlamaktadır. Ayrıca, Yap-İşlet-Devret (YİD) ve Yap-İşlet (Yİ) modelleriyle gerçekleştirilen proje finansmanı kapsamında YİD/Yİ şirketiyle al-ya da-öde anlaşması bulunan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun eki (I) sayılı cetvelde yer alan kamu idareleri dışındaki idarelere ve kurumlara Hazine tarafından yatırım garantisi verilmektedir. Söz konusu garantiler kapsamındaki yükümlülükler, Hazine tarafından karşılanması olasılığı olan mali risklerin önemli bir bölümünü teşkil etmektedir.

Geri Ödeme Garantisi

2003 yılına kadar bütçe dışında takip edilen, 2003 yılından itibaren ise muhtemel risk tutarı belirlenerek bütçe içine alınan Proje Finansmanı amacıyla Hazine tarafından verilen geri ödeme garantileri yatırım finansman maliyetlerini asgari düzeyde tutmak, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğini sağlamak gibi amaçlar için yıllar boyunca kullanılmıştır. 1996-2001 yılları arasında sağlanan 10,3 milyar dolar tutarındaki Hazine garantili kredilerin yüzde 54,2'sini KİT'lerin, yüzde 22,3'ünü yerel yönetimlerin kullanmış olması nedeniyle KİT'lerle yerel yönetimlerin toplam garantili borç stoku içindeki payları göreceli olarak büyüktür.

İlk üstlenim talebi 1992 yılında gerçekleşmiş olup kuruluşlar adına verilen dış borç geri ödeme garantilerinden 1992-2006 (2. çeyrek) yılları arasında, yaklaşık 9,3 milyar dolar tutarında ödeme gerçekleştirilmiştir. Söz konusu üstlenilen ödemelerin içinde en büyük pay öncelikle yerel yönetimler, daha sonra KİT'lere aittir.

Şekil. 3. 4: Hazine Garantili Borçların Üstlenim Oranları

Not: 2006 yılı verisi yılın ilk yarısına aittir.

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Geri ödeme garantileri kapsamında gerçekleştirilen en önemli gelişme Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun olup kamu mali yönetimi kapsamında yürütülen finansal işlemlerin kolaylıkla izlenebilmesi ve koşullu yükümlülükler açısından aktif bir risk yönetimi stratejisinin oluşturulması sağlanmıştır.

Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ve bu kapsamda getirilen yasal düzenlemelerle birlikte 2002 yılından başlayarak, Hazine alacakları tahsilatlarında belirgin olarak artış sağlanmış ve üstlenim oranlarında keskin düşüşler kaydedilmiştir.

Hazine garantili borç stoku, 2006 Haziran itibarıyla 2002 yılına göre 2,1 milyar dolar azalarak 4,2 milyar dolar tutarına inerken, üstlenim oranı da yüzde 52 seviyesinden yüzde 18'e düşmüştür.

Orta vadede Hazine garantili dış borç stoku ödeme projeksiyonu incelendiğinde ise, ödeme tutarlarının da düşüş eğilimine girdiği görülmektedir.

Tablo. 3. 2: Hazine Garantili Dış Borç Servisi Projeksiyonu

(Milyon Euro)

	Anapara	Faiz	Toplam
2006 (III.-IV.Çeyrek)	272	85	357
2007	449	145	594
2008	413	122	535
2009	393	101	494
2010-2015+	1.810	319	2.129

Not: Projeksiyonlar borç stoku bazındadır.

Yatırım Garantileri

Geri ödeme garantileri dışında, 11 adet YİD ve 5 adet Yİ modeliyle kurulmuş elektrik santrali ile al-ya da-öde anlaşması bulunan bir enerji KİT'ine verilmiş yatırım garantileri de önemli bir açık koşullu yükümlülük oluşturmaktadır. Bugüne kadar söz konusu garantilerden herhangi bir ödeme yükümlülüğü olmamakla birlikte, koşullu yükümlülüklerden gelebilecek yükler hesaplanırken söz konusu mali riskler de dikkate alınmaktadır.

Bunlara ek olarak, bir belediyeye su bedeli ödeme yükümlülüğü için 1995 yılında YİD projesi kapsamında bir yatırım garantisi sağlanmıştır. Söz konusu yatırım garantisi kapsamında, 1999 yılından 2006 yılı Ağustos ayına kadar toplam 1,3 milyar euro tutarında üstlenimde bulunulmuştur.

Hazine Alacakları

Ekim 2006 sonu itibarıyla Hazine alacak stokuna bakıldığında, toplam içinde, fonların yüzde 79, mahalli idarelerin yüzde 13,1, KİT'lerin yüzde 5,3 ve diğer alacakların yüzde 2,6'lık bir paya sahip olduğu görülmektedir. Fonların yüzde 97,8'lik kısmını TMSF'den alacaklar oluşturmaktadır.

Gerçekleşen tahsilatların kaynaklarına göre dağılımına bakıldığında, 2006 yılı Ocak-Ekim döneminde yapılan tahsilatların yüzde 88,1'ini kuruluşların nakit olarak yaptıkları ödemeler oluşturmaktadır. Belediyelerin Maliye Bakanlığı tarafından vergi gelir paylarından yapılan kesintilerden oluşan tahsilatlar bu dönemdeki tahsilatların yüzde 9,9'unu, İller Bankası tarafından vergi gelir paylarından yapılan kesintilerden

oluşan tahsilatlar bu dönemdeki tahsilatların yüzde 0,3'ünü kapsamaktadır. 6183 sayılı Kanun kapsamında yapılan tahsilatlar ise, bu dönemde yapılan tahsilatların yüzde 1,03'ü kadardır.

Kesinti yoluyla yapılan tahsilatlar bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında, söz konusu tahsilatlarda düşme olduğu görülmektedir. Bunda, 5393 ve 5216 sayılı Kanunlar uyarınca yapılan uzlaşma çalışmaları ve kuruluşların kendi ödeme eğilimlerinin artması etkili olmuştur.

Risk Hesabı

2002 yılında kabul edilen Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile, Hazine garantileri kapsamında Hazine Müsteşarlığı tarafından ödenen tutarların nakit ve borç yönetiminde yol açtığı aksaklıkların giderilmesi amacıyla, TCMB nezdinde bir Risk Hesabı oluşturulmuştur. Risk Hesabının kaynakları; alınan ikraz ve garanti ücretleri, hesaptan yapılan ödemeler karşılığında ilgili kuruluşlardan yapılan geri ödemeler, hesaptaki tutarlar için günlük bazda sağlanan nemalar ve bütçe kanunlarıyla hesaba aktarılmak üzere öngörülen ödeneklerdir. Bu hesaba, gerek verilen garantilerden gerçekleştirilen üstlenimlerin azalması ve gerekse yapılan tahsilatların artması sonucunda giderek daha az miktarda bütçe kaynağı aktarılmış ve 2003 yılında 924,8 milyon YTL, 2004 yılında 484,3 milyon YTL ve 2005 yılında 199,8 milyon YTL ödenek kullanımı gerçekleştirilmiştir.

2006-2009 Dönemi Genel Devlet Brüt Borç Stoku Tahmini

2006 yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı döneminde uygulanacak sıkı maliye politikası ve etkin bir kamu borç yönetimi ile sağlanacak istikrarlı büyüme ortamı sonucunda, genel devlet brüt borç stokunun GSYİH'ya oranında önemli bir düzelme öngörülmektedir. 2005 yılında yüzde 69,2 olan bu oranın, 2009 yılında yüzde 48,4 seviyesine gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Bu kapsamda, 2006-2009 dönemi için tahmin edilen genel devlet brüt borç stokunun GSYİH'ya oranları Tablo 3.3'te sunulmaktadır.

Tablo. 3. 3: Genel Devlet Brüt Borç Stoku Tahmini

(GSYİH'ya Oran, Yüzde)

	Gerçekleşme 2005	Tahmin			
		2006	2007	2008	2009
İç Borç Stoku	51,0	45,7	41,0	38,0	34,8
Dış Borç Stoku	18,1	17,7	16,6	15,1	13,6
Toplam Borç Stoku	69,2	63,4	57,7	53,1	48,4
Toplam Borç Stokundaki Azalma	---	5,7	5,8	4,5	4,7

3.3. Kamu Maliyesi Riskleri

Yüksek faiz dışı fazla vererek borç stokunun sürdürülebilirliğinin sağlanması amacını taşıyan sıkı maliye politikası uygulamasına 2007-2009 döneminde de devam edilecektir. Bu hedef ile uyumlu olarak yürütülecek gelir, harcama ve borçlanma politikalarının uygulanmasında karşılaşılabilecek olası riskler aşağıda verilmektedir.

- Mevcut iç borç stoku içindeki döviz cinsi/endeksli ve değişken faizli senetler, döviz kurlarında veya faiz oranlarında ortaya çıkabilecek beklenmedik artışlardan olumsuz yönde etkilenebilecektir.

- Sosyal güvenlik kuruluşlarında prim tahsilatını olumsuz yönde etkileyecek gelişmeler ve sağlık harcamalarının disipline edilememesi, bütçeden sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılacak transferlerin artmasına neden olacaktır.
- Hazine garantili krediler ve YİD projelerine verilen ürün alım ve girdi garantilerinin Hazine tarafından üstlenilmeleri olasılığı nedeniyle bütçe üzerinde risk oluşturmaktadır.
- 2005 yılında ihale süreci tamamlanan özelleştirmelerin idari işlemler veya yargı denetimi sürecinde iptal edilmesi durumunda önemli ölçüde gelir kaybı oluşacaktır.
- Yerel yönetimlerin gelirlerinin artırılması amacıyla merkezi hükümet gelirlerinin azaltılması durumunda ek önlem ihtiyacı doğabilecektir.
- Ücret ve maaşların hedeflenen enflasyona uyumlu olarak artırılacağı programlanmakla birlikte, çalışanların reel ücretlerinde kriz dönemlerinde meydana gelen aşınmanın telafi edilerek refah düzeylerinin artırılmasına yönelik talepler personel harcamaları üzerindeki önemli bir risk unsurudur.
- ABD Merkez Bankası faizlerine duyarlı olarak hareket eden küresel likidite, özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri üzerinde baskı unsuru olmaya devam edebilecektir.
- Enerji fiyatlarında gerçekleşebilecek beklenmedik ölçüde bir artış, dünya ödemeler sistemini ve ticaret hadlerini olumsuz olarak etkileyebilecektir.

3.4. Duyarlılık Analizi

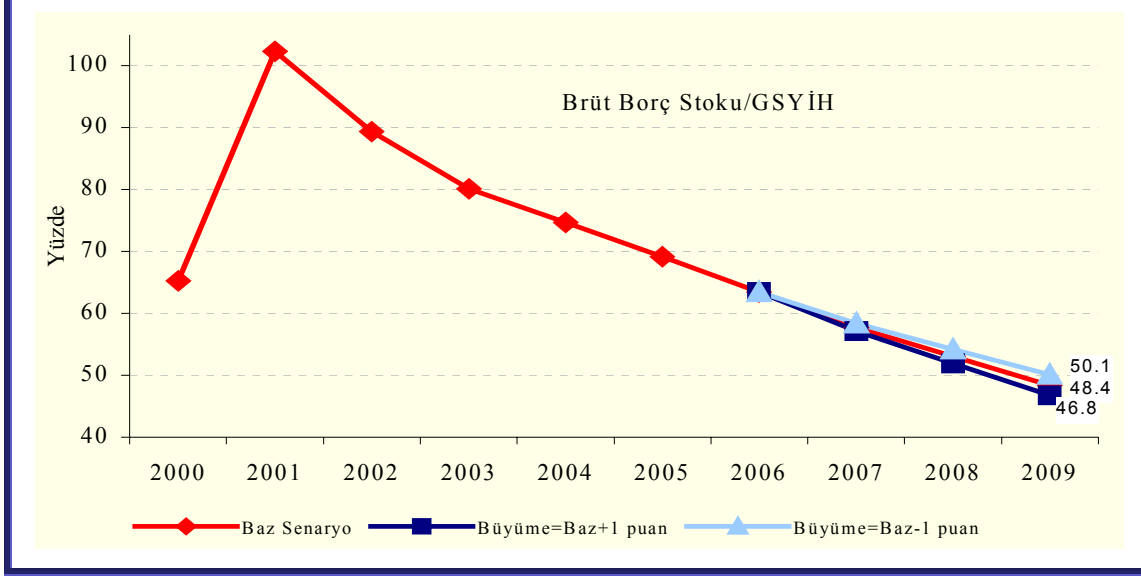
Muhasebe Yaklaşımı Analizleri

Duyarlılık analizi kapsamında büyüme, reel faiz, faiz dışı fazla ve reel kurdaki değişimin genel devlet brüt borç stoku üzerindeki etkileri, 2006-2009 dönemi için muhasebe yaklaşımı çerçevesinde ayrı ayrı analiz edilmiştir⁵. Genel devlet brüt borç stokunun GSYİH'ya oranı 2005 yıl sonu itibarıyla yüzde 69,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu oranın 2006 yıl sonunda bir önceki yıla göre 5,8 puan gerileyerek yüzde 63,4 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Duyarlılık analizleri çerçevesinde YTL ve döviz cinsi olarak ayrılan genel devlet brüt borç stoku, kullanılan baz senaryo varsayımları altında 2009 yılında yüzde 48,4'e düşmektedir.

Öncelikle, borç yükünün büyümeye karşı duyarlılığını incelemek amacıyla GSYİH büyüme oranının 2006 yılından itibaren her yıl baz senaryoya göre 1 puan aşağıda veya yukarıda gerçekleşeceği varsayılan iki senaryo oluşturulmuştur. Söz konusu senaryo sonuçlarına göre, büyümenin baz senaryoya göre 1 puan aşağıda ve yukarıda gerçekleşmesi varsayımları altında 2009 yılında brüt borç stokunun GSYİH'ya oranı sırasıyla baz senaryonun 1,7 puan üstünde ve 1,6 puan altında oluşmaktadır (Şekil 3.5).

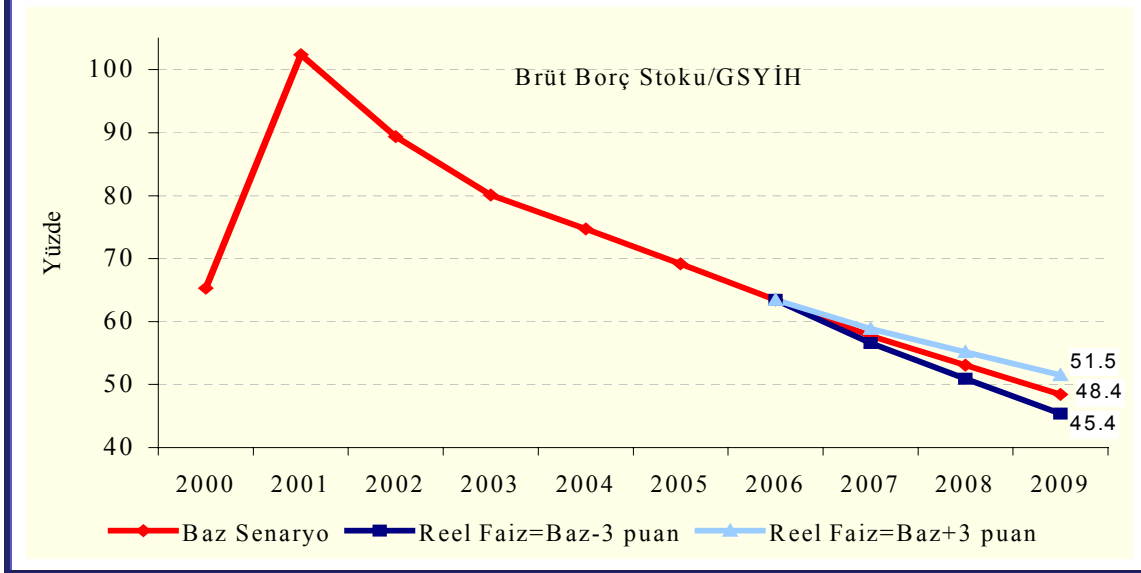
⁵ Muhasebe yöntemine ilişkin detaylı bilgi 2003 Yılı KEP'inde Kamu Maliyesi bölümünde yer almaktadır.

Şekil. 3. 5: Büyüme Oranına Duyarlılık Analizi

İkinci olarak, Türk lirası cinsinden borcun reel faiz oranındaki değişimin borç stoku üzerindeki etkileri incelenmiş, yıllar itibarıyla YTL cinsinden borcun reel faizinin baz senaryoya göre 3 puan aşağıda ve yukarıda gerçekleşeceği varsayılarak iki senaryo yapılmıştır. Buna göre, reel faizlerin baz senaryonun 3 puan üzerinde ve altında olması durumunda, 2009 yılında brüt borç stokunun GSYİH'ya oranı sırasıyla baz senaryonun 3,1 puan üzerinde ve 3 puan altında oluşmaktadır (Şekil 3.6).

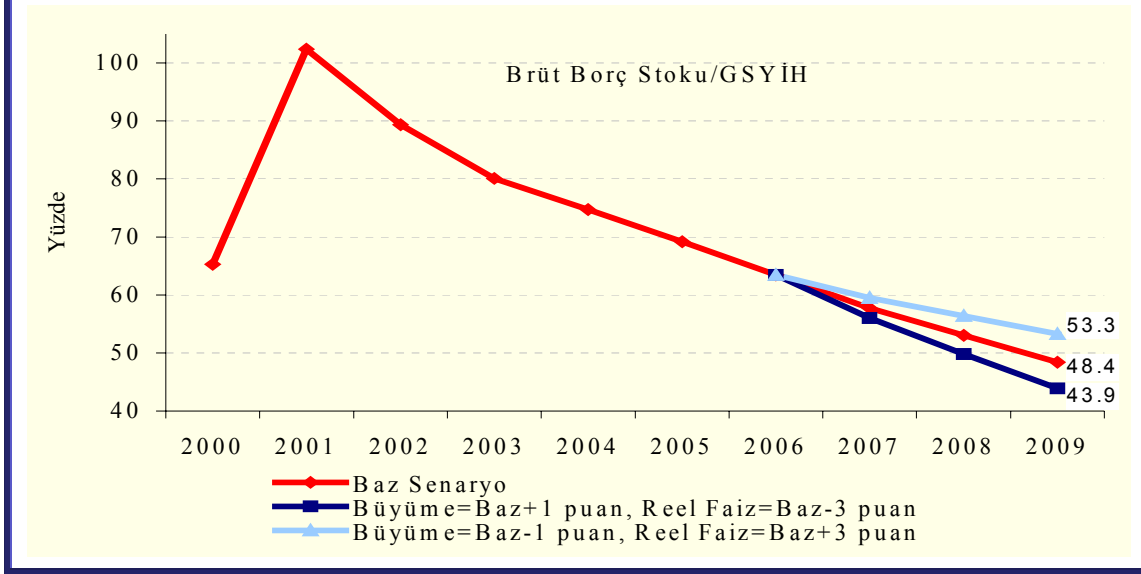
Şekil. 3. 6: Türk Lirası Cinsinden Borç Reel Faiz Oranına Duyarlılık Analizi

Üçüncü analizde, büyüme ve reel faiz oranlarında eşanlı olarak meydana gelebilecek değişikliklerin borç stoku üzerindeki etkileri incelenmiş, bu amaçla iyimser ve kötümser olmak üzere iki senaryo oluşturulmuştur. İyimser senaryoda 2006 yılından itibaren her yıl YTL cinsinden borç reel faiz oranlarının baz senaryonun 3 puan altında olacağı ve aynı zamanda büyümenin baz senaryodan 1 puan daha yukarıda olacağı varsayılmıştır. Buna karşılık, kötümser senaryoda 2006 yılından itibaren her yıl YTL

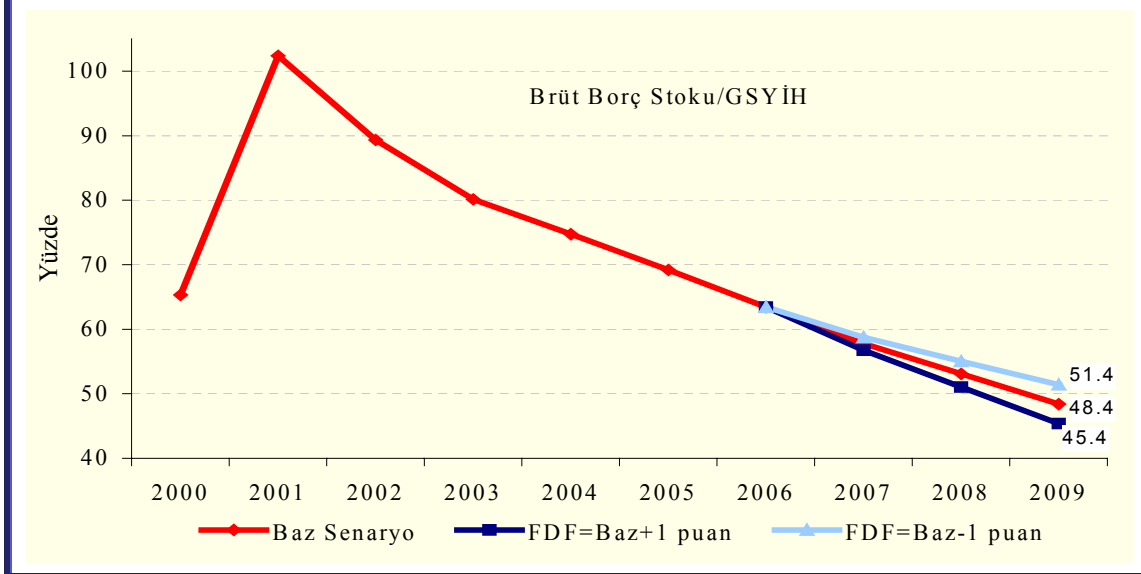
cinsinden borç reel faiz oranlarının baz senaryonun 3 puan üzerinde olacağı ve aynı zamanda büyümenin baz senaryodan 1 puan daha aşağıda olacağı varsayılmıştır. Buna göre iyimser senaryoda brüt borç stokunun GSYİH'ya oranı 2009 yılında baz senaryonun 4,5 puan altında kalırken, kötümser senaryoda brüt borç stokunun GSYİH'ya oranı 2009 yılında baz senaryonun 4,9 puan üstünde kalmaktadır (Şekil 3.7).

Şekil. 3. 7: Büyüme ve Reel Faiz Oranlarına Duyarlılık Analizi

Borç stokunun mali disiplinin en önemli göstergesi olan faiz dışı fazlaya duyarlılığının test edildiği analizde ise, faiz dışı fazlanın 2006 yılından itibaren her yıl baz senaryoya göre 1 puan aşağıda veya yukarıda gerçekleşeceği varsayılmıştır. Bu senaryolar altında brüt borç stokunun GSYİH'ya oranının, 2009 yılında baz senaryo değerinin 3 puan üstünde ve altında olacağı tahmin edilmektedir (Şekil 3.8).

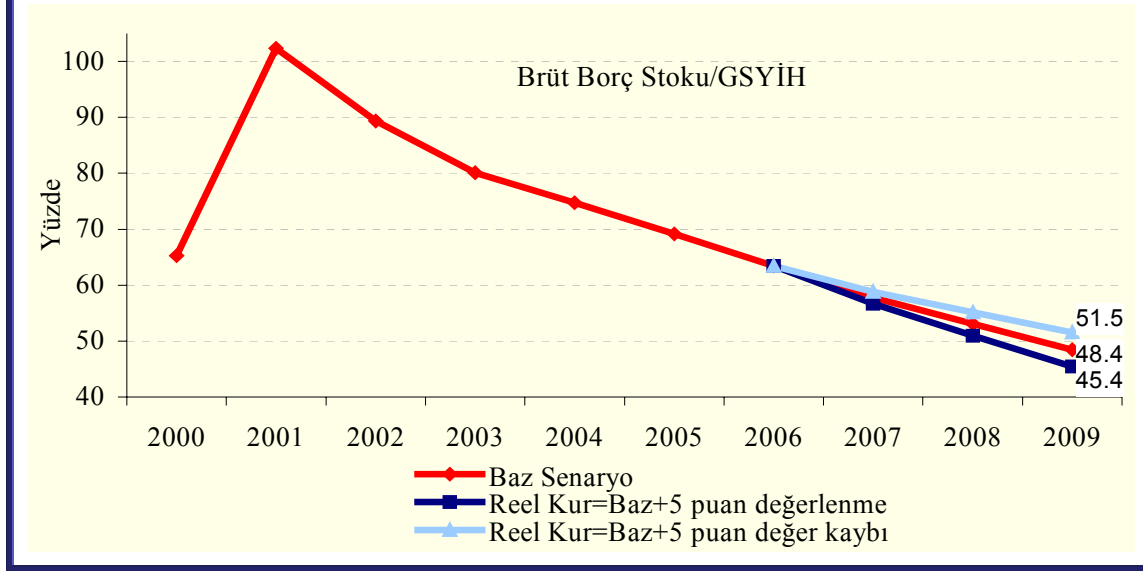
Şekil. 3. 8: Faiz Dışı Fazlaya Duyarlılık Analizi

Son olarak, borç oranının reel döviz kurundaki değişime karşı duyarlılığı analiz edilmiştir. Bu analizin sonuçlarına göre, 2009 yılında brüt borç stokunun GSYİH'ya

oranı; reel döviz kurunun 2006 yılından itibaren her yıl baz senaryoya göre yüzde 5 oranında değer kaybettiği senaryoda, baz senaryonun 3,1 puan üzerine çıkmaktadır. Diğer taraftan, reel döviz kurunun yıllar itibarıyla baz senaryoya göre yüzde 5 oranında değer kazandığı senaryoda ise borç oranı baz senaryonun 3 puan altına inmektedir (Şekil 3.9).

Şekil 3. 9: Reel Kura Duyarlılık Analizi

Özet olarak muhasebe yaklaşımı kapsamında yapılan analizler, 2006 yıl sonunda yüzde 63,4 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen genel devlet brüt borç stokunun GSYİH'ya oranının 2009 yılında,

- büyüme oranının baz senaryoya göre 1 puan yukarıda olması durumunda 1,6 puan,
- reel faiz oranının baz senaryoya göre 3 puan aşağıda olması durumunda 3 puan,
- büyüme oranının baz senaryoya göre 1 puan yukarıda ve aynı zamanda reel faiz oranının baz senaryoya göre 3 puan aşağıda olması durumunda 4,5 puan,
- faiz dışı fazlanın GSYİH'ya oranının baz senaryoya göre 1 puan yukarıda olması durumunda 3 puan ve
- reel döviz kurunun baz senaryoya göre yüzde 5 değer kazanması durumunda 3 puan

daha aşağıda gerçekleşebileceğini göstermektedir.

4. YAPISAL REFORMLAR

4.1. Piyasa Ekonomisinin ve Girişimciliğin Güçlendirilmesi

4.1.1. Özelleştirme

Son yıllarda büyük mesafe katedilen özelleştirme işlemlerine devlet politikası olarak süratle devam edilmektedir. Devlet, 2004-2006 yılları arasında gübre ve madencilik (elektrometalurji, krom, alüminyum, tuz, gümüş ve bakır), demir-çelik ve petrol rafinajı alanlarından tamamen çekilmiş, telekomünikasyon işletmeciliğinde ise piyasadaki belirleyici konumunu özel sektöre devretmiştir. 2004 yılının Temmuz ayında açıklanan kamu bankalarının özelleştirilmesine ilişkin Kamu Bankaları Yeniden Yapılanma ve Özelleştirme Stratejisi doğrultusunda kamusal sermayeli Vakıflar Bankası'nın yanı sıra Ziraat Bankası ve Halkbank'ın özelleştirilmesi planlanmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye Halk Bankası'nın sermayesinde bulunan Hazine'ye ait hisselerin özelleştirme kapsam ve programına alınması ve söz konusu hisselerin satışının tamamının blok satış yöntemiyle gerçekleştirilmesi Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından kararlaştırılmıştır. Kamu bankalarına özgü imtiyaz ve yükümlülüklerin aşamalı olarak kaldırılmasına ilişkin takvim hazırlıkları sürdürülmektedir.

Tablo. 4. 1: 1985-2006 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları *

Özelleştirme Kapsam ve/veya Programına Alınan**	Özelleştirilen	Mevcut Durum (Ekim 2006)	
		Özelleştirme Kapsamında	Özelleştirme Programında
244 kuruluş, 22 yarım kalmış tesis, 376 taşınmaz, 6 otoyol, 2 boğaz köprüsü, 97 tesis, 6 liman, şans oyunları/lisans hakkı devri, araç muayene istasyonları hizmeti/işletme hakkı devri	173 kuruluşun özelleştirilmesi, 14 adet şirketin tüzel kişiliğinin sona ermesi, 8 adet şirketin başka kamu kurum ve kuruluşlarına devri işlemleri gerçekleştirildi.	3 kuruluş, 6 otoyol, 2 boğaz köprüsü 80 tesis	12 kuruluş, 111 taşınmaz, 2 tesis, 6 liman, şans oyunları ve araç muayene istasyonları hizmeti

Not: Halen 11 kuruluşta yüzde 50'nin üstünde kamu payı bulunmaktadır.

* 2006 yılı Ekim ayı itibarıyla

** 23 kuruluş özelleştirme kapsam ve/veya programından çıkarılmıştır.

2005 yılı Türkiye'deki özelleştirme uygulamalarının başarısı açısından oldukça önemli bir yıl olmuştur. Nitekim, 2004 yılında, satış/devir işlemleri tamamlanan özelleştirme uygulamalarının toplam tutarı 1,3 milyar dolar iken 2005 yılında 12,5 milyar dolara, 2006 yılında ise Ekim ayı itibarıyla 8,2 milyar dolara ulaşmıştır. 1985-2006 (Ekim) döneminde gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarının toplam tutarı ise 25,8 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. 2005 ve 2006 yıllarında devir-teslimi gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarına ilişkin rakamlar Tablo 4.2'de gösterilmektedir.

Tablo. 4. 2: 1985-2006 Dönemi Özelleştirme Gelirleri ve Kullanımları *

Gelir			Kullanım
Özelleştirme Geliri	Temettü ve Diğer Gelir	Toplam	
20,1 milyar dolar	3,1 milyar dolar	23,2 milyar dolar	23,1 milyar dolar

* 2006 yılı Ekim ayı itibarıyla

2005-2006 yıllarında tamamlanan özelleştirme işlemleri Tablo 4.3'de gösterilmektedir.

Tablo. 4. 3: 2005-2006 Yıllarında Gerçekleştirilen Özelleştirme İşlemleri *

Kuruluş	Özelleştirme İşlemi	Satış Bedeli (Dolar)
2005 Yılında Tamamlanan Özelleştirme İşlemleri		
Türk Telekom	% 55'lik Kamu Hisselinin Blok Satışı	6.550.000.000
DHMI	Atatürk Hava Limanının 15,5 Yıllığına Kiralanması	3.000.740.000
Vakıfbank	% 25,18'lik Kamu Hisselinin Halka Arzı	1.274.000.000
TÜPRAŞ	% 14,76'lık Kamu Hisselinin İMKB'de Satışı	453.977.633
Eti Alüminyum	Blok Satış	305.000.000
PETKİM	% 34,5'lik Kamu Hisselinin Halka Arzı	279.976.836
Emekli Sandığı	İstanbul Hilton Oteli	255.500.000
Ataköy Otelcilik	Blok Satış	62.796.764
Adapazarı Şeker Fab.	% 95,37'lik Kamu Hisselinin Blok Satışı	45.750.000
Samsun Gübre	Blok Satış	41.000.000
Ataköy Turizm	Blok Satış	33.697.808
Kıbrıs Türk Hava Yolları	% 50'lik Kamu Hisselinin Blok Satışı	33.000.000
Emekli Sandığı	Kuşadası Tatil Köyü	34.500.000
Ataköy Marina	Blok Satış	23.755.428
Diğer	Çeşitli Varlık ve Tesislerin Satış ve Devir İşlemleri	103.285.762
Toplam		12.496.980.231
2006* Yılında Tamamlanan Özelleştirme İşlemleri		
TÜPRAŞ	% 51'lik Kamu Hisselinin Blok Satışı	4.140.000.000
ERDEMİR	% 49,29'luk Kamu Hisselinin Blok Satışı	2.960.200.000
THY	% 26,18'lik Kamu Hisselinin Halka Arzı	207.820.151
Başak Sigorta A.Ş.	% 56,67'lik Kamu Hisselinin Blok Satışı	204.376.800
Emekli Sandığı	Büyük Tarabya Oteli	145.300.000
Emekli Sandığı	Büyük Efes Oteli	121.500.000
TEKEL	Ankara Genel Müdürlük Binası İnşaatı (Bilkent İkiz Kuleler)	100.000.000
Başak Emeklilik A.Ş.	% 41'lik ÖİB Hisselinin Blok Satışı	63.623.200
Emekli Sandığı	Kızılay Emek İşhanı	55.500.000
TEKEL	Kayacık Tuzlası	42.200.000
TEKEL	Kaldırım Tuzlası	40.700.000
Karadeniz Bakır İşletmeleri	Murgul İşletmesi/HES/Varlıklar	37.600.000
TEKEL	Yavşan Tuzlası	37.300.000
Emekli Sandığı	Büyük Ankara Oteli	36.830.000
Diğer	Çeşitli Varlık ve Tesislerin Satış ve Devir İşlemleri	11.824.009
Toplam		8.204.774.160

* 2006 yılı Ekim ayı itibarıyla

2 Nisan 2004 tarihinde özelleştirme kapsam ve programına alınan Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin (TEDAŞ), 31 Ağustos 2006 tarihi itibarıyla aşağıda isimleri verilen bölgelerde faaliyet gösteren üç bağlı ortaklığı için aynı anda ihaleye çıkmıştır. Türk elektrik dağıtım sektörünün özelleştirilmesine ilişkin işlemlerin başlatılmasına karar verilmiştir.

➤ Bölge 9: Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. (BAŞKENT)

- Bölge 14: İstanbul Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım A.Ş. (AYEDAŞ)
- Bölge 15: Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş. (SEDAŞ)

Dağıtım özelleştirmelerinde işletme hakkı devrine dayalı hisse satış modeli uygulanacaktır. Bu modele göre yatırımcı, ilgili bölgedeki tek elektrik dağıtım lisansının sahibi olan dağıtım şirketinin hisselerinin sahibi olacaktır. Ancak, mevcut varlıklar ve yatırımcı tarafından yapılan yatırımlarla ortaya çıkan yeni varlıkların mülkiyeti TEDAŞ'a ait olacaktır.

Elektrik piyasasında hedeflenen liberal yapının temel amacı, sistemin verimliliğini artırarak tarifelerin düşürülmesini sağlamaktır. Bu bağlamda, tarifeler, maliyet tabanlı olarak kayıp/kaçığa ve işletme verimliliğine ilişkin önceden belirlenmiş ve iyileştirme öngörülen hedefler çerçevesinde tespit edilmiştir.

Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Stratejisi Belgesi çerçevesinde, EÜAŞ-Elektrik Üretim Portföy Şirketleri'nin özelleştirme süreci başlatılacaktır.

Şans oyunlarının özelleştirme işlemi, özelleştirme sonrası piyasayı düzenleyici mekanizma ve kuralları içeren kanun taslağı yasalastıktan sonra başlatılacaktır.

İhalesi 2004 yılında yapılan Araç Muayene İstasyonlarının özelleştirme süreci, davaların tamamlanmaması nedeniyle 2006 yılı içerisinde sonuçlandırılmamıştır.

2005 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarına (TCDD) ait büyük limanların özelleştirilmesi sürecinde, Mersin ve İskenderun Limanlarının özelleştirilmesi ihalelerinin ardından İzmir Limanı için ihale süreci başlatılmıştır. 49 yıl süreyle işletme hakkı verilmesi yöntemiyle özelleştirilecek olan liman ile ilgili son teklif verme tarihi 30 Mart 2007 olarak tespit edilmiştir. Bandırma, Derince ve Samsun Limanlarının da 2006-2007 döneminde ihale edilmesi planlanmaktadır.

Bor, Ereğli ve Iğın Şeker Fabrikaları ile Kayseri Şeker Fabrikasında bulunan iştirak hissesinin özelleştirme süreci devam etmekte olup Türkiye Şeker Fabrikalarına ait diğer tesis ve varlıkların özelleştirme takvimi ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Petkim ve TEKEL ile ilgili özelleştirme stratejisinin tespiti ve potansiyel yatırımcılarla devam eden görüş alışverişi sürecinin tamamlanması ile beraber konjonktürün uygunluğu da göz önüne alınarak, bu kuruluşlar ve/veya varlıklar için en kısa sürede ihaleye çıkılması hedeflenmektedir.

2006 yılının ilk dokuz ayında Özelleştirme Fonundan Hazineye 5,3 milyar dolar tutarında nakit transferi gerçekleştirilmiştir. Söz konusu transfer ve ileride yapılacak transferler, Hazinesinin borç ödemelerinde kullanılacak olup kamu borç stokunun azaltılmasına önemli bir katkı sağlayacaktır.

4.1.2. Rekabet Hukuku ve Politikaları

KEP 2005'te belirtildiği gibi 2005 yılı içerisinde 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda, uygulamada karşılaşılan sorunları gidermeyi amaçlayan değişiklikler yapılmıştır. 2006 yılında da Kanun değişiklikleri paralelinde ikincil mevzuat değiştirilmiştir. 2005 yılında yapılan Kanun değişikliği ile, anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararlarının Rekabet Kuruluna bildirilmesi zorunluluğu kaldırılmış ve isteğe bağlı muafiyet bildirim sistemi getirilmiştir. İsteğe bağlı muafiyet bildirimlerinde, teşebbüs ve teşebbüs birliklerinin izleyeceği usule ilişkin açıklamalarda bulunmak amacıyla 2006 yılında, Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Teşebbüs Birliği Kararlarının İsteğe Bağlı Bildirimine İlişkin Kılavuz çıkarılmıştır. Kılavuza ilave

olarak, Rekabet Kurulu 2006 yılında çıkardığı 2006/2 sayılı Tebliğ ile, bildirim zorunluluğunun yürürlükte olduğu dönemde çıkarılmış olan Tebliğleri yürürlükten kaldırmıştır. Öte yandan, 1997/1 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğde de 2005 yılında yapılan Kanun değişiklikleri paralelinde düzenlemeler yapılmış ve özellikle izne tabi birleşme ve devralma işlemlerinin Rekabet Kurulunun iznine tabi olmaksızın gerçekleştirilmesi halinde para cezasının söz konusu olacağına dair hükümlere yer verilmiştir.

AB düzenlemelerine uyum sağlamak amacıyla hazırlanan ve 1998/3 sayılı Motorlu Taşıtlar Dağıtım ve Servis Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğinin yerini alan 2005/4 sayılı Motorlu Taşıtlar Sektöründeki Dikey Anlaşmalar ve Uyumlu Eylemlere İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği 12 Kasım 2005 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmış ve 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni tebliğ, 1400/2002 Sayılı Komisyon Tüzüğü ile getirilen yenilikleri ve piyasada görülen sıkıntıları dikkate alarak, üreticilerin ve ithalatçıların farklı dağıtım sistemlerini uygulayabilmelerine olanak tanıyan, sağlayıcıya karşı güçlendirilmiş bayilerin rekabetçi davranışlarını destekleyen, kısaca satış sonrası hizmetler olarak adlandırılan yedek parça ve servisler bakımından alternatif kanalların rekabete dahil olmalarına imkan veren ve sonuç olarak tüketicilerin artan rekabetten yararlanabilecekleri bir otomotiv sektörünü öngörmektedir.

4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Rekabet Kurulunun çalışmalarında etkinliğin artırılması amacıyla, Kurulun üye sayısı 11'den 7'ye düşürülmüştür. Ancak, mevcut üyelerin, üyeliklerinin devam etmesi nedeniyle Danıştay, Kurulun 8 üyenin katılımı ile aldığı kararları usulden bozmuştur. 4054 sayılı Kanunda yapılan değişiklikle, toplantı anında Kurul üye sayısının yediden fazla olması halinde, toplantıya sırasıyla hangi üyenin iştirak ettirilmeyeceğini belirleme konusunda Başkana yetki verilmiştir.

Hem uygulama etkinliğinin artırılması hem de AB mevzuatına uyum açısından 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda bir takım değişikliklerin yapılması da gerekmektedir. Bu değişikliklerden sonra, antitröst alanındaki Türk mevzuatının AB'deki tüzük ve duyuru şeklinde yürürlükte bulunan mevzuat ile uyumunun artırılması düşünülmektedir.

Diğer taraftan, rekabet hukuku ve politikaları alanında AB mevzuatı ile uyumu sağlamak için rekabeti bozan devlet yardımlarının denetim mekanizmasının oluşturulması, devlet yardımlarının denetlenmesi ve izlenmesi amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde bir birim oluşturulmasını öngören kanun tasarısı Başbakanlık'a sunulmuştur.

4.1.3. Yatırım Ortamının İyileştirilmesi

Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reform Programı kapsamında oluşturulmuş olan teknik komiteler, çalışmalarına devam etmektedir. Bu kapsamda kurumsal yönetim konusunun, çalışma kapsamına dahil edilmesi amacıyla, 2005 yılı Eylül ayında Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) başkanlığında Kurumsal Yönetim konusunda yeni bir teknik komite kurulmuştur. Ayrıca, Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) gündeminin belirlenmesi, teknik komitelerin çalışmalarının takibi, koordinasyonu, çalışmaların etkinliğinin artırılması amaçlarıyla 2005 yılı Mayıs ayında kamu ve özel sektör temsilcisi toplam on kuruluşun üye olduğu bir Yönlendirme Komitesi oluşturulmuştur.

Komitelerin çalışmaları neticesinde 2005 yılından bu yana aşağıda belirtilen ilerlemeler kaydedilmiştir:

Sektörel lisanslarla ilgili olarak, Ağustos 2005'te yürürlüğe giren İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik ile işyeri açma ve çalıştırma ruhsatlandırılmasında yerel yönetimlerin yetkileri artırılarak bürokrasinin azaltılması hedeflenmiştir. Söz konusu yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle, daha önce sıhhi işyerlerinin ruhsatlandırılmasında istenen 52 adet evrak 6'ya, gayri sıhhi işyerleri için istenen 43 adet evrak 7'ye düşürülmüştür.

Bu düzenlemeyle, Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporu gerektiren tesisler için düzenlenen ÇED olumlu belgesinin ve raporunun, yer seçimi ve tesis kurma raporunu ikame etmesi, böylece istenilen belge sayısının azaltılması sağlanmıştır.

Ayrıca, 25 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile yatırım ve işletmeye alma aşamalarındaki sektörel izinlerin tek elden takip ve koordinasyonu amacıyla Yatırım Destek Ofislerinin oluşturulması düzenlenmiştir. Bu ofislerin çalışma esas ve usullerini düzenleyen yönetmelik ise 25 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yatırım Yeri Teknik Komitesi çalışmaları kapsamında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanan Kıyı Kanunu Değişikliği Kanun Tasarısı Mayıs 2006'da Başbakanlığa gönderilmiştir.

Şirket kuruluşu ile ilgili olarak, TBMM'ye gönderilen Türk Ticaret Kanunu Değişiklik Tasarısı ile, sorunsuz şirketlerin tasfiye süreçleri kısaltılacak ve kolaylaştırılacak, şirket birleşmelerinde şirketlerin aynı türden olmaları şartı kaldırılacak ve özellikli şirketler dışındaki şirketlerin genel kurullarında hükümet komiseri bulundurma şartı kaldırılacaktır. Bunun yanı sıra, Şirket Kuruluş Teknik Komitesinde şirket kuruluş maliyetlerinin azaltılmasına yönelik çalışmalara başlanmıştır.

Türkiye'de yatırım yapılmasını özendirmeye yönelik yatırım destek ve tanıtım stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanması amacıyla hazırlanan 5523 sayılı Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı Kurulması Hakkında Kanun 4 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun uygulanmasını sağlamak ve Kanunla kendisine verilen görevleri yerine getirmek üzere teşkil edilecek olan Ajansın, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip ve Başbakanlıkla ilgili bir kuruluş olması öngörülmektedir. Ayrıca, yatırımcıların bilgi ihtiyaçlarını elektronik ortamda karşılamaya yönelik yatırım portalı (www.investinturkey.gov.tr) 2006 yılı Mayıs ayında faaliyete geçmiştir.

Ülkemizde ortak bir KOBİ tanımının Avrupa Birliği düzenlemelerine uygun bir şekilde hazırlanması amacıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna bir madde Eklenmesine İlişkin 5331 sayılı Kanun, 16 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna istinaden yürütülen çalışmalar neticesinde, 18 Kasım 2005 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik ile AB mevzuatıyla uyumlu tek bir KOBİ tanımı belirlenmiştir. Söz konusu yönetmelik Resmi Gazetede yayım tarihinden 6 ay sonra yürürlüğe girmiştir. Böylelikle, tüm kurum ve kuruluşların uygulamalarında esas alınan ortak bir tanım belirlenmiş olup, KOBİ'lere yönelik destek uygulamalarında yaşanan sıkıntıların giderilmesi ve desteklerin etkinliğinin artırılması amaçlanmaktadır. Yönetmelik ile işletmelerin sınıflandırılmasında kullanılan tanımlar ve kriterler AB ile uyumlu hale getirilerek,

işletmeler Mikro İşletme, Küçük İşletme ve Orta Büyüklükteki İşletme olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca işletmeler için bağımsızlık kriterleri de geliştirilmiştir.

Yine aynı düzenleme ile, KOBİ'lere yönelik politikaların geliştirilmesi, bu politikalar çerçevesinde uygulanacak programların planlanması ve araştırmaların yürütülmesi sürecinde, KOBİ'lere yönelik faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşların mevzuat ve programlarındaki tanımlarda bir birlik sağlanması hedeflenmektedir. İlgili bütün kurumların katkısıyla KOBİ'lere gerekli olan bilgiyi sağlayan KOBİ Bilgi Sitesi (<http://www.kobi.org.tr>) projesi başlatılmıştır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın sorumluluğunda yürütülen proje ile, KOBİ'lere hizmet sunan ve lisans, teşvik, destek veren kuruluşlara, AB fonları ve projeleri konusunda doğru ve güncel bilgilendirme hizmeti sağlanmaktadır.

Diğer taraftan, Kasım 2003 tarihli Yüksek Planlama Kurulu kararı ile onaylanmış olan KOBİ Stratejisi ve Eylem Planının revize edilmesine yönelik çalışmalar yürütülmekte olup, Planın değişen koşullara uyumlu hale getirilmesi ve uygulama hızının ve etkinliğinin artırılması sağlanacaktır.

Yabancı personel çalışma izinleri sürecinde karşılaşılan aksaklıkların ve kurumsal kapasite eksikliklerinin giderilmesini teminen başlatılan çalışmalar çerçevesinde, başvuru dosyasının eksiksiz olması halinde müracaatların ortalama 12-13 gün içerisinde sonuçlandırılması sağlanmıştır. Yabancıların çalışma izinlerine ilişkin uygulama aşamasında yaşanan sıkıntıların giderilmesine yönelik Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan Kanun Tasarısı ise TBMM gündeminde bulunmaktadır.

Ulusal ve uluslararası meslek standartlarını temel alarak, teknik ve meslekî alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek; denetim, ölçme ve değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin faaliyetleri yürütmek için gerekli ulusal yeterlilik sistemini kurmak ve işletmek üzere Mesleki Yeterlilik Kurumunun kurulmasını ve ulusal yeterlilik çerçevesiyle ilgili hususların düzenlenmesini sağlamayı amaçlayan 5544 sayılı Mesleki Yeterlilik Kurumu Kanunu 21 Eylül 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2003 yılı AB-Türkiye Mali İşbirliği Programı kapsamında başlatılan ve ülkemizde doğrudan yabancı yatırımların artırılmasına yönelik promosyon faaliyetlerine etkinlik kazandırılması ve yatırım ortamının iyileştirilmesi çalışmalarının desteklenmesi amacını taşıyan eşleştirme projesi 2006 yılı içinde tamamlanmıştır.

4.2. Mali Sektör

4.2.1. Bankacılık Sektörü

Kamu bankalarının özelleştirilmesi stratejisi çerçevesinde, Halk Bankası'nın özelleştirmeye hazırlık işlemleri başlatılmıştır. Bu çerçevede, özelleştirme sürecinin Banka, Hazine ve Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) tarafından koordinasyon içinde yürütülmesi ve ÖİB tarafından danışman tutulmasına ilişkin düzenleme 2005 yılı Kasım ayı içerisinde yürürlüğe girmiştir. Bu çerçevede, teknik ve hukuki danışman firmaların seçimi Nisan 2006 itibarıyla tamamlanmış olup, çalışmalara başlanmıştır. Danışmanlar tarafından 2006 yılı Haziran ayında raporların sunulmasını müteakiben, Ağustos 2006 tarihinde Türkiye Halk Bankası A.Ş.'deki Hazineye ait hisselerin tamamı özelleştirme kapsam ve programına alınmıştır.

Ayrıca, kamu bankalarının kamusal ayrıcalıklarının tasfiyesine yönelik olarak, kamu haznedarlığı uygulamasının yeniden düzenlenmesine ilişkin takvim, 27 Temmuz 2006 tarihli basın duyurusu ile açıklanmıştır.

Sorunlu bankaların sistem dışına çıkarılarak, güçlü bir mali sektörün oluşturulması stratejisi çerçevesinde, 2005 yılı Haziran ayında iflasına karar verilen İmar Bankası T.A.Ş.'nin tasfiye işlemleri halen devam etmektedir. Temmuz 2006 tarihinde, TMSF bünyesinde yer alan Adabank A.Ş. hisselerinin yabancı sermayeli bir şirkete satışına karar verilmiştir.

TMSF bünyesindeki bankaların çözümlenmesi sürecinde kamunun katlanmak zorunda olduğu yükleri en aza indirebilmek amacıyla çalışmalar halen sürdürülmektedir. Bu çerçevede, TMSF'ye devir tarihleri ile 2006 yılı Haziran ayı arasındaki dönemde TMSF tarafından takipteki alacaklardan, geri ödeme planına bağlanan alacaklardan, iştirak, bağlı ortaklık, gayrimenkul, menkul ve banka satışlarından toplam 12,6 milyar dolar tahsilat sağlanmıştır. Buna ek olarak, TMSF'ye devredilmiş bulunan banka aktiflerinin çözümlenmesinden 8 milyar dolar gelir elde edilmesi beklenmektedir.

AB direktifleri ve uluslararası ilkeler ve standartlar ile tam uyumun sağlanması amacıyla hazırlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu; 1 Kasım 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu çerçevede Bankacılık Kanunu;

- Piyasaların etkin, düzenli ve şeffaf bir yapıya kavuşturulmasını,
- Finansal hizmetlerden yararlanan bireysel müşterilerin haklarının gözetilmesini,
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun (BDDK) kurumsal yapısının, görev ve sorumluluklarının piyasa ihtiyaçlarına duyarlı ve esnek bir yapıya kavuşturulmasını,
- Bankaların, finansal holding şirketlerinin, finansal kiralama şirketlerinin, faktoring şirketlerinin, finansman şirketlerinin ve bunlara destek hizmeti sağlayan kuruluşların faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi fonksiyonlarının BDDK tarafından gerçekleştirilmesini,
- Bankalar Kanunu kapsamındaki kuruluşların yönetim ve organizasyon yapılarının duyarlı, esnek ve diyalog tabanlı hale getirilmesini,
- Kurumsal yönetim ilkeleri hayata geçirilerek iyi yönetişimin hakim kılınmasını,
- Türk bankacılık sisteminin uluslararası piyasalarla bütünleştirilmesini,
- Kuruluş ve faaliyet izinlerinin ihtiyatlı denetimin bir parçası haline getirilmesini,
- Finansal sistemin tarafları arasında şeffaflık ve eşitlik gibi genel ilkelerin gözetilmesini,
- Finansal piyasalarda güven ve istikrarın yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını,
- Finansal piyasalarda risk doğurucu gelişmelerin öngörülebilmesini,
- Bankacılık sektöründe işlem ve aracılık maliyetlerinin azaltılmasını,
- BDDK'nın strateji ve politikalarının finansal piyasalara ilişkin yol haritalarının izlerini taşımasını,

- BDDK'nın ilgili merciler ile bilgi paylaşımının belirli esaslar üzerine inşa edilmesini amaçlamaktadır.

5411 sayılı Bankalar Kanununa ait alt düzenlemeler 1 Kasım 2006 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır.

5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu 1 Mart 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kasım 1988 tarihli Avrupa Komisyonu Tavsiyesi ile uyumlu olarak hazırlanan söz konusu Kanun; kartlı sistem kuran kuruluşlar, kart çıkaran kuruluşlar, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, üye işyerleri ve kart hamilleri arasındaki ilişkileri düzenlemektedir.

BDDK tarafından 20 Temmuz 2006 tarihinde açıklanan 2006-2008 dönemine ilişkin Stratejik Planda, finansal piyasalarda güven ve istikrarın güçlendirilmesi, etkinlik ve rekabetin geliştirilmesi, etkili ve etkin bir denetim sisteminin oluşturulması öngörülmektedir. Bu çerçevede denetim prosedürünün içeriği, kapsamı, şekli, zamanlaması ile kaynakların tahsisinin bankaların risk profiline göre belirleneceği risk odaklı denetim yaklaşımının hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Sermaye Yeterliliği Direktifi/Basel II'ye dair hazırlıkların etkin şekilde sürdürülmesi öngörülmektedir. 30 Mayıs 2005 tarihinde BDDK tarafından Basel II'ye Geçiş İlişkin Yol Haritası kamuoyuna açıklanmıştır. Söz konusu yol haritasının geliştirilmesi ve güncellenmesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının olası etkilerinin belirlenmesi amacıyla sektörün yüzde 95'ini temsil eden 23 bankanın katılımıyla gerçekleştirilen ilk sayısal etki analizinin sonuçları Aralık 2004 tarihinde açıklanmıştır. Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısının olası etkilerinin tespitine yönelik ikinci sayısal etki analizi çalışması hazırlıklarına ise başlanmıştır.

Bu hazırlıklara ek olarak, BDDK yetkilileri ile bankaların risk yönetiminden sorumlu üst düzey yöneticilerinin katılımıyla Basel II Yönlendirme Komitesi oluşturulmuştur. Basel II'ye ilişkin hususlarda eşgüdüm sağlamak ve istişari nitelikte kararlar almak üzere Hazine Müsteşarlığı, TCMB, SPK ve Türkiye Bankalar Birliğinin katılımıyla BDDK koordinasyonunda faaliyet gösteren Basel II Koordinasyon Komitesi ihdas edilmiştir. Ayrıca, BDDK bünyesindeki birimlerin katılımıyla Basel II Proje Komitesi tesis edilmiştir.

Basel II'nin uygulanmasında ulusal denetim otoritelerinin inisiyatifine bırakılan konular üzerinde yapılan çalışmalar tamamlanmıştır. Ayrıca, Basel II ile gelen yeni düzenlemelere uyum konusunda en fazla problem yaşayabilecek kesimlerden olan KOBİ'lere yönelik çalışmalar yapılmaktadır. KOBİ'lerin ülke ekonomisindeki yeri, finansman kaynakları, mevcut sistem ve yeni sistemin KOBİ'ler açısından değerlendirilmesi gibi konularda ayrıntılı analizler yapılmaktadır.

Bankalardan, Basel II'ye yönelik çalışmalarına ilişkin banka içi yol haritaları talep edilmiştir. Ayrıca, bankalara yönelik olarak periyodik ilerleme anketleri yapılmaktadır. Söz konusu anketlerden elde edilen bilgilere dayanarak, 19 Haziran 2006 tarihinde Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu yayınlanmıştır.

4.2.2. Sermaye Piyasası

2005 yılı sonu ve 2006 yılında sermaye piyasasında yatırımcıların korunmasını, istikrarlı ve etkin çalışan bir piyasa oluşturulmasını sağlamak üzere AB Direktifleri de göz önünde bulundurularak aşağıdaki gelişmeler kaydedilmiştir.

- Borsada işlem gören hisse senedi ve yatırım fonlarının kaydileştirilmesi süreci 2005 yılı sonu itibarıyla tamamlanmıştır. Takasbank tarafından daha önce hareketsizleştirmeye dayalı olarak işletilen sistem, yasal altyapısı da oluşturularak Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından işletilmeye başlanmıştır.
- KOBİ'lere yönelik olarak oluşturulacak piyasanın organizasyon ve altyapısını oluşturması öngörülen şirketin kuruluş çalışmaları, 2005 yılı Aralık ayı itibarıyla tamamlanmıştır. Hem reel hem de finansal kesimi temsil eden Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) gibi kuruluşların yanı sıra 7 banka ile 45 aracı kurum, kurucu ortak olarak iştirak etmişlerdir.
- Aracı kurumların yapacağı menkul kıymet işlemlerinde müşteriye risk bildirim formu imzalatılmasına yönelik düzenleme Aralık 2005 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. İştirak sınırları ve iştirak edilebilecek kurumlara yönelik düzenleme değişiklikleri Mart 2006 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır.
- Ocak 2006'da yayımlanan tebliğ değişikliği ile yatırım fon ve ortaklıklarının opsiyon sözleşmelerini de portföylerine alabilmeleri imkanı getirilmiştir.
- Uluslararası Değerleme Standartlarına uyum sağlanmasını teminen Mart 2006'da Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ yayımlanmıştır. Söz konusu standartlara ilişkin tebliğ, Uluslararası Değerleme Standartlarındaki değişikliklere paralel olarak Ağustos 2006 tarihinde güncellenmiştir.
- Sermaye Piyasasında Faaliyette Bulunanlar İçin Lisanslama ve Sicil Tutmaya İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ Mart 2006 ve Mayıs 2006 tarihlerinde yayımlanarak, derecelendirme uzmanlarına yönelik sınav ve lisanslama ilkeleri belirlenmiştir.
- Nisan 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan tebliğ değişikliği ile Borsa Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliğinin kapsamı genişletilmiştir. Bu değişiklikle, Tebliğ hükümlerinin kıymetli madenler ile bu madenlere dayalı varlıklardan ve Kurul tarafından uygun görülen sermaye piyasası araçlarından oluşan endeksleri takip etmek üzere kurulacak borsa yatırım fonları için de uygulanması mümkün hale getirilmiştir.
- Uluslararası Denetim Standartları ile tam uyumlu SPK'nın Seri: X No. 22 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliği 12 Haziran 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Tebliğe paralel uygulamaların gerçekleştirilmesini teminen hisse senedi, tahvil, diğer borçlanma senetleri ile ihraççıların muafiyet şartlarına ilişkin tebliğlerde de değişiklikler yapılmıştır.
- Mevcut portföy yönetim şirketlerinin girişim sermayesi alanında nitelikli yatırımcılarla sınırlı kalmak şartıyla portföy yöneticiliği hizmeti verebilmesi ve yalnızca girişim sermayesi alanında hizmet vermek üzere kurulacak portföy yönetim şirketlerine imkan veren değişikliklerin yer aldığı tebliğ Temmuz 2006 tarihinde yayımlanmıştır.
- Gayrimenkul yatırım ortaklıklarına ilişkin düzenleme Temmuz 2006 tarihinde yayımlanan tebliğ ile revize edilmiştir. Söz konusu değişikliklerle,

gayrimenkul yatırım ortaklıkları için dünya uygulamalarını da dikkate alarak yeni faaliyet alanları yaratmak, kuruluş şartlarına esneklik getirmek ve ülkemizdeki kurumsal yatırımcı tabanını geliştirmek amaçlanmıştır.

- İpotekli konut finansman sisteminin oluşturulmasına yönelik Kanun Taslağı hazırlanarak TBMM'ye iletilmiştir. İpotekli konut finansman sisteminin oluşturulmasına yönelik alt düzenlemelerin ise Aralık 2006 tarihine kadar tamamlanması planlanmaktadır.

Sermaye piyasalarında arz ve talebin artırılması, piyasada güven ve istikrarın temini, AB ile uyumlu mevzuat ile bu mevzuatın uygulanmasına imkan veren gerekli altyapının oluşturulması amacıyla 2006-2009 döneminde öngörülen çalışmalar aşağıda belirtilmektedir.

- AB mevzuatına uyum çalışmaları çerçevesinde Avrupa Birliği tarafından Türkiye'ye sağlanmakta olan Katılım Öncesi Mali Yardımların 2004 Yılı Programlaması kapsamında PHARE programından yararlanmak üzere hazırlanan proje, 2006 yılı Şubat ayında başlamıştır. Proje kapsamında piyasanın kötüye kullanımı, izahname, yatırımcının korunması, bağımsız denetim, takas ve teminatlar, finansal hizmetlerin uzaktan sunumu, pay alım tekliflerine ilişkin konu başlıklarında çalışmalara başlanmıştır. Bu proje kapsamında, yatırım fonları, yatırım hizmetleri, aracı kurumların sermaye yeterliliği, kamuyu aydınlatma, şirketler hukuku ve sermaye piyasasını ilgilendiren diğer konular 2006 yılı son çeyreği ile 2007 yılı içerisinde ele alınacaktır. Yaklaşık iki yıl boyunca devam edecek olan çalışmalar sonucunda Türk Sermaye Piyasası Mevzuatının ilgili AB mevzuatıyla tam uyumlu Kanun tasarısı ve buna ilişkin ikincil mevzuat hazırlanacak, idari kapasitenin güçlendirilmesi, düzenleyici etki analizi, eğitim ve kamunun bilgilendirilmesi çalışmalarıyla birlikte proje 2007 yılı Kasım ayında tamamlanacaktır. Ayrıca, AB ile uyumlu mevzuatın uygulanmasında gerekli bilgi işlem altyapısını tespit etmek üzere yabancı uzmanların teknik desteklerinden de yararlanılacaktır.
- Uluslararası denetim standartları ile uyumlu Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ ile getirilen bildirim yükümlülüklerinin zamanında ve etkin gözetiminin sağlanması için kayıt sistemi oluşturulmaya çalışılacaktır.
- Enflasyon muhasebesinin uygulanması, asgari sermaye miktarının artırılması vb. değişiklikler kapsamında aktif toplamı ve sermayeye bağlı muafiyetlerin yeniden tanımlanması ve Kurul kaydından çıkabilme kriterleri revize edilerek tebliğ değişikliği yapılacaktır.
- İpotekli konut finansman sisteminin oluşturulmasına yönelik ikincil düzenlemeler tamamlanacaktır.
- Portföy yönetim şirketlerinin portföy yönetimine konu varlıklarının saklanması ile ilgili ilke ve esaslar belirlenecektir.
- Değerleme şirketlerinin çalışma, değerlendirme ve raporlama standartları; garantili yatırım fonlarının, korumalı yatırım fonlarının ve fon sepetlerinin kurulması; Girişim Sermayesi ve Gayrimenkul Yatırım fonlarının kurulması, Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Tebliğin revizyonu konularında düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

- İMKB'deki seans işlemleri ele alınarak verilerin derlenmesini, gerek rapor gerekse ekranlar aracılığı ile anlık gözetimin sağlanmasını ve özellikle manipülatif işlemlerin tespit edilmesini amaçlayan SPK-İMKB gözetim sistemi, test sürecinin tamamlanmasını takiben bu yıl sonunda aktif olarak kullanılmaya başlanacaktır.

4.2.3. Sigortacılık

Sigortacılıkla ilgili düzenlemelerin AB mevzuatına ve uluslararası standartlara intibak ettirilmesi gereği göz önünde bulundurularak hazırlanan Sigortacılık Kanunu Tasarısı 26 Mayıs 2006 tarihinde TBMM'ye sevk edilmiştir.

Kanun tasarısının temel amacı; ülkemiz sigortacılığının geliştirilmesini sağlamak, sigorta sözleşmesinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerini korumaktır. Bunun yanı sıra, bu Kanunla sigortacılık sektörünün güvenli ve istikrarlı bir ortamda etkin bir şekilde çalışmasını temin etmek üzere bu Kanuna tabi kişi ve kuruluşların, faaliyete başlama, teşkilat, yönetim, çalışma esas ve usulleri ile faaliyetlerinin sona ermesi ve denetlenmesine ilişkin hususların, uluslararası standartlar ve AB düzenlemeleri dikkate alınarak, yeniden düzenlenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca Kanun, sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümlenmesine yönelik olarak sigorta tahkim sistemine, acenta ve eksperler için mesleki örgütlenmeye yönelik yeni hükümler içermektedir.

Ayrıca, Kamu Finansmanı, Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı 14 Nisan 2006 tarihinde TBMM'ye sevk edilmiştir. Bu Kanun Tasarısı ile ülkemizde iş akdine bağlı emeklilik planlarına ilişkin düzenlemelerin geliştirilmesi ve işverenler tarafından kısmen veya tamamen katkı payı ödenmesi halinde bunların işçi tarafından hak edilmesine ilişkin olarak AB mevzuatına uyumun sağlanması planlanmaktadır.

2005 ve 2006 yılında sigortacılık sektöründe sigortalıların haklarının korunmasını, istikrarlı ve etkin çalışan bir sigortacılık sektörü oluşturulmasını sağlamak üzere AB düzenlemeleri ve uluslararası standartlar da göz önünde bulundurularak, yeni muhasebe sistemi, sermaye yeterliliği, sigortalıların bilgilendirilmesi gibi konularda ikincil düzenlemeler yapılmıştır.

Kanun tasarısının yasalaşmasına bağlı olarak, AB mevzuatına paralel ikicil mevzuat çalışmalarına önümüzdeki dönemde de devam edilecektir.

4.3. İşgücü Piyasası

Sağlıklı ve etkin işleyen bir işgücü piyasasının varlığı ülke ekonomisinin sağlıklı işleyişi açısından oldukça önemli bir konudur. Yüksek işsizlik seviyesi, toplam istihdamın yaklaşık üçte birini bünyesinde barındıran tarım sektörü istihdamındaki hızlı daralma, düşük işgücüne katılma ve istihdam oranları, işgücünün eğitim seviyesinin ve niteliğinin düşüklüğü, eğitim ile istihdam arasındaki ilişkinin zayıflığı ve kayıt dışı çalışmanın yaygın olması, rekabet gücü ve istihdam yaratma kapasitesi yüksek bir ekonomik yapıya dönüşüm yolunda önemli sorun alanları olarak ortaya çıkmaktadır.

İşgücü piyasasındaki gelişmeler açısından önem taşıyan bir diğer faktör demografik eğilimlerdir. Türkiye'deki demografik yapı incelendiğinde, toplam nüfus içinde 0-14 yaş grubundaki nüfusun payının azaldığı, buna karşın çalışma çağındaki nüfusun ve yaşlı nüfusun payının arttığı görülmektedir. Bu tablo, özellikle istihdam ve

eğitim alanında yeni politikaların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Uygulanacak doğru ve etkin eğitim ve istihdam politikalarıyla, nüfus yapısındaki bu değişimin, kalkınmayı destekleyici rol oynaması beklenmektedir.

Türkiye işgücü piyasasının önemli sorun alanları olan işgücüne katılma ve istihdam oranları açısından 2005 yılında önemli bir ilerleme kaydedilememiştir. AB ortalamaları ile karşılaştırıldığında bu oranların düşük seviyede seyretmesi, temel olarak kadınların işgücüne katılma oranlarının son derece düşük olması ile ilişkilidir. 2005 yılında Türkiye’de kadınların işgücüne katılma oranı yüzde 26,5 düzeyinde iken, bu oran AB-15 ülkelerinde yüzde 63,5 düzeyindedir. Dolayısıyla, kadınların istihdam oranlarında da benzer bir yapı ortaya çıkmaktadır.

Tablo. 4. 4: Yaş Gruplarının Toplam Nüfusa Oranları

	(Yüzde)			
	0-14 Yaş Grubu		15-64 Yaş Grubu	
	2000	2006	2000	2006
AB-15	16,7	15,7	66,9	66,8
Türkiye	30,0	28,1	64,7	66,0

Kaynak: EUROSTAT

Ülkemizde, özellikle mesleki eğitim kalitesinin yetersizliği ile hizmet içi ve yaşam boyu eğitim eksikliği gibi nedenlerin yanı sıra, sermaye birikimi ve teknolojik yenilenme süreçlerindeki yetersizlikler, işgücü verimliliğinin düşük seviyelerde kalmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de istihdam ve eğitim arasında etkin bir ilişkinin kurulamaması, işgücü piyasasında talep edilen ve arz edilen beceriler arasında dengesizliklere yol açmaktadır. Bu durum, eş zamanlı olarak hem işsizliğe hem de boş iş pozisyonlarına neden olmaktadır. Ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlarda ara eleman temininde zorluklar yaşanmaktadır. Diğer taraftan, mesleki eğitim mezunlarının işsizlik oranları da yüksektir. Bunun nedenleri, mesleki eğitimin işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda verilememesi ve işverenlerin talep ettikleri nitelikte işgücü bulamamasıdır. Bu durum, mesleki eğitimin işgücü piyasasının talepleri doğrultusunda biçimlendirilmesini ve ulusal mesleki yeterlilikler sisteminin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

Bu doğrultuda, ulusal ve uluslararası meslek standartlarını temel alarak, teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek, denetim, ölçme ve değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin faaliyetleri yürütmek suretiyle mesleki ve teknik eğitim seviyesini yükseltmek için gerekli ulusal yeterlilik sistemini kurmak ve işletmek üzere Mesleki Yeterlilik Kurumu Kanunu 21 Eylül 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitimin işgücü piyasasına uyumlu hale getirilmesi amacıyla, mesleki ve teknik liselerle genel liselerin eğitim ve öğretim süresi 2005-2006 öğretim yılından itibaren 9. sınıflardan başlamak üzere kademeli olarak 4 yıla çıkarılmıştır. Bu çerçevede, Meslek Standartları Kurulu tarafından hazırlanan 250 meslek standardı gözden geçirilmiştir. Öğrencilere programlar arası yatay geçiş imkanı sağlayan ve 42 geniş alana yönelik modüler öğretim sistemine uygun, Uluslararası Eğitim Sistemi Sınıflandırması (ISCED-97) baz alınarak hazırlanmış öğretim programları 2006-2007 öğretim yılında ülke genelinde uygulamaya konulmuştur. Söz

konusu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde Avrupa Birliği Akdeniz Programı (MEDA) hibesi ile finanse edilen Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi önemli rol oynamıştır.

Türkiye’de 2005 yılında işgücünün yüzde 67,3’ü, istihdamın yüzde 68’i ve işsizlerin yüzde 60,5’i lise altı eğitim seviyesindekiler ve okur-yazar olmayanlardan oluşmaktadır. Mevcut işgücünün niteliğinin düşük olması, işgücü verimliliğini düşürmekte, işgücü arz ve talebi arasında uyumsuzluğa neden olmakta ve bunların sonucunda işgücü piyasasının etkinliği azalmaktadır.

Tablo. 4. 5: 2005 Yılı İtibarıyla İşgücünün Eğitim Düzeyi

	(Yüzde)					
	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
Toplam	100,0	100,0	100,0	48,3	43,4	10,3
Okur-yazar olmayanlar	5,4	5,7	2,4	21,9	20,9	4,5
Lise altı eğitimliler	61,9	62,3	58,1	47,4	42,8	9,1
Lise ve dengi meslek eğitimliler	21,2	20,5	28,1	57,1	49,3	13,6
- Meslek ve Teknik Lise	---	---	---	66,6	57,7	13,3
Yükseköğretim ve fakülte	11,5	11,5	11,4	79,1	70,7	10,2

Kaynak: TÜİK

İşgücüne eğitim seviyeleri itibarıyla bakıldığında lise ve altı eğitimli gruplarda eğitim seviyesi yükseldikçe işsizlik oranı da yükselmektedir. Bunun en önemli nedeni eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne katılma oranının artmasıdır.

Vergi ve sigorta gelirlerinde azalmaya, işletmeler arasında rekabet koşullarında eşitsizliğe, çalışanlar açısından kötü çalışma koşullarına ve sosyal güvenceden yoksunluğa neden olan kayıt dışı istihdam, işgücü piyasasının önemli sorunlarından biridir. 2005 yılında istihdam edilenlerin yaklaşık yüzde 50’sinin kayıt dışı çalıştığı tahmin edilmektedir. Öte yandan kadınlar, özürlüler, uzun süreli işsizler ve gençlerin işgücü piyasasına girmede karşılaştıkları güçlükler devam etmektedir.

Türkiye’de, işverenlerin ücret dışı işgücü maliyetlerinin yanı sıra; çalışanların sayısına bağlı olarak istihdam etmek zorunda oldukları kişiler ve açmak zorunda oldukları birimlerden kaynaklanan yükümlülükleri mevcuttur. İstihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılması için işverenlerin istihdama bağlı söz konusu yükümlülüklerinin gözden geçirilmesi ve bu konuda yeni düzenlemeler yapılması ihtiyacı devam etmektedir. Bu nedenle; istihdam üzerindeki yükler, yeni istihdam olanaklarının geliştirilmesini, düzgün işlerin çoğaltılmasını ve kayıtdışı istihdamın azaltılmasını özendirerek şekilde aktüeryal dengeler de gözetilerek kademeli olarak düşürülecektir.

İstihdam odaklı sürdürülebilir bir büyüme çerçevesinde, rekabetçi bir ekonomi ve bilgi toplumunun gerektirdiği nitelikli insan kaynaklarının yetiştirilmesi, istihdam imkanlarının geliştirilmesi ve işsizliğin azaltılması sağlanacaktır. Bu çerçevede işgücü piyasasının işleyişi etkinleştirilecek, eğitim ile istihdam arasında etkin bir ilişki kurulacak, tarım sektöründen gelecek işgücünün diğer sektörlerle kaydırılması sağlanacak, aktif işgücü politikaları etkinleştirilip yaygınlaştırılacak ve bu politikalara ayrılan kaynaklar artırılabilecektir.

AB’ye katılım sürecinde Avrupa İstihdam Stratejisine uyum çalışmaları kapsamında 2003 yılında İstihdam Durum Raporu hazırlanmıştır. İstihdam konusundaki

önceliklerin ve izlenecek politikaların belirlendiği Ortak Değerlendirme Belgesinin de 2006 yılı sonu itibarıyla tamamlanması beklenmektedir.

Aktif işgücü politikalarının geliştirilmesi çalışmaları kapsamında, 2003-2006 yılları arasında Türkiye ve AB'nin ortak finansmanı ile İŞKUR tarafından Aktif İşgücü Piyasası Programları Projesi yürütülmüştür. Bu proje kapsamında yaklaşık 50 bin kişi eğitilmiş ve bu kişilerin 9 binden fazlası istihdam edilmiştir.

Özelleştirme Sosyal Destek Projesi (ÖSDP) 2005 yılı sonunda tamamlanmıştır. Özelleştirme uygulamalarının devam etmesi nedeniyle, 2006-2008 yıllarını kapsayan ikinci ÖSDP uygulanmaya başlanmıştır.

2005 yılı Aralık ayı itibarıyla, 5084 ve 5350 sayılı Kanunlar çerçevesinde yatırım ve istihdam teşviklerinden toplam 141.415 kişi yararlanmıştır.

KOSGEB, İŞKUR ve Vakıfbank işbirliği ile KOBİ'lerin nitelikli ve kayıtlı işgücü istihdamının teşviki ve artırılması amacıyla, 2005 yılının Eylül ayında başlatılan Nitelikli Eleman İstihdamına Yönelik Kredi Programı kapsamında, toplam 3692 KOBİ'ye 88,7 milyon YTL tutarında kredi desteği sağlanmıştır. Program 2006 yılının Mayıs ayı itibarıyla sona ermiştir.

İşgücü piyasasının başlıca sorunları arasında yer alan eğitim seviyesinin ve niteliğinin düşüklüğü sorununu aşmak açısından eğitim politikasının bütüncül bir çerçevede ele alınması büyük önem taşımaktadır. Bu alanda son yıllarda çok sayıda girişimde bulunulmuştur. Bu girişimlerin sonuçları eğitime dair nicel göstergelere de yansımaya başlamıştır.

Tablo. 4. 6: 1998-2006 Dönemi Brüt Okullaşma Oranlarındaki Eğilimler *

Eğitim Kademesi	(Yüzde)	
	1998-99	2005-06
Okul Öncesi	10,2	19,9
İlköğretim ⁽¹⁾	94,3	95,6
Ortaöğretim ⁽¹⁾	57,1	85,2
Genel Liseler	32,2	54,3
Mesleki-Teknik Liseler	24,9	30,9
Yükseköğretim ⁽²⁾	25,3	43,4
Örgün	16,3	27,5
Yaygın	9,0	15,9

* Önceki yıllarda verilen okullaşma oranları net okullaşma oranlarıdır.

(1) Açık ilköğretim ve açık lise öğrencileri dahildir.

(2) Üniversiteler ve diğer eğitim kurumları dahil, lisansüstü öğrenciler hariçtir. 17-20 yaş grubu için hesaplanmıştır.

Son on yılda nüfusun eğitim seviyesinde önemli iyileşmeler sağlanmıştır. Eğitimde çağı yakalamak ve eğitimin niteliğinin yükseltilmesi amacıyla, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) kullanılması ve müfredat programlarının yenilenmesi hedefi doğrultusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Yürütülen çalışmalar sonucunda, 23.540 okul ve kuruma Eylül 2006 tarihi itibarıyla genişbant internet bağlantısı sağlanmış, 14.500'ü ilköğretim kademesinde olmak üzere yaklaşık 22.000 bilgi teknolojisi sınıfı kurulmuş ve öğretmenlere BİT konusunda hizmetiçi eğitim verilmiştir. Öte yandan, çağın ve geleceğin öngörülen şartlarına göre hazırlanan yeni müfredat ilköğretim 1-5 sınıfları için 2005-2006, ilköğretim 6. sınıf için ise 2006-2007 öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır. Yenilenen müfredatlar doğrultusunda ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları hazırlanmış olup,

öğretmenlerin yeni müfredata daha yüksek düzeyde uyumunu sağlamak amacıyla hizmetiçi eğitim faaliyetlerine devam edilmektedir.

Eğitime erişim kolaylığı ve eğitim kalitesinin yüksek olması, işgücünün niteliği ve verimliliği için temel etkenlerdir. Bu çerçevede eğitim alanında reform çalışmaları devam etmektedir. Zorunlu temel eğitimin sekiz yıla çıkarılması ile orta öğretimde fiziki altyapının iyileştirilmesi ve yaygın eğitime verilen önemin artması neticesinde son dokuz yılda brüt okullaşma oranları ilköğretimde yüzde 94,3'den yüzde 95,6'ya, ortaöğretimde yüzde 57,1'den yüzde 85,2'ye ve yükseköğretimde yüzde 25,3'ten yüzde 43,4'e yükselmiştir.

1998 yılında başlatılan Temel Eğitim programının desteklenmesi amacıyla Dünya Bankasından sağlanan 600 milyon dolar tutarındaki kredi ile uygulanan Temel Eğitim Projesi tamamlanma aşamasına gelmiştir. Ayrıca genel, mesleki ve teknik ortaöğretim sistemimizin yeniden yapılandırılması, kalitesinin artırılması, programların geliştirilmesi ve yenilenen programlara göre öğretmen eğitimi ile eğitim ortamlarının donatılmasını amaçlayan Orta Öğretim Projesi, Dünya Bankasından sağlanan 80 milyon euro tutarındaki kredi ile 2006 yılında başlamıştır.

Mesleki eğitime etkili bir yönlendirmenin yapılamaması, mesleki eğitim-istihdam ilişkisinin kurulamaması ve yükseköğretimde yeterli kapasitenin yaratılamaması sebebiyle yükseköğretim önündeki yığılma devam etmektedir. Bu talebe cevap verebilmek amacıyla 2006 yılında 15 adet yeni devlet üniversitesi kurulmuş ve böylece 68'i devlet, 25'i vakıf üniversitesi olmak üzere üniversite sayısı toplam 93'e ulaşmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında kalite değerlendirme ve geliştirme sistemleri kurulması kapsamında Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle, yükseköğretim kurumlarının faaliyet ve hizmetlerinin kalitesinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi ile bağımsız dış değerlendirme süreciyle kalite düzeyinin onaylanması ve tanımlanmasına dair genel esaslar ve yükseköğretim kurumlarının yükümlülükleri belirlenmiştir.

Öğrencilerin üniversite yönetimine katılımını sağlayacak öğrenci birliklerinin kurulması amacıyla Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Ülkemizdeki ve yurt dışındaki öğretim kurumlarının ortak diploma programları yürütmelerine imkan sağlayacak bir yönetmeliğin hazırlanması çalışmaları devam etmektedir.

AB Eğitim ve Gençlik Programları çerçevesinde, 2005 yılında Erasmus Programı kapsamında 900 öğrenci ülkemize gelmiş, AB ülkelerine giden öğrenci sayısı ise 2.900 olmuştur. Ülkemize gelen öğretim elemanı sayısı 450 iken AB ülkelerine giden öğretim elemanı sayısı 700'dür. Mesleki eğitim alanında Leonardo da Vinci Programı kapsamında yaklaşık 3.400 öğrenci, yeni mezun veya genç işçi Avrupa ülkelerinde işbaşı eğitimi yapmış ve öğretim görevlileri inceleme ziyaretinde bulunmuştur. Gençlik Programı bünyesinde ise 2005 yılında 347 gençlik kuruluşu veya grubunun projelerine destek sağlanmıştır. Bütün bu programlar için 2005 yılında 30,9 milyon euro, 2006 yılında ise 39,1 milyon euro tutarında bir kaynak ayrılmıştır.

AB'ye uyum sürecinde yapılacak düzenlemelerin uzlaşmaya dayalı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla, sosyal diyalogun artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, öncelikle ülkemizdeki mevcut sosyal diyalog mekanizmalarının ulusal, sektörel ve ikili düzeylerde güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, Türkiye ve AB'nin ortak finansmanı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik

Bakanlığı (ÇSGB) tarafından yürütülen Sosyal Diyalog Projesi 1 Şubat 2006 tarihinde başlatılmıştır. Bu proje ile, her düzeydeki sosyal diyalogun güçlendirilmesi, AB müktesebatına uyum sağlanması ve müktesebatın uygulanma sürecinin hızlandırılması ve üyelik sonrası da dahil olmak üzere, AB sosyal politikaları çerçevesindeki yükümlülükler hazırlanması amaçlanmaktadır.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun 3 Ekim 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Tablo. 4. 7: İşgücü Piyasası Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Euro)

	2005	2006	2007	2008	2009
1. Özelleştirme Sosyal Destek Projesi II					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-9.500	-25.779	-27.750	-26.971	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-9.500	-25.779	-27.750	-26.971	---
2. Aktif İşgücü Piyasası Programları Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-6.626	---	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-6.626	---	---	---	---
3. Yenilik ve Değişim İçin Sosyal Diyalogun Güçlendirilmesi Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-125	---	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-125	---	---	---	---
4. Temel Eğitim Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-820.806	-688.997	-700.000	-640.000
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi (1)	---	165.850	200.000	220.000	260.000
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi (2)	---	-986.656	-888.997	-920.000	-900.000
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-16.251	-846.585	-716.747	-726.971	-640.000
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	165.850	200.000	220.000	260.000
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-16.251	-1.012.435	-916.747	-946.971	-900.000

(1) Eğitime Yüzde 100 Destek Kampanyası çerçevesinde sağlanan vergi indirimi sonucunda, elde edilen ilave kapasitenin maliyeti ile vergi indirimi sonucunda oluşan kayıp arasındaki farktır. Vergi kayıplarına bütçe giderleri içinde yer verilmiştir.

(2) Temel Eğitim Projesi ve Avrupa Yatırım Bankası kaynaklarından finanse edilen projeler dahil edilmiştir. İl özel idareleri, Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile MEDA hibelerinden yapılan harcamalar, bütçede yer almadığından dahil edilmemiştir.

4.4. İdari Reform

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü Kanunu

9 Kasım 2005 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında 5428 sayılı Kanunla, Anayasanın bütçe ile ilgili hükümlerinde 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile getirilen düzenlemeler çerçevesinde değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerle 5018 sayılı Kanun ile Anayasanın ilgili hükümleri arasında uyum ve kavram birliği sağlanmıştır.

Tablo. 4. 8: 5018 Sayılı Kanunun İkincil ve Üçüncül Mevzuat Listesi

Düzenlemenin Adı	Dayanağı	Durumu
Devlet Muhasebesi Standartları Kurulunun Yapısı ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 49	13.5.2005 tarihli ve 25814 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Genel Yönetim Muhasebe Yönetmeliği	5018 Md. 49	8.6.2005 tarihli ve 25839 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Kamu İdareleri Detaylı Hesap Planları ve Ortak Yardımcı Hesaplar Tebliği	5018 Md. 49, Geçici Md. 3	17.7.2005 tarihli ve 25878 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
İç Denetim Koordinasyon Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 66	8.10.2005 tarihli ve 25960 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
İç Denetçi Adayları Belirleme, Eğitim ve Sertifika Yönetmeliği	5018 Md. 65	8.10.2005 tarihli ve 25960 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Harcama Yetkilileri Hakkında Genel Tebliğ (Seri No:1)	5018 Md. 31	31.12.2005 tarihli ve 4. mükerrer 26040 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
İç Kontrol ve Ön Mali Kontrole İlişkin Usul ve Esaslar	5018 Md. 55, 56, 57,58	31.12.2005 tarihli ve 3. mükerrer 26040 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Genel Bütçe Muhasebe Yönetmeliği	5018 Md. 49	31.12.2005 tarihli ve 3. Mükerrer 26040 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği	5018 Md. 33	31.12.2005 tarihli ve 3. Mükerrer 26040 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi.
Muhasebe Yetkilisi Mutemetlerinin Görevlendirilmeleri, Denetimleri, Yetkileri ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 61	31.12.2005 tarihli ve 3. Mükerrer 26040 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Muhasebe Yetkililerinin Eğitimi, Sertifika Verilmesi ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 62	21.01.2006 tarihli ve 26056 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Ön Ödeme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 35	21.01.2006 tarihli ve 26056 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Ayrıntılı Harcama ve Finansman Programlarının Hazırlanması, Vize Edilmesi, Uygulanması ve İzlenmesine Dair Usul ve Esaslar	5018 Md. 20	(2) sıra numaralı Bütçe Uygulama Talimatı 7.2.2006 tarihli ve 26073 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Strateji Geliştirme Birimlerinin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 60 5436 Md 15	18.02.2006 tarihli ve 26084 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği	5018 Md. 49	10.3.2006 tarihli ve 26104 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Kamu İdarelerince Hazırlanacak Faaliyet Raporları Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 41	17.3.2006 tarihli ve 26111 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Merkezi Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinde Ödenek Gönderilmesine İlişkin Usul ve Esaslar	5018 Md. 22	(5) sıra numaralı Bütçe Uygulama Tebliği 28.3.2006 tarihli ve 26122 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Merkezi Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Kesin Hesaplarının Düzenlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 42	26.4.2006 tarihli ve 26150 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Harcama Yetkilileri Hakkında Genel Tebliğ (Seri No:2)	5018 Md. 31	28.4.2006 tarihli ve 26152 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 9	26.5.2006 tarihli ve 26179 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
İç Denetçilerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 65	12.7.2006 tarihli ve 26226 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Stratejik Planlama Kılavuzu	5018 Md. 9	Haziran 2006 tarihinde güncellenen Stratejik Planlama Kılavuzu Devlet Planlama Teşkilatının internet sitesinde yer almaktadır.
Performans Esaslı Bütçeleme Rehberi Taslağı	5018 Md. 9	Aralık 2004 tarihinde Maliye Bakanlığının internet sitesine konuldu.
İç Denetçi Atamalarında Uygulanacak Esas ve Usuller Hakkında Tebliğ	5018 Md. 65	8.09.2006 tarihli ve 26283 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.

Kaynak: Maliye Bakanlığı

5018 sayılı Kanunun yayımlanmasından sonra, Avrupa Birliği yetkilileri ile yapılan görüşmeler, Kanunda öngörülen ikincil mevzuatın hazırlanması sırasında tespit edilen hususlar ve kamu idarelerinden alınan görüş ve öneriler çerçevesinde, Kanunda değişiklik yapılmasına ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan Kamu

Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında 5436 sayılı Kanun 24 Aralık 2005 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

5436 sayılı Kanunla;

- 5018 sayılı Kanunun uygulama kabiliyetinin artırılması amacıyla, Kanunun bütün hükümlerinin 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi sağlanmıştır. Bu doğrultuda bazı ifadelerde düzeltmeler yapılmış, iç kontrol sistemi yeniden tanımlanarak daha kapsayıcı hale getirilmiş, harcamaların gerçekleştirilmesinde işlem süreçlerinin hızlandırılması ve etkinliğin artırılması için mali kontrol yetkilisi sistemden çıkarılarak, ön mali kontrol fonksiyonunun mali hizmetler biriminde ve harcama birimlerinde gerçekleştirilmesi sağlanmış, mali hizmetler biriminin görev, yetki ve sorumlulukları ile Kanuna ekli cetveller yeniden düzenlenmiştir.
- Kamu idarelerinin teşkilat yapılarında yer alan Bütçe Dairesi Başkanlıkları, Maliye Başkanlıkları ve Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulları kapatılarak, tüm kamu idarelerinde 1 Ocak 2006 tarihi itibarıyla Mali Hizmetler Birimleri kurulmuştur. Mali Hizmetler Birimlerinde görev yapmak üzere 1.200 mali hizmetler uzmanı kadrosu ihdas edilmiş ve yeterlilik sınavında başarılı olan 400 kişi mali hizmetler uzmanı olarak Mali Hizmetler Birimlerine atanmıştır. Ayrıca, kamu idarelerinde iç denetim faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla 1.200 adet iç denetçi kadrosu da ihdas edilmiştir.
- Kamu idarelerinde kurulmuş döner sermaye işletmelerinin 31 Aralık 2007 tarihine kadar yeniden yapılandırılmasına, döner sermaye işletmeleri yeniden yapılandırılincaya kadar bunların bütçelerinin hazırlanması, uygulanması, sonuçlandırılması ve muhasebesi ile kontrol ve denetiminin Maliye Bakanlığınca yürürlüğe konulacak yönetmelikle belirlenmesine yönelik düzenleme yapılmıştır. Bu doğrultuda Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan Döner Sermayeli İşletmeler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği taslağı üzerindeki çalışmalar sürmektedir.

5018 sayılı Kanun uyarınca kurulması gereken Devlet Muhasebe Standartları Kurulu ile İç Denetim Koordinasyon Kurulu kurulmuş, üyeleri seçilmiş ve çalışmalarına başlamıştır. 5018 sayılı Kanunun uygulanması için gerekli ikincil mevzuat hazırlanmış ve 1 Ocak 2006 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Diğer taraftan, 5018 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde, 2006 mali yılından itibaren merkezi yönetim bütçesi çok yıllık bütçeleme anlayışına uygun olarak, Orta Vadeli Program ile Orta Vadeli Mali Plan çerçevesinde hazırlanmaktadır.

Bütçe Muhasebe Sistemi Kod Yapısı ve Mali Saydamlık

Kamu mali yönetiminin yeniden yapılandırılması amacıyla yürütülen çalışmalar kapsamında, 2006 yılı itibarıyla Analitik Bütçe Sınıflandırması, genel yönetim kapsamındaki tüm kamu idarelerinde uygulanmaya başlanmıştır. Bu sistemle birlikte kamu mali yönetiminde saydamlık ve hesap verebilirlik ilkeleri güçlendirilmiştir. Ayrıca, bugüne kadar farklı bütçe uygulamaları olan kamu idarelerinin bütçelerinin konsolide edilmesi ve karşılaştırılması mümkün hale gelmiştir.

Kamu mali yönetiminde saydamlığı ve hesap verilebilirliği güçlendirecek, kamunun yürüttüğü faaliyetler neticesinde oluşan tüm mali işlemleri, varlık ve yükümlülükleri kavrayacak uluslararası standartlara uygun bir muhasebe ve raporlama

sisteminin oluşturulması ve sağlıklı verilerin üretilmesi amacıyla genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin tamamında tahakkuk esaslı devlet muhasebe uygulamasına geçilmiştir.

Kamuda muhasebe birliğini sağlamak üzere; genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerini, özel bütçeli idareleri, düzenleyici ve denetleyici kurumları, mahalli idareleri ve sosyal güvenlik kurumlarını kapsayan; Uluslararası Para Fonu Devlet Mali İstatistikleri El Kitabı (GFSM 2001) ile uyumlu; çerçeve hesap planını, muhasebe standartlarını, raporlamaya ilişkin esasları düzenleyen tahakkuk esaslı Genel Yönetim Muhasebe Yönetmeliği 8 Haziran 2005 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Genel Bütçe Muhasebe Yönetmeliği ise 31 Aralık 2005 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Özel bütçe kapsamındaki idareler, düzenleyici ve denetleyici kurumlar, sosyal güvenlik kurumları ve mahalli idareler ise 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren Maliye Bakanlığının uygun görüşünü almak suretiyle Genel Yönetim Muhasebe Yönetmeliğine uygun olarak hazırladıkları kendi muhasebe düzenlemelerini ve detaylı hesap planlarını uygulamaya başlamışlardır.

Yerel Yönetimler Reformu

Son dönemde başlatılan Kamu Yönetim Reformu çerçevesinde yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması amacıyla Yerel Yönetim Reformu çalışmaları başlatılmış, bu kapsamda 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu çıkarılmıştır. Ancak, yerel yönetimlerde idari ve mali etkinliğe ve nitelikli insan gücüne ilişkin yetersizlikler devam etmektedir. Yerel yönetimlerin yeni yasal düzenlemelerle artan görev ve sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirecek bir mali yapının oluşturulmasına yönelik çalışmalar henüz tamamlanamamıştır. Bu kapsamda, il özel idarelerinin ve belediyelerin gelirlerini düzenleyen bir kanun tasarı taslağı hazırlanmış, ancak henüz yasalaşmamıştır.

Kamu Denetçiliği (Ombudsman)

Gerçek ve tüzel kişilerin yönetimin işleyişi ile ilgili şikayetlerini, yönetimin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını incelemek, araştırmak ve yönetime önerilerde bulunmak üzere Kamu Denetçiliği Kurumunun kurulmasını öngören 5548 sayılı ve 28 Eylül 2006 tarihli Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu çıkarılmıştır.

Strateji Geliştirme Birimleri

22 Aralık 2005 tarih ve 5436 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla Başbakanlıkta, bakanlıklarda, kamu kurum ve kuruluşlarının merkez teşkilatında strateji geliştirme birimleri kurulmuştur. Bu birimler, ulusal kalkınma strateji ve politikaları, yıllık program ve hükümet programı çerçevesinde kurumun orta ve uzun vadeli strateji ve politikalarını belirlemek, amaçlarını oluşturmak üzere gerekli çalışmaları yapmak; kurumun görev alanına giren konularda performans ve kalite ölçütleri geliştirmek; kurumun yönetimi ile hizmetlerin geliştirilmesi ve performansla ilgili bilgi ve verileri toplamak, analiz etmek, yorumlamak; kurumun görev alanına giren konularda, hizmetleri etkileyecek dış faktörleri incelemek; kurum içi kapasite araştırması yapmak; hizmetlerin etkililiğini ve tatmin düzeyini analiz etmek; genel

araştırmalar yapmak ve yönetim bilgi sistemlerine ilişkin hizmetleri yerine getirmekle görevlendirilmiştir.

Düzenleyici Etki Analizi

17 Şubat 2006 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 24. maddesiyle düzenleyici etki analizi konusu düzenlenmiştir. Buna göre, Şubat 2007 tarihinden itibaren kamu kurum ve kuruluşlarının, yürürlüğe konulması halinde etkisinin 10 milyon YTL'yi geçeceği tahmin edilen kanun ve kanun hükmünde kararname taslakları için düzenleyici etki analizi yapması zorunlu olacaktır. Ayrıca, Başbakanlık, etkisi 10 milyon YTL'nin altında kalan kanun ve kanun hükmünde kararnameler ile etki miktarına bakılmaksızın diğer düzenleyici işlemler için de düzenleyici etki analizi hazırlanmasını isteyebilecektir.

4.5. Tarım ve Kırsal Kalkınma

4.5.1. Tarım

Tarım politikalarında, gıda güvencesinin sağlanması çerçevesinde artan nüfusun yeterli ve dengeli beslenmesi, kaliteli ve güvenli gıdaya ulaşması; ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sürdürülebilir, örgütlü, rekabet gücü yüksek ve AB ile uyumlu bir tarımsal yapının oluşturulması; doğal kaynakların etkin kullanılması ve geliştirilmesi temel amaçtır.

Bu doğrultuda, AB'ye katılım öncesi süreçte, üreticilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi ve istikrara kavuşturulması, piyasaların işleyişini bozmayan politika araçlarıyla üretim artışının sağlanması, toprak ve su kaynaklarının nitelik ve nicelik olarak korunarak etkin kullanılması konularına ağırlık verilirken, kırsal kalkınmanın hızlandırılmasıyla tarımsal yapıdaki dönüşümün ortaya çıkardığı istihdam ve kırdan kente göç baskısının azaltılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, insan kaynaklarının geliştirilmesi, kırsal kesimde ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve kırsal altyapının iyileştirilmesine yönelik tedbirlerin uygulamaya geçirilmesi önem kazanmaktadır.

Bitkisel Üretim

Tarım sektöründeki katma değer artışı ağırlıklı olarak bitkisel üretimden kaynaklanmakta olup, rekolte değişiklikleri sektördeki büyümeyi doğrudan etkilemektedir. İşletmelerin küçük ve parçalı oluşu, pazarlama sorunları ve üretici örgütlenmesinin düşüklüğü gibi yapısal sorunlar, sektörde verimliliğin ve üretici gelir düzeyinin yükselmesini engellemektedir. Bu çerçevede, bitkisel üretimde verimlilik ve kaliteyi artırmak amacıyla, genetik potansiyeli yüksek ve üstün vasıflı bitki çeşitlerine ait her türlü çoğaltım materyalinin standartlara uygun, zamanında, uygun fiyatlarla temin edilmesi yoluyla ürün kalitesinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır.

1963 tarihli ve 308 sayılı Tohumlukların Tescil, Kontrol ve Sertifikasyonu Hakkında Kanununun, AB mevzuatına uyum çerçevesinde, uluslararası tohumculuk sistemleri ve gelişen teknolojiler de dikkate alınarak değiştirilmesi amacıyla hazırlanan Tohumculuk Kanunu 2006 yılında yasalaşmıştır.

Ekolojik dengeyi korumaya, tarımın çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya, üreticinin sosyo-ekonomik düzeyini artırmaya yönelik olarak ve dünyadaki gelişmelere paralel şekilde ülkemizde de organik tarım üretimi giderek önem

kazanmaktadır. 1980'li yılların ortasında ihracata yönelik olarak 8 ürünle başlayan organik tarım üretimi, 2005 yılında 205 ürüne ulaşmıştır. 2005 yılı verilerine göre, Türkiye'de organik tarım yapılan alan yaklaşık 204 bin hektar düzeyindedir.

Organik tarım alanında eğitim, yayım ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi amacıyla, Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi 1997 yılından beri yürütülmektedir. AB Mali İşbirliği çerçevesinde, mevzuat uyumu ve bilgi altyapısının geliştirilmesi için 2005 yılında Organik Tarımın Geliştirilmesi ve Türk Mevzuatının AB Mevzuatına Uyumu Projesi söz konusu projenin bir alt bileşeni olarak uygulanmaya başlanmıştır. AB Mevzuatına Uyum Projesinin toplam tutarı 1,3 milyon euro olup, Proje ile ilgili tüm ihale işlemleri tamamlanmış ve 2006 yılında proje kapsamında öngörülen faaliyetlerin uygulamasına başlanmıştır.

Hayvancılık

Hayvancılık sektörünün rekabetçi bir yapıya kavuşturulabilmesi amacıyla, hayvan ıslahı, kaliteli kesif yem ve yem bitkileri üretiminin artırılması, hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele, hayvan yetiştiricilerinin örgütlenmesi ve yayım hizmetlerinin geliştirilmesi çalışmaları etkin bir şekilde sürdürülmektedir.

2005/8503 sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ile yem bitkileri üretiminin artırılması, damızlık sığırcılığın geliştirilmesi, suni tohumlamanın yaygınlaştırılması ve hayvan hastalıklarından arı bölgeler oluşturulması amaçlanmaktadır.

Ayrıca, hayvancılık alanındaki mevzuatın AB mevzuatına uyumlaştırılması çalışmaları da sürdürülmektedir. Bu çerçevede, hayvan kimlik sisteminin oluşturulması kapsamında sığır mevcudunun tamamına yakını sisteme dahil edilmiştir. 2005 yılından itibaren, yeni doğanların sisteme dahil edilmesi, ölenlerin veya kesilenlerin sistemden çıkartılması yoluyla, sistemin işletilmesi ve bu işlemlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir. Koyun ve keçi türü hayvanların kimliklendirilmesi çalışmalarına da başlanmıştır.

Tarım Desteklerindeki Gelişmeler

Tarım sektöründe reform sürecine katkıda bulunma ve teknik altyapı sağlama amaçlarıyla 2000 yılında başlatılmış olan Tarım Reformu Uygulama Projesinin (TRUP), özellikle bazı bileşenlerinde istenilen ilerleme yakalanamamıştır. 2005 yılında söz konusu projenin revize edilmesiyle, süresi 2007 yılına kadar uzatılmıştır. Bu çerçevede çalışmaların hızlandırılması amacıyla, her bir bileşenin ilgili uygulayıcı kuruluşların sorumluluğunda yürütülmesine yönelik idari tedbirler alınmıştır. Bu revizyonda, Çiftçi Kayıt Sistemini destekleyici kadastro çalışmaları, arazi toplulaştırma, tarımsal yatırım desteği, çevre amaçlı tarım alanlarının korunması ve lisanslı depoculuk gibi bileşenler öncelikle ele alınmıştır. Projenin bir kısım ihale ve harcamalarının tamamlanamamış olması nedeniyle, 2008 yılı sonuna kadar uzatılması hususu da gündemdedir.

2004 yılında uygulamaya konulan Tarım Strateji Belgesinde (2006-2010) yer alan öngörülere uygun olarak, sektörde Doğrudan Gelir Desteği (DGD) ödemeleri ile sağlanmaya çalışılan gelir istikrarı dışında kalan ihtiyaçlara yanıt verebilmek amacıyla, 2006 yılında 5488 sayılı Tarım Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile temel olarak, tarım politikalarının konuları ve amaçları, tarımsal destekleme politikalarının ilke ve öncelikleri, desteklemelerin hangi programlar ile yapılacağı belirlenmiştir. Bu şekilde, üreticilerin üretim planlaması yapabilmelerini sağlayacak ve bunun için kısa dönem

tercihlerinden çok fazla etkilenmeyen istikrarlı bir ortamın oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaca uygun olarak, tarımsal destekler yeniden yapılandırılmakta olup, DGD ödemeleri de üretime ilişkin politika araçları ile birlikte ele alınmaktadır.

DGD ödemelerinin 2006 yılı destekleme bütçesindeki payı yüzde 55 olarak kaydedilmiştir. Bu destek kapsamında, uygulamanın başlangıcı olan 2001 yılında 12,2 milyon hektarlık alanda üretim yapan 2,2 milyon çiftçiye DGD ödemesi yapılırken, 2005 yılında kayıt altına alınarak ödeme yapılan çiftçi sayısı 2,8 milyon kişiye, kayıt altına alınan alan ise 17 milyon hektara ulaşmıştır. 2005 yılında başlatılmış bulunan, alan başına temel DGD ödemesine ek olarak, toprak analizi yaptıran, sertifikalı tohumluk kullanan ve organik tarım faaliyetinde bulunan üreticilere ilave DGD ödenmesi uygulamasına devam edilmektedir. Bütün tarımsal desteklerden faydalanmak için Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı olma şartı getirilmiştir.

Sektörde rekabet gücünün artırılması yolunda önemli katkı sağlayacağı düşünülen, 2006-2010 döneminde uygulanacak ve gerçek ve tüzel kişilerin tarım ürünlerinin işlenmesi, değerlendirilmesi ve pazarlanmasına yönelik ekonomik yatırımlarının desteklenmesini amaçlayan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı 2006 yılında yürürlüğe girmiştir.

Ülkemizde bitkisel ve hayvansal üretimi tehdit eden risk ve belirsizlikler sonucu meydana gelecek kayıplar nedeniyle üreticilerin uğrayacağı zararların tazmin edilmesini temin etmek üzere 2005 yılında çıkartılan 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu uyarınca, Devlet Destekli Tarım Sigortaları uygulaması 2006 yılında başlamıştır.

Tarım Bilgi Altyapısı

Türkiye-AB Mali İşbirliği 2004 yılı Programlamasına dahil edilmiş olan ve IACS ve Arazi Parsel Tanımlama Sistemini de içeren, AB Ortak Tarım Politikasının Uygulanmasına Hazırlık Projesi, 2005 yılında başlatılmıştır. Bu doğrultuda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde, AB normlarında IACS'nin temel unsurlarının oluşturulması konusunda destek sağlanması ve orta vadede işleyen bir entegre idare ve kontrol sisteminin oluşturulması için yapılan çalışmalara ağırlık verilmektedir.

Türkiye-AB Mali İşbirliği çerçevesinde desteklenecek olan Çiftlik Muhasebe Veri Ağı'nın oluşturulmasına ilişkin hazırlanan proje 2007 yılında uygulamaya başlanacaktır.

DGD'nin etkin olarak uygulanabilmesi ve üreticilerin diğer tarımsal desteklemelerden de yararlanabilmesi için bir ön şart olan Çiftçi Kayıt Sisteminin oluşturulmasına yönelik çalışmalarda son aşamaya gelinmiştir. Sistemin arazi bilgileri üzerine kurulması nedeniyle tapu ve kadastro altyapısının kuvvetlendirilmesi ve ödemelerin gerçekten ekilen arazilere ve doğru kişilere yapıldığının tespitine yönelik kontrollerin sağlıklı bir biçimde yapılmasına ilişkin çalışmalar TRUP kapsamında sürdürülmektedir. Bunun yanı sıra, Çiftçi Kayıt Sisteminin oluşturulması için gerekli donanım altyapısının 2006 yılı içerisinde ve yazılım altyapısının 2007 yılı başlarında tamamlanması beklenmektedir.

Gıda Güvenliği, Bitki ve Hayvan Sağlığı

Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkındaki 5179 Sayılı Kanun ile gıda ve gıda işletmelerine ilişkin izin ve denetim işlemlerinin Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından tek elden yürütülmesi amaçlanmıştır. Ancak, sırasıyla 2004 ve 2005

yıllarında yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile gıda maddeleri üreten işyerlerinin çalışma izinleri ve gıda siciline kayıt işlemleri gibi bir kısım izinler belediyelere devredilerek gıda mevzuatının uygulanmasında yerel yönetimlere yetki verilmiştir. Söz konusu değişiklik sonucunda, gıda güvenliğine ilişkin izleme ve kontrol etkinliğinin sağlanması amacıyla, tek merkezden izleme ve müdahale yapılabilecek yapının sürdürülmesinde sorunlar yaşanmaktadır.

Öte yandan, AB Komisyonununun 5179 Sayılı Kanuna yönelik öneri ve eleştirileri nedeniyle Kanun yeniden tam uyum amacıyla ele alınmakta olup, gıda denetim sisteminde yaşanan sorunların giderilmesi beklenmektedir. Ayrıca, hayvan yemlerinin AB mevzuatı ile uyumlu şekilde, gıda güvenliği normlarına uygun üretimi ve denetlenmesi amacıyla ilgili mevzuatta düzenlemeler yapılması için hazırlıklar devam etmektedir.

Ankara, İzmir, İstanbul, Mersin, Samsun, Ordu, Giresun ve Antalya İl Kontrol Laboratuvar Müdürlükleri ile Bursa Gıda Kontrol ve Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Türk Akreditasyon Kurumunca (TÜRKAK) belirli analizlerde akredite edilmiştir. Trabzon, Konya, Kocaeli, Gaziantep ve Tekirdağ İl Kontrol Laboratuvar Müdürlükleri TÜRKAK'a akreditasyon amacıyla başvuruda bulunmuştur. Diğer yandan, Ankara, İzmir, İstanbul ve Mersin Laboratuvarları ile Bursa Gıda Kontrol ve Merkez Araştırma Enstitüsünde kapsam genişletme çalışmaları devam etmektedir.

AB tarafından desteklenen ve 2008 yılında tamamlanması öngörülen Türkiye'de Gıda Güvenliği ve Kontrol Sisteminin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi projesi ile Türkiye'de gıda güvenliğinin sağlanması, gıda kontrol sisteminde etkinliğin artırılması ve bu sistemin uygulanması amacıyla Tarım ve Köyişleri Bakanlığının mevcut Merkez ve Taşra Teşkilatının görev ve sorumlulukları ile yapısal açıdan güçlendirilmesi ve özel sektör ile arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Projenin toplam maliyeti 11 milyon euro olup, bunun 2 milyon euro tutarındaki kısmı Türkiye tarafından finanse edilmektedir. Ankara'da yapılacak olan Ulusal Gıda Referans Laboratuvarı inşaatının 2007 yılında, alet-ekipman ve cihaz ihtiyacının 2008 yılında tamamlanması programlanmıştır. Söz konusu laboratuvar binasının plan ve projeleri üzerinde çalışmalar devam etmekte olup, yapım ihalesi sürecinin zamanında tamamlanması beklenmektedir. Ayrıca, proje kapsamında AB ile uyumlu gıda kontrol ve denetim sisteminin oluşturulması amacıyla, gıda denetim ekipmanlarının temini ve Gıda Güvenliği Kontrol Sistemi için Bilgi Ağı kurulmasına yönelik çalışmaların programlandığı gibi sürdürülmesi beklenmektedir.

Önümüzdeki dönemde, ihtiyaç görülen gıda işletmelerinde teknik ve hijyenik niteliklerin iyileştirilmesine yönelik çalışmaların başlatılması, gıda kontrol laboratuvarları akreditasyonunun hızlandırılması ve çiftlikten tüketiciye kadar uzanan üretim zincirinde kontrol ve denetim hizmetlerindeki altyapı eksikliklerinin giderilmesi öncelikli alanlar olarak görülmektedir.

AB Mali işbirliği çerçevesinde desteklenmekte olan ve 2003 yılında başlatılan Bitki Sağlığı Alanında Türk Mevzuatının AB Müktesebatına Uyumunun Sağlanması Projesi kapsamında, Antalya, Mersin, İzmir ve İstanbul illerinde dört adet zirai karantina laboratuvarı kurulmuştur. Toplam bütçesi 5,3 milyon euro olan projenin 1,1 milyon euroluk tutarı Türkiye tarafından karşılanmıştır. Proje 2005 yılı sonunda tamamlanmıştır. Bunun yanı sıra bitki sağlığına yönelik olarak AB mevzuatına uyum çalışmaları sürdürülmektedir.

Hayvan sağlığı alanında ise, AB müktesebatına uyumun sağlanabilmesi için, 2003 yılında 13,3 milyon euroluk tutarı AB katkısı ve 3,7 milyon euroluk tutarı Türkiye katkısı olmak üzere toplam 17 milyon euro tutarındaki Hayvan Sağlığı Bilgi Sisteminin ve Sınır Kontrol Noktalarının Oluşturulması Projesi uygulamaya konulmuştur. Bu çerçevede, pilot olarak seçilen bir veteriner sınır kontrol noktasının AB normlarına göre yapılandırılması öngörülmüştür. Bu amaçla İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanında bir sınır kontrol noktası faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca İzmir, Mersin (liman sınır kontrol noktası), Hatay (Cilvegözü), Habur, Gürbulak, Sarp (kara sınır kontrol noktası) olmak üzere toplam 6 adet sınır kontrol noktasının daha AB normlarına getirilmesi amacıyla hazırlanan proje, AB hibe katkısı ile 2007 yılında uygulamaya konulacaktır. Ayrıca, kuş gribi hastalığı ile mücadele amacıyla finansmanının bir bölümünü Dünya Bankası kredisi ve ABD hibesinin oluşturduğu ve yine AB hibe fonlarından yararlanılan Kuş Gribi ile Mücadele Projesi 2006 yılında uygulamaya başlanmıştır. Bunların yanı sıra AB hibe fonlarından yararlanılarak şap ve kuduz hastalıklarının kontrolüne yönelik projeler 2007 yılında uygulamaya başlanacaktır.

Yine hayvan sağlığı alanında kuş gribi, küçük ruminant vebası ve şap hastalığı için Acil Durum Planları oluşturulmuştur. Şap ve koyun-keçi çiçeği, tüberküloz ve bruselloz için Kontrol ve Eradikasyon Planları da hazırlanmıştır. Ayrıca, Merkezi Veteriner ve Kontrol Araştırma Enstitülerinde 9 farklı laboratuvar tarafından kullanılmakta olan 20 analiz, TÜRKAK tarafından akredite edilmiştir. Et ve et ürünleri üretim tesisleri ile ilgili AB mevzuatıyla uyumlu mevzuatın hazırlık çalışmaları devam etmektedir.

Balıkçılık

Su ürünleri sektöründe kaynakların korunarak etkin kullanımı esas alınmakta ve bu doğrultuda idari yapının güçlendirilmesi, koruma kontrol sisteminin etkinleştirilmesi, yetiştiricilik üretiminin çevreyle uyumlu gerçekleştirilmesi ve pazara kaliteli ürün arzının sağlanması yönünde faaliyetlere öncelik verilmektedir.

Buna paralel olarak, AB Ortak Balıkçılık Politikasına uyumun sağlanması amacıyla 2004-2006 döneminde Su Ürünleri Sektörünü Kurumsal Olarak Güçlendirme ve Geliştirme Projesi uygulamaya konulmuştur. Proje kapsamında, kurumsal güçlendirme sağlanması, yasal ve yapısal politikaların oluşturulması, koruma, kontrol ve kaynak yönetiminin sağlanması ile ortak pazar organizasyonu ve bahsi geçen faaliyetlerin etkin yürütülmesini teminen tekne izleme ve su ürünleri bilgi sisteminin kurulması yönünde gerekli düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür.

Eşleştirme ve teknik yardım bileşenlerinden oluşan proje kapsamında yapılan çalışmalar neticesinde karaya çıkış noktalarında kontrollerin yapılabilmesi ve veri toplanmasında sağlıklı bir sistem kurulması amacıyla 30 balıkçı barınağında ofisler kurulmuştur. Söz konusu ofislerin altyapı çalışmaları tamamlanmış olup, personel eğitimi ile ofislerden merkeze bilgi akışının sağlanacağı su ürünleri bilgi sisteminin kurulmasına ilişkin çalışmalara devam edilmektedir. Bununla birlikte, balıkçılık kontrol hizmetlerinin uzaktan algılama yöntemiyle gerçekleştirilebilmesi amacıyla tekne izleme sistemi kurulması çalışmalarının da 2007 yılında tamamlanması öngörülmektedir. Söz konusu sistemlerin uygulanması için yasal zemini oluşturmak, üretici örgütlerinin kurulması ile pazar politikalarının oluşumunda rol almasını sağlamak, iç ve dış pazarlara sağlıklı ve kaliteli su ürünlerini sunmak ve kaynakları koruyarak geliştirmek amacıyla AB müktesebatına uyum dikkate alınarak Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı hazırlanmış ve TBMM'ye sevk edilmiştir.

Ayrıca, bahsi geçen proje kapsamında alınan teknik yardım çerçevesinde, tekne kayıt sisteminin kurulması ve toptan satış yerlerinin modellenmesi yönünde çalışmalar yapılmış, AB sistemine uyumun sağlanması amacıyla eğitim programları düzenlenmiştir.

4.5.2. Kırsal Kalkınma

AB'ye üyelik sürecinde, AB kırsal kalkınma müktesebatına uyum düzeyinin artırılması, tarımsal yapıda hızlanan dönüşümün kırsal kesimde ortaya çıkardığı uyum sorunlarının çözülmesi, Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde (2007-2013) bölgeler ve kır-kent arası gelişmişlik farklarını azaltma temel amacına sahip ulusal bölgesel gelişme politikası uygulamalarına katkı sağlanması çerçevesinde, Türkiye'nin kırsal kalkınma hedefleri; kırsal ekonominin rekabet gücünü artırmak, kırsal alandaki nüfusun gelir düzeyini ve yaşam kalitesini yükselterek ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamak, eğitim ve katılımcı örgütlenmeyi yaygınlaştırmak ve çevreyi korumaktır.

Geçen yıl içerisinde 2007-2013 dönemi için AB kırsal kalkınma destekleri, Lizbon ve Göteborg amaçlarına ulaşma yönünde kırsal kalkınma ile diğer politikalar arasında tutarlılığın güçlendirilmesi ve Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarımsal Fonunun oluşturulmasına yönelik düzenlemelere ilaveten bu yıl içerisinde Katılım Öncesi Mali Araca (IPA) ilişkin Konsey Tüzüğü kabul edilmiştir. Böylece, Türkiye'ye AB tarafından 2007-2013 döneminde sağlanacak kırsal kalkınma fonlarına ilişkin temel dayanak oluşturulmuştur.

Ülkemizde tarımsal faaliyetler kırsal kalkınmada önemli bir yere sahip olmakla beraber, kırsal alanların ekonomik ve sosyal açıdan daha az gelişmiş olması ve tarım istihdamının azalması nedeniyle, kırsal kalkınma politikalarında tarım dışı faaliyetlere önem verilmektedir.

Kırsal alanların geliştirilmesine yönelik çalışmalar, Kalkınma Planı hedeflerine katkıda bulunmak üzere; kırsal kalkınma politikaları ile sektörel ve mekansal politikaların uyumunun sağlanması, kırsal kalkınma ile tarımsal kalkınmanın bir bütün olarak ele alınması ve AB'nin tarım ve kırsal kalkınma politikalarına uyum sağlanması; kırsal alanın ülke içinde farklılaşan özelliklerinin, ihtiyaç ve potansiyelinin göz önünde bulundurulması; kırsal kalkınmaya yönelik tüm projelerin yürütülmesinde ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğinin güçlendirilmesi; yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve yararlanıcıların karar alma ve uygulama süreçlerine katılımının sağlanması ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

AB'nin gerek Ortak Tarım Politikası, gerek uyum ve çevre politikaları açısından önemi giderek artan kırsal kalkınma politikalarına uyum sağlamak ve ülkemizdeki kırsal kalkınma çalışmalarına bir politika çerçevesi oluşturmak üzere Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi 2006 yılında yürürlüğe konulmuştur. Bu strateji belgesi çerçevesinde hazırlanacak olan Kırsal Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları ise devam etmektedir. Söz konusu plan kapsamında IPA Kırsal Kalkınma Bileşeninin programlanmasında, AB ile ekonomik ve sosyal uyum da gözetilerek IPA'nın diğer bileşenleri ile tutarlılık ve uyum sağlanacaktır. Kırsal Kalkınma Planının hazırlanmasına yönelik çalışmalar, Türkiye-AB Mali İşbirliği kapsamında bir teknik destek projesi ile de desteklenecektir. Kırsal Kalkınma Planı, kurumlar arasında sıkı bir işbirliği ve işbölümünü sağlayacak biçimde ve kapsam bakımından sadece AB'ye uyumu değil, kırsal kalkınma faaliyetlerinin tümünü içerecek şekilde tasarlanacaktır.

2007-2013 döneminde Türkiye'ye kullanılması öngörülen AB kırsal kalkınma fonlarının yönetimine ilişkin kurumsal kapasite geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ile, ilgili Bakanlıkların yeniden yapılandırılması çalışmaları tamamlanıncaya kadar Yönetim Otoritesi işlevinin Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca yerine getirilmesi öngörülmüştür. Ayrıca, IPARD Ajansı işlevi görecektir. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun oluşturulmasına dair kanun taslağı meclise intikal ettirilmiştir.

Bu çerçevede, Türkiye-AB Mali İşbirliği kapsamında Kırsal Kalkınma Planının etkin bir şekilde uygulanması konusunda kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine yönelik bir eşleştirme projesiyle teknik destek sağlanmaktadır. Kırsal Kalkınma Ödeme ve Uygulama Kuruluşunun oluşturulmasına destek sağlamak amacıyla hazırlanan proje ise Türkiye-AB Mali İşbirliği 2005 Yılı Programlamasına dahil edilmiştir.

Türkiye’de bugüne kadar, çoğu zaman dış kaynak yoluyla finanse edilen birçok kırsal kalkınma projesi gerçekleştirilmiş olup, bazıları halen devam etmektedir. Bununla birlikte, sivil toplum örgütleri, özel kesim ve kamu kesiminin belirlenmiş olan kriterlere uygun yatırım ve harcamalarının belirli oranlarda finansmanı yoluyla TRUP kapsamında Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı 16 pilot ilde uygulanmaktadır. Bu programın devamı niteliğindeki Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı da iç kaynaklardan karşılanmak suretiyle kalan 65 ilde uygulamaya konulmuştur. Önümüzdeki dönemde, yararlanıcıların katılımını ve sorumluluğunu esas alan, doğrudan yararlanıcılara finansman sağlayan projelerin oluşturulmasına ve uygulanmasına devam edilecek, kırsal alanda ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi de bu kapsamda değerlendirilecektir.

Öte yandan, ülkemizin orta bölümünde yer alan 6 ilde fakirliğin en yoğun yaşandığı belirlenen 28 mikro havzayı kapsamı planlanan, Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyonu Projesi yürürlüğe girmiştir. Projenin, AB standartlarına uyum ve benzeri faaliyetler konusunda kapasite oluşturmaya katkı sağlaması hedeflenmektedir. Planları tamamlanan mikro havzalarda rehabilitasyon faaliyetleri ve gelir artırıcı faaliyetler sürdürülmekte olup, uygulamanın yaygınlaştırılması öngörülmektedir.

Diğer taraftan, kırsal alanda tarımsal potansiyelin değerlendirilmesi, girişimciliğin desteklenmesi ve sosyo-ekonomik gelişmenin hızlandırılması politikaları doğrultusunda, 2006 yılında kırsal kesimde seracılık ve hayvancılık alanlarında faaliyet gösteren 300’ü aşkın kooperatife teknik ve mali destek sağlanmaktadır.

Kırsal alanda elektrifikasyon, haberleşme ve stabilize yol hizmetleri altyapıları büyük ölçüde tamamlanmıştır. Ancak bu altyapıların modernizasyonuna ihtiyaç duyulmakta olup bu yönde çalışmalar sürdürülmektedir. Kırsal alanda, şebekeli içme suyu, kanalizasyon ve arıtma tesislerinin yaygınlaştırılması ve standartlarının yükseltilmesi çalışmaları sürdürülmektedir. 2005 yılı içinde Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün kapatılmasından sonra, 79 ildeki il özel idarelerinin köye yönelik altyapı hizmetleri için merkezi idare bütçesinden kaynak tahsis edilmektedir. Ayrıca, küçük ölçekli belediyelerin altyapı ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak da kaynak tahsis edilmesi öngörülmektedir.

Tablo. 4. 9: Tarım Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Euro)

	2005	2006	2007	2008	2009
Tarım Desteklerindeki Önemli Gelişmeler					
1. Tarım Reformu Uygulama Projesi (1)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-45.043	-55.525	-47.464	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-45.043	-55.525	-47.464	---	---
2. Doğrudan Gelir Desteği (2)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-1.408.805	-1.449.905	-1.429.871	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-1.408.805	-1.449.905	-1.429.871	---	---
3. Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkındaki 2005/8503 Sayılı Karar Uyarınca					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-206.649	-358.403	-395.793	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-206.649	-358.403	-395.793	---	---
4. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-27.152	-50.171	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-27.152	-50.171	---	---
5. Tarım Ürünleri Sigortası					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-10.861	-27.873	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-10.861	-27.873	---	---
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-1.660.497	-1.901.846	-1.951.172	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-1.660.497	-1.901.846	-1.951.172	---	---
Türkiye-AB Mali İşbirliği Kapsamında Yürütülen Projeler (3)					
1. Bitki Sağlığı – Bitki Hastalık ve Zararlıları ile Mücadele Projesi (4)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-1.168	-1.575	-1.700	-1.771	-1.941
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-1.168	-1.575	-1.700	-1.771	-1.941
2. Hayvan Sağlığı – Hayvan Hastalık ve Zararlıları ile Mücadele Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-10.213	-2.715	-13.100	-13.004	-13.033
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-10.213	-10.861	-13.100	-13.004	-13.033
3. Sınır Kontrol Noktalarının Yeniden Yapılandırılması Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	3.375	3.375	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	5.000	5.000	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-1.625	-1.625	---
4. Kuduz Hastalığının Kontrolü Projesi					
A. Uygulama Profil	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	3.162	3.162	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	4.552	4.552	---

B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-1.390	-1.390	---
5. Şap Hastalığının Kontrolü Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	10.906	10.906	10.906
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	16.359	16.359	16.359
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-5.453	-5.453	-5.453
6. Kuş Gribi ve İnsanlararası Salgına Hazırlık ve Mücadele Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	238	-7.769	-8.100	-9.268
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	1.650	1.095	1.095	270
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-1.412	-8.864	-9.195	-9.538
7. Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi (5)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	475	610	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	563	610	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-88	---	---	---
8. Su Ürünleri Sektörünü Kurumsal Olarak Güçlendirme, Geliştirme Projesi-AB Su Ürünleri Müktesebatına Uyum					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	1.083	3.588	-230	-230	-230
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	1.293	3.812	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-210	-224	-230	-230	-230
9. Türkiye’de Gıda Güvenliği ve Kontrolü İdaresinin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-28	2.799	4.122	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	265	3.969	4.700	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-293	-1.170	-578	---
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-10.298	-17	-1.947	-1.539	-13.566
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	1.293	14.436	31.585	31.706	16.629
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-11.591	-14.452	-33.532	-33.246	-30.195

- (1) Tarım Reformu Uygulama Projesinin yatırım ve transferler (kadaströ çalışmaları hariç) dahil tüm harcamaları kapsamaktadır.
- (2) Bütçeden cari yıl harcaması olup ilgili yıla ait ödemeleri göstermez. 2007 yılı için programlanan değeridir.
- (3) AB destekli projede, bütçe gelirlerine etkisi olarak, ilgili projelerdeki hibe ve yatırım bileşenli AB katkısı alınmıştır.
- (4) Sözkonusu projelerde, AB projesi kısmında ihale süreçleri tamamlanmadığından hem AB tarafında hem de Türk tarafında bir harcama gerçekleşmemiş olup bütçeye gider görünen rakamlar halen Ulusal Yatırım Programında yürütülmekte olan ve AB Projelerini de kapsayan ulusal proje harcamalarıdır.
- (5) 1997 yılında başlamış ve ulusal bütçeden finanse edilerek uygulanmakta olan Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesinin alt bileşeni olarak AB Müktesebatına Uyum Projesi 2005 yılında başlatılmış ancak proje 2006 Eylül ayında aktif hale gelmiştir. Projenin uygulama süresi 15 aydır.

4.6. Diğer Reform Alanları

4.6.1. Bölgesel Gelişme

Türkiye’nin 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında tanımlanan beş gelişme ekseninden birisi Bölgesel Gelişiminin Sağlanmasıdır. Planda da belirtildiği üzere; bölgesel gelişme politikalarında temel amaç, yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı kalkınma anlayışı çerçevesinde; merkezi düzeydeki politikaların daha uyumlu ve etkin hale getirilmesi, yerel düzeyde kurumsal kapasitenin artırılması, ekonomik gelişme ve sosyal refahın ülke genelinde dengeli bir şekilde yayılması, bölgeler arası göç eğilimlerinin bölge içinde tutulması, nüfusun mekanda dengeli dağılımının sağlanması ve kentleşmenin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ile kırsal kesimde refahı artırarak, kır ve kent arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik farklarının azaltılmasıdır.

Bu çerçevede, yerel/bölgesel kalkınmada kullanılacak kaynakların daha etkin kullanımına yönelik kurumsal ve idari altyapının geliştirilmesi ve bölgesel gelişme alanında ortak karar alma süreçlerinin geliştirilip kurumsallaştırılması konusunda önemli tecrübelerin aktarılmasına zemin teşkil eden, DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğünün Kurumsal ve İdari Kapasitesinin Geliştirilmesi konulu Eşleştirme Projesi kapsamında; teknik düzeyde çok sayıda çalışma ve eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiş, ayrıca İtalya ve Polonya'ya çalışma ziyaretleri düzenlenmiştir.

Bölgesel düzeyde ise; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplumun işbirliği ile bölgelerin potansiyellerinin tespit edilerek harekete geçirilmesi ve AB'nin bölgesel gelişme için sağladığı hibelerin yerelde etkin koordinasyonla kullanımının sağlanması yoluyla bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla hazırlanan Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı TBMM tarafından 25 Ocak 2006 tarihinde kabul edilmiştir.

Bu kapsamda; 6 Temmuz 2006 tarihinde Adana ili merkez olmak üzere TR62 (Adana ve Mersin illeri) ve İzmir ili merkez olmak üzere TR31 (İzmir ili) Düzey 2 bölgelerinde Kalkınma Ajansları kurulmuş, kurulan Kalkınma Ajanslarının genel sekreterleri göreve başlamış, kalkınma kurulları teşkil edilmiş ve ilk toplantılarını gerçekleştirmiş ve yönetim kurulları düzenli çalışmalarına başlamıştır. 2007 yılı içerisinde de ihtiyaç duyulan öncelikli Düzey 2 bölgelerinde Kalkınma Ajanslarının kurulmasına devam edilecektir. Bununla birlikte, kurulan ve kurulacak olan Kalkınma Ajanslarında çalışacak personelin kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik çeşitli eğitim programlarının düzenlenmesi ve halihazırda AB destekli bölgesel programların bölgelerdeki koordinasyonunu yürütmekte olan Program Koordinasyon ve Uygulama Birimlerinin teknik altyapılarının iyileştirilmesi planlanmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) İdaresi koordinasyonunda yürütülmekte olan Güneydoğu Anadolu Projesi Bölgesel Kalkınma Programı kapsamındaki Kültürel Mirasın Geliştirilmesi Programı çerçevesinde teklif çağrısı yöntemiyle toplanan projelerden 9,6 milyon euro tutarında 29 proje başarılı bulunmuş ve projelerin uygulaması başlatılmıştır. Programın Kırsal Kalkınma Bileşeni kapsamında 2006 Ağustos ayı itibarıyla, 83 projenin sözleşmesi imzalanmış, bunlardan 81 proje faaliyete başlamıştır. Söz konusu Programda projelerin gerçekleştirilmesi için tahsis edilen hibe tutarı ise 20 milyon eurodur.

Doğu Anadolu Kalkınma Programında (Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illeri) proje teklif çağrısı kapsamında değerlendirme süreci tamamlanmış olup, Programın hibe bütçesinden finanse edilmek üzere toplam 309 proje başarılı bulunmuş ve bu projelerin sahipleri ile hibe sözleşmeleri imzalanmıştır. Bu kapsamda hibe programlarına tahsis edilen toplam bütçenin yüzde 87'si (29,1 milyon euro) sözleşmeye bağlanmış olup, projelerin uygulamasına geçilmiştir. Aynı Program kapsamında yer alan Tatvan Atıksu Arıtma Tesisi Projesi Avrupa Komisyonu tarafından reddedilerek Programdan çıkarılmıştır.

2003 yılı Mali İşbirliği Programlaması kapsamında yer alan TR82 (Çankırı, Kastamonu ve Sinop), TR83 (Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat) ve TRA1 (Bayburt, Erzincan ve Erzurum) Düzey 2 Bölgeleri Kalkınma Programında; Yerel Kalkınma Girişimleri, KOBİ'ler ve Küçük Ölçekli Altyapı öncelik alanlarında projelerin değerlendirme süreci tamamlanmış olup, 31 Mayıs 2006 tarihi itibarıyla, Programın hibe bütçesinden finanse edilmek üzere 396 proje başarılı bulunmuş ve bu projelerin sahipleri ile hibe sözleşmeleri imzalanmıştır.

Söz konusu Program kapsamında, hibe programlarına tahsis edilen 49,3 milyon euro tutarındaki bütçenin yüzde 98'i (48,3 milyon euro) sözleşmeler yapılarak kullanılabilir duruma gelmiştir. Programda ön ödemeler 2006 yılında yapılmış olup, ön ödemeler içindeki ulusal katkı payı (9,7 milyon euro) aktarımı da 2006 yılında gerçekleştirilmiştir. Hibe faydalanıcılarına yapılacak nihai ödemeler içindeki ulusal katkı payı (2,4 milyon euro) aktarımı ise 2007 yılında gerçekleştirilecektir.

2004 Yılı Mali İşbirliği Programı kapsamında yer alan TRA2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars), TR72 (Kayseri, Sivas ve Yozgat), TR52 (Karaman ve Konya) ve TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli) Düzey 2 Bölgeleri Kalkınma Programı kapsamında 2006 yılı Nisan ayında proje teklif çağrıları yapılmış olup, Merkezi Finans ve İhale Biriminde toplanan proje tekliflerine ilişkin değerlendirme süreci devam etmektedir. 2006 yılı sonuna kadar başarılı proje sahipleri ile hibe sözleşmelerinin imzalanıp, projelerin uygulanmasına geçilmesi planlanmaktadır. Programda, ödemelerin yüzde 80'inin 2006 yılında, kalan yüzde 20'sinin ise 2007 yılında gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Bunlara ek olarak, 2005 Yılı Mali İşbirliği Programlamasına önerilen ve Avrupa Komisyonu tarafından onaylanan TR90 (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon) Düzey 2 Bölgesi Kalkınma Programı kapsamında proje teklif çağrılarının 2007 yılı başında yapılması planlanmaktadır. Programın bütçesi, 18 milyon euro AB katkısı ve 6 milyon euro Türkiye katkısı olmak üzere toplam 24 milyon eurodur. Programda tasarlanan öncelik alanları; Yerel Kalkınma Girişimleri, KOBİ'ler ve Turizm ve Çevre Altyapısıdır. Programda, ödemelerin yüzde 80'inin 2007 yılında, kalan yüzde 20'sinin ise 2008 yılında gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programı kapsamında, 2003 Yılı Mali İşbirliği Programlamasında yer verilen 500 bin euro bütçeli 2003 yılı Ortak Küçük Projeler Fonu hibe programı kapsamında finanse edilen 9 projenin uygulamaları devam etmektedir. Bu projelere ilişkin nihai raporlar hazırlanmaya başlanmış ve program uygulaması süresince ciddi bir sorun ile karşılaşılmamıştır. 2004 Yılı Mali İşbirliği Programlamasında 500 bin euro bütçeli 2004 yılı Ortak Küçük Projeler Fonu kapsamında alınan proje başvurularının değerlendirme süreci tamamlanmış olup, başarılı proje listesinin Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından onayı beklenmektedir. 2004 yılında mali işbirliğine sunulan diğer bir proje olan 3,3 milyon euro bütçeli Edirne Ekmekçizade Kervansarayı Restorasyonu Projesi kapsamında, ihalenin sonuçlanmasını müteakip, restorasyon işleri 2006 yılı Mart ayında başlatılmıştır. 2005 Yılı Mali İşbirliği Programlamasında yer verilen 500 bin euro bütçeli 2005 yılı Ortak Küçük Projeler Fonu hibe programı kapsamında ise teklif çağrısı ilan edilmesi amacıyla, başvuru sahipleri için rehber ve başvuru paketi Merkezi Finans ve İhale Birimine gönderilmiştir. 2006 Yılı Mali İşbirliği Programlaması kapsamında DPT Müsteşarlığı koordinasyonunda çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından çevre ve altyapı öncelikleri kapsamında hazırlanan ve toplam bütçesi yaklaşık 12 milyon euro tutarında olan 4 proje fişi programlamaya sunulmuştur.

Ayrıca 2006 yılı Ortak Küçük Projeler Fonu, Bulgaristan tarafı ile mutabık kalındığı üzere 700 bin euro bütçe ile mali işbirliği programlamasına önerilmiştir.

Interreg III/A Türkiye-Yunanistan Programı ise Program çerçevesinde taraflar arasında program başlangıcında sağlanan siyasi mutabakatın sürdürülememesi nedeniyle uygulanamaz hale gelmiş ve askıya alınmıştır.

Diğer taraftan, 2005 Yılı Mali İşbirliği Programlamasına önerilen ve Avrupa Komisyonu tarafından onaylanan hizmet ve mal alımına yönelik proje ile bölge

kalkınma stratejilerinin ve operasyonel programların katılımcı bir anlayışla hazırlanması, altyapı yatırımı proje fikirlerinin önceliklendirilmesine destek sağlanması, merkezde ve bölgede yapısal fonlara hazırlık açısından proje yönetme ve izleme kapasitesinin artırılmasına destek sağlanması, Kalkınma Ajanslarının kurulması ve işleyişi için teknik danışmanlık, malzeme-ekipman desteği sağlanması öngörülmektedir. Projenin bütçesi, 18,5 milyon euro tutarında AB desteği 1 milyon euro tutarında Türkiye katkısı olmak üzere toplam 19,5 milyon eurodur. Projenin uygulamasına 2007 yılı içerisinde başlanacaktır.

Ayrıca, kamu bütçesinden finanse edilen bölgesel gelişme planlarına örnek olan Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi çalışmaları 2006 yılı sonunda tamamlanacak olup, projenin uygulanmasına 2007 yılında başlanacaktır.

Hazırlanan ve uygulaması başlatılan bölgesel kalkınma programlarının uygulama dönemi, programlara ayrılan mali yardım miktarı ve bölgesel ve merkezi kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesi göz önüne alındığında, bölgesel programların ekonomik gelişmeye katkısının, özellikle katılım öncesi dönemde kısıtlı olacağı düşünülmektedir. Ancak bu dönemde, merkezde ve bölgelerde kapasite geliştirmeye yönelik düzenlenen faaliyetler sonucunda özellikle katılım öncesi fonların etkin kullanımı ile bölgesel ve merkezi düzeyde proje üretme, uygulama ve izleme kapasitesinin artacağı ve program uygulanan bölgelerde sınırlı da olsa bir gelir ve istihdam etkisinin sağlanabileceği öngörülmektedir.

Tablo. 4. 10: Bölgesel Gelişme Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Euro)

	2005	2006	2007	2008	2009
1. TR82, TR83 ve TRA1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-9.655	-2.414	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-9.655	-2.414	---	---
2. Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-648	-2.439	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-648	-2.439	---	---
3. TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey 2 Bölgeleri Kalkınma Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-8.369	-12.301	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-8.369	-12.301	---	---
4. TR90 Düzey 2 Bölgesi Bölgesel Kalkınma Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	-4.800	-1.200	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-4.800	-1.200	---
5. Bölgesel Kalkınma Programlarının Programlamasına ve Yönetimine ve Kalkınma Ajanslarının Kurulmasına Destek Teknik Yardım Projesi (1)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	-1.000	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-1.000	---	---
6. AB Bölgesel Programları (2)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---

B. Net Bütçe Etkisi	---	-213	-1.672	-1.735	-1.780
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-213	-1.672	-1.735	-1.780
7. Bölgesel Gelişme Projesi (3)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-145	-279	-289	-300
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-145	-279	-289	-300
8. Mahalli İdareler Ödeneği					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-4.973	-4.460	-3.818	-3.961
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-4.973	-4.460	-3.818	-3.961
9. Kalkınma Ajansları (4)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-5.288	-105.914	-285.540	-296.551
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-5.288	-105.914	-285.540	-296.551
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-29.291	-135.279	-292.582	-302.592
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-29.291	-135.279	-292.582	-302.592

Not:Uygulaması başlayan programlar için harcamalar, Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi çerçevesindeki onay prosedürü nedeniyle, bir sonraki yıldan itibaren gerçekleştirilebilmektedir.

- (1) Proje kapsamında Kalkınma Ajansları'nın kuruluşuna destek olmak amacıyla düzenlenecek tedarik ihalelerinin ulusal katkı değerini göstermektedir.
- (2) Bu proje kapsamında yer alan bölgesel gelişme projeleri için, gerekli görüldüğü takdirde doğrudan veya İçişleri Bakanlığı bütesi aracılığıyla, mahalli idareler veya bunların birliklerinin bütçelerine aktarma yapılacaktır.
- (3) Stratejik planlama yaklaşımıyla hazırlanan Yeşilirmak Projesi.
- (4) 2006 yılı içerisinde Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı yasalama ve iki Düzey 2 Bölgesinde Kalkınma Ajansı kurulmuştur. Kuruluş çalışmalarındaki gecikmeler nedeniyle 2006 yılı sonuna kadar ancak tabloda gösterilen miktar transfer edilebilecektir.

4.6.2. Sağlık-Sosyal Güvenlik Reformu ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesi

Sağlıkta yapısal değişiklikler yapılması amacıyla başlatılan Sağlıkta Dönüşüm Programıyla; Sağlık Bakanlığının yeniden yapılandırılarak düzenleme, planlama ve denetleme rolünün güçlendirilmesi, genel sağlık sigortası sisteminin oluşturulması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve erişiminin kolaylaştırılması ile kalitesinin artırılması, akılcı ilaç ve malzeme kullanımının sağlanması ve sağlık bilgi sisteminin etkinleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu programın yürütülmesine destek olmak amacıyla başlatılan Sağlıkta Dönüşüm Projesinin ana bileşenleri; etkili yönetim için Sağlık Bakanlığının yeniden yapılandırılması, sağlık sigorta fonunun kurumsal kapasitesinin oluşturulması, sağlık hizmet sunumunun yeniden yapılandırılması, insan kaynakları kapasitesinin güçlendirilmesi, sağlık ve sosyal güvenlik için bilgi altyapısının oluşturulmasıdır. Söz konusu bileşenler, Sağlıkta Dönüşüm Programının uygulanması için ihtiyaç duyulan eğitimlerin verilmesini ve pilot uygulamaların yürütülmesini kapsamaktadır.

Sağlıkta Dönüşüm Programı çerçevesinde, sağlık hizmet sunumunun yapılandırılması kapsamında Aile Hekimliği Pilot uygulamasına 2005 yılında bir ilde başlanmış, 2006 yılında il sayısı üçe çıkarılmıştır. 2007 yılında pilot il sayısının artırılması ve 2008 yılı sonunda tüm ülkeye yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Aile hekimliği sisteminin hayata geçirilmesi ile temel sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi ve sevk zincirinin etkin kullanımı sağlanacaktır. Sağlık hizmet sunumunun

yapılandırılması kapsamında ayrıca, 2005 yılında SSK ve bazı kamu kurumlarına ait sağlık birimleri, bunlara ilişkin her türlü görev, hak ve yükümlülükler, taşınır, taşınmazlar ve taşıtlarla birlikte Sağlık Bakanlığına devredilmiş ve kamu sağlık hizmetlerinin tek elden yürütülmesi ve verimliliklerinin artırılması sağlanmıştır.

Sağlıkta Dönüşüm Projesi kapsamında, sağlık kurumlarından verilerin belirlenmiş standartlar doğrultusunda toplanmasını, analizini ve değerlendirilmesini sağlamaya yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Ayrıca, Aile Hekimliği Bilgi Sistemi geliştirilmiş ve pilot illerde uygulanmaya başlanmıştır.

Genel sağlık sigortasının oluşturulması, sosyal güvenlik kuruluşlarının kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi ile sağlık ve sosyal güvenlik altyapısının oluşturulması, sosyal güvenlik reformu ve sağlık reformunun ortak bileşenleridir.

Sosyal güvenlik sistemindeki yapısal sorunların çözümü amacıyla 2006 yılında çıkarılan kanunlar ile sosyal güvenlik reformu kapsamında yürütülen çalışmalar önemli ölçüde tamamlanmıştır.

Sosyal güvenlik reformu, 1999 yılındaki reformdan farklı olarak ağırlığı kurumsal yapılanma olan çok daha kapsamlı bir reformdur. Temel amacı; adil, kolay erişilebilir, mali açıdan sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistemine ulaşmak olan sosyal güvenlik reformu ile tüm nüfusu kapsayan tek bir emeklilik, tek bir sağlık sistemi ile sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında birleştirilmesini içeren oldukça kapsamlı bir reform gerçekleştirilmiştir. Sistemde yer alan kişilerin sosyal güvenlik haklarından farklı kriterlere göre yararlandığı ve tabii oldukları normların dağınık bir yapıda bulunduğu; sağlık hizmetlerinin sunumu ile finansmanının aynı yapı içerisinde yürütüldüğü ve uzun ve kısa vadeli sigorta kollarının birarada bulunduğu sosyal güvenlik sisteminde reform çalışmaları kapsamında, 2006 yılında 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanununun yasalaşmasıyla önemli bir gelişme kaydedilmiştir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile beş farklı sosyal sigorta rejimi birleştirilmiş, böylece kişilerin sosyal sigorta haklarından farklı kriterlere göre yararlanmaları sona erdirilmiştir. Yine aynı kanunla, sağlık hizmetleri de ortak bir standarda kavuşturularak tüm toplumu kapsayan zorunlu Genel Sağlık Sigortası sistemi kurulmuştur. Söz konusu Kanunun sağlıkla ilgili bölümünde; tüm vatandaşlar için sağlık hizmetlerinin kapsamı ve finansmanı tekleştirilmiş, primlerin kişilerin ödeme gücüne göre alınması ve devletin prim ödeme gücü olmayanlar için sağlık sigortası primi ödemesi esasları getirilmiştir. Ayrıca, sağlık sisteminin mali sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla sevk zincirine uyulmasını gerektiren ve ayaktan tedavide muayene katkı payı alınmasını içeren hükümlere yer verilmiştir.

5510 sayılı Kanunla emeklilik sisteminin mali sürdürülebilirliğinin ve uzun dönemli aktüeryal dengelerinin sağlanması amacıyla, emeklilikle ilgili temel parametrelerde değişikliğe gidilmiştir. 1 Ocak 2007'den sonra işe başlayanlar için emeklilik yaşı kademeli olarak yükseltilmiş, aylık bağlama oranları düşürülmüş, emekli aylıkları ödenen primlerle bağlantılı hale getirilmiş, özellikle devlet memurları için bütün maaş unsurları prim matrahına dahil edilmiş, işçiler için prim ödeme gün sayısı 20 yıllık geçiş döneminden sonra kademeli olarak 7000 günden 9000 güne çıkarılmış, bağımsız çalışanlar ve çiftçiler için prim matrahında gelir basamakları yerine beyana dayalı gelirin esas alınması sağlanmıştır. Ayrıca, Kanunla devletin malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ile sağlık sigortası primine katkı sağlaması esası getirilmiştir.

5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı Genel Müdürlükleri lağvedilerek Sosyal Güvenlik Kurumu şemsiyesi altına alınmıştır. Yeni kurumda Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü, Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğü, Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü ve Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü yer almaktadır. 5502 sayılı Kanunda tek nokta hizmet anlayışı doğrultusunda yerel düzeyde, tam otomasyona sahip sosyal güvenlik merkezleri oluşturularak, emeklilik ve sağlık hizmetlerinin sunumunun hızlandırılması amaçlanmaktadır.

Sosyal güvenlik reformu ile etkin bir bilgi işlem sisteminin kurulması da öngörülmektedir. Hak sahipliğinin sorgulanması, sağlık hizmetlerinin sağlanması ve aylık bağlama konularında kullanılacak olan bilgi işlem sistemi ile ilgili çalışmalar Sosyal Güvenlik Kurumu bünyesinde sürdürülmektedir.

Kutu. 4. 1: Dokuzuncu Kalkınma Planında Yoksulluk ve Sosyal İçerme

Ülkemizde yoksulluk ve gelir dağılımı konuları kalkınma planları ve yıllık programlarda da ele alınmıştır. Bu kapsamda, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele başlığı yer almaktadır. Yeni bir kavram olan sosyal içermeden VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında kavram olarak bahsedilmese de, sosyal içermenin temel unsurlarına amaç, ilke ve politikalar arasında yer verilmiştir. Ancak, son yıllarda özellikle AB'ye katılım sürecinde önem kazanan konulardan biri de sosyal içerme olmuştur. Ülkemiz, 26 Şubat 2002 tarihli Çerçeve Anlaşma ve 3 Şubat 2003 tarihli Mutabakat Zaptının 2-4. maddeleri uyarınca, Avrupa Birliğinin Sosyal Dışlanmayla Mücadele Topluluk Programına katılmıştır. Dokuzuncu Kalkınma Planında yer alan Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele başlığı ile ilk kez kalkınma planında sosyal içerme kavramı yer almıştır. Bu başlık altında, gelir dağılımı ve yoksulluğun yanı sıra, eğitim, sağlık hizmetleri ve kültürel olanaklar ile bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmak, üretim etkinlikleri içinde yer almak ve karar alma süreçlerine katılmak açısından sosyal dışlanmaya maruz kalan bazı sosyal kesimlere yönelik politikalar bulunmaktadır.

Sosyal dışlanmaya maruz kalan kesimler aynı zamanda yoksulluk riskiyle de en fazla karşı karşıya olan kesimlerdir. Türkiye'de yoksulluk rakamlarına bakıldığında; gıda yoksulluğunun düşük olduğu ancak gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırı altındaki nüfusun azalmakla birlikte hala yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'de gıda harcaması maliyeti yoksulluk sınırı olarak alındığında, 2002 yılında nüfusun yüzde 1,35'i açlık sınırının altındayken, 2004 yılında bu oran yüzde 1,29'a düşmüştür. Gıda ve gıda dışı harcamaların maliyetinin yoksulluk sınırı olarak kabul edildiği durumda ise, 2002 yılında nüfusun yüzde 26,96'sı yoksulluk sınırının altındayken, 2004 yılında bu sınırın altındaki nüfus yüzde 25,6'ya düşmüştür. Yoksulluğun en fazla yaygın olduğu kesimler; tarım sektöründe çalışanlar, geçici ve güvencesi olmayan işlerde çalışanlar, eğitimsiz bireyler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve özürülüdür.

Tablo: Gıda ve Gıda-Dışı Harcamalar Bakımından En Yoksul Kesimler

(Yüzde)

	Yoksulluk Oranı		
	2002	2003	2004
Kırda yaşayan	34,5	37,1	40,0
Kadın	27,2	28,3	26,0
Okur-yazar olmayan	41,1	42,4	45,1
Ataerkil veya geniş aile	34,3	32,7	32,0
Tarım sektöründe çalışanlar	36,4	39,9	40,9
Genel Yoksulluk Oranı (gıda ve gıda-dışı yoksulluk)	27,0	28,1	25,6

Kaynak: TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketleri

Gelir dağılımına ilişkin göstergelerde 1994 yılından bu yana iyileşmeler görülmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliğini gösteren Gini katsayısı 1994 yılında 0,49 iken, 2004 yılında 0,40'a gerilemiştir. 1994 yılından itibaren ilk dört yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay artarken, beşinci yüzde 20'lik grubun aldığı pay sürekli bir düşüş trendi göstermiştir. Toplam gelirden en az pay alan birinci yüzde

20'lik grubun payı 1994 yılında yüzde 4,9 iken, 2004 yılında yüzde 6'ya yükselmiştir. Toplam gelirden en fazla pay alan beşinci yüzde 20'lik grubun payı ise 1994 yılındaki yüzde 54,9'dan 2004 yılında yüzde 46,2'ye düşmüştür. Bunun yanı sıra, 2002 yılında 2.598 dolar olan kişi başına GSMH, 2005 yılında 5.008 dolara yükselmiştir. Kişi başına milli gelirden ve gelir dağılımında yaşanan bu gelişmelere sağlık ve sosyal güvenlik reformları çerçevesinde yapılan düzenlemelerin de olumlu katkı yapması beklenmektedir.

Yoksul kesimin temel kamu hizmetleri ile sosyal güvenlik sistemine erişiminin kolaylaştırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksullukla mücadele açısından büyük önem taşımaktadır. Yoksul kesim, sağlık hizmetlerine erişimde ve sosyal güvenlik bağlamında genellikle sosyal sigorta yerine sosyal hizmet ve yardımlar sistemi aracılığıyla desteklenmektedir. Ancak, sosyal hizmet ve yardımlar sisteminde ortak norm ve standartlar ile ortak bir veritabanının olmayışı sistemin etkinliğini azaltmaktadır. Özellikle, genel sağlık sigortasıyla 1 Ocak 2007'den itibaren prim ödeme gücüne sahip olmayanların primleri devlet tarafından karşılanacak ve tüm yoksul kesim sağlık hizmetleri bakımından sosyal güvenlik kapsamına alınacaktır. Sosyal güvenlik reformunun önemli bir bileşeni olan sosyal hizmet ve yardım sisteminin etkinliğini artırmayı amaçlayan, sosyal yardımlar ve primsiz ödemelere ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Diğer taraftan öncelikle yoksul kesimin sağlık göstergelerinin iyileştirilmesi amacıyla, Sağlık Bakanlığı tarafından halk sağlığı alanına ilişkin olarak Genel Bağışıklama Programı, İshalli Hastalıkların Kontrolü Programı, Akut Solunum Yolu Enfeksiyonlarının Kontrolü Programı, Yeni Doğan Tarama Programı, Anne Sütünün Özendirilmesi ve Bebek Dostu Sağlık Kuruluşları Programı ve Cinsel Sağlık/Üreme Sağlığı gibi programlar yürütülmektedir.

Tablo. 4. 11: Sağlık-Sosyal Güvenlik Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Euro)

	2005	2006	2007	2008	2009
1. Neonatal Tarama Programı (Fenilketonuri, Hipotroidi)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-420	-1.200	-1.672	-1.660	-1.220
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-420	-1.200	-1.672	-1.660	-1.220
2. SB/ AB Üreme Sağlığı Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-1.000	-2.000	-2.000	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-1.000	-2.000	-2.000	---	---
3. Kansersiz Yaşam Projesi (1)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	-300	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-300	---	---
4. İyi Laboratuvar Uygulaması					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-108	-150	-155	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-108	-150	-155	---
5. Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele (2)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-1.000	-1.390	-265	---

B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-1.000	-1.390	-265	---
6. Sağlıkta Dönüşüm Projesi (3)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-900	-11.150	28.315	84.290	100.000
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	50.000	100.000	100.000
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-900	-11.150	-21.685	-15.710	---
7. Kuş Gribi Projesi (4)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	-5370	-3.229	-2.597
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-5370	-3.229	-2.597
8. Diğer (İlaç, Biosidal Projesi vs.)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-220	-1.800	-1.500	-1.000	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-220	-1.800	-1.500	-1.000	---
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-2.540	-17.258	16.233	77.981	96.183
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	50.000	100.000	100.000
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-2.540	-17.258	-33.767	-22.019	-3.817

(1) Kanser Tarama ve Eğitim Merkezleri projesinin devamıdır.

(2) Sürveyans Sisteminin Kurulması Projesi dahil edilmiştir.

(3) Genel Sağlık Sigortası ve sosyal güvenlik kurumsal ve bilgi işlem altyapısının kurulması bu proje içerisinde yer almaktadır.

(4) Proje iki ana bileşenden oluşmakta olup bileşenlerden biri Dünya Bankası ve diğeri ise Avrupa Birliği fonları ile yürütülecektir.

4.6.3. Bilgi ve İletişim Teknolojileri

2007-2013 dönemi için hazırlanan Dokuzuncu Kalkınma Planının temel amaçlarından biri de bilgi toplumuna dönüşen bir Türkiyedir.

Bilgi toplumuna dönüşüm vizyonunun hayata geçirilmesini amaçlayan e-Dönüşüm Türkiye Projesi çerçevesinde Bilgi Toplumu Stratejisi hazırlık çalışmaları sırasında, bir geçiş dönemi planı olarak ilgili kamu ve sivil toplum kuruluşlarının katılımlarıyla hazırlanan e-Dönüşüm Türkiye Projesi 2005 Eylem Planında uygulamaya yönelik eylemlere ağırlıklı olarak yer verilmiştir. Bu eylemlerden 20'si (yüzde 40) tamamlanırken 19 (yüzde 38) eylem ise doğrudan veya revize edilerek Bilgi Toplumu Stratejisine aktarılmıştır. Süreklilik arz eden diğer eylemlerin de izlenmesine devam edilmektedir.

Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşümünde ulaşması gereken temel hedef ve politikaları ortaya koyan ve bu hedeflere ulaşmak için izlenmesi gereken yöntem ve araçlar ile gerekli olan kaynakları içerecek olan Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eki Eylem Planı, 11 Temmuz 2006 tarihinde Yüksek Planlama Kurulu Kararıyla onaylanmış olup, 28 Temmuz 2006 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Strateji; sosyal dönüşüm, bilgi ve iletişim teknolojilerinin iş dünyasına nüfuzu, vatandaş odaklı hizmet dönüşümü, kamu yönetiminde modernizasyon, küresel rekabetçi bilgi teknolojileri sektörü, rekabetçi, yaygın ve ucuz iletişim altyapı ve hizmetleri, Ar-Ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesi konularını kapsamaktadır. Ayrıca, stratejinin hayata geçirilmesine yönelik kurumsal yapılanma ve yönetim modeli ile iletişim stratejisini içermektedir.

Bilgi toplumunun gerektirdiği insan kaynaklarının yetiştirilmesi kapsamında, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Türk Telekom A.Ş. arasında imzalanan protokoller

gereği Kasım 2006 itibarıyla, MEB'e bağlı 24.600 okul ve kurumun Asimetrik Sayısal Abone Hattı (ADSL) internet erişimi sağlanmıştır. Yapılan bu bağlantılarla beraber ilköğretim öğrencilerinin yaklaşık yüzde 85'i ve ortaokul öğrencilerinin yüzde 97'si olmak üzere toplamda 11 milyon öğrenciye internet erişimi ulaştırılmıştır. Türk Telekom A.Ş. tarafından bağlantı sağlanması gereken yaklaşık 3.500 okul ve kurumun bağlantıları da Aralık 2006'ya kadar gerçekleşecektir. Böylece, 2006 sonu itibarıyla 28.100 okul ve kurumun internet erişimi sağlanmış olacaktır. Geri kalan 11.230 okul ve kuruma ise Türk Telekom A.Ş.'nin yaşadığı teknik altyapı problemlerinden dolayı ADSL internet erişimi sağlanamayacaktır. Bu durumdaki okul ve kurumlar için MEB ile Ulaştırma Bakanlığı arasında yapılan protokol ile uydu üzerinden çözümler bulmak üzere 26 pilot okulda gerekli çalışmalara başlanmıştır.

Tüm vatandaşlara hizmet verecek Eğitim Portalı çalışmaları çerçevesinde 9 ilde 120 ilköğretim okulu için okul yönetimi, öğrenci ve veli arasında iletişimi sağlayan pilot uygulama projesi MEB tarafından sonuçlandırılmış ve uygulamanın yaygınlaştırılması çalışmalarına başlanmıştır.

Vatandaşlar ve iş dünyasının, bütünlük kamu hizmetlerine tek noktadan ulaşabilecekleri e-Devlet kapısının teknik altyapısının kurulması görev ve sorumluluğu Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirilmesinden sonra 2006 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile TÜRKSAT A.Ş.'ye devredilmiştir. e-Devlet kapısının 2007 yılı başında pilot hizmetlerle hayata geçirilmesi beklenmektedir.

Vatandaş kimlik bilgilerine tek ve benzersiz bir numara ile ulaşılmasını sağlayan Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) kimlik bilgilerinin kamu kurum ve kuruluşları ile paylaşılmasını amaçlayan Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS), Vergi Daireleri Otomasyonu (VEDOP I-II), Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), Gümrük İdaresinin Modernizasyonu (GİMOP), Polis Bilgi Ağı (POLNET), Saymanlık Otomasyon Sistemi (Say2000i), SSK e-Bildirge ve Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi yaygın olarak hizmet veren başlıca e-devlet uygulamalarıdır. Bunların dışında; adres bilgi sistemi, tapu ve kadastro bilgi sistemi (TAKBİS) ve tüzel kişiler için tekil numara uygulamasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

Bilişim suçları ile ilgili düzenleyici çalışmalar AB düzenlemeleriyle uyumlu olarak devam etmektedir. Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı Başbakanlığa sevk edilmiştir. Bilişim Ağı Hizmetlerinin Düzenlenmesi ve Bilişim Suçları Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından gelen görüşler çerçevesinde Adalet Bakanlığında değerlendirme süreci devam etmektedir.

Türkiye'nin, Avrupa e-Devlet Hizmetlerinin Kamu Kurumları, İş Alemi ve Vatandaşlar için Entegre Sunumu Programına katılımına ilişkin mütabakat zaptı onaylanmıştır.

e-Devlete hazırlık düzeyinin değerlendirilmesi amacını taşıyan OECD e-Devlet ülke incelemesine Türkiye de dahil edilmiş olup, 2006 yılı Kasım ayında bu kapsamdaki çalışmalar tamamlanmıştır.

Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşümünde düşük maliyetli, yaygın ve kaliteli telekomünikasyon hizmetlerinin sunumunu amaçlayan telekomünikasyon sektöründe serbestleşme ve AB müktesabatına uyum çalışmalarına devam edilmektedir. Bu bağlamda, telekomünikasyon alanındaki mevzuatın dağınık yapısının ortadan kaldırılması ve yeni gelişmeler doğrultusunda sektörün ihtiyaç duyduğu düzenlemelerin yapılması amacıyla hazırlanan Elektronik Haberleşme Kanunu Tasarısı TBMM

gündemindedir. Tasarı, sektörün ihtiyaç duyduğu düzenlemeler için genel çerçeveyi belirlemekte, yetkilendirme sürecini basitleştirmekte, politika belirleme ve düzenlemeye yönelik fonksiyonları tanımlamaktadır. Haziran 2005'te yürürlüğe girmiş olan Evrensel Hizmete İlişkin Kanunun Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik ise Haziran 2006'da uygulamaya konulmuştur.

Tam serbestleşme sonrasında Mayıs 2004 tarihinden itibaren uzak mesafe telefon hizmeti için yetkilendirmelere başlanmış ve Eylül 2005 tarihi itibarıyla 41 işletmeci bu kapsamda yetkilendirilmiştir. Bunun yanı sıra, hizmet türleri itibarıyla yetkilendirilen işletmeci sayıları aşağıda gösterilmektedir:

1. Ulusal Telekomünikasyon Hizmetleri: 1
2. Küresel Mobil Haberleşme Sistemi (GSM) Mobil Telefon Hizmeti: 3
3. Uydu Platform Hizmetleri: 1
4. Uydu Telekomünikasyon Hizmetleri: 22
5. Küresel Mobil Kişisel Haberleşme Sistemi Mobil Telefon Hizmetleri: 5
6. Kablolü ve Kablosuz İnternet Servis Sağlayıcılığı Hizmetleri: 74
7. Karasal Hatlar Üzerinden Veri İletim Hizmeti: 20
8. Ortak Kullanımlı Telsiz Hizmetleri: 48
9. Altyapı İşletmeciliği Hizmeti: 5
10. Kablo Platform Hizmeti: 4

AB Mevzuatına uyum çerçevesinde, telekomünikasyon alanındaki ikincil düzenlemelere ilişkin gelişmeler Tablo 4.12'de verilmektedir.

2002 yılı Türkiye-AB Mali İşbirliği Programlaması kapsamında, AB müktesebatına uygun olarak telekomünikasyon mevzuatının geliştirilmesi, bu kapsamda da Türk telekomünikasyon mevzuatının AB müktesebatına uyumlu olarak iyileştirilmesi ve Telekomünikasyon Kurumunun mevzuatı uygulama yeteneğinin takviye edilerek kapasitesinin güçlendirilmesini hedefleyen Telekomünikasyon Kurumunda Kurumsal Yapılanma Projesi, 10 Şubat 2006 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır. Proje kapsamında ilgili kanunların yanı sıra, Kurumun mevcut ve taslak haldeki ikincil mevzuatı, uzmanlar tarafından AB müktesebatına uyum açısından gözden geçirilerek raporlar hazırlanmış, numara taşınabilirliği, etkin piyasa gücü ile lisans sahiplerinin gözetimi ve denetimine ilişkin yönetmelik taslakları oluşturulmuştur.

Ayrıca, Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmeliğin uygulanabilmesi amacıyla Telekomünikasyon Kurumunun piyasa gözetimi faaliyetlerini yürüteceği mevcut laboratuvarın altyapısının güçlendirilmesi için 2003 yılı Türkiye-AB Mali İşbirliği Programlaması çerçevesinde 4,8 milyon euro bütçeli Telekomünikasyon Sektöründe Piyasa Gözetimine İlişkin Fiziki Altyapının Güçlendirilmesi başlıklı proje ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Söz konusu projeye ilişkin ihale süreci tamamlanmış olup, ihale kapsamında test odalarının inşası, laboratuvarın akreditasyon çalışmaları ve laboratuvar personelinin eğitimleri devam etmektedir. Projenin ulusal katkı payı olan 714 bin euro 2005 yılında, kalan 432 bin euro ise 2006 yılında Ulusal Fon Ulusal Katkı Payı ana hesabına aktarılmıştır.

Tablo. 4. 12: AB Mevzuatına Uyum Çerçevesindeki Yasal Düzenlemeler

Tarih	Numara	Adı	Açıklama
15.11.2005	25994 sayılı Resmi Gazete	Telekomünikasyon Hizmet ve Altyapılarına İlişkin Yetkilendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Kablolu ve kablosuz internet servis sağlayıcılığı hizmetine ilişkin yönetmelik ekidir.
02.05.2006	26156 sayılı Resmi Gazete	Telekomünikasyon Hizmetlerinin Yürütülmesinde Geçiş Hakkına İlişkin Yönetmelik	Telekomünikasyon hizmetlerinin yürütülmesinde işletmecilerin hizmetin gerektirdiği altyapı tesisleri kurabilmeleri ve kullanabilmeleri için gerekli olan geçiş hakkına ilişkin usul ve esasları kapsar.
06.07.2006	26220 sayılı Resmi Gazete	Telekomünikasyon Hizmet ve Altyapılarına İlişkin Yetkilendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Rehberlik hizmetine ilişkin yönetmelik ekidir.
---	---	Geçiş Hakkı Düzenlemeleri	96/19/EC sayılı Tam Rekabet Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmektedir.
---	---	Numara Taşınabilirliği Yönetmeliği	2002/22/EC sayılı Evrensel Hizmetler ve Kullanıcı Hakları Direktifine uyum amacıyla hazırlanan Taslak Yönetmelik Resmi Gazete'de yayımlanmak üzere Telekomünikasyon Kuruluna sunulmuştur.
---	---	Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliğinde Değişiklik	2002/19/EC sayılı Erişim Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmektedir.
---	---	Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	2002/21/EC sayılı Çerçeve Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmekte olup, Elektronik Haberleşme Kanunu'nun yasallaşmasını takiben yayımlanacaktır.
---	---	Elektronik Haberleşme Sektöründe Yetkilendirme Yönetmeliğinde Değişiklik	2002/20/EC sayılı Yetkilendirme Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmekte olup, Elektronik Haberleşme Kanunu'nun yasallaşmasını takiben yayımlanacaktır.
---	---	Telekomünikasyon Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması Hakkında Yönetmelik	2002/58/EC sayılı Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Bilgilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması ile 2006/24/EC sayılı Kamuya Açık Haberleşme Hizmetleri veya Kamu Haberleşme Şebekesi ile bağlantılı olarak Üretilen veya İşlenen Verilerin Saklanması Hakkındaki Direktiflere uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmektedir.

Tablo. 4. 13: Bilgi ve İletişim Teknolojileri Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Euro)

	2005	2006	2007	2008	2009
1. Telekomünikasyon Kurumunun Fiziki Altyapısının Güçlendirilmesi Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-714	-432	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-714	-432	---	---	---
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-714	-432	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-714	-432	---	---	---

4.6.4. Ulaştırma

2005 yılı sonrasında ulaşım sisteminin veriminin artırılması ve taşıma türleri arasında bir denge kurulmasına yönelik tedbirlere devam edilmiş, başta karayolları olmak üzere trafik güvenliğinin yetersizliği önemli bir sorun olmaya devam etmiştir. 2006 yılında, Avrupa Birliğine Katılım Müzakereleri çerçevesinde Taşımacılık Politikası ve Trans-Avrupa Şebekeleri adlı iki ayrı başlıkta tarama toplantıları gerçekleştirilmiştir.

Trans-Avrupa ulaşım ağının Türkiye'ye uzantılarını oluşturacak arterlerin, bağlantıların ve aktarma noktalarının belirlenmesi ve Türkiye'nin Trans-Avrupa ağlarına entegre olmasını amaçlayan Ulaştırma Altyapısı İhtiyaç Analizi (TINA) Projesi 2 Aralık 2005 tarihinde yapılan açılış toplantısı ile başlamıştır. Son çeyreğine girilen projede, kapanış tarihi 30 Kasım 2006 olarak belirlenmiştir.

TCDD tarafından hazırlanan demiryolu taşımacılığına ilişkin eylem planı doğrultusunda, AB Mevzuatı kapsamında demiryolu sektörünün yasal ve kurumsal çerçevesinin oluşturulması amaçlı Demiryolu Sektörünün Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi Projesi için, 3,8 milyon euro AB kaynaklarından hibe ve 0,5 milyon euro ulusal kaynaklardan olmak üzere toplam 4,3 milyon euro finansman sağlanmıştır. Bu projenin temel bileşenleri; Demiryolu Sektörünün Organizasyonu (Eşleştirme Projesi), Yeni TCDD Organizasyonu, Mali Yönetim Bilgi Sistemi ve Hükümetle Mali İlişkilerdir.

Demiryolu Sektörünün Organizasyonu alt projesi kapsamında; demiryolu sektörünü düzenleyen genel bir demiryolu kanun taslağı, TCDD için ayrı bir kanun taslağı ve İşletme Lisansı, Emniyet Sertifikası, Altyapı Erişimi ve Ücretlendirilmesi ile Yolcu Hakları konularında ikincil mevzuat taslakları hazırlanmakta ve Kasım 2006 tarihi itibarıyla tamamlanması beklenmektedir. Bu proje Alman Demiryolları ile birlikte yürütülmektedir.

Yeni TCDD Organizasyonu ve Hükümetle Mali İlişkiler alt projesi kapsamında, TCDD'nin finansal performansının ölçülmesi ve izlenmesi için mali yönetim bilgi sisteminin kurulması, TCDD yöneticilerinin yönetsel bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, kamu sektörü yükümlülüklerinin tanımlanması ve buna göre hükümet ile sözleşmelerinin yapılması konusunda ilerleme kaydedilmesi hedeflenmektedir.

Bununla birlikte, Dünya Bankası ile yapılan müzakereler sonrası, TCDD'nin Yeniden Yapılanma Projesinin 2005-2010 yılları arasında iki aşamalı Uygulanabilir Program Kredisi (APL) ile desteklenmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır. Bu proje, TCDD'nin belirlenen hatlarında hat kapasitesinin artırılmasına yönelik sinyalizasyon projelerinin desteklenmesi ve işgücünün yeniden yapılandırılması bileşenlerinden oluşacaktır. Projenin birinci aşaması olan APL1 kapsamında Dünya Bankasından sağlanması öngörülen 221 milyon dolarlık kredinin 184,7 milyon dolarlık kısmı, Mart 2006 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmıştır. Bu proje kapsamındaki, Boğazköprü-Ulukışla-Yenice, Mersin-Adana-Toprakkale Sinyalizasyon, Telekomünikasyon Projesi'nin ihale süreci devam etmektedir. APL1 kapsamındaki ilerlemelere göre projenin ikinci aşaması olan APL2'nin görüşmelerine geçilecektir. APL2 kapsamında yaklaşık 230 milyon dolar tutarında kaynak sağlanması beklenmektedir. Bunun 115 milyon dolarlık tutarının yine Dünya Bankası finansmanı ile karşılanması planlanmıştır.

Denizyolu ulaştırması kapsamında, deniz emniyeti konusunda yürürlüğe giren 10 yönetmelikle AB müktesebatına büyük oranda uyum sağlanmış olup, taslakları

hazırlanmış olan diğer mevzuatın yürürlüğe konmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir. Türkiye’de Deniz Güvenliğinin Güçlendirilmesine Destek adlı AB Eşleştirme Projesi kapsamında ve bunun dışında yürütülen çalışmalar ve alınan tedbirlerle, bayrak devleti uygulamaları ve liman devleti denetimi konularında ülke yükümlülüklerinin etkin bir şekilde uygulanması sağlanmaktadır. Türk deniz alanlarında deniz trafiğinin izlenmesi amacıyla kuruluş çalışmaları sürdürülen Otomatik Tanımlama Sistemi (AIS) ve Gemi Trafik Hizmetleri (VTS) tamamlanacaktır. 2006 yılı sonunda başlatılması planlanan Türkiye’nin Liman ve Kıyı Alanlarında Deniz Emniyetinin Artırılması adlı AB Eşleştirme Projesi çerçevesinde liman emniyeti konusunda planlanan çalışmalar gerçekleştirilecektir. Türkiye’nin bazı önemli uluslararası denizcilik sözleşmelerine taraf olma sürecine daha önce hazırlanan program çerçevesinde devam edilecektir.

Karayolu ulaştırması kapsamında, AB’ye uyum sürecinde yapılması gereken düzenlemeleri içeren Karayolu Sektörüne Destek Projesinin, personel eğitimi, makina ve ekipman temini ve otomasyona geçilmesi konularına ilişkin 5,5 milyon euroluk tutarı AB tarafından finanse edilecektir. Projenin eşleştirme bileşeni için ise Hollanda-Almanya ortak önerisi seçilmiştir. Gerekli hazırlıkların tamamlanmasının ardından sözleşme imzalanmış ve projenin eşleştirme bileşenine Mayıs 2006’da başlanmıştır.

Karayolu Sektörüne Destek Projesi’nin ikinci ayağını oluşturan hizmet alımı bileşeni için gerekli ön koşullar yerine getirilmiştir. Bu kapsamda, Karayolu Taşıma Sektörü Eğitim İhtiyaçlarının ve Eğitim Tesisleri Kalitesinin Değerlendirilmesi Raporuna dayanılarak hazırlanan ihale şartnamesi Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB) tarafından onaylanmıştır. Projeye verilen tekliflerden kısa liste hazırlama çalışması tamamlanmıştır.

Sivil havacılık alanında, Türkiye’de 2003 yılında başlatılan bölgesel havacılık politikası çerçevesinde, iç hat pazarının serbestleşmesi ile beklenenin ötesinde bir büyüme elde edilmiştir. Serbest piyasa koşullarının uygulandığı endüstride uçak bilet fiyatlarının ucuzlamasıyla 2006 yılı başına kadar taşınan yolcu sayısında 2003 yılına göre; iç hatlarda yüzde 136, dış hatlarda ise yüzde 40 civarında bir artış yaşanmıştır. Uluslararası Hava Taşıyıcıları Birliği (IATA) tarafından ülkemiz için 2015 yılı itibarıyla erişilmesi öngörülen trafik artış rakamına 2005 yılı içerisinde ulaşılmıştır. Ülkemiz havayolu işletmelerinin iç ve dış hatlarda uçuş gerçekleştirdiği noktalardaki artış, sektörün büyümesinin yanında hava aracı filosu ve hava trafiğinin artmasına olanak sağlamıştır.

Türk Sivil Havacılığının otoritesi konumundaki ve birinci önceliği uçuş emniyetinin ve havacılık güvenliğinin temini olan Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü’nün (SHGM) yapısının güçlendirilmesi amacıyla çıkartılan 5431 sayılı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile SHGM’ye idari ve mali alanda özerklik sağlanmıştır. Söz konusu kanunu tamamlayıcı özellikte toplam 5 adet yönetmelik hazırlanmış ve bu yönetmelikler bağlamında önemli havacılık merkezlerimizden olan İstanbul ve Antalya’da temsilcilikler açılması öngörülmüştür. İstanbul temsilciliği gerekli düzenlemelerin sonrasında faaliyetlerine başlamıştır.

Haziran 2006’da Resmi Gazetede yayımlanan Uçak Pilotu Lisans Yönetmeliği SHY-1 ile Sivil Hava sahasında faaliyet yapabilmek için personel lisans belgelerinin karşılıklı kabul edilmesine ilişkin 16 Aralık 1991 tarih ve 91/670/EEC sayılı Konsey Direktifine uyum sağlanmıştır.

Ayrıca, AB mevzuatına uyum çalışmaları çerçevesinde 94/56/EC sayılı Konsey Direktifinde belirtildiği üzere SHGM’den işlevsel olarak bağımsız ve 15 Nisan 2006

tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Teknik Denetçilerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 18. maddesi ile Bakana bağlı Kaza Soruşturma Kurulu oluşturulmuştur.

Slot tahsisi konusunda çıkartılan Slot Uygulama Prensipleri Talimatıyla; ülkemizde bulunan havalimanları apron, park sahası ve hava sahası kapasitelerinin, koordinasyon ve tarife düzenleme kapsamına alınması durumunda tarifeli veya tarifersiz iç ve dış hatlarda sefer düzenleyen yerli ve yabancı tüm havayolu işletmeleri ile diğer kurum ve kuruluşlar tarafından havalimanlarının IATA standartlarına uygun olarak en verimli şekilde kullanılmasını teminen gerekli düzenlemelerin yapılması amaçlanmaktadır.

Tablo. 4. 14: Ulaştırma Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Euro)

	2005	2006	2007	2008	2009
1. TCDD'nin ve Türk Demir Yolu Sektörünün Yeniden Yapılandırması					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-477	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-477	---	---	---
2. Kara Yolu Sektörüne Destek Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-1.500	-1.500	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-1.500	-1.500	---	---
3. Türkiye'nin Liman ve Kıyı Alanlarında Deniz Emniyetinin Artırılması					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	-162,5	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-162,5	---	---
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-1.977	-1.662,5	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-1.977	-1.662,5	---	---

4.6.5. Enerji

Türkiye, enerji piyasası reformlarını yapmaya ve ulusal enerji mevzuatını AB mevzuatı ile tamamen uyumlulaştırmaya büyük önem vermektedir. Bu doğrultuda, son yıllarda önemli reformlar yapılmış olup, sektörün rekabete açılması yolunda kayda değer bir mesafe alınmıştır.

3 Mart 2001 tarihinde yürürlüğe giren Elektrik Piyasası Kanunu çerçevesinde kurulmuş olan Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) sektörün sağlıklı işleyebilmesini gözetmekle görevlidir. EPDK tarafından yürütülen ikincil mevzuat çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmıştır. Halen Kanunda yapılan değişikliklerin gerektirdiği düzenlemeler üzerinde çalışmalar devam etmektedir.

Diğer taraftan, 2006 yılı Mayıs ayında çıkarılan 5496 sayılı Kanunla Elektrik Piyasası Kanununda bazı değişiklikler yapılmış olup, bu çerçevede;

- TEDAŞ ile dağıtım bölgelerinde faaliyet göstermek üzere kurulan elektrik dağıtım şirketleri arasında işletme hakkı devir sözleşmelerinin düzenlenmesi,
- 31 Aralık 2010 tarihine kadar fiyat eşitleme mekanizmasının uygulanması,
- TETAŞ, EÜAŞ, perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketleri, EÜAŞ'ın yeniden yapılandırılmasıyla oluşan gruplar veya kamu üretim şirketleri arasında, süresi beş yılı aşmamak kaydıyla enerji alım-satımına ilişkin geçiş dönemi anlaşmalarının imzalanması,

konularında düzenlemeler yapılmıştır.

Bu çerçevede TEDAŞ yeniden yapılandırılarak 20 elektrik dağıtım bölgesi oluşturulmuş, bu bölgelerin her birinde faaliyet gösterecek şirketler kurulmuş ve TEDAŞ ile bu şirketler arasında işletme hakkı devri sözleşmeleri imzalanmıştır. TEDAŞ'ın yeniden yapılandırılması ile oluşturulan 20 dağıtım şirketine lisans verilmesi ve tarifelerinin onaylanması işlemleri 1 Eylül 2006 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır. Hali hazırdaki tek özel sektör şirketi olan Kayseri ve Civarı Elektrik Dağıtım T.A.Ş.'nin lisanslanması ve tarifelerinin onaylanması çalışmaları sürdürülmektedir.

Kamu bünyesinde kalacak hidroelektrik santrallerinin belirlenmesini takiben, üretim portföy gruplarının oluşturulması çalışmaları tamamlanmıştır. Bu çerçevede, 2007 yılında üretim tesislerinin özelleştirilmesine başlanılabileceği öngörülmektedir.

5496 sayılı Kanunda öngörülen geçiş dönemi sözleşmeleri imzalanmış ve elektrik piyasasında fiyatın rekabet ortamında oluşmasına imkan tanıyan dengeleme ve uzlaştırma sisteminin nakdi uygulamasına 20 Temmuz 2006 tarihli EPDK kararı ile 1 Ağustos 2006 tarihinde başlanmıştır.

Yapılan bu çalışmalarla elektrik sektörünün yeniden yapılandırılması adına önemli mesafeler katedilmiştir. Reformun gerçek anlamıyla tamamlanabilmesi, üretim ve dağıtım varlıklarının özelleştirilmesi sürecinin tamamlanması ve piyasada yer alacak çok sayıda aktörün rekabet ettiği bir yapının oluşturulmasıyla mümkün olacaktır. Sektördeki reform çalışmalarının 2009 yılı sonu itibarıyla büyük oranda tamamlanması öngörülmektedir.

Mayıs 2001 tarihinde yürürlüğe giren Doğal Gaz Piyasası Kanunu çerçevesinde, doğal gaz sektöründe son beş sene içerisinde lisans, tesisler, iletim, dağıtım ve müşteri hizmetleri, sertifika, iç tesisat, tarifeler ve denetim konularındaki çeşitli yönetmelikler yürürlüğe girmiştir. Kanunla öngörülen piyasa yapısının oluşması için EPDK tarafından doğal gaz dağıtım ihaleleri yapılmaktadır.

Doğal gaz ithalat anlaşmalarının tümü Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketinin (BOTAŞ) elinde bulunmaktadır. 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu gereği BOTAŞ, ithalattaki payı ulusal tüketimin yüzde 20'sinin altına düşene kadar yeni bir alım anlaşması imzalamayacaktır. Ayrıca BOTAŞ 2009 yılına kadar mevcut alım ve satım anlaşmalarını bağımsız arz şirketlerine devretmekle yükümlüdür. 5367 sayılı Kanunun 2. maddesiyle Doğal Gaz Piyasası Kanununun ilgili maddesinde getirilen değişikliğe uygun olarak ihaleye çıkılmış olup, söz konusu ihale 30 Kasım 2005 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Buna göre, 16 milyar sm³'lük (64 lot) için çıkılan ihalede 4 milyar sm³'lük Rusya-Turugaz sözleşmesinin tamamı için teklif alınmıştır. İhale sonuçlanma aşamasındadır.

Enerji sektörünün bir diğer bileşeni olan petrol piyasasının serbestleştirilmesi konusunda da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Petrol Piyasası Kanununun yürürlüğe girmesini takiben ham petrol, akaryakıt ve diğer petrol ürünleriyle ilgili piyasa

faaliyetlerinin serbestleştirilmesi için gerçekleştirilen ikincil mevzuat çalışmalarında önemli bir mesafe katedilmiştir (Tablo 4.15). Petrol Piyasası Kanununda tanımlanan yeni piyasa yapısı Ocak 2005 tarihi itibarıyla faaliyete geçirilmiştir. Bu çerçevede, EPDK tarafından lisanslama işlemleri devam etmektedir. Petrol Piyasası Kanunu ve ikincil mevzuat çerçevesinde; akaryakıt fiyatları serbest piyasada belirlenmeye başlanmış, petrolün serbest dolaşım imkan ve kabiliyetinin artırılmasına yönelik çalışmalar kapsamında, resmi isimlendirme, teknik düzenleme ve dolaşıma ilişkin bazı düzenlemeler yapılmış, piyasa izleme sistemi oluşturulmuştur.

Mart 2005 tarihli Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Kanununun yürürlüğe girmesini takiben, ilgili piyasaya yönelik ikincil mevzuat çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Bu kapsamda Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Lisans Yönetmeliği, Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Sorumlu Müdür Yönetmeliği, Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Eğitim Yönetmeliği ve Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasasında Yapılacak Denetimler ile Ön Araştırma ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girmiştir.

Enerji Verimliliği Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulmuştur. 2007 yılı içerisinde yürürlüğe girmesi beklenen Kanun ile enerjinin ve enerji kaynaklarının rasyonel kullanımının sağlanması, tasarruf potansiyelinin ülke ekonomisine kazandırılması, enerji kullanımından kaynaklanan çevre kirliliğinin azaltılması ve yeni iş olanaklarının yaratılması gibi çok yönlü fayda sağlanması beklenmektedir.

Türkiye'nin elektrik ve gaz alanında AB pazarı ile fiziksel entegrasyonuna yönelik projeler devam etmektedir. Bu çerçevede, Türkiye-Yunanistan gaz boru hattının 2006 yılı sonunda işletmeye girmesi planlanmaktadır. Türkiye-Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya (Nabucco) Projesi ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Bu projelerin hayata geçirilmesiyle Türkiye, AB'ye gaz arzında yeni bir güzergah konumuna gelecektir. Bu projeler AB için, gerek kaynak çeşitlendirilmesi gerekse rekabetin artmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Diğer taraftan, Türkiye elektrik sisteminin UCTE (Union for the Coordination of Transmission of Electricity) ile senkron paralel çalışmasına olanak sağlayacak UCTE üyeliği için çalışmalar devam etmektedir.

Tablo. 4. 15: 2006 Yılında Enerji Piyasasında Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler

Tarih	Numara	Adı	Açıklama
Elektrik			
24/05/2006	26177 sayılı Resmi Gazete	Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Strateji Belgesi Kapsamında geçiş dönemine ilişkin mekanizmaları tanımlamaktadır.
24/12/2005	26033 sayılı Resmi Gazete	Elektrik Piyasası İthalat ve İhracat Yönetmeliği	Elektrik enerjisi ithalatı ve/veya ihracatı faaliyetine ilişkin usul ve esaslar ile enterkonksiyon hatlarında sınır ötesi ticarete yönelik kapasite tahsisi ve kullanımına ilişkin esaslara dair yönetmeliğin son halidir.
19/03/2006	26054 sayılı Resmi Gazete	Rüzgar ve Güneş Ölçümlerine İlişkin Tebliğin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Tebliğ	Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinin Geçici 7. maddesi gereğince, rüzgâr ve güneş enerjisine dayalı üretim tesisi kurulmasına temel teşkil eden ölçümlere ilişkin usul ve esasları düzenleyen tebliğin kaldırılması amacıyla çıkarılmıştır.

04/04/2006	26129 sayılı Resmi Gazete	Elektrik Enerjisi Talep Tahminleri Hakkında Yönetmelik	Elektrik piyasasında üretim kapasite projeksiyonu ile iletim sistemi on yıllık gelişim raporu ve dağıtım şirketlerinin yatırım planı ile dağıtım sistemi on yıllık gelişim raporunun hazırlanmasına esas teşkil eden elektrik enerjisi talep tahminlerinin oluşturulmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektedir.
26/04/2006	26150 sayılı Resmi Gazete	Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği	2002 yılında çıkarılan elektrik piyasasında faaliyet gösterecek tüzel kişilere verilecek lisanslara ilişkin usul ve esaslara dair yönetmeliğin son halidir.
24/06/2006	26208 sayılı Resmi Gazete	Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği	Dağıtım sistemine bağlanmak isteyen veya bağlı olan tüketiciler ile bu tüketicilere bağlantı anlaşması, perakende satış sözleşmesi veya ikili anlaşma kapsamında hizmet veren taraflara uygulanacak standart, usul ve esasları belirlemektedir.
26/07/2006	26240 sayılı resmi Gazete	Elektrik Piyasasında Mali Uzlaştırma Yapılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Tebliğ	Elektrik piyasasında dengeleme ve uzlaştırma mekanizmasınının 1 Ağustos 2006 tarihi itibarıyla nakdi uygulamasının başlatılması çerçevesinde bu tebliğ yürürlükten kaldırılmıştır.
01/08/2006	26246 sayılı Resmi Gazete	Elektrik Piyasası Şebeke Yönetmeliği	4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununda öngörülen piyasa modelinin oluşturulması için, iletim sisteminin güvenilir ve düşük maliyetli olarak işletilmesinde ve enerji kalitesi ile sistem kararlılığının sağlanmasında uygulanacak standartlara ilişkin usul ve esaslara dair yönetmeliğin son halidir.
12/08/2006	26257 sayılı Resmi Gazete	Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği	Elektrik piyasasında düzenlemeye tabi tarifelerin hazırlanmasına, incelenmesine, değerlendirilmesine, değiştirilmesine ve onaylanmasına ilişkin usul ve esaslara dair yönetmeliğin son halidir.
12/09/2006	26287 sayılı Resmi Gazete	Elektrik Piyasasında Dağıtım Sisteminde Sunulan Elektrik Enerjisinin Tedarik Sürekliliği, Ticari ve Teknik Kalitesi Hakkında Yönetmelik	Elektrik enerjisinin tedarik sürekliliği, ticari ve teknik kalitesine ilişkin olarak dağıtım şirketleri tarafından uyulması gereken kurallar ile uygulamaya ilişkin esas ve usulleri kapsar.
Doğal Gaz			
26/07/2006	26240 sayılı Resmi Gazete	Doğal Gaz Piyasası Sertifika Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	Doğal gaz piyasasında iç tesisat ve servis hatları ile yapım ve hizmet faaliyetlerini yürüten gerçek veya tüzel kişilere verilecek sertifikalara ilişkin usul ve esasları belirleyen Doğal Gaz Piyasası Sertifika Yönetmeliğinin son halidir.
Petrol			
09/12/2005	26018 sayılı Resmi Gazete	Petrol Piyasası Bilgi Sistemi Yönetmeliği	Piyasa yapısına ve gelişimine dair bilgilerin toplanması ve piyasa faaliyeti gösteren kişilerin bu konudaki yükümlülüklerini düzenlemektedir.

12/09/2006	26287 sayılı Resmi Gazete	Petrol Piyasasında Yapılacak Denetimler İle Ön Araştırma ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan temin edilen petrol ve madeni yağın doğrudan veya işlenerek güvenli ve ekonomik olarak rekabet ortamı içerisinde kullanıcılara sunumuna ilişkin piyasa faaliyetlerinin gözetimine, denetimine ve yaptırımların uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirleyen yönetmeliğin son halidir.
10/10/2006	26315 sayılı Resmi Gazete	Petrol Piyasasında Ulusal Marker Uygulamasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	Yurt içinde pazarlanacak akaryakıtta ulusal marker eklenmesine ilişkin usul ve esasları belirleyen Petrol Piyasasında Ulusal Marker Uygulamasına İlişkin Yönetmeliğin son halidir.
20/10/2006	26325 sayılı Resmi Gazete	Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	Yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan temin edilen petrolün doğrudan veya işlenmek suretiyle, güvenli ve ekonomik olarak rekabet ortamı içerisinde kullanıcılara satışına ilişkin piyasa faaliyetlerinin; şeffaf, eşitlikçi ve istikrarlı biçimde sürdürülmesi için gerçek ve tüzel kişilere verilecek lisanslara, Kuruma yapılacak bildirimlere ve kayıt düzenlerine ilişkin usul ve esasları belirleyen Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliğinin son halidir.
Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG)			
01/11/2006	26333 sayılı Resmi Gazete	Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Lisans Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	Yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan temin edilen sıvılaştırılmış petrol gazlarının (LPG) güvenli ve ekonomik olarak rekabet ortamı içerisinde kullanıcılara sunumuna ilişkin piyasa faaliyetlerinin şeffaf, eşitlikçi ve istikrarlı biçimde sürdürülmesi için gerçek ve tüzel kişilere verilecek lisanslara, Kuruma yapılacak bildirimlere ve kayıt düzenlerine ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir.
10/05/2006	26164 sayılı Resmi Gazete	Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasasında Yapılacak Denetimler İle Ön Araştırma ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	Yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan temin edilen sıvılaştırılmış petrol gazları (LPG)'nin güvenli ve ekonomik olarak rekabet ortamı içerisinde kullanıcılara sunumuna ilişkin piyasa faaliyetlerinin gözetimine, denetimine ve yaptırımların uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektedir.

Enerji sektöründeki reformlar çerçevesinde AB ve AB üyesi ülkeler ile 6 ayı proje yürütülmektedir;

1. Türkiye’de enerji verimliliğinin geliştirilmesi amacıyla, enerji tasarrufu programlarını yürütmek ve ilgili politikaların geliştirilmesine katkıda bulunmakla görevli olan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının bağlı kuruluşu Elektrik İşleri Etüt İdaresi-Ulusal Enerji Tasarruf Merkezinin (EİEİ/UETM) idari kapasitesinin güçlendirilmesini amaçlayan Türkiye’de Enerji Verimliliğinin Artırılmasına Dair Eşleştirme Projesi 13 Temmuz 2005 tarihinde başlamıştır. Projenin genel amacı, ülkemizde enerji kullanımında verimliliği artırmak üzere, Avrupa’daki benzerlerine uygun bir enerji verimliliği çerçevesinin Türkiye’de oluşturulmasıdır. Aynı zamanda söz konusu Proje, yasal ve kurumsal yapının kuvvetlendirilmesi, enerji tasarrufu potansiyelinin belirlenmesi faaliyetlerini de kapsamaktadır. Proje, mali

işbirliği programları kapsamında AB tarafından desteklenmektedir. Söz konusu projeye AB desteği 1,3 milyon eurodur.

2. Binalarda enerjinin verimli kullanımı konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi amacıyla yönelik olarak, AB 2005 Mali İşbirliği Programlaması kapsamında, bütçesi 1,1 milyon euro olan Binalarda Enerji Verimliliği Konusunda Kamu Bilincinin Artırılması Projesinin 2007 yılında başlatılabilmesi için hazırlık çalışmaları halen devam etmektedir.
3. Beyaz eşya sektöründe enerji verimliliği standartlarının ve etiketlenmenin etkin uygulanması için kamuoyunun bilinçlendirilmesi ve sektörde ilgili aktörlerin kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla yönelik BM-UNDP, AB'ye Aday Ülkelerde Enerji Verimliliği Standartlarının ve Etiketlemenin Uygulanmasına Yönelik Engellerin Kaldırılması için Kapasite Geliştirme Projesinin 2007 yılında başlaması beklenmektedir. Yaklaşık 3 milyon dolar olarak belirlenen proje bütçesinin yarısı UNDP/GEF tarafından, diğer yarısı ise Türk proje paydaşları tarafından karşılanacaktır. AB'ye aday ülkelere yönelik olan bölgesel nitelikli projede Bulgaristan, Romanya, Hırvatistan ve Türkiye yer almaktadır. Söz konusu projenin Türkiye ile ilgili faaliyetleri, EİEİ Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, ilgili kurumlar ve sektörlerin işbirliğinde yürütülecektir.
4. Doğal Gaz İletimi ve Geçişinde BOTAŞ'a Hukuki ve Know-How Desteği Sağlanması projesi kapsamında yapılan teknik çalışmalar ve eğitimler devam etmekte olup, projenin Mart 2007'de tamamlanması öngörülmektedir.
5. Ulusal elektrik pazarının AB elektrik piyasası ile tam entegrasyonu amacı çerçevesinde, ulusal elektrik şebekesinin UCTE sistemi ile hangi teknik şartlarda tam senkronize olarak irtibatlandırılacağına yönelik Türkiye'nin UCTE Elektrik Sistemine Entegrasyonuna Yönelik Fizibilite Çalışmaları projesi TEİAŞ tarafından yürütülmektedir. Projenin bütçesi 1,5 milyon euro olup, söz konusu meblağın 12.500 euro tutarındaki kısmı ulusal katkı payıdır.
6. EPDK tarafından yürütülen Düzenleyici Kurum Bilgi Sistemi Projesi ile EPDK'nın enerji piyasalarını etkin bir şekilde düzenlemesi ve denetlemesini desteklemek amacıyla yönelik olarak düzenleyici bilgi sistemleri yapısının oluşturulması öngörülmektedir. Projeye ilgili ihale Kasım 2005 itibarıyla sonuçlanmış, sözleşme imzalanmış ve projenin uygulamasına geçilmiştir.

Tablo. 4. 16: Enerji Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Euro)

	2005	2006	2007	2008	2009
1. Türkiye'nin UCTE Elektrik Sistemine Entegrasyonuna Yönelik Fizibilite Çalışmaları Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-12,5	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-12,5	---	---	---
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-12,5	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-12,5	---	---	---

EK TABLolar

Tablo.1: Büyüme ve İlgili Göstergeler

Yüzde (Aksi Belirtilmemiş İse)	ESA Kodu	2005	2006	2007	2008	2009
1. GSYİH Büyümesi, 1987 Fiyatlarıyla (14+15+16)	B 1 g	7,4	6,0	5,0	5,6	5,9
2. GSYİH, Cari Fiyatlarla (Milyar YTL)	B 1 g	487	561	630	692	762
3. GSYİH Deflatörü Artışı		5,4	8,6	7,0	4,0	4,0
4. TÜFE Artışı (Yıllık Ortalama)		8,2	9,5	7,1	4,0	4,0
5. İstihdam Artışı*		1,2	0,3	1,5	1,7	1,9
6. Emek Verimliliği Artışı**		6,1	5,7	3,4	3,9	3,9
7. Yatırım Harcamaları (GSYİH İçindeki Pay, Yüzde)		25,1	24,8	24,8	24,7	25,0
Büyümenin Kaynakları: 1987 Fiyatlarıyla Yüzde Değişmeler						
8. Özel Kesim Tüketim Harcamaları	P3	8,8	7,6	3,3	5,3	5,8
9. Kamu Kesimi Tüketim Harcamaları	P3	2,4	10,0	6,0	5,1	4,6
10. Toplam Sabit Sermaye Oluşumu	P51	24,0	11,6	6,0	6,0	8,1
11. Stok Değişmesi (Yüzde)***	P52+P53	-2,5	-1,6	0,0	0,0	0,0
12. Mal ve Hizmet İhracatı	P6	8,5	6,7	11,0	11,8	10,9
13. Mal ve Hizmet İthalatı	P7	11,5	9,3	7,9	10,6	11,1
GSYİH Büyümesine Katkı Oranları						
14. Yurtiçi Nihai Talep		11,6	8,9	4,3	5,6	6,5
15. Stok Değişmesi	P52+P53	-2,5	-1,6	0,0	0,0	0,0
16. Toplam Net Mal ve Hizmet İhracatı Dengesi	P11	-1,7	-1,6	0,9	0,1	-0,6
Toplam Katma Değer Artışı						
17. Tarım		5,6	0,5	2,5	3,7	3,5
18. Sanayi		6,5	6,5	5,2	6,4	6,2
19. İnşaat		21,5	13,1	5,0	5,6	5,9
20. Hizmetler		8,2	6,8	5,4	5,6	6,1

* Çalışan kişi sayısı, yerel, milli hesaplar tanımlamalarına göre

** İstihdam edilen kişi başına, sabit fiyatlarla GSYİH artışı

*** Büyüme katkısı

Tablo.2: İşgücü Piyasasında Gelişmeler

	2005	2006	2007	2008	2009
1. Nüfus (Bin Kişi -Yıl Ortası)	72.065	72.974	73.875	74.766	75.643
2. Nüfus Artış Oranı (Yüzde)	1,28	1,26	1,23	1,21	1,17
3. Çalışma Çağı Nüfusu (Bin Kişi)*	50.826	51.728	52.632	53.549	54.467
4. İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde) *	48,3	47,6	47,3	47,3	47,3
5. İstihdam Düzeyi (Bin Kişi) *	22.046	22.112	22.444	22.823	23.255
6. İstihdam Artış Oranı (Yüzde)	1,2	0,3	1,5	1,7	1,9
7. Kamu İstihdamı, Genel Devlet (Bin kişi)	2.391	---	---	---	---
8. Kamu İstihdamı Artış Oranı (Yüzde)	-4,5	---	---	---	---
9. İşsizlik Oranı (ILO tanımına göre) (Yüzde)	10,3	10,1	9,8	9,8	9,7
10. İşgücü Maliyeti Artış Oranı (Yüzde)					
Kamu	6,6	---	---	---	---
Özel	4,5	---	---	---	---
11. Ortalama Reel Ücret Artış Oranı (Yüzde)					
Kamu	7,6	---	---	---	---
Özel	0,5	---	---	---	---

* +15 yaş

Tablo.3: Ödemeler Dengesi

Milyar Dolar (Aksi Belirtilmemiş İse)	2005	2006	2007	2008	2009
1. Cari İşlemler Hesabı (GSYİH İçindeki Pay, Yüzde)	-6,4	-7,9	-7,4	-6,5	-5,7
2. Toplam Mal İhracatı	76,9	88,0	99,9	111,9	126,3
3. Toplam Mal İthalatı	-109,9	-127,4	-140,7	-151,9	-166,3
4. Mal Dengesi	-32,9	-39,4	-40,8	-40,0	-40,0
5. Hizmet Gelirleri	25,8	24,6	27,4	29,9	32,4
6. Hizmet Giderleri	-11,9	-11,1	-11,8	-13,1	-14,3
7. Hizmet Dengesi	14,0	13,5	15,5	16,7	18,1
8. Net Faiz Gelirleri	-4,0	-5,0	-5,7	-5,4	-5,1
9. Diğer Net Faktör Gelirleri	-1,7	-1,3	-1,2	-1,9	-2,2
10. Cari Transferler	1,5	1,5	1,8	1,8	1,8
11. Cari Transferler, AB'den (Milyar Euro)	---	0,3	0,5	0,5	0,5
12. Cari İşlemler Hesabı	-23,2	-30,8	-30,4	-28,7	-27,4
13. Doğrudan Yabancı Yatırım (Net)	8,7	18,3	13,2	7,2	6,8
14. Resmî Rezervlerdeki Değişim	-17,8	-2,8	-5,3	-0,2	-0,8
15. Dış Borç (Toplam)	171,1	192,1	210,9	229,2	247,2
16. Kamu Dış Borç Stoku	68,1	70,0	72,4	72,7	72,5
17. Kamu Dış Borç Stoku, Yabancı Para Cinsinden	---	---	---	---	---
18. Döviz Kuru (Euro Yıl Sonu)	1,5904	1,9100	---	---	---
19. Döviz Kuru (Euro Yıl Ortalaması)	1,6695	1,8036	---	---	---
20. Dış Tasarruf (GSYİH İçindeki Pay, Yüzde) (1)	6,7	8,1	7,6	6,8	6,0
21. Özel Tasarruf (GSYİH İçindeki Pay, Yüzde) (1)	14,4	11,4	13,7	13,4	14,0
22. Özel Yatırım (GSYİH İçindeki Pay, Yüzde) (1)	15,5	16,6	16,7	16,9	17,2
23. Kamu Tasarrufu (GSYİH İçindeki Pay, Yüzde) (1)	4,0	5,3	3,5	4,5	5,0
24. Kamu Yatırımı (GSYİH İçindeki Pay, Yüzde) (1)	4,3	4,9	5,0	4,9	5,0

(1) TÜİK tarafından açıklanan harcamalar yoluyla GSYİH baz alınmış ve yatırım-tasarruf dengesi bu çerçevede hesaplanmıştır. Tabloda verilen kamu yatırımları genel devletin yanında KİT yatırımlarını da kapsamaktadır.

Tablo.4: Kamu Maliyesi

GSYİH İçindeki Pay (Yüzde)	ESA	2005	2006	2007	2008	2009
Alt Kalemlere Göre Borçlanma Gereği*						
1. Genel Devlet	S13	0,2	-2,7	0,6	0,0	0,3
2. Konsolide Bütçe	S1311	-3,0	-3,2	0,3	-0,1	-0,2
3. Fon	S1311	-0,4	-1,6	-0,5	-0,5	-0,3
4. Mahalli İdareler	S1313	0,4	0,5	0,5	0,1	0,1
5. Sosyal Güvenlik	S1314	4,1	3,2	1,8	1,7	1,8
6. Döner Sermaye	S1311	-0,4	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
7. İşsizlik Fonu		-1,0	-1,0	-1,0	-0,9	-0,8
8. Genel Sağlık Sigortası		0,0	0,0	0,3	0,4	0,4
Genel Devlet (S13)						
9. Toplam Gelir	ESA	43,9	46,3	46,5	45,9	44,9
10. Toplam Harcamalar	ESA	43,6	43,6	47,1	45,9	45,1
11. Denge*	B9	0,2	-2,7	0,6	0,0	0,3
12. Faiz Ödemeleri	D41	9,5	8,4	8,5	7,2	6,7
13. Faiz Dışı Denge*		-9,8	-11,1	-7,9	-7,2	-6,5
Gelirler						
14. Vergiler	D2+D5	24,9	24,9	25,5	25,4	25,1
15. Sosyal Fonlar	D61	6,9	7,8	10,5	10,7	10,6
16. Diğer		12,1	13,6	10,5	9,8	9,2
17. Toplam Gelir	ESA	43,9	46,3	46,5	45,9	44,9
Giderler						
18. Toplam Tüketim	P3+D1	17,5	18,7	19,7	19,7	19,5
19. Sosyal Güvenlik Transferleri		8,1	8,0	8,3	8,2	8,2
20. Faiz Ödemeleri	D41	9,5	8,4	8,5	7,2	6,7
21. Sübvansiyonlar (1)	D3	0,9	1,1	1,0	1,0	1,1
22. Yatırım	P51	3,8	3,9	4,0	3,9	4,0
23. Diğer		3,7	3,6	5,6	5,8	5,7
24. Toplam Harcamalar	ESA	43,6	43,6	47,1	45,9	45,1

(1) Tarımsal destekleme, KİT görev zararı, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonunu kapsamaktadır.

* (+) açığı, (-) fazlayı ifade eder.

Tablo.5: Kamu Borç İstatistikleri

	ESA	2005	2006	2007	2008	2009
GSYİH'ya Oran, Yüzde						
1. Toplam Brüt Borç Stoku		69,2	63,4	57,7	53,1	48,4
2. Toplam Borç Ödemesi		29,8	23,1	20,5	13,4	10,7
3. Borç Stokundaki Değişme		-5,5	-5,8	-5,7	-4,6	-4,7
Toplam Borç Stokundaki Değişmenin Kaynakları						
4. Faiz Dışı Genel Devlet Dengesi *	B9	-9,8	-11,1	-7,9	-7,2	-6,5
5. Faiz Ödemeleri *	D41	9,5	8,4	8,5	7,2	6,7
6. Nominal GSYİH Artışı (Yüzde)	B1g	-13,2	-15,2	-12,3	-9,8	-10,1
7. Borç Stokunu Etkileyen Diğer Faktörler		8,0	12,1	6,0	5,2	5,2
8. Diğer Etkenler: Kur Değişmeleri, vs.		8,8	14,3	6,8	6,0	5,7
9. Diğer Etkenler: Özelleştirme Gelirleri		-0,8	-2,2	-0,8	-0,8	-0,5

* ESA 95 kriterleri çerçevesinde tahmin verileri bulunmamaktadır.

Tablo.6: Önceki Güncellemeden Farklılıklar

	2005	2006	2007	2008	2009
1.GSYİH Büyümesi (Yüzde Artış)					
Önceki Güncelleme	5,0	5,0	5,0	5,0	---
Son Güncelleme	7,4	6,0	5,0	5,6	5,9
Fark	2,4	1,0	0,0	0,6	---
2.Cari İşlemler Dengesi (Euro mil.)					
Önceki Güncelleme	-16.368	-17.483	-18.027	-18.421	---
Son Güncelleme	-18.596	-24.585	-24.152	-22.629	-21.558
Fark	-2.228	-7.102	-6.125	-4.208	---
3.Toplam Dış Borç Stoku (Euro mil.)					
Önceki Güncelleme	132.800	140.952	149.365	158.333	---
Son Güncelleme	137.391	153.596	167.377	180.497	194.649
Fark	4.591	12.644	18.012	22.164	---
4.Cari Genel Devlet Dengesi (GSYİH'ya Oran, Yüzde)					
Önceki Güncelleme	-1,3	0,2	-0,9	0,0	---
Son Güncelleme	-0,2	2,7	-0,6	0,0	-0,3
Fark	1,1	2,5	0,3	0,0	---
5.Cari Genel Devlet Faiz Dışı Dengesi (GSYİH'ya Oran, Yüzde)					
Önceki Güncelleme	8,4	8,9	6,1	6,0	---
Son Güncelleme	9,8	11,1	7,9	7,2	6,5
Fark	1,4	2,2	1,8	1,2	---
6.Genel Devlet Brüt Borç Stoku (GSYİH'ya Oran, Yüzde)					
Önceki Güncelleme	70,0	65,6	61,4	56,7	---
Son Güncelleme	69,2	63,4	57,7	53,1	48,4
Fark	-0,8	-2,2	-3,7	-3,6	---

Tablo.7: 2006 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı Hazırlıklarında Kullanılan Dış Ekonomik Gelişmelerle İlgili Varsayımlar

	2005	2006	2007	2008	2009
Faiz Oranları (Yüzde)					
Yurtiçi DİBS Faiz Oranları (Basit)	16,6	18,0	---	---	---
Yurtiçi DİBS Faiz Oranları (Kısa Vade)	---	---	---	---	---
Yurtiçi DİBS Faiz Oranları (Uzun Vade)	---	---	---	---	---
Euro Bölgesi: Kısa Dönem (3 Aylık, Para Piyasası)	2,2	---	---	---	---
Euro Bölgesi: Uzun Dönem	3,4	---	---	---	---
ABD: Kısa Dönem (3 Aylık, Para Piyasası)	3,6	---	---	---	---
ABD: Uzun Dönem (10 Yıllık Hazine Bonosu)	4,3	---	---	---	---
Döviz Kurları					
Nominal (TL/ €)	1,6695	1,8036	---	---	---
Yıllık Ortalama Yüzde Değişme (“-” Değer Kaybı)	-5,6	8,0	---	---	---
Parite (\$/€)	1,25	1,25	1,26	1,27	1,27
Reel Kur Yüzde Değişme (“+” Değer Kaybı)	-11,0	1,4	2,2	0,0	0,0
GSYİH Artışı (Reel Yüzde)					
Dünya, AB Hariç	5,6	5,7	5,2	5,2	5,2
ABD	3,2	3,4	2,3	2,8	2,8
Japonya	2,6	2,7	2,3	2,1	2,1
AB- 25	1,7	2,8	2,4	2,4	2,4
Dünya Ticareti (Reel)					
AB İhracat Pazarı (AB-25 Dışı)	9,0	9,6	8,6	7,8	7,8
AB İthalat (AB-25 İçi İthalat Hariç)	---	---	---	---	---
Dünya İthalatı (AB-25 Hariç)	8,2	9,1	8,3	7,9	7,9
Uluslararası Fiyatlar					
Dünya İthalat Fiyatları (Yüzde Değişme)	5,2	0,7	0,4	---	---
Petrol Dışı Mal Fiyatları	8,9	23,5	1,4	-0,9	---
Petrol Fiyatları (\$/varil)	53,0	65,6	66,3	68,0	68,0

Tablo.8: Devresel Gelişmeler*

	2005	2006	2007	2008	2009
1. GSYİH Büyümesi (1987 Fiyatlarıyla)	7,4	6,0	5,0	5,6	5,9
2. Gerçekleşen Denge	-3,0	-3,2	0,3	-0,1	-0,2
3. Net Faiz Ödemeleri	9,4	8,2	8,4	7,1	6,6
4. Potansiyel GSYİH Büyümesi	7,3	5,7	6,4	6,3	6,1
5. Üretim Açığı (Potansiyelden Yüzde Fark)	1,5	1,8	0,4	-0,2	-0,4
6. Devresel Bütçe Bileşeni	-0,7	-0,8	-0,2	0,1	0,2
7. Devresel Düzeltilmiş Denge	2,3	1,3	2,9	1,9	1,8
8. Devresel Düzeltilmiş Faiz Dışı Denge	-7,1	-7,0	-5,6	-5,3	-5,0

* Konsolide Bütçe / Merkezi Yönetim, (+) açığı, (-) fazlayı ifade eder.

Tablo.9: Yapısal Reform Gündemi ve Gelişmeler

Geçen yılın KEP'inde alınan önlemler	Yapılma Durumu (E/H)	Tarih ⁶	Yorumlar
Özelleştirme			
Elektrik dağıtım şirketleri için özelleştirme sürecinin 2005 yılı sonuna kadar başlatılması	H	---	3 şirket (AYEDAŞ, Başkent EDAŞ, SEDAŞ) için ihale süreci Ağustos 2006'da başlatılmıştır. Söz konusu şirketlerin ihalesi Ocak 2007'de gerçekleşecektir.
Şans Oyunları için özelleştirme işleminin başlatılması	H	---	Özelleştirme sonrası piyasayı düzenleyici mekanizma ve kuralları içeren Kanun taslağının yasalaşması beklenmektedir.
Kamu bankalarının özelleştirilmesi	H	---	Halk Bankası Ağustos 2006'da özelleştirme programına alınmıştır. Blok Satış yöntemiyle 2 yıl içinde özelleştirilmesi planlanmaktadır.
TCDD Limanlarının özelleştirilmesi	H	---	Mersin ve İskenderun Limanları için yapılan ihaleler henüz sonuçlandırılmamıştır. İzmir Limanı için ihaleye çıkmıştır. İhalede son teklif verme tarihi 30 Mart 2007'dir.
Başak Sigorta A.Ş. ve Başak Emeklilik A.Ş. şirketlerinin özelleştirilmesi	E	2006	Mayıs 2006'da devir işlemleri tamamlanmıştır.
Emekli Sandığına ait Tarabya ve Çelik Palas Otellerinin özelleştirilmesi	E	2006	Tarabya Oteli Haziran 2006'da devredilmiştir. Çelik Palas için yapılan ihale iptal edilmiştir.
Şeker Fabrikalarının özelleştirilmesi	H	---	Bor, Ereğli ve Iğın şeker fabrikaları ile Kayseri Şeker Fabrikasındaki kamu hisseleri için Mart 2006'da ihaleye çıkmış olup ihalenin son teklif verme tarihi 30 Kasım 2006'dır.
Rekabet Hukuku ve Politikaları			
4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda hem uygulama etkinliğinin artırılması hem de AB'deki Tüzük ve Duyuru şeklinde yürürlükte bulunan mevzuat ile uyum sağlanması amacıyla değişiklik yapılması	H		İlgili kurumların görüşleri alınan Kanun Taslağı metni Rekabet Kurulu gündeminde.
1998/3 sayılı Motorlu Taşıtlar Dağıtım ve Servis Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğinin, 1400/2002 sayılı Motorlu Araç Sektöründeki Dikey Anlaşma ve Uyumlu Eylem Kategorilerine İlişkin Avrupa Komisyonu Tüzüğüne uyumlaştırılması çalışmaları	E	2006	1998/3 Sayılı Tebliğin yerini alan 2005/4 sayılı Motorlu Taşıtlar Sektöründeki Dikey Anlaşmalar ve Uyumlu Eylemlere İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
DPT bünyesinde, işlevsel bağımsızlığı haiz bir devlet yardımları izleme ve denetleme birimi oluşturulmasına yönelik çalışmalar	H		Kanun Tasarısı Taslağı Başbakanlığa sunulmuştur.
Yatırım Ortamının İyileştirilmesi			
Bölgesel Kalkınma Ajansları Kurulması Hakkında Kanun	E	2006	25 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile yatırım ve işletmeye alma aşamalarındaki sektörel izinlerin tek

⁶ Yapıldığı ya da yapılması öngörülen tarihtir.

			elden takip ve koordinasyonu amacıyla Yatırım Destek Ofislerinin oluşturulması düzenlenmiştir. Bu ofislerin çalışma esas ve usullerini düzenleyen Yönetmelik ise 25 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
KOBİ tanımı hakkında Yönetmelik çıkarılması ile AB mevzuatıyla uyumlu tek bir KOBİ tanımının kabul edilmesi	E	2005	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik 18 Kasım 2005 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak, 6 ay sonra yürürlüğe girmiştir. Böylece, AB mevzuatıyla uyumlu tek bir KOBİ tanımı kabul edilmiştir.
Yatırım Promosyon Faaliyetleri	E	2006	Türkiye’de yatırım yapılmasını özendirmeye yönelik yatırım destek ve tanıtım stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanması amacıyla hazırlanan 5523 sayılı Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı Kurulması Hakkında Kanun 4 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun uygulanmasını sağlamak ve Kanunla kendisine verilen görevleri yerine getirmek üzere teşkil edilecek olan Ajans’ın, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip ve Başbakanlıkla ilgili bir kuruluş olması öngörülmektedir.
Kıyı Kanunu	H	2007	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanan Kıyı Kanunu Değişikliği Kanun Tasarısı Mayıs 2006’da Başbakanlığa gönderilmiştir.
Türk Ticaret Kanunu	H	2007	Sorunsuz şirketlerin tasfiye süreçlerini kısaltmayı ve kolaylaştırmayı, şirket birleşmelerinde şirketlerin aynı türden olmaları şartını kaldırmayı amaçlayan Türk Ticaret Kanunu Değişiklik Tasarısı TBMM’ye sevk edilmiştir.
Mali Sektör			
Kamu bankalarının özelleştirilmesi	H	---	Ziraat Bankası ve Halk Bankasının halka arz ve diğer yöntemlerle özelleştirmesini amaçlayan strateji raporu doğrultusunda çalışmalar devam etmektedir. Halk Bankası’nın özelleştirmeye hazırlık işlemleri başlatılmıştır. Bu çerçevede, özelleştirme sürecinin Banka, Hazine ve ÖİB tarafından koordinasyon içinde yürütülmesi ve bu amaçla ÖİB tarafından danışman tutulmasına ilişkin düzenleme 2005 yılı Kasım ayı içerisinde yürürlüğe girmiştir. Yine aynı çerçevede, teknik ve hukuki danışman firmaların seçimi Nisan 2006 itibariyle tamamlanmış olup, çalışmalara başlanmış ve danışmanlarca 2006 yılı Haziran ayında raporların sunulmasını müteakiben, Ağustos 2006 tarihinde Türkiye Halk Bankası A.Ş.’deki Hazineye ait hisselerin tamamı özelleştirme kapsam ve programına alınmıştır. Ayrıca, Vakıfbank’ın yüzde 21,89’luk bölümü halka arz edilmiştir.

Kart çıkaracak kuruluşların kuruluş esaslarını belirleyen hükümler içeren Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu Tasarısının yasalaşması	E	2006	5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu 1 Mart 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
5411 sayılı Bankalar Kanununun geçici birinci maddesine göre alt düzenlemelerin 1 Kasım 2006 tarihine kadar bir yıl içinde gerçekleştirilmesi	E	2006	Konu ile ilgili çalışmalar, 1 Kasım 2006 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır.
Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II) ile ilgili etki analiz sonuçlarının açıklanması ve buna ilişkin yol haritasının belirlenmesi ve kamuoyuna ilan edilmesi	E	2005	Sektörün yüzde 95'ini temsil eden 23 bankanın katıldığı etki analizi sonuçları Aralık 2004 tarihinde açıklanmıştır. Mayıs 2005 tarihinde yeni sermaye yeterlilik uzlaşısına geçişte hangi aşamaların ne zaman uygulanacağına ilişkin bir rehber olan Basel II'ye Geçiş İlişkin Yol Haritası kamuoyuna ilan edilmiştir.
KOBİ'lerin ihraç edeceği sermaye piyasası araçlarının işlem göreceği, teşkilatlanmış piyasanın organizasyonunu ve altyapısını oluşturacak şirketin kuruluş çalışmalarının 2005 yılı içerisinde tamamlanması ve piyasanın faaliyete geçmesi	H	2007	Piyasada alım ve satımın yapılacağı işlem platformunu ve bunun gerektirdiği organizasyonu oluşturacak ve geliştirecek şirketin (Gelişen İşletmeler Piyasaları A.Ş.) kuruluşu 2005 yılı sonu itibarıyla gerçekleşmiş olup, projede önemli bir adım atılmıştır. Teknik ve yasal konulardaki çalışmalar sonlandırılmıştır. Piyasanın faaliyete geçmesi için borsa ortakları tarafından çalışmalar sürdürülmektedir.
Yatırım fonlarının katılma belgelerinin Merkezi Kayıt Kuruluşu bünyesinde kaydedilmesine ilişkin çalışmalar	E	2005	Likit fonlar dışındaki tüm yatırım fonlarının katılma belgelerinin kaydedilmesi çalışmaları 31 Aralık 2005 tarihinde tamamlanmıştır. Likit fonların kaydedilme çalışmaları ise 31 Mart 2006 tarihinde sonuçlandırılmıştır.
2005 yılı başına kadar borsada işlem gören şirketlerin hisse senetlerinin ve bunlara ilişkin hakların kaydedilmesi çalışmalarının tamamlanması	E	2005	2005 yılı Kasım ayı itibarıyla hisse senetleri İMKB'de işlem gören şirketlerin hisse senetlerinin ve bunlara ilişkin hakların kaydedilme çalışmaları tamamlanmıştır.
Takas ve saklama sisteminin yeniden yapılandırılması amacıyla sürdürülen çalışmalara devam edilmesi	H	2007	Kaydedilme çalışmaları Takasbank iş planında önemli bir zaman almış ve öncelik teşkil etmiştir. Ayrıca, konunun SPK bünyesinde yürütülen Eşleştirme Projesi'nde AB mevzuatına uyumu öngörülen hususlardan biri olması çalışmanın zamanlamasını etkilemiştir. Çalışmaların 2007 yılı içerisinde sonuçlandırılması hedeflenmektedir.
İpotekli konut finansman sisteminin oluşturulmasına yönelik hukuki ve teknik çalışmalar	E	2006	Kanun tasarıları hazırlanarak TBMM'ye iletilmiştir. İpotekli konut finansman sisteminin oluşturulmasına yönelik alt düzenlemelerin ise Aralık 2006 tarihine kadar tamamlanması planlanmaktadır.
AB mevzuatına uyum çalışmaları çerçevesinde AB tarafından Türkiye'ye sağlanmakta olan Katılım Öncesi Mali Yardımların 2004 programı kapsamında Merkezi ve Doğu Avrupa'da yer alan Aday Ülkelere Yönelik Katılım Öncesi Yardım Fonu (PHARE) programından yararlanmak üzere projeye başlanması	E	2006 – 2007	Sermaye Piyasası Kurulu ile Almanya Maliye Bakanlığı arasında yapılan Sermaye Piyasası Kuruluna AB Sermaye Piyasası Standartlarına Uyumda Yardım başlıklı AB Eşleştirme Projesi çalışmaları 1 Şubat 2006 tarihinde yapılan açılış toplantısını takiben başlamıştır. Proje kapsamında mevzuat uyum çalışmalarının yanı sıra eğitim ve düzenleme etki analizi

			çalışmaları da sürdürülmektedir.
Mevcut denetim standartlarının Uluslararası Denetim Standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi	E	2005-2008	Uluslararası Denetim Standartları ile tam uyumlu SPK'nın Seri:X No:22 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliği 12 Haziran 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Aracı kurumların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelerin Basel II kriterlerinin AB tarafından kabul edilmesini müteakip sermaye piyasası mevzuatının ilgili AB direktifiyle uyumlaştırılması	H	2005-2008	Basel II kriterleri çerçevesinde oluşturulan yeni sermaye yeterliliği direktifi Haziran 2006'da yayımlanmış ve söz konusu Direktifte yer alan düzenlemelerin önemli bir bölümünün yürürlük tarihi 31 Aralık 2006 olarak belirlenmiştir. Sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelerin AB müktesebatı ile uyumu aynı zamanda Eşleştirme projesi çalışma konularından birini oluşturmaktadır. Bu nedenlerle uyum çalışmalarının 2007 yılı içinde tamamlanarak, mevcut yapıda önemli değişiklikler içeren uyumun 2008 yılında tam olarak sağlanması öngörülmektedir.
Sermaye piyasası özel ihtisas mahkemelerinin kurulması	H	---	Diğer kurumlarla eşgüdümlü çalışma gerektirmesinden dolayı ilerleme kaydedilememiştir.
Devlet İç Borçlanma Senetlerinin Merkezi Kayıt Kuruluşu bünyesinde kaydileştirilerek müşteri bazında saklanması ve izlenmesi	H	2007	Sürdürülen çalışmalar kapsamında DİBS'lerin kesin alım satımı ile repo ters repo işlemlerinin ayrı ayrı ele alınması kararlaştırılmış ve öncelikle DİBS'lerin kesin alım satım işlemlerinde uygulanacak esaslar belirlenerek Şubat 2006'da Devlet Bakanlığına sunulmuştur. Söz konusu esaslar çerçevesinde Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) tarafından başlatılan sistem geliştirme ve yazılım çalışmaları tamamlanmış olup, halen eğitim ve test süreci devam etmektedir. Özellikle bankaların gerekli uyum çalışmalarını tamamlayamamalarından kaynaklanan gecikmeler gibi aksaklıkların yaşanmaması halinde, 2007 yılında kesin alım satım konu DİBS'lerde MKK bünyesinde kaydi sisteme geçilmesi öngörülmektedir. Öte yandan, repo işlemlerine konu DİBS'lere yönelik tesis edilmesi gereken işlemler konusundaki çalışmalar ise repo mevzuatının gözden geçirilmesi çalışmalarının tamamlanmasını müteakip sonuçlandırılacaktır.
Sigortacılık Faaliyetlerinin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun Tasarısının Yasalaşması	H	2006	Sigortacılık Kanunu Tasarısı 26 Mayıs 2006 tarihinde TBMM'ye sevk edilmiştir
İşgücü Piyasası			
Özelleştirme Sosyal Destek Projesi II	E	2006-2008	Özelleştirme uygulamalarının devam etmesi nedeniyle, ikinci ÖSDP uygulanmaya başlanmıştır.
İdari Reform			
Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu	E	2005-2007	5428 sayılı Kanunla 5018 sayılı Kanun ve Anayasanın ilgili hükümleri arasında uyum ve kavram birliği sağlanmıştır. 5436 sayılı Kanunla 5018 sayılı Kanunun uygulama kabiliyeti artırılmış ve bütün

			hükümlerinin 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi sağlanmıştır. 5018 sayılı Kanunun uygulanması için gerekli ikincil mevzuat hazırlanmış ve 1 Ocak 2006 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.
Analitik bütçe sınıflandırmasının yaygınlaştırılması	E	2005-2007	Analitik bütçe sınıflandırması 2006 yılından itibaren mahalli idareler, sosyal güvenlik kurumları ile 5018 sayılı Kanun ile merkezi yönetim kapsamına dahil edilen kamu idarelerinde uygulanmaya başlamıştır.
Yerel Yönetimler Reformu	E	2005	Yerel Yönetim Reformu kapsamında hazırlanan 10 Temmuz 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 10 Temmuz 2004 tarih ve 5197 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu yürürlüğe girmiştir.
Kamu Denetçiliği Kurumu	E	2006	28 Eylül 2006 tarihli ve 5548 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu çıkarılmıştır.
Tarım			
Tarım Kanunu	E	2006	Tarım Strateji Belgesinde (2006-2010) ortaya konan politika çerçevesi, Tarım Kanunu ile kurumsal ve hukuksal bir altyapıya kavuşmuştur. Bu Kanun ile temel olarak, tarım politikalarının konuları ve amaçları, tarımsal destekleme politikalarının ilke ve öncelikleri, desteklemelerin hangi programlar ile yapılacağı belirlenmiş; üreticilerin üretim planlaması yapabilmelerini sağlayacak ve bunun için kısa dönem tercihlerinden çok fazla etkilenmeyen istikrarlı bir ortamın oluşturulması amaçlanmıştır.
Tarım Sigortaları Kanunu kapsamında uygulamaların başlaması	E	2006	Bitkisel ve hayvansal üretimi tehdit eden risk ve belirsizlikler sonucu meydana gelecek kayıplar nedeniyle üreticilerin uğrayacağı zararların tazmin edilmesini temin etmek üzere 2005 yılında çıkartılan 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu uyarınca, Devlet Destekli Tarım Sigortaları uygulaması 2006 yılında başlamıştır.
Tohumculuk Kanunu	E	2006	1963 yılında yürürlüğe girmiş olan 308 sayılı Tohumlukların Tescil, Kontrol ve Sertifikasyonu Hakkında Kanun yeniden düzenlenerek 2006 yılında Tohumculuk Kanunu adıyla yasalaşmıştır.
Şeker fabrikalarının özelleştirilmesi	H	2006	Ereğli, Bor ve Iğın Şeker Fabrikalarının 2006 yılı sonuna kadar özelleştirilmesi beklenmektedir. Diğer şeker fabrikalarının önümüzdeki dönemde özelleştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.
Kırsal Kalkınma Stratejisinin hazırlanması	E	2006	Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi 2006 yılı Şubat ayında Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile kabul edilmiştir.
Kırsal Kalkınma Planının hazırlanması	H	2006-2007	Kırsal Kalkınma Planı konusundaki çalışmalar başlatılmış olup, 2004 yılı mali işbirliği programlamasına konu TR 0402.08 nolu proje ile teknik destek

			sağlanacaktır.
Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi	H	2005-2008	2004 yılı mali işbirliği programlamasına konu TR 0402.08 nolu projenin eşleştirme bileşeninin 2007 yılının ilk çeyreğinde tamamlanması öngörülmektedir. IPARD Ajansı işlevi görecektir Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu ile İzleme Komitesinin oluşturulması ve AB kırsal kalkınma fonlarının yönetimine temel teşkil edecek kanun taslağı meclise intikal ettirilmiştir. Ulusal akreditasyonun sağlanması ve Komisyonun yetki devri kararı alınmasına yönelik çalışmalar TR0503.05 nolu proje ile desteklenecektir.
Bölgesel Gelişme			
5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun	E	2006	Belirlenen Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları kurulabilmesine izin veren ve buna ilişkin usul ve esasları düzenleyen 5449 sayılı Kanun TBMM tarafından kabul edilerek 8 Şubat 2006 tarihinde yasalaşmıştır.
Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı	E	2006	Adana ili merkez olmak üzere Adana ve Mersin illerini kapsayan TR62 ve İzmir İli merkez olmak üzere TR31 Düzey 2 bölgelerinde Kalkınma Ajansları kurulmuştur.
Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	E	2006	Kalkınma Ajanslarının yapısı, organları ve bunların görev ve yetkileri ile işleyişine ilişkin hükümler düzenlenmiştir.
Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği	E	2006	Kalkınma Ajanslarının insan kaynakları politikası, personel istihdam etme usulleri ve personele ilişkin diğer hükümler düzenlenmiştir.
Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği	E	2006	Kalkınma Ajanslarının bütçe ve muhasebe sistemi içerisinde görev alacakların yetki ve sorumlulukları ile Ajans bütçesinin hazırlık ve uygulama süreci ve Ajansın muhasebe sistemine ilişkin hususlar düzenlenmiştir.
Kalkınma Ajansları Personelinin Ücret ve Gündelikleri İle Diğer Mali ve Sosyal Haklarının ve 2006 ve 2007 Yılları İçin Kalkınma Ajanslarına Kullandırılacak Transfer Ödeneklerinin Belirlenmesine Dair Usul ve Esaslar	E	2006	Kalkınma Ajanslarında çalışacak personelin ücret ve gündelikleri ile diğer mali ve sosyal haklarının alt ve üst limitleri ile Adana ve Mersin illerini kapsayan TR62 ve İzmir ilini kapsayan TR31 Düzey 2 bölgelerinde kurulan Kalkınma Ajanslarına 2006 yılı geçici bütçe ve 2007 yılı bütçesi için Genel Bütçeden aktarılacak transfer ödeneklerinin miktarı belirlenmiştir.
DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğünün kurumsal ve idari kapasitesinin geliştirilmesine ilişkin Eşleştirme Projesi	E	2006	Toplam 18 ay sürecek olan projenin uygulamasına 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla başlanmıştır. Projenin 2006 Kasım ayında tamamlanması beklenmektedir.
Sağlık-Sosyal Güvenlik Reformu ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesi			
Aile Hekimliği Pilot Uygulamasının yaygınlaştırılması	E	2006	Aile Hekimliği Pilot Uygulaması 3 ilde sürdürülmektedir.
Sağlık bilgi sistemi oluşturulması	H	2007	Standart bilgi sistemi oluşturma çalışmaları devam etmektedir.

Sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanması, uzun vadeli sigorta programları ile kısa vadeli sigorta programlarının birbirinden ayrılması ve genel sağlık sigortasının kurulması.	E	2005-2006	Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 16 Haziran 2006 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır ve 1 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe girecektir.
	E	2005-2006	Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu 20 Mayıs 2006 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.
	H	2006-2007	Sosyal güvenlik bilgi işlem altyapısının iyileştirilmesine ilişkin olarak provizyon sistemi çalışmaları devam etmektedir.
Bilgi ve İletişim Teknolojileri			
Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eki Eylem Planı	E	2006	2006/38 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararınca hayata geçirilmiştir.
Elektronik Haberleşme Kanunu	H	2006	Kanun Tasarısı TBMM’ye sevk edilmiştir.
Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun	H	2007	Kanun Tasarısı Taslağı Başbakanlığa sevk edilmiştir.
Bilişim Ağı Hizmetlerinin Düzenlenmesi ve Bilişim Suçları Hakkında Kanun	H	2007	Kanun Tasarısı Taslağı üzerine değerlendirme süreci devam etmektedir.
Telekomünikasyon Hizmet ve Altyapılarına İlişkin Yetkilendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	E	2006	Kablolu ve kablosuz internet servis sağlayıcılığı hizmetine ilişkin yönetmelik 15 Kasım 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Telekomünikasyon Hizmetlerinin Yürütülmesinde Geçiş Hakkına İlişkin Yönetmelik	E	2006	2 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Telekomünikasyon Hizmet ve Altyapılarına İlişkin Yetkilendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	E	2006	Rehberlik hizmetine ilişkin yönetmelik 6 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Geçiş Hakkı Düzenlemeleri	H	---	96/19/EC sayılı Tam Rekabet Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmektedir.
Numara Taşınabilirliği Yönetmeliği	H	2006	2002/22/EC sayılı Evrensel Hizmetler ve Kullanıcı Hakları Direktifine uyum amacıyla hazırlanan Taslak Yönetmelik Resmi Gazetede yayımlanmak üzere Telekomünikasyon Kuruluna sunulmuştur.
Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliğinde Değişiklik	H	2006	2002/19/EC sayılı Erişim Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmektedir.
Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	H	2006	2002/21/EC sayılı Çerçeve Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmekte olup, Elektronik Haberleşme Kanununun yasallaşmasını takiben yayımlanacaktır.
Elektronik Haberleşme Sektöründe Yetkilendirme Yönetmeliğinde Değişiklik	H	2007	2002/20/EC sayılı Yetkilendirme Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmekte olup, Elektronik Haberleşme Kanunu’nun yasallaşmasını takiben yayımlanacaktır
Telekomünikasyon Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması Hakkında Yönetmelik	H	2007	2002/58/EC sayılı Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Bilgilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması ile 2006/24/EC sayılı Kamuya Açık Haberleşme Hizmetleri veya Kamu Haberleşme Şebekesi ile bağlantılı olarak Üretilen veya İşlenen Verilerin Saklanması Hakkındaki Direktiflere uyum

		amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmektedir.	
Ulaştırma			
Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarının yeniden yapılandırılması	E	2006	Türkiye-AB Mali İşbirliği Programı kapsamında, Türk demiryolu mevzuatını AB direktifleri ile uyumlaştırmaya yönelik olarak 2003 yılında bir eşleştirme projesi başlatılmıştır. Alman Demiryollarının yüklenici olarak seçildiği proje 2006 yılında tamamlanmıştır.
Enerji			
Elektrik sektörünün özelleştirilmesine yönelik çalışmalar	H	2004-2009	Dağıtım özelleştirmelerinin başlaması için elektrik dağıtım sistemi 21 bölge olarak yeniden yapılandırılmış ve oluşturulan dağıtım şirketleri Özelleştirme İdaresi Başkanlığına bağlanmış olup özelleştirme çalışmaları devam etmektedir. Üretim özelleştirilmesi, dağıtım özelleştirilmesinde belirli bir aşamaya gelinmesinden sonra değerlendirilecektir. Özelleştirmelerin 2009 yılı sonuna kadar büyük ölçüde tamamlanması beklenmektedir.
Düzenleyici Kurum Bilgi Sistemi Projesi	H	2004-2006	Kasım 2005 itibarıyla ihale sonuçlanmış ve sözleşme imzalanmış olup projenin uygulamasına geçilmiştir. 7 Şubat 2006 tarihinde Başlangıç (kick-off) toplantısı ile başlangıç ve ihtiyaç analiz raporları taslakları hazırlanmıştır. Teknik ekipman 24 Temmuz 2006 tarihinde EPDK'ya getirilmiştir. Ancak projede birtakım aksaklıklar yaşanmış olup proje yüklenici firma tarafından tek taraflı olarak dondurulmuştur. Konuya ilişkin olarak Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB)'den bilgi beklenmektedir. Kasım 2006 tarihinde tamamlanması planlanan projenin yaşanan aksaklıklar nedeniyle bitiş tarihi belli değildir.
Türkiye'nin UCTE Elektrik Sistemine Entegrasyonuna Yönelik Fizibilite Çalışmaları Projesi	H	2005-2007	Ulusal elektrik pazarının AB elektrik piyasası ile tam entegrasyonu amacı çerçevesinde, ulusal elektrik şebekesinin UCTE sistemi ile hangi teknik şartlarda tam senkronize olarak irtibatlandırılmasına yönelik olan proje TEİAŞ tarafından yürütülmektedir.
Doğal Gaz İletimi ve Geçişinde BOTAŞ'a Teknik Destek Sağlanması Projesi	H	2005-2007	BOTAŞ'ın, AB standartları ve uygulamaları paralelinde, doğal gaz iletimi ve transit operasyonlarına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirebilmesini amaçlayan proje 1 Eylül 2005 tarihinde uygulamaya konulmuştur. Proje kapsamında Amsterdam'da düzenlenen Dünya Gaz Konferansına katılım sağlanmış, AB ülkelerindeki liberal gaz piyasası uygulamaları, taşıma tarifesi, İletim Şebekesi İşleyiş Yönetmeliği konularında eğitimler alınmıştır. Teknik eğitim çalışmaları halen devam etmektedir. Yüklenici firma proje kapsamındaki aktivitelerle ilgili raporları

			teslim etme aşamasına gelmiştir. Projenin Mart 2007’de tamamlanması öngörülmektedir.
Türkiye’de Enerji Verimliliğinin Artırılması Projesi	H	2005-2007	AB müktesebatına uyum ve AB deneyimleri bazında, ülkemizin enerji verimliliği performansını geliştirmek üzere, enerji verimliliği programlarının uygulama alanına konulmasını amaçlayan proje Mali İşbirliği Programları kapsamında finanse edilmekte olup projenin 2007 yılı içerisinde tamamlanması beklenmektedir.
Türkiye’deki Sınır Ötesi Elektrik Ticaretinin İşleyişine İlişkin Koşulların Avrupa Birliği’ndeki En İyi Uygulamalara Uygun Olarak Geliştirilmesi	H	2006-2008	Türk elektrik sisteminin Avrupa elektrik sistemi ile entegrasyonun sağlanması amacıyla teknik altyapının sınır ötesi ticarete uygun hale getirilmesi ve buna uygun hukuki altyapının oluşturulmasını amaçlayan ve Eşleştirme yöntemini öngören Proje, Mali İşbirliği 2006 Yılı Programı kapsamına yürütülmektedir.